

ФИРДОУСИ
ШАХ-НАМЕ

II

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ
НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Большая серия

II

ИЗДАТЕЛЬСТВО ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ НАРОДОВ АЗИИ

ФИРДОУСИ
ШАХ-НАМЕ

КРИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ

Т о м II

ПОД РЕДАКЦИЕЙ Е.Э.БЕРТЕЛЬСА

СОСТАВИТЕЛИ ТЕКСТА А.Е.БЕРТЕЛЬС,
Л.Т.ГЮЗАЛЬЯН, О.И.СМИРНОВА,
М.Н.О.ОСМАНОВ, А.Т.ТАГИРДЖАНОВ

МОСКВА • 1962

Ф И Р Д О У С Ы
Ш А Х - Н А М Е

*Утверждено к печати Институтом Народов Азии
Академии наук СССР*

Редактор издательства *В. В. Волгина*
Художник *А. М. Олевский*

Технический редактор *С. В. Цветкова*
Корректоры *Э. Н. Раковская и М. М. Хасман*

Сдано в набор 11/V 1959 г. Подписано к печати 26 /IX 1961 г. Формат 84×108¹/₁₆. Печ. л. 17,5.
Усл. п. л. 28,7. Уч.-изд. л. 23,01. Тираж 1700 экз. Зак. 2434. Цена 1 р. 60 к.

Издательство восточной литературы. Москва, Центр, Армянский пер., 2

Московская типография № 3 „Искра Революции“. Мосгорсовнархоза
Москва Г-19, пер. Аксакова. 13

ОТ КОМИССИИ
ПО ИЗДАНИЮ КРИТИЧЕСКОГО ТЕКСТА
«ШĀХ-НĀМЕ» ФИРДОУСИ

Второй том настоящего критического текста «*Шāх-нāме*» был прочтен в рукописи главным редактором, покойным Е. Э. Бертельсом.

Работа по изданию тома проводилась уже после его смерти. Весь текст тома в корректурах был заново прочтен А. Фирдоусом, сделавшим много ценных замечаний. Составление текста произведено: Л. Т. Гюзальяном—царствование Наузара, Зау и Гаршаспа (весь текст, составленный Гюзальяном, доработан А. Е. Бертельсом); А. Е. Бертельсом — царствование Кай-Кубада; А. Т. Тагирджановым — эпизод «Царствование Кай-Кавуса и его поход в Мазандаран»; М.-Н. О. Османовым — эпизод «Битва Кавуса с шахом Хамаварана»; О. И. Смирновой — эпизод «Рустам и Сухраб».

غلطنامه

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۵	۸	دیرباز	دیرباز	۱۸۷	۲۹	بندها روت	بند هاروت
۳۶	۲	بستگان ^۵ را	بستگان ^۵ را	۱۹۶	۲۳	مانی	زمانی
۴۰	۶	دستان ^۸ آزاد	دستان ^۸ آزاد	۲۰۱	۲۶	خر	خر (так)
۴۹	۲۲	Б относится	цитата по	۲۰۴	۱۳	تهی ^{۲۲}	تهی
۵۱	۱۴	خامی	к прим. 16.	۲۰۴	۱۴	درنگ	درنگ ^{۲۲}
۵۶	۲۲	последнюю гла-	جامی	۲۰۷	۲۰	سپاه — VI	سپاه — IV
		ву	4 и 5 главы	۲۰۷	۲۰	I, IV —	I —
۶۱	۸	باره ^۸		۲۰۷	۲۰	شده روی — VI	شده روی — IV
۶۳	۱۶	حمله	باره ^۸	۲۱۰	۸	گزر	گزر
۶۶	۲۲	(سر—) نیزه نه	حمله	۲۱۱	۲۳	بر	بد
		بوق و نه بر	نیزه نه بوق و نه	۲۱۵	۲۴	شادکام ^{۱۸} — VI	شادکام ^{۱۳} — IV
۶۸	۲۹	فی قتل اغریث	بر (سر—) T	۲۱۸	۱۱	شادکام ^۱	شادکام ^{۲۱}
۸۱	۲۲	ساله	اغریث	۲۲۰	۲۴	بروز — IV	بروز — IV
۸۱	۲۴	V	سال	۲۲۲	۲۳	IV, VI —	IV —
۱۳۴	۱	که روی زمین ^۱	VI	۲۲۳	۱۱	تاختند	باختند
۱۳۸	۲۵	بایرانیان	که روی ^۱ زمین	۲۲۴	۲۷	IV, VI —	IV —
۱۴۵	۲۱-۲۲	[VI —] هاموران	بایرانیان	۲۲۵	۷	بترست	بترست
		شاه زنهار خواست	[VI —] هاموران	۲۲۵	۲۵	گشتند آن سپاه	گشتند مردان مرد
		ز[چو]	شاه زنهار خواست			بزرگ	
۱۴۹	۱۴	بدشت نبرد	ز[چو]	۲۲۵	۲۸	731	733
۱۵۰	۱۴	ابگینه	بدشت	۲۳۰	۱۹	نیروی دست	نیروی دست (так)
۱۵۸	۱۶	برین	آبگینه	۲۳۶	۶	اندازها	اندازهها
۱۶۵	۱۶	پیموده	بدین	۲۴۲	۱۸	6. 966	6. 968
۱۷۰	۱۶	خزینا	پیموده	۲۴۳	۱۴	بدنفس	بدنفسی
۱۷۳	۲۶	IV, VI —	خزینا	۲۴۴	۲۶	دین	بی دین
۱۷۵	۲۵	بجنگ	IV —	۲۴۴	۲۵	VI —	دین کند — VI
۱۷۹	۱۰	بین	بجنگ	۲۴۵	۲۸	I, IV, VI —	IV, VI —
۱۷۹	۳	آین	آین	۲۴۶	۲۷	ترا ازین	ترا زین
۱۷۹	۲۵	ز	ز	۲۵۰	۵	прим. 5	прим. 4
۱۸۵	۲	آمد از	آمد از دژ	۲۵۰	۱۴	6. 1058	6. 1057
۱۸۵	۲۱	کش (так)	گشن			اسب، اسپ، اسپها	اسب، اسپ، اسپها

سهراب ک سازنده ک اصلاحات

Стр. 193-194. Началом главы ۹ считать б. 307 (вм. б.319).

Стр. 215. Второе мисра' б. 584 читать: *درفشی درفشان به پیشش بیای*; прим. 10 к этому бейту читать:

¹⁰Так VI; Л — *بیای چندی پیاده*; I, IV — *بیای پیکر درفش بیای*. Прим. 14 читать:

¹⁴I, IV — *چندی ستاده*

Стр. 231-232. Порядок бейтов текста считать (по рук. Л): 810, 816—825, 811—815, 827 и т.д.; б. 826 вынести в примечания. Началом главы ۱۷ считать, соответственно, б. 827.

УКАЗАТЕЛЬ

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН И ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ

ابليس (Иблис)

Хамаваран 372, 531.

آذرگشسپ (Азар-гушасп)

Наузар 195; Мазандаран 523; Сухрәб 218.

آذر برزین (Азар-бурзйн)

Хамаваран 466.

ارتنگ (Артанг)

Кайқубад 117.

ارجسپ (Арджасп)

Наузар 68.

ارژنگ (Аржанг)

Мазандаран 218, 223, 247, 267, 269, 515, 520, 522, 542, 648, 669.

اختر کاویان (Ахтар-и Кāvийāн)

Сухрәб 559.

آرشش (Аршаш)

Кайқубад 192.

ارمان (Армāн)

Наузар 68, 143, 149, 155, 179, 181, 185, 188, 298, 300, 350; Кайқубад 100.

اسپروز (Испарүз)

Мазандаран 162, 509, 529.

اصطخر (Исҗахр)

Кайқубад 176.

اغريث (Агрйрас)

Наузар 88, 149, 152, 439, 479, 487, 490, 499, 502, 512, 524, 535; Гаршасп 8, 11, 105; Кайқубад 145.

افراسياب (Афрāсийāб)

Наузар 70, 75, 82, 97, 121, 126, 131, 188, 197, 219, 224, 253, 258, 273, 277, 306, 310,

319, 322, 349, 365, 478, 485, 529, 540; Зау 1; Гаршасп 6, 15, 17, 100, 122; Кайқубад 4, 28, 39, 43, 115, 143, 148; Хамаваран 183, 185, 305, 314, 321, 332, 335, 475, 484, 493, 500, 538, 543, 545, 554, 557, 563, 569, 605; Сухрәб 129, 139, 143, 148, 473.

См. также پورپشنگ.

البرز (Албурз)

Наузар 241; Гаршасп 113, 131, 141, 157; Кайқубад 197; Хамаваран 260, 358.

الكوس (Алкүс)

Хамаваран 572, 575, 576, 579, 585, 587, 589, 590, 594.

آمل (Амул)

Наузар 104, 502, 511, 524; Кайқубад 113; Хамаваран 413.

اولاد (Аулād)

Мазандаран 445, 451, 453, 458, 472, 481, 513, 517, 530, 531, 565, 567, 600, 601, 873.

آهرمن (Ахирман) и اهريمن (Ахрйман)

Мазандаран 61, 68, 219, 229, 416, 440, 448; Сухрәб 671.

ايران (Ирāн)

Наузар 27, 33, 64, 77, 79, 85, 91, 136, 229, 236, 279, 293, 432, 454, 459, 483, 496, 501; Зау 15; Гаршасп 19, 35, 84, 102, 143, 155, 165, 170, 176, 183, 188; Кайқубад 96, 116, 137, 139; Мазандаран 17, 49, 87, 134, 191, 220, 676, 678, 736, 740, 751, 772, 780, 834, 880, 882, 883, 908; Хамаваран 2, 55, 99, 179, 184, 190, 191, 194, 201, 207, 284, 313, 315, 319, 323, 324, 325, 467, 524, 574;

Сухраб 128, 136, 138, 160, 161, 229, 259,
301, 309, 314, 322, 327, 343, 355, 368,
394, 396, 403, 436, 513, 516, 524, 537,
548, 549, 630, 634, 644, 653, 655, 662,
679, 930, 931, 936, 1030, 1032.

ایران زمینی Гаршасп 83.

ایران زمین Наузар 108, 121, 136; Гаршасп 130,
203; Қайқубад 127; Мазандаран 81, 92,
152, 158.

ایرج (Ирадж)

Наузар 206; Қайқубад 68, 120, 122, 126,
127, 130, 142.

ب

بارمان (Бәрман)

Сухраб 150, 163, 167, 487.

بامین (Бамин)

Зау 11.

بربر (Барбар) и بربرستان (Барбаристан)

Хамаваран 5, 6, 7, 21, 39, 42, 43, 54, 148,
150, 216, 234, 247, 277, 299, 312, 331.

برزین (Бурзин)

Наузар 482; Қайқубад 3, 172; Мазанда-
ран 816; Хамаваран 470, 548.

بزگوش (Бузгуш)

Мазандаран 497, 498.

بست (Буст)

Наузар 338.

بلخ (Балх)

Хамаваран 353.

بهرام (Бахрām) I (мобед)

Сухраб 1053.

بهرام (Бахрām) II (витязь)

Наузар 11; Мазандаран 44, 86, 147, 623;
Хамаваран 468, 548; Сухраб 310, 544.

بید (Бид)

Мазандаран 476, 484, 490, 669.

بیشه شیرچین (Бйше-и шйр-и Чйн)

Хамаваран 413.

پ

پارس (Пāрс)

Наузар 240, 275, 292, 303, 333, 334, 538;
Зау 36; Қайқубад 175; Мазандаран 879;
Хамаваран 350.

پشنگ (Пашанг)

Наузар 64, 69, 82, 85, 97, 132; Гаршасп
7, 9, 15; Қайқубад 65, 150, 157.

پور پشنگ (пур-и Пашанг)

Наузар 152, 209, 228.

پور داستان (пур-и Дастāн)

Хамаваран 25, 192.

پور داستان سام Қайқубад 41.

پور زال (пур-и Зāl)

Мазандаран 633.

پور طهماسب (пур-и Тāхмāсп)

Зау 10.

پور فریدون (пур-и Фарйдун)

Наузар 114; Хамаваран 325.

پور قباد (пур-и Қубад)

Хамаваран 87.

پولاد (Пулād) I

Қайқубад 172.

پولاد (Пулād) II и پولاد غندی (Пулād-и гандй)

Мазандаран 267, 270, 476, 490, 669.

پیران (Пйрāн)

Хамаваран 557, 563.

ت

تلیمان (Талймāн)

Наузар 263.

تور (Тур)

Наузар 65, 71, 93, 106, 429; Зау 32; Қай-
қубад 91, 120, 130, 142.

См. также پور فریدون.

توران (Турāн)

Наузар 94, 111, 279; Гаршасп 50, 121; Ха-

маваран 2, 316, 336, 348, 478, 511, 556,
560, 598; Сухраб 18, 19, 76, 138, 161,
163, 263, 267, 524, 687, 728, 740, 1027.
زمين توران Хамаваран 518, 553.
تهمينه (Тахмине)
Сухраб 70, 114.

ث

ثريا (Сураййā)
Сухраб 463.

ج

جمشيد (Джамшид) и جم (Джам)
Мазандаран 39, 50, 126.
جويان (Джуйāн)
Мазандаран 769, 774, 777, 785, 788, 790.
جيحون (Джайхун)
Наузар 114, 351; Гаршасп 16; Кайқубад
63, 125, 137, 152; Хамаваран 311.

چ

چين (Чин)
Наузар 112, 236; Зау 33; Хамаваран 2;
Сухраб 257, 567, 1027.

خ

خاور زمين (Хāвар-замин)
Наузар 112.
ختن (Хутан)
Зау 33.
خرّاد (Харрād)
Наузар 482; Кайқубад 3, 172; Мазан-
даран 44, 816; Хамаваран 469.
خرگاه (Харгāх)
Зау 34.

خزوان (Хазарвāн)
Наузар 122, 352, 380, 394; Кайқубад 101.
خوارري (Хāр-рай)
Наузар 541; Гаршасп 6, 101.

د

دامغان (Дамгāн)
Кайқубад 62.
دريای پيکند (Дарйā-и Пайканд)
Зау 32.
دريای چين (Дарйā-и чин)
Наузар 191.
دژ سپيد (Диж-и сапид)
Сухраб 173.
دستان (Дастāн)
Наузар 124, 362, 373, 377, 403, 470, 481,
493, 494, 501, 504, 512, 523, 540; Зау 13;
Кайқубад 2, 71, 166; Мазандаран 75,
87, 228, 233, 273; Сухраб 340, 360, 799,
807, 1035.
دستان سام
Наузар 498, 516; Гаршасп 43; Кайқубад
170; Мазандаран 89, 101, 238, 380; Сух-
раб 123, 1037.
دهستان (Дахистāн)
Наузар 105, 116, 118, 120, 127, 141, 199,
270, 450.
ديو سپيد (Дйв-и сапид)
Мазандаран 190, 195, 208, 247, 267, 476,
484, 542, 550, 553, 557, 577, 591, 594,
613, 648, 669, 694.

ر

رخش (Рахш)
Гаршасп 69, 70, 91, 148, 190, 191; Кайқу-
бад 38; Мазандаран 241, 270, 282, 284,
291, 297, 301, 307, 342, 344, 351, 355,
360, 366, 383, 429, 435, 439, 456, 457, 472,
533, 535, 541, 563, 714, 782, 840; Хамава-

ран 228, 253, 271, 606, 608; Сухрāб 20, 26, 29, 30, 40, 46, 53, 110, 111, 370, 390, 666, 668, 724, 825, 939.

رستم (Рустам)

Гаршасп 30, 33, 37, 43, 55, 56, 64, 66, 67, 70, 73, 75, 78, 83, 85, 96, 112, 130, 150, 152, 154, 161, 163, 169, 185; Кайқубād 6, 26, 36, 44, 50, 53, 71, 111, 154; Мазандаран 73, 107, 134, 160, 228, 238, 249, 261, 272, 285, 300, 318, 334, 357, 367, 368, 370, 372, 380, 388, 401, 406, 411, 413, 439, 444, 460, 471, 473, 503, 516, 523, 571, 584, 587, 590, 605, 618, 622, 646, 666, 668, 684, 695, 706, 729, 735, 744, 754, 760, 778, 790, 832, 837, 838, 903; Хамаваран 199, 223, 231, 237, 239, 243, 279, 299, 342, 357, 419, 420, 456, 463, 473, 479, 492, 501, 514, 517, 554, 573, 588, 590, 592, 609, 625; Сухрāб 16, 31, 45, 68, 88, 99, 109, 113, 123, 127, 133, 137, 140, 264, 316, 319, 336, 344, 369, 375, 377, 387, 397, 403, 410, 418, 434, 439, 447, 493, 495, 513, 516, 517, 544, 598, 615, 622, 629, 636, 661, 664, 667, 678, 682, 690, 691, 709, 719, 732, 737, 742, 759, 761, 770, 772, 788, 791, 821, 823, 829, 837, 864, 872, 880, 887, 901, 903, 905, 906, 923, 926, 931, 939, 953, 969, 974, 977, 1017, 1026, 1032, 1034, 1058.

زال رستم Мазандаран 900, 905; Сухрāб 115.

رستم زال زر Хамаваран 255.

См. также پور داستان и زال.

رضوان (Ризвāн)

Мазандаран 186.

رودابه (Рудāбе)

Мазандаран 273; Сухрāб 990.

روم (Рум)

Хамаваран 297.

رهام (Руххāм)

Мазандаран 623, 814; Сухрāб 669.

ری (Рай)

Наузар 450, 502, 524.

ز

زابُل (Зāбул), زابلستان (Зāбулистāн)

Наузар 124, 338, 350, 396, 409, 456, 481, 504, 511, 515, 518; Зау 37; Гаршасп 20, 54, 95, 99; Мазандаран 227; Хамаваран 25; Сухрāб 315, 333, 336, 340, 367, 371, 602, 799, 1035.

زاولستان Наузар 361, 415; Кайқубād 159; Хамаваран 192.

زادشم (Зāдшам)

Наузар 65, 78, 94; Гаршасп 34.

زال (Зāl) и زال زر (Зāl-и Зар)

Наузар 125, 135, 354, 372, 389, 394, 397, 404, 457, 510, 518, 535; Зау 1, 16, 34, 37; Гаршасп 21, 25, 91, 100, 112, 156, 167, 204; Кайқубād 10, 31, 101, 165; Мазандаран 62, 64, 94, 100, 108, 145, 155, 160, 250, 540, 760; Сухрāб 990, 1040.

زال سام Мазандаран 58.

پور سام Мазандаран 65.

См. также داستان.

زاوه (Зāве)

Наузар 241.

زره (Зирих)

Хамаваран 3.

زنگه شاوران (Занге-и Шāварāн)

Мазандаран 814; Хамаваран 469, 548.

زو (Зау)

Зау 10, 12, 14, 16, 26, 36, 41, 45; Гаршасп 1, 5, 107; Мазандаран 115.

См. также پور طهماسب.

زواره (Завāре)

Хамаваран 533, 534, 579, 581, 585, 593, 620; Сухрāб 673, 790, 1028, 1033, 1034.

ژ

ژنده رزم (Жанда-Разм), ژند (Жанд) и ژنده (Жанда)

Сухрāб 494, 498, 499, 500, 502, 503, 504, 510, 512, 525, 652.

س

سارى (Сарй)

Наузар 446, 448, 477, 494, 497, 513, 514, 515.

سام (Сам)

Наузар 9, 10, 15, 19, 24, 28, 32, 35, 48, 134, 202, 362; Гаршасп 22; Кайқубад 42, 71, 89; Сухрāб 113, 347, 524, 675, 986, 996.

سام نيرم Наузар 91; Сухрāб 691.

سام نريمين Наузар 125; Сухрāб 103.

سپاهان (Сипāхāн)

Наузар 242; Мазандаран 909.

سپنجاب (Сапанджāб)

Гаршасп 17.

سرخس (Сарахс)

Хамаваран 485.

سگسار (Сагсāр)

Наузар 10.

سلم (Салм)

Наузар 71, 93, 429; Кайқубад 130.

سمنگان (Самангāн)

Сухрāб 33, 39, 42, 47, 71, 87, 161, 349.

سنجه (Сандже)

Мазандаран 189, 194, 267, 490.

سهراب (Сухрāб)

Хамаваран 625; Сухрāб 14, 114, 132, 143, 155, 156, 167, 177, 179, 186, 189, 192, 206, 211, 212, 214, 216, 217, 228, 243, 250, 257, 269, 274, 284, 286, 303, 345, 385, 394, 436, 465, 466, 469, 474, 486, 488, 499, 503, 504, 522, 528, 570, 598, 603, 636, 648, 675, 677, 693, 718, 721, 723, 730, 735, 740, 746, 756, 760, 772, 810, 816, 827, 842, 849, 853, 878, 881, 902, 919, 930, 933, 980, 1040, 1042.

سودابه (Судāбе)

Хамаваран 101, 106, 109, 119, 121, 128, 132, 166, 167, 289.

سوريان (Сурййāн)

Хамаваран 33Г, 347.

سياوش (Сийāвуш)

Хамаваран 415; Сухрāб 1059.

سيستان (Сйстāн)

Наузар 351; Сухрāб 1036.

ش

شاپور (Шāпур)

Наузар 263, 268, 269.

شام (Шāм)

Хамаваран 30, 271.

شاهه (Шāхе)

Хамаваран 134, 136.

شاماساس (Шамāсās)

Наузар 122, 137, 351, 356, 401, 407, 408, 412, 414, 418; Кайқубад 21, 24, 102.

شاهد (Шāхд)

Хамаваран 483.

شيدوش (Шйдуш)

Наузар 295; Хамаваран 56.

ض

ضحاک (Зāххāк)

Наузар 359; Мазандаран 39.

ط

طراز (Тарāз)

Сухрāб 58.

طوس (Тус)

Наузар 232, 233, 287, 452; Зау 6; Мазандаран 44, 56, 86, 91, 147, 156, 161, 623, 761, 813, 908; Хамаваран 55, 151, 161, 171, 282, 419, 468, 547; Сухрāб 136, 310, 379, 381, 386, 389, 453, 543, 663, 669, 762, 928, 950, 972.

طوس نودن Мазандаран 764; Сухрāб 554.

پور طهماسب (Тāхмāсп) см. طهماسب

ف

- فرهاد (Фархад)
Мазандаран 649, 652, 663, 664, 677, 682, 816; Хамаваран 55, 275, 548; Сухрāб 310.
- فريبرز (Фарйбурз)
Мазандаран 623; Сухрāб 585.
- فريدون (Фарйдун) и آفريدون (Афарйдун)
Наузар 54, 206, 244, 463; Зау 9, 19; Гаршасп 111, 162; Кайқубад 91, 119, 123, 127, 130, 157; Мазандаран 52, 126.

ق

- قارن (Қаран)
Наузар 92, 107, 116, 157, 162, 167, 190, 195, 197, 199, 205, 223, 262, 277, 290, 295, 299, 304, 320, 323, 328, 331, 334, 341, 346, 348, 414, 415, 482; Зау 11, 14; Кайқубад 2, 9, 16, 17, 23, 24, 26, 102, 112, 172.
- كاوه قارن (Қауе)
Наузар 155, 325, 412.
- قاف (Қāф)
Хамаваран 21.
- قباد (Қубад) I
Наузар 162, 167, 181, 186, 203; Гаршасп 147, 148, 153, 157, 169, 184.
- قباد (Қубад) и كيقباد (Кайқубад)
Гаршасп 111, 114, 144, 145, 162, 185; Кайқубад 1, 4, 10, 47, 56, 70, 99, 109, 136, 140, 156, 165, 202; Мазандаран 39, 72, 115, 127, 536.
- قلون (Қулун)
Гаршасп 124, 128, 187, 192, 194, 197, 198.
- قنوج (Қаннудж)
Наузар 338.

ك

- كابل (Кāбул) и كابليستان (Кāбулистан)
Наузар 338, 396, 409, 481; Гаршасп 54, 58; Кайқубад 161; Хамаваран 203, 340.

- كاوس (Кāвус), كيكائوس (Кай-Кāвус) и كاوسكي (Кāвус-кай)
Кайқубад 191, 195, 202; Мазандаран 11, 35, 76, 101, 125, 146, 162, 166, 183, 192, 203, 251, 314, 477, 483, 485, 508, 510, 531, 538, 540, 543, 600, 611, 615, 618, 624, 629, 656, 664, 671, 683, 688, 697, 759, 766, 780, 806, 836, 857, 890, 899, 914, 915; Хамаваран 1, 16, 19, 31, 41, 48, 60, 68, 70, 72, 77, 90, 101, 117, 119, 129, 142, 151, 158, 161, 162, 174, 175, 193, 201, 202, 204, 210, 215, 248, 249, 279, 282, 285, 329, 330, 350, 356, 375, 377, 381, 403, 407, 438, 452, 504, 527, 534, 619; Сухрāб 136, 137, 145, 363, 365, 380, 382, 389, 403, 422, 426, 428, 449, 482, 543, 630, 648, 650, 653, 660, 663, 665, 732, 770, 771, 784, 926, 928, 929, 961, 967, 968, 972, 1008, 1017.

- كاوه (Кāве) см. قارن.
- كروخان (Курӯхāн)
Наузар 274, 282.
- كريمان (Қаримāн)
Сухрāб 103.
- كشواد (Кишвād)
Наузар 295, 482, 509, 514, 516, 518; Кайқубад 3, 9, 113, 172; Мазандаран 44.
- كلاهور (Калāхур)
Мазандаран 710, 715, 719, 720.
- كلباد (Қалбād)
Наузар 68, 402, 405, 406; Кайқубад 100.
- كي آرش (Кай-Араш)
Кайқубад 191.
- كي پشين (Кай-Пашин)
Кайқубад 191.

گ

- گرازه (Гурāзе) и گراز (Гурāз)
Мазандаран 815; Хамаваран 277, 470, 497, 510; Сухрāб 589.

- گرد آفرید (Гурд-афарйд)
Сухрāб 199, 209, 214, 220, 222, 234, 251,
253, 256.
- گوزبان (Гурзбāн)
Зау 11.
- گرسیوز (Гарсйвāз)
Наузар 68.
- گرشсп (Гаршасп) I
Наузар 92, 107.
- گرشсп (Гаршасп) II
Гаршасп 1.
- گرگان (Гургāн)
Наузар 105.
- گرگсар (Гургсāр)
Наузар 26.
- گرگین (Гургйн)
Мазандаран 44, 86, 623, 761, 814; Ха-
маваран 55, 469, 547; Сухрāб 310, 668.
- گزدھم (Гуждахам)
Наузар 297; Кайқубād 8; Сухрāб 175,
197, 250, 274, 313, 329, 334, 408, 433.
- گستھم (Густахм)
Наузар 233, 287, 452; Зау 6; Хамаваран
469, 950.
- گودرز (Гударз)
Мазандаран 44, 86, 147, 156, 161, 623, 814,
909; Хамаваран 11, 151, 161, 171, 282,
420, 547; Сухрāб 411, 413, 417, 543, 633,
950, 955, 960, 974.
- گودرز كشوادگان و گودرز كشواد
Мазанда-
ран 761, 765, 818; Хамаваран 56, 468;
Сухрāб 310, 402, 557, 619.
- گوراب (Гурāб)
Наузар 354.
- گیو (Гйв)
Мазандаран 44, 86, 147, 148, 169, 174,
623, 761, 813, 816, 819; Хамаваран 56,
151, 161, 171, 282, 419, 468, 473, 537,
547, 573; Сухрāб 310, 315, 331, 342,
364, 374, 377, 378, 453, 513, 516, 520,
577, 667, 759, 761.
- گورز پور (Гурзпур)
Сухрāб 577.

م

- مازندران (Мāзандарāн)
Наузар 10; Мазандаран 19, 25, 51, 70,
116, 127, 131, 157, 170, 175, 184, 188, 191,
193, 196, 209, 218, 223, 248, 303, 363,
415, 479, 498, 512, 514, 593, 605, 608,
622, 632, 645, 647, 655, 657, 696, 700,
710, 724, 737, 749, 751, 754, 763, 768,
795, 797, 824, 831, 839, 846, 871, 874,
876, 878, 907, 914, 918; Хамаваран 323,
428; Сухрāб 323, 403, 824.
- ماوراالنهر (Мāварā'a-н-нахр)
Кайқубād 125.
- مرو (Марв)
Хамаваран 353.
- مصر (Миср)
Хамаваран 30, 39, 234, 292, 299.
- مغان (Муғāн)
Кайқубād 62.
- مكران (Макрāн)
Хамаваран 3.
- مكران زمين
Хамаваран 2.
- منوچهر (Манучихр)
Наузар 2, 14, 39, 54, 62, 66, 91, 106,
169, 432; Кайқубād 122; Мазандаран
54, 114, 127.
- مهرب (Михрāб)
Наузар 355, 357, 378, 379, 382; Кайқу-
бād 8, 114, 161.
- ميلاد (Мйлād)
Мазандаран 158; Хамаваран 56.

ن

- نرم پای (Нарм-пāй)
Мазандаран 497.
- نریمان (Нарймāн) и نیرم (Найрам)
Наузар 19, 24; Мазандаран 380; Сухрāб
113, 123, 126, 690.
- نستوه (Настух)
Наузар 263, 268.

- نشاپور (Нишāпур)
 Хамаваран 353.
- نوذر (Наузар)
 Наузар 1, 10, 29, 36, 45, 48, 50, 51, 52,
 53, 56, 61, 63, 113, 117, 119, 130, 133, 144,
 156, 200, 201, 225, 231, 255, 272, 278, 286,
 304, 310, 311, 421, 424, 425, 458, 520,
 522; Қайқубād 144; Мазандаран 115;
 Хамаваран 465.
- نوندا (Наванд)
 Хамаваран 465.
- نيل (Нил)
 Қайқубād 168.
- نيمروز (Нимрӯз)
 Наузар 137, 332; Мазандаран 64, 280, 898;
 Хамаваран 26, 33.
- و
- ويسه (Вйсе)
 Наузар 69, 274, 324, 327, 331, 333, 337,
 346, 347, 348, 349, 413, 421.
- ه
- هاماوران (Хāmāvarān) и هاماور (Хāmāvar)
 Мазандаран 918; Хамаваран 40, 65, 67,
- 79, 88, 91, 109, 112, 122, 125, 133, 139,
 144, 150, 158, 205, 212, 221, 223, 232, 241,
 258, 279, 292, 298; Сухрāб 323, 403.
- هجير (Худжйр)
 Сухрāб 174, 177, 180, 181, 183, 184, 188,
 195, 196, 200, 253, 283, 532, 540, 568,
 572, 596, 601, 613, 626.
- هري (Харй)
 Хамаваран 353.
- هوشنگ (Хушанг)
 Наузар 54.
- هومان (Хумāн)
 Сухрāб 150, 163, 167, 169, 194, 467, 468,
 469, 487, 750, 752, 817, 823, 864, 865,
 1026.
- هيرمند (Хйрманд)
 Наузар 353, 375.
- ى
- يزدان (Йаздāн)
 Наузар 489, 530; Зау 18; Гаршасп 45,
 86; Мазандаран 255, 275, 307, 328, 390,
 392, 414, 420, 505, 546, 643; Хамаваран
 119, 159, 376, 430, 435, 447; Сухрāб 12,
 443, 784, 800, 952, 1028.

T E K C T

30

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

2. The second part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

3. The third part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

4. The fourth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

5. The fifth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

6. The sixth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

7. The seventh part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

8. The eighth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

9. The ninth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

10. The tenth part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

همه خلق را چشم پر ژاله² کرد
 همه خلق را دل برو بر بغست³
 بپیشش همی اسب سهراب را
 جهانی بدو مانده اندر شگفت
 ز خون زیر سمش همی راند جوی
 همه ریگ و خاک زمین لعل کرد
 همان نیزه و تیغ و گرز گران
 همی یاد کرد آن بر و برزرا
 لگام و سپر را همی زد بسر
 به پیش خود اندر فگندش دراز
 فش و دمش از نیمه اندر برید
 بمالید دستش بموی و بروی
 زر و سیم و اسپان آراسته
 بگرد اندر آمد سر تخت اوی
 ز بالا در آورد و پشتش فکند
 ز کاخ و ز ایوان بر آورد خاک
 روانش بشد سوی سهراب گرد
 بکار ستوده درنگی مساز
 سپنجی نباشد همه سودمند
 سر انجام خشتست بالین تو
 بجز خاک تیره مرا جای نیست

ز بس کو همی شیون¹ و ناله کرد
 بران گونه پیش پیفتاد بست
 ز خون او همی کرد لعل آب را
 سر اسب او را بر در گرفت
 گهی بوسه بر سر زدش گه بروی
 ز بس کو همی گریه بر نعل کرد
 بیاورد خفتان و درع و کمان
 بسر بر همی زد گران گرزرا
 بیاورد زین و لگام و سپر
 کمندش بیاورد هفتاد یاز
 همان تیغ سهراب را بر کشید
 همی کند موی و همی خست روی
 بدرویش داد آن همه خواسته
 بپخشید آن جملگی رخت اوی
 در کاخ در بست و تختش بکند
 در خانهها را سیه کرد پاک
 سر انجام هم در غم او بمرد
 نه ایدر همی ماند خواهی دراز
 دل اندر سرای سپنجی میند
 اگر چرخ گردان کشد زین تو
 اگر عمر باشد هزار و دوست

40

45

50

55

¹ VI-گریه ² VI-همه خاک را دل پر از لاله ³ VI-б. оп.; IV-дальнейший текст

оп. и имеется только в VI; T- вариант текста по VI.

- 20 کنون آن بخون اندرون غرقه گشمت¹ کنون من کرا گپیروم اندر کنار کرا خوانم اکنون بجای تو پیش⁴ دریغای تن و جان و چشم و چراغ پدر جستی ای شیر مرد شهید⁶ از امید نومید گشمتی⁸ بزوار ازان پیشی کو دشمنه را بر کشید
- 25 چرا آن نشانی که مادرت داد نشان داده بود از پدر مادرت بگفت هجیر بداندیش مرد کنون مادرت مانند بی تو اسپر
- 30 چرا نامدم با تو اندر سفر همی گفت¹⁴ مادرت بیچاره کرد¹⁵ ز هر سو برو انجمن گشمت خلق همی زد کف دست برخ و بروی چرا مادرت را نبردی براه
- 35 مرا رسیتیم از دور دشمناختی نینداختی بر زمینت فراز
- کفن برتن و یال تو خرقه گشمت² که باشد کنون مر³ مرا غمگسار کرا گویم این درد و تیمار خویش بنخاک اندرون مانند از⁵ کاخ و باغ بجای پدر گورت آمد پدید⁷ بغفتی بنخاک اندرون زاروار جگرگاه سپهمن تو بر درید⁹ ندادی بدو¹⁰ و نکردیش یاد ز بهر چه دارد¹¹ همی باورت بخود هرچه بایست زنهار خورد پر از درد و تیمار و گرم¹² و زحیر بگشمتن بگیتی و کردن سمر¹³ بنخچر جگرگاه تو پاره کرد¹⁵ کزان¹⁶ گونه در خون همی گشمت غرق¹⁷ همی گفت و می خست و میکند موی¹⁸ چرا رفتی آنجا بگنه بی سپاه ترا با من ای پور بنواختی
- مکردی جگرگامت ای پور باز¹⁹

1 VI—мисра испорчено. 2 VI—и б. стоит после б. 22. 3 VI—мазде بی 5 VI—که شازم بجای تو در پیش خویش VI—بگیتی 4 VI—

6 VI—...وای نامدار... 7 VI—بندل 8 VI—گشتم 9 VI—б. оп. 10 VI—برو 11 VI—نامد 12 VI—رنج 13 VI—بگیتی 14 VI—در خون سر بر سر 15 VI—که 16 VI—ازان 17 VI—доб. бб.:

18 VI—бб. 34 и 35 оп. 19 VI—б. 37 настоящего приложения оп.

ببفتاد بز خاک و چون مرده گشمت * ز گیتی همه خویش افسرده گشمت
بهنوش آمد و باز نالش گرفت * بران پور کشته نیایش گرفت

- به تپیغ پدر خسته² گشت و بهرد³ درخشان شد از⁴ لعل زیبا⁵ تنشی⁶ زمان تا زمان او همی شد ز⁷ هوش بر انگشت پیچید و از بن فکند⁸ زمان تا زمان اندر آمد نگون¹⁰ بدندان همه گوشت¹¹ بازو بکنند همه جعد و موی سیاهش بسوخت کجایی سرشته¹² بخاک اندرون بخاک اندرون آن سر¹³ نامدار ز فرزند و رستم بیابم¹⁵ خیر بگشتی¹⁷ بگرد جهان اندرون کنون ز آمدن نیز بشتافتی¹⁸ که رستم دریدت بخنجر¹⁹ جگر²⁰ ازان²¹ برز و بالا[ی]²² و آن موی تو که بدرید رستم مناجد(?) به تپیغ²⁴ به بر بر پروز و شبان دراز
- بمادر¹ خیر شد که سهراب گرد بزد چنگ و بدرید پیراهنش 5 برآورد بانگ و غریو و خروش فرو برد ناخن دو دیده بکنند ز رخ می چکیدش فرود⁹ آب خون همه خاک ره را بسر بر فکند 10 بسر بر فکند آتش و بر فروخت همی گفت ای جان مادر کنون غریو و نژند و اسپر و نزار دو چشمم بره بود¹⁴ گفتم مگر گمادم چنان بود گفتم¹⁶ کنون پندرا همی جستی و یافتی 15 چه دانستم ای پور کاید خیر دریغش نیامد ازان²¹ روی تو بران گرد گاهش²³ نیامد دریغ به پرورده بودم تنبت را بنواز

1 VI- مادر- چو 2 VI- کشته 3 VI- доб. б.:

خروشید و جوشید و جامه درید * بزاری بران کودک نارسید

4 IV- آن 5 VI- جامه 6 VI- доб. б.:

دو زلفین چون تاب داده کمند * بانگشت پیچید و از بن بکنند
8 VI- б. 7 заменен б.: 7 VI- رفت 7 ср. б. настоящего приложения.

ز بس ناله و گریه و از فرغ * همی باسومان شد خروش و چرخ
13 VI- رسیده 12 VI- پشت 11 VI- 9. б. стоит после б. 9. 10 VI- بیسی 9 VI- کنون 18 VI- بگیتی 17 VI- بد که گشتی 16 VI- بیاید 15 VI- و 14 VI- доб.

20 VI- порядок бб.: 16, 24, 18, 17, 19, 19 VI- سر ز مادر چرا تافتی

بدان IV- 21 22, 20, 23, 27, 28 - 31, 21, 26, 25, 32, 33, 38, 40 и т.д., бб. 26, 34, 35, 37 и 39 оп.

که بژید VI- 24 بدان سپنه گاهش VI- 23 نازی اندام VI- 22

رستم بپرژنده تپیغ

پیش‌پیمان شدم من ز کردار ¹ خویش	بیمابیم ² مکافات از اندازه پیش
پسر را بکشتم ³ به پیرانه سر	بریدم ⁴ بن ⁵ و پیغ آن نامور
دریدم جگر گاه پور جوان	بگرید برین چرخ تا جاودان
فرستاد نزدیک هومان پیام	که شمشیر کین مانند اندر نیام
نگهدار آن لشکر اکنون توپی	نگه کن بر ایشان ⁶ اگر نغنونوی
که با تو مرا روز پیگار نیست	همان پیش ازین جای گفتار نیست ⁷
بکشتم به بی دانشی پور خود	ازین گریه من بر ⁸ بد آید سزد ⁹
تو از زشت خوئی ¹⁰ نگفتی ورا	بازش ¹¹ زدی جان و دیده مرا ¹²
برادرش را گفت پس پهلوان	که ای نامور گرد ¹³ روشن روان
تو با او برو تا لب رود آب	مکن بر کسی هیچ گونه ¹⁴ شتاب
زواره پیامد هم اندر زمان	به هومان ¹⁵ سخن گفت از پهلوان ¹⁶
پاسخ چنین گفت هومان گرد	که بنمود سهراب را دست برد
هچیر ستیمزنده بد گمان	که میداشت راز سپه‌هد نهان
نشان پدر جست و با او نگفت	روانش به بی دانشی بود جفت
بما این بد از شومئ او رسید	همی خواست از تن سرش را برید ¹⁷
زواره پیامد بر پیملتن	ز هومان سخن راند ¹⁸ وز انجمن
ز کار ستیمزنده ¹⁹ بد گمان ²⁰	که سهراب را زو سر آمد زمان
تهمتن ز گفتار او خیره گشت ²¹	جهان پیش چشمش همی ²² تیره گشت ²¹
بنزد هچیر آمد از دشت کین	گریه‌بانش بگرفت و زد بر زمین

پی- T-; بر- IV-⁵ بریده- T-⁴ بکشتم- IV-³ ستانم- T-² گفتار- VI-¹
 6. VI, T- بدیشان 7. VI-доб. б.:

هچیر دلور رها کن ز بنند * نماید که آید بچانش گزند
 8. VI- برآتش- T-¹¹ از فعل زشت- VI-¹⁰ T-б. оп.⁹ ازین کار بر من- VI-⁸
 مکن هیچ گونه- VI-¹⁴ که بر گرد ای گرد- T-; که ای گرد با نام- VI-¹³ جامه و دیده را
 VI-доб. б. : так в T; زوپا پارمان- VI; زوز پهلوان- IV-¹⁶ ز هومان- T-¹⁵ بلشکر
 ز گفتار رستم نهد شادمان * رها کرد او را هم اندر زمان
 20. VI- بدنهان- VI-²⁰ ز کار هچیر آن بد- VI, T-¹⁹ گفت- VI-¹⁸ VI-б. оп.¹⁷
 پیش چشم اندرش- T-; پیش چشمش همه- VI-²² VI-²¹ شد- VI-²¹

5 که لختی ز زورش ستانند همی بدانسان که از پاکب یزدان بخواست
 چو باز آنچنان کار پیش آمدش
 10 بدیدن کار این بنده را پاس دار¹
 میرا دادی ای پاکب پروردگار²
 بیفزود در تن هر آنچش بکاست

IV

(IV و VI после б. 938, سهراب)

از ین⁴ دژ دلیری به بند منست
 بسی زو نشان تو پرسیده ام
 5 جزین⁵ بود یکسر سخنهاى او
 چو گشتم ز گفتار او نامید
 5 بمین تا کدامست از ایرانیان
 نشانی که بد داده مادر مرا
 چنینم بد اختر نبشته⁷ بسر
 چو برق آمدم رفتم اکنون چو باد
 ز سختی برستم فرو بست دم

گرفتار خم کمند منست
 همی بد خیال تو در دیده ام
 ازو باز مانده⁶ تھی جای او
 شدم لاجرم تیره روز سپید
 نباید که آید بچانش زیان
 بدیدم نمید دیده باور مرا
 که من کشته گردم بدست پدر
 بمینو مگر باز بینمت⁸ شاد
 پر آتش دل و دیدگان پر زخم

V

(IV و VI после б. 948, سهراب)

زواره بیامد بر پیلتن
 چو رستم برادر بران¹¹ گونه دید
 دریده همه⁹ جامه بر خویشتن¹⁰
 بگفت آنچه از پور کشته شنید

درین T-⁴ بدو داد یزدان چنان کو- VI³   دریده پرو- T-⁹ دریده به تن- VI⁹   درین T-¹⁰ و خسته تن- VI, T-¹⁰   بدان- VI¹¹

ازان مانده بادا- VI⁶   جزان- VI⁵   نبشته بد اختر- VI⁷   بینمت باز- VI⁸

میرا دادی ای پاکب پروردگار- VI²   بدیدن کار این بنده را پاس دار- VI¹

بمید¹ تنگدل آن گو نامجوی
 پیامد بنزدیک آن پیلستن
 برفتن چو تیر و بچستن³ چو باد
 بصحرا به پیود چو مرغی پیر⁵
 ندیدست کس همچنان تیزبور
 بچستن چو برق و بهیکل چو کوه
 بدریا درون او بکردار⁸ راغ
 رسد چون برانی⁹ پس بدگمان
 بخندید و رخساره شاداب کرد
 بنزدیک سهراب یل بی درنگ
 قوی بود و شایسته آمد هیون
 پرو برنشست آن یل نیو زاد
 گرفتش یکی نیژه¹⁰ چون ستون¹⁰
 که چون اسپم آمد بدست این چنین
 بکاوس بر روز¹² تباری کنم
 همی جنگ ایرانیمان کرد ساز

نمید هیچ اسپس سزاوار اوی
 سر انجام گردی ازان انجمن
 که دارم یکی چرمه رخسش نژاد²
 یکی کتره چون کوهواری ستمبر⁴
 بزور و برفتن بکردار هور⁶
 ز زخم سمش گاو و ماهی ستوه
 بگاه⁷ دونده بسان کلاغ
 بصحرا درون همچو تیر از کمان
 بمید شاد سهراب از گفت مرد
 بمردند آن چرمه خوب رنگ
 بکردش بنیروی خود آزمون
 نوازید و مالید و زین برنهاد
 در آمد بزین چون گه بی ستون
 چنین گفت سهراب با آفرین
 من¹¹ اکنون چو باید سواری کنم
 بگفت این و آمد سوی خانه باز

15

20

25

III

(876. б. после VI и IV, سهراب)

چنان یافت نیرو ز پروردگار
 همی هر دو پایش بدو در شدی
 دل او ازان آرزو دوز بود
 بزاری همی آرزو کرد آن

شنیدم که رستم از آغاز کار
 که گر سنگ را او بسر پرشدی
 ازان زور پیوسته رنجور بود
 بنالید وز¹³ کردگار جهان

1 VI-نمید 2 VI-نژاد 3 VI-چو شیر و پیویه 4 VI-بتن
 5 VI-شود 6 VI-مور 7 VI-بگه بر 8 VI-زاغ 9 VI-شود
 10 VI-نمیشد خبر نیز در انجمن 11 VI-گر 12 VI-روی 13 VI-بنالید بر
 از 10 VI-ستون

بدانست کزوی نیابد رها
 که از رزمگه ترک شد ناپدید
 بدان سود جستین سر آمد زیان¹
 بدست اندرون گرزهای گران
 که از کشته شد پشته تا چرخ ماه²
 یکی پادسرد از جگر برکشید⁴

گریزنده شد پیلسم ز ازدها
 چو افراسیاب آن شگفتی بدید
 بشد تیز با لشکر سوریان
 دلیران ایران سراسر سران
 بکشته چندان ز توران سپاه
 چو از دور³ افراسیاب آن بدید

45

50

II

(VI и VI после б. 141, سهراب)

که ای مادر از من حدیثی شنو
 سم او ز پیولاد⁵ خارا شکن
 چو ماهی به بحر و چو آهو بهر
 همیمن پهلوانی بر و یال [من]⁷
 چو با خصم روی اندر آرم بروی
 بخورشید تابان برآورد سر
 فسیله بیارد بکردار دود
 که برآوی نشیند چو جنگ آورد
 که بودی بصحرا و کوه⁸ بر یله
 کمندی گرفت و پیامد دلیر
 فگندی بگردنش خم دوال
 شکم بر زمیمن بر نهادی هیون⁹
 پیامدش شایسته اسپه بدست

بمادر چنین گفت سهراب گو
 یکی اسپ باید مرا گامزن
 چو پیلان بزور و چو مرغان⁶ بهر
 که برگیرد این گرز و گوپال من
 پیاده نشاید شدن جنگجوی
 چو بشنید مادر چنین از پسر
 بچوپان بفرمود تا هر چه بود
 که سهراب اسپ بچنگ آورد
 همه هر چه بودند از اسپان گله
 بشهر آوریدند سهراب شیر
 هر اسپه که دیدی قوی زور و یال
 نهادی برو دست را آزمون
 بزورش بسی¹⁰ اسپ نیکو شکست

5

10

¹ IV, VI—б. оп.   ² VI—б. оп.   ³ IV—نگه کرد   ⁴ Л—бб. 47, 48, 49 оп.; VI—вместо

б. 49 дает:

نگه کرد افراسیاب از کمان * بدان نامداران جنگی سهران
 بدان سان همه کشته و خسته دید * یکی پادسرد از جگر برکشید
 IV—⁹ و گله IV—⁸   оп. من IV—⁷   شیران IV—⁶   سم اسپ پولاد و VI—⁵
 یکی IV—¹⁰ (так).   سیون

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17

ورا دید زان گونه گشته دژم¹
 چو پیل سرافراز و شیر دژم²
 درآمد بد و تیغ³ هندی بچنگ
 سر بارگی اندرآمد بخاک
 برآورد و زد بر کمر بر⁶ گره
 بدانگه که با هم برآویختند⁷
 جهان پیش چشم یلان تیره دید
 ویا شیر جنگی گه کارزار
 برآویخت با پیل بسم هر چهار
 میان دلیران درآمد بچنگ
 چنین تا فروماند دست سران
 برادرش را با دلیران⁹ بدید
 خروشان و جوشان چو شیر ژیان¹¹
 شمارا هنر نیست در کارزار
 بچنگ اندر آیند با یک دلیر¹²
 ز لشکر درآمد یکی دار و برد¹⁴
 به یلان توران سپه درفتاد¹⁷
 بیفگند توران سپه را سران

30
 35
 40

بیماری پیامد بر گسته هم
 یکی حمله آورد بر پیل بسم
 پذیرفت³ حمله دلاور نهننگ
 بزد تیغ و⁵ بر گسته توان کرد چاک
 دلاور بی افتاد و دامن زره
 یکی گورد تیره برانگیختند
 ز قلب سپه گیو چون بنگرید
 بخرید چون رعد در کوه سار
 بیماری پیامد⁸ بر هر سه بار
 دلاور نشد هیچ گونه زرننگ
 گهی تیغ زد گاه گرز گران
 چو پیران ز قلب سپه بنگرید
 برانگیخت باره دمان و دنان¹⁰
 چنین گفت با گیو کای نامدار
 کزین گونه جوقی بکردار شیر
 بگفت این و بر سرکشان حمله برد¹³
 وزان¹⁵ روی رستم بکردار باد¹⁶
 بتیغ و بگوپال و گرز گران

I-² برآویخت با او چو شیر دژم-VI؛ چو پیل سرافراز و شیر دژم-I-¹
 درآمد یکی-I, IV, VI-⁴ پذیرفت-I, IV, VI-³ ورا دید زان گونه گشته دژم
 I, IV, VI-⁹ بیماری پیامد-I, VI-⁸ ل-ب. оп.⁷ کمر گه-I, IV-⁶ و оп.⁵
 جوشان و-I, IV, VI-¹¹ بیماری پیامد برش تازیان-I, IV-¹⁰ برادر بدانجای بیچاره
 I, IV-¹² نعره زنان

که با نامداری بکردار شیر * شده جنگجو چار کرد دلیر
 I, IV-¹³ بکشید هر چار مرد دلیر VI-to же разночтение с вариантом второго мисра:
 I, IV-¹⁶ وزین-I, IV-¹⁵ و برآمد ازان رزمگه تیره کرد-I, IV-¹⁴ کرد
 I, IV-¹⁷ میان سپاه اندرآمد دلیر-I, IV-¹⁷ شیر

سر نامداران و پیششست گوان
 همه دشمنان ترا کارزار³
 پی پیروزی و کام⁵ باز آمدن⁶
 بغرّید ماندند روئینه خم⁸
 ز پرخاش برخاستت گرد نبرد⁹
 خروشی چو شیر ژیان برکشید
 تکاور در آمد ز بالا بروی¹¹
 بکردار آتش بر آمد ز جا¹³
 خروشید¹⁵ ماندند روئینه خم¹⁶
 که نیزه شکست و بشد بند او¹⁷
 بینداختش چوب نیزه ز دست¹⁸
 بدید آنکه نیزه نبرد کارگر¹⁹
 کشید و پیامد دلی پر²¹ ستیز²²
 رپودش ز سر²⁴ ترگ ماندند گوی²⁵
 فرومانده بیچاره در کارزار²⁷
 بدید آن دل و زور کنند آوران

بدو گفت شاه ای دلیر و¹ جوان²
 تو پیروز بادی بدین کارزار
 بدین⁴ رزم فرخنده بادت شدن
 چو بشنید گفتار او⁷ پیلسم
 سوی قلب ایران سپه شد چو گرد
 ز باد¹⁰ اندر آمد بگرگین رسید
 یکی تیغ زد بر سر اسب اوی
 چو آن دید گسته هم رزم آزما¹²
 بتندی بیامد¹⁴ بر پیلسم
 یکی نیزه زد بر کمر بند او
 بدست اندرش نیزه چون در شکست
 یل نامور ترکب پیروزگر
 چو آن دید پس پیلسم²⁰ تیغ تیز
 یکی تیغ زد بر سر ترگ²³ اوی
 برهنه سرش نیزه بشکسته²⁶ خوار
 چو از میمنه زنگه شاوران

15

20

25

نام- I, IV-⁵ برین- IV-⁴ Л, VI-б. оп.³ یل نامدار- VI-² оп. و- I-¹
 بر آویخت چون آتش- IV-⁸ عنانرا بر گرائید پس- VI-⁷ I, IV-⁵ سه- VI-⁶ б. оп.
 چپ و راست بد تیر و تیغ- VI-⁶ چپ و راست زد تیغ و گرز نبرد- I, IV-⁹ تیزدم
 تکاور ز درد- IV-¹¹ گزندی نیامد بپیوند اوی- I-¹¹ چو باد- I, IV, VI-¹⁰ و نبرد
 کار آزمای- VI-¹² جنگ آزمای- I, IV-¹² ز بالا درآمد بروی- VI-¹² اندر آمد بروی
 I-¹⁶ بغرّید- IV-¹⁵ چو شیر ژیان شد- I, IV-¹⁴ درآمد ز جای- VI-¹³ ز جای- I-¹³
 VI-¹⁶ نبرد آویخت چون آتش تیزدم
 بر آویخت چون از ده ای دژم * به تیزی درآمد بر پیلسم
 Л,¹⁸ گزندی نیامد بپیوند اوی- IV, VI-¹⁸ ز رپود از سرش (далее неразборчиво)- I-¹⁷
 کشید و درآمد ز کین و- VI-²¹ پیلسم پس- IV-²⁰ I, IV, VI-¹⁹ б. оп.
 I, IV-¹⁹ б. оп.
 I-²⁵ رپود از سرش- IV, VI-²⁴ سرو تیغ- VI-²³ سر و ترگ- IV-²³ Л, I-²² б. оп.
 برهنه شد و نیزه- IV-²⁶ برهنه سر و نیزه بگنده- I-²⁶ оп.; VI-²⁶ б. стоит после б. 32.
 I-²⁷ بگند VI-²⁷ б. стоит после б. 27; VI-²⁷ б. стоит после б. 26.

ملحقات

I

(رفتن کاوسی بشهر هاماوران) Л после б. 346; I, VI после б. 571; IV после
разночтения к б. 600)

دلیبری که بد نام او پیلسسم¹ که ویسه بدش نام اورا³ پندر در ایـران⁴ و توران هم آورد اوی چو بشنید یل پیلسسم این چنین بیامد بنزدیک افراسیاب 5
چنین گفت با شاه توران⁹ که من چه خاکست پیشم چه طوسی دلیر چه بهرام و چه زنگه شاوران اگر شاه فرمان دهد همچو شیر کنم افسر نامداران بگردد 10

گوی کی نژادی چو شیر دژم² برادرش پیـران پیـروزگر نبودی جزاز رستم جنگجوی درآورد دو⁵ ابـروان پـر ز⁶ چین⁷ سرش را سوی جنگ جستن⁸ شتاب دلیر و جوانم¹⁰ بهر¹¹ انجمن چه گیو و چه گستم و رهام¹² شیر گرازه که هست او ز جنگ آوران میان دلیران درآیم¹³ دلیر¹⁴ سرانشان بترم بتیغ نبرد

بد—VI³ یکی نامجوی—VI؛ ذیلی نامجوی—I, IV² پیلسسم نام اوی—I, IV, VI¹
I, IV, VI⁸ 7 Л—бб. 2, 3, 4 оп. 6 VI—تاب 5 IV—در 4 IV—بایران 4 آن ناموررا
11 IV, 10 همی سر فرازم—Л 9 Л, VI—ترکان 9 سرش پر ز جنگ و دلش پر—VI
میان یلان اندرآیم—I, IV, VI¹³ چه گیو یل ان نامبردار—I, IV, VI¹² ازین—VI
14 I, IV, VI—доб.:

همه سروران را سر از تن بتیغ * بترم کنم ماه (تاک—VI) شان زیر میخ

در بسته را کس نداند¹ گشاد
 بدین² رنج عمر تو گردد بباد³
 یکی داستانت پر آب چشم
 دل نازک از رستم آید بچشم⁴
 بدین⁵ داستان من سخن ساختم
 بکار⁶ سیاوش پرداختم⁷

بدان VI— همان² IV— گزندان¹ IV— (см. прим. 5).
 Л— دراز³ (так); VI— здесь б. оп.
 VI—доб. бб.:⁴

جهان سربسر پر زقیمار گشت * هر آنکس که بشنید غمغوار گشت
 برستم بدین حال چندی گذشت * بگرد دلش شادمانی نگشت
 به آخر شکیمایی آورد پیش * که جز آن نمیدید انجام خویش
 جهانرا بسی است ازینسان بیاد * بسی داغ برجان هر کس نهاد
 کرا در جهان نیست هوش و خرد * کجا او فریب زمانه خورد
 چو ایران سراسر خیر یافتند * دلان پر زغم بر همی تافتند
 وزان روی هومان بتوران رسید * بگفتش پافراسیاب آنچه دید
 «Плач матери Сухраба» (ср. прим. 6 к б. 1052
 за этими бб. в VI следует глава, содержащая
 текста), б. 1058 текста и бб.:

ولیکن که داند گذشت از قضا * چنین بد قضا از خداوند ما
 چو پر کس نماید جهان پایدار * همان به که نیکی بود یادگار
 بگفتم من این داستانت تمام * ابر مصطفی باد از ما سلام
 VI—⁷ پنم⁶ IV—⁵ بدین IV—⁵
 بدین داستان روی پر تافتیم * بکار سیاوش بشتافتیم
 IV—доб. б.:

بگفتم من این داستانت تمام * ابر مصطفی باد از ما سلام
 (ср. третий б. разночтения 4 по VI к б. 1058).

<p>2 ز مشک سپه گردش آگین¹ کنم² و گرنه مرا خود جزین نیست رای³ 6 جهانسی ز زاری⁵ همی گشت کور⁶ 7 که با مردگان آشنایسی مکن⁷ 8 بسپیچیده باش و درنگی مساز⁸ سزد گر ترا نویت آید بسر نیابسی¹¹ بغیره چه جویی کلید</p>	<p>1050 همی گفتم اگر دخمه زرین کنم چو من زفته باشم نمازد بجای یکی دخمه گردش ز سم ستور⁴ چنین گفتم بهرام نیکو سخن نه ایدر همی نمازد خواهی دراز 1055 بتو داد یکروز نویت پدر چنین است و⁹ رازش نیامد¹⁰ پدید</p>
---	---

¹ VI—آیین ² Б— бб. 1050 и 1059 отсутствуют. ³ VI—доб. б.:

چه سازم من اکنون سزاوار اوی * که مازد ازو در جهان رنک و بوی
 و دفنوا و بنوا علیه تربته: Б—этот б. переводит следующим образом: ⁴ T—
⁶ IV, T—доб. бб.: ⁵ IV, VI—بزاری من حوافر الخیل

تراشیده تابوتش از عود خام * پرو بر زده بند زرین لگام
 بگیتی همی برشد این داستان * که چون کشت فرزند را پهلووان
 جهان سرسره پر ز تیمار گشت * هرآنکس که بشنید غمغوار گشت
 پرستم بران حال چندی گذشت * بگرد دلش شادمانی نگشت
 باخر شکیبایی آورد پیش * که جز آن نمی دید هنجار خویش
 جهانرا بسی هست ازینسان پیاد * بسی داغ بر جان هر کس نهاد
 کرا در جهان هست هوش و خرد * کجا او فریب زمان می برد
 چو ایران سراسر خیر یافتند * بر آتش غم همی تافتند
 وزان روی هومان بتوران رسید * بگفت او بافرا سیاب آنچه دید
 از او مانده بد شاه توران شگفت * وزان کار اندازه بس بر گرفت
 за этими бб. IV доб. отдельную главу «Плач матери Сухраба» (варианты бб. 1399—1431 по T),
 см. приложение VII; VI—здесь доб. два первых бб. по IV; остальные бб., кроме бб. 4 и 9
 и глава доб. после б. 1058 текста (см. прим. 4 к б.); Б— доб. стихотворный извод издателя главы
 «Плач матери Сухраба» (سماع ام سهراب بقتله) 49 бб. ⁷ Б—бб. 1053—1058—стихотворный
 извод издателя. ⁸ IV—مباز и доб. бб.:

پس از پور یکماه مادر بزبست * پمرد و بخاکش چه مردم گریست
 چنین است رسم سرای کهن * سرش نیست پیدا و پایش زین
 نباشد¹¹ IV—نیاید¹⁰ VI—оп. ⁹ VI—

همه پیش تابوت بر خاک ستر ¹	گشادند گردان سراسر کمر	
که سهراب گرز گران بر گرفت ²	همی گفت زال اینت کاری شکفت	1040
نزاید چنو مادر اندر جهان	نشاندی شد اندر ³ میان مهران	
زبان پر زگفتار سهراب کرد ⁴	همی گفت و مژگان پر از آب کرد	
خروشید و تابوت بنهاد پیش ⁵	چو آمد تهمتن به ایوان خویش	
کفن زو جدا کرد پیش پدر	ازو میخ ⁶ برکنند و بگشاد سر	
تو گفתי که از چرخ برخاست دود ⁷	تنش را بدان نامداران نمود	1045
به ⁸ ابر اندر آمد سر گرد و خاک ⁹	مهران جهان جامه کردند چاک	
غنوده بصندوق در ¹⁰ شیر زر	همه کاخ تابوت بد سر بر سر	
غمی شد ¹¹ ز جنگ اندر آمد بغفت ¹²	تو گفתי که سام است با پال و سفت	
سر تنگ تابوت را سخت کرد	بپوشید بازش ¹³ بدیبای زرد	

а после этих бб. доб. вторично первый б. разночтения, после которого доб. еще бб.:

بزاری همی گفت کای نامدار * تو رفتی و من مانده ام زار و خوار
پس از مرگ تو خاک پالین کنم * همی ترسم از دخمه زرین کنم
¹ IV—доб. б.:

گرفتند تابوت را سر بزیر * دریغنا چنو نامداری دلیر
после которого доб. бб. 1—3 и варианты бб. 5—6 разночтения по VI к б. 1038; VI— доб. б.:

همه جامه هاشان سیاه و کیود * تو گفستی برآمد یکی تیره دود
² IV—б. оп.; Б—бб. 1040—1043 отсутствуют. ³ IV—در شده; VI—شد او در ⁴ VI—доб. б.:

گرفتند تابوت را سر بزیر * دریغنا چنان نامدار و دلیر
و دخلوا بالتابوت الی ایوان رستم ⁵ Б—передает б. 1043 так: (ср. прим. 1 к б. 1039).
«Плач Рудāбе» (варианты бб. 1366—1377 по T),
см. приложение VI; в переводе Б отрывок отсутствует. ⁶ T—ازان تخمه ⁷ IV—доб. б.:

هرآنکس که بودند پیر و جوان * زن و مرد گشتند یکسر زوان
VI—доб. вариант б. разночтения по IV. ⁸ VI—پر ⁹ IV—خاک و ¹⁰ VI—
سر مرد و خاک IV—доб. б.:

همه رخ کیود و همه جامه چاک * بسر بر فشاند برین سوگ خاک
همه رخ کیود و همه جامه چاک * بسر بر فشاند برین سوگ خاک
¹⁰ Л—слово не разобрано; VI— بصندوق پر ¹¹ VI—بد ¹² VI—доб. здесь отрывок в 8
бб. «Плач Рудāбе» (см. прим. 5 к б. 1043); Б—б. отсутствует. ¹³ IV, VI—رویش

1030 گگر ایشان بمن چند بد کرده اند و گگر دود¹ از ایران بر آورده اند²
 دل من ز درد تو³ شد پر ز درد
 نخواستهم از ایشان همی یاد کرد

۲۱

وز انجایگه شاه لشکر براند
 به ایران خرامید و رستم بماند⁴
 بدو آگهی آورد زان سپاه
 سپه راند رستم هم اندر زمان⁷
 چو آگاهی از وی بدستان رسید⁹
 برنج و بدرد و گداز آمدند¹⁰
 فرود آمد از اسب زرین ستام¹¹
 دریده همه جامه دل کرده ریش¹²
 چو آمد زواره پیاید ز راه
 پس آنگه⁸ سوی زابلستان کشید
 همه سیستان پیش باز آمدند
 چو تاپوت را دید دستان سام
 تهمتن پیاده همی رفت پیش

1 IV—گگرد 2 IV—б. 1030 стоит после б. 1031 текста и доб. б.:

هـجـیـر دلاور چـو آمد ز راه * چنـیـن گفـت کز پیش رفت آن سپاه
 هم اندر زمان IV—⁶ چو بگذشت و شب شد VI—: زواره پیامد IV—⁵ 3 IV—دردت⁴ 4 Л—предпосылает б. четыре других бб., текст которых не читается по фотографии рукописи.
 7 IV—: бб. и доб. سوی او شتابید رستم دمان

بریده دم باد پایان هزار * پر از خاک سر مهتران سوار
 بریده سمند سرافراز دم * دریده همه کوس رویینه خم
 سپه پیش تاپوت می راندند * بزرگان بسر خاک افشاندند
 9 VI—دوب. бб.: 8 VI—بزودی VI—دوب. варианты тех же бб. после б. 1035 текста (см.).

بریده دم باد پایان هزار * رخ و دیدگان سران خاکسار
 بریده سمند سرافراز دم * بریده همه کوس رویینه خم
 سپه پیش تاپوت می راندند * بزرگان بسی خاک افشاندند
 10 Л—: бб. VI—: доб. VI—: доб. бб.: ز درد دل اندر گداز

چو رستم چنان دید بگریست زار * بیمارید از دیده خون در کنار
 تو گفستی مگر رستخیز آمدست * که دلرا ز شادی گریز آمدست
 11 IV, VI—لگام 12 VI—دوب. бб.:

تهمتن بزاری بپیش پدر * ز تاپوت زر زود بر کرد سر
 بدو گفست بنگر که سام سوار * درین تنگ تاپوت خفتست زار
 بیمارید دستان ز دودیده خون * بنالید بر داور رهنمون

ندانم که² کارش بفرجام³ چپست
 که از کوه البرز تا برگ نی⁴
 نماید فگندن بدین⁶ خاک مهر⁷
 سرانجام بر مرگ باشد⁸ گذر
 همه گوش سوی خردمند کن
 وگر آتش اندر جهان در¹¹ زنی
 روانش کهن شد¹³ بدیگر سرای
 چنان برز و بالا و گوپال اوی¹⁴
 که ایدر بدست تو گردد تپاه
 برین¹⁵ رفته تا چند خواهی گریست
 نشستست هومان درین¹⁶ پهن دشت
 ازیشان بدل در مدار ایچ²⁰ کین
 بنیروی یزدان و فرمان شاه²⁴
 ازین رزم اندوهت آید بروی²²

بدین رفتن¹ اکنون نباید گریست
 پرستم چنین گفت کاوس کی
 همی برد خواهد بگردش سپهر⁵
 یکی زود سازد یکی دیو تر
 تو دلرا⁹ بدین¹⁰ رفته خرسند کن
 اگر آسمان بر زمین برزنی
 نیابی¹² همان رفته را باز جای
 من از دور دیدم بر و پال اوی
 زمانه بر انگ پختش با سپاه
 چه سازی و درمان این کار چپست
 بدو گفت رستم که او خود گذشت
 ز توران سرانند¹⁷ و¹⁸ چندی ز¹⁹ چین
 زواره سپه را گذارد بر راه
 بدو گفت شاه ای گو نامجوی

1020

1025

فرجام این کار³ IV, VI - ندانیم² T - رفته¹ VI -
 وکان من قول کیکاوس له: إن مصیر الكل الى الفناء، فمن واحد يتقدم
 و آخر يتأخر. وقد كان من قضاء الله أن يزجه من دياره حتى تكون منيته على يدك
 VI -⁶ بگردش همی برد خواهد سپهر VI - همی مرگ یابد زگردان سپهر⁵ IV -
 دل و جان⁹ IV, VI - باید⁸ VI -⁷ VI -⁷ доб. б., текст которого искажен. برین
 VI -¹⁴ доб. б.:¹⁴ IV -¹³ دان¹³ IV -¹² نیاری¹² IV, VI -¹¹ بر¹¹ VI -¹⁰ IV -¹⁰
 بگفتم بزرگان نماند همی * که ماند به تختیم بزرگان همی
 VI -¹⁸ و¹⁸ op. زمین اند¹⁷ VI - سر آیند¹⁷ IV -¹⁶ بران VI -¹⁵ بران¹⁵ VI -
 بدو آگهی آورد زان سپاه²¹ VI - بدیشان بدل در هر آنچه ز²⁰ VI -¹⁹ و¹⁹ VI -
 VI -¹⁹ доб. б.:

زواره چو برگشت زان رزمگاه * پرستم بگفت آنچه دید از سپاه
 VI -²² 66. 1029-1033 op.؛ ترا ازین نشان انده آمد بروی²² IV -

<p>نه جوشن نه² تخت و نه تاج و کلاه³ بکشتم جوانی بپیران سرا سوی مادر از تخمه⁵ نامدار⁵ جز از⁶ خاک قیره مبادم نشست⁷ سزاوارم اکنون بگفتار سرد دلپیر و جوان و خردمند را همان نیز رودابه¹⁰ پرهنر¹⁰ که دل شان بگفتار خویش آورم¹¹ چو زین سان شود نزد ایشان نشان¹² چه گونه فرستم کسیرا برش چرا روز کردم برو بر سپاه چه¹⁴ گوید بدان پاک نخت¹⁵ جوان همه نام من نیز بی دین کنند¹⁸ بدین سال¹⁹ گردد چو سرو بلند بمن بر کند روز روشن سپاه</p>	<p>نبینند چو تو نیز¹ خورشید و ماه کرا آمد این پیش⁴ کامد مرا نپیره جهاندار سام سوار بریدن دو دستم سزاوار هست کدامین پدر هرگز این⁸ کار کرد بگیتی که کشتست فرزندان را نکوهش⁹ فراوان کند زال زر بدین کار پوشش چه پیش آورم چه گویند گردان و گردنکشان چه گویم چو آگه شود مادرش چه گویم چرا کشتمش بی گناه پدرش آن گرانمایه¹³ پهلوان برین¹⁶ تخمه¹⁶ سام نفرین کنند¹⁷ که دانست کین کودک ارجمند بچنگ آیدش رای و سازد سپاه</p>	<p>985</p> <p>990</p> <p>995</p>
--	--	----------------------------------

کار IV-4 و نه گاه IV-3 و I-2 نه بپیند مرا روی VI-1
 IV-7 بجز VI-6. Б-бб. 986-998 отсутствуют. IV-5, VI-6
 далее порядок бб.: 993, 994, 988, 995, 1006, 990, 992, 1007, 1008, VI-порядок бб.: 993, 994, 988, 989, 995-1006, 990, 992, 991, 1007, 1008. IV-8
 پدر بد IV-8: IV, VI-доб. б.:
 کسی این چنین VI-9 که این
 بکوشش VI-9 * بدشنه جگرگاه او برشکافت
 VI-10 IV, VI-доб. б.:
 که رستم بکشتم برو دست یافت * بدشنه جگرگاه او برشکافت
 VI-11 б. 991 здесь оп. IV, VI-доб. б.:
 12

ازین چون بدیشان رسد آگهی * که بر کندم از باغ سرو سهی
 کند VI-17 نه بر IV, VI-16 نخت پاک IV, VI-15 به VI-14 گرانمایه I-13
 مرا نام T-همی نام من بیدل و دین کنند VI-همی نام من نیز بی دین کنند IV-18
 سان VI-19 بی مهر و دین کنند

چو بوشنید گودرز بر گشت زود
 بدو گفت خوی بد شه‌ریار
 بر رستم آمد بکردار دود
 درختیست خنگی¹ همیشه بیمار²
 تر افت باید بنزدیک او
 درفشان³ کنی جان تاریک او

975

۲۰

بفرمود رستم که تا پیشکار
 جوانرا بران⁵ جامه آنجایگاه⁶
 یکی جامه افگند بر⁴ چو بیمار
 بخوابید و آمد بنزدیک شاه⁷
 گو پیلتن سر سوی راه کرد
 کس آمد پسش⁸ زود و آگاه کرد⁹
 که سهراب شد زین جهان فراخ
 پدر جست¹⁰ و بر زد¹¹ یکی سرد باد¹²
 پیماده شد از اسپ رستم¹⁵ چو باد
 همی گفت زار ای زبده جوان¹⁷
 همی از تو تاپوت خواهد نه کاخ
 بنالید و¹³ مژگان بهم بر نهاد¹⁴
 بجای کله خاک بر سر نهاد¹⁶
 سرافراز و از تخمه¹⁸ په‌لوان

980

VI, T—доб. с небольшими вариантами те же бб. в следующем порядке: 1, 2, 5, 6, 3; б. 4 оп., а после б. 6 доб. б. 973 текста.

¹ IV—حنظل; VI—تلخی; но Л—حنکی, ср. خنک в смысле بدذاتی و بدذاتی

² IV—доб. б.:

بتندی بگیتی ورا یار نیست * همان رنج کسرا خریدار نیست
 یکی جامه آورد بدان VI—; یکی خانه سازد بران IV—⁴ که روشن IV, VI—³
 بخوابید و آمد بر شه‌ریار IV—⁷ جامه زرنگار VI—; خانه زرنگار IV—⁶ بدان IV, VI—⁵
 B—бб. 979—981 переданы
 پیش VI—T و T—⁹ برش IV—⁸ نخواهد و آمد بر شه‌ریار VI—
 دلش خست IV—¹⁰ ولما توسط الطريق لحقه الخیر بموت سهراب
 و آمد IV—¹⁵ پر از آب کرد IV—¹⁴ و оп. VI—¹³ باد سرد IV—¹² سر زد VI—¹¹
¹⁶ IV, VI—доб. б.:

بزرگان لشکر همه همچنان * غریوان و گریان و زاری کنان
 زاری کنان ای جوان VI—¹⁷ IV, VI—доб. бб.:

چنینیست زود بالای تو * همی بگنذرید از فلک رای تو
 زپرورد گیتی چو تو یک دلیر * لبمت ناشده بود از شیر سیر
 و یقول: من الذی أصیب بمثل ما به
 B—бб. 983—985 переданы следующим образом:
 أصبت و من الذی فجع بمثل ما به فجعت؟ قتلت ولدی حین شاب رأسی و انقضی عمری

کجا خستگان را کند تن درست
 سزد گر فرستی هم اکنون بپی¹
 چو من پیش تخت تو بهتر شود²
 بکاوس یکسر پیامش بداد³
 اگر زنده ماند چنان پیل تن⁵
 هلاک آورد بی گمانی⁷ مرا⁸
 نسازیم پاداش او⁹ جز به بد
 بدان فرّ و آن برز و آن¹¹ یال و شاخ¹²
 گر او شهریارست پس طوس کیست¹⁴
 کجا راند او زپر¹⁵ فرّ همای¹⁶

ازان نوشدارو که در گنج تست
 بنزدیک من یا یکی جام می
 مگر کو بیخت تو بهتر شود
 پیامد سپه‌همد بکردار باد
 بدو گفت کاوس کز انجمن⁴
 شود پشت رستم بنیرو ترا⁶
 اگر یک زمان زو بمن بد رسد
 کجا گنج‌جد او در جهان¹⁰ فراخ
 شنیدی¹³ که او گفت کاوس کیست
 کجا باشد او پیش تختم پپای

965

970

1 IV, VI— زپی 2 VI—доб. б.:

وگر زنده بدرگاه تو بگگدم * دگر باره ایران زمین بسپرم
 کرا بیشتر آب نزدیک من—IV: رزم زن—VI⁵ پیلتن—IV⁴ زبان پرگشاد—VI³
 и доб. бб.:

نخواهم که او را بد آید بروی * که هستش بسی نزد من آبروی
 ولیکن اگر داروی نوش من * هم زنده ماند گو پیلتن
 VI—доб. вариант второго б.; Б—бб. 968—971 отсутствуют; переводчик ограничивается вводными
 словами первого мисра б. 966: فقال له الملك 6 VI— مرا 7 IV—
 او—IV¹⁰ پاداش آن—VI؛ پاداش را—IV⁹ سرا—VI⁸ بی گمان بر—VI
 و پرز و بدان—IV, VI¹¹؛ اندر جهان—VI؛ یال
 12 IV, VI—б. 971 стоит после б. 972.
 13 VI— شنیدم 14 IV, VI— چيست 15 л— پیش 16 VI—

کجا گنج‌جد اندر جهان فراخ * بدان فرّ و برز و بدان یال و شاخ
 Б—заменяет б. 973 следующей фразой: و امتنع من إسعافه بما طلب IV—доб. бб.:

بدشنام چندی مرا بر شمرد * به پیش سپه آب رویم ببرد
 چو فرزندی او زنده ماند مرا * کنون خاک باشد بدست اندرا
 سخنه‌های سهراب نشنیدی * نه مردی بزرگ و جهان دیده
 کز ایران‌بمان سر بمرم هزار * کنم زنده کاوس کی را بدار
 اگر ماند او زنده اندر جهان * به پیچد ازو خود کسان و مهان
 کسی دشمن خویشتن پرورد * بگیتی درون نام بد گسترده

بیامد بر پور خسته روان¹
 چو طوس و چو گودرز و چون گسته²
 زبان بر گشادند یکسر زبند³
 مگر کین سخن⁴ بر تو آسان کند
 که از تن برسد سر خویش پست
 ز مژگان همی خون فرو⁵ ریختند
 که⁶ از روی گیتی بر آری تو دود⁷
 چه آسانی آید بدان ارجمند
 بهاند تو بی رنج⁸ با او بهمان⁹
 بگیتی نگه کن که جاوید کیست
 سری زیر تاج و سری زیر ترگ¹¹

چو برگشت ازان جایگه پهلوان
 بزرگان برفتند با او بهم
 همه لشکر از بهر آن ارجمند
 که در میان این کار یزدان کند
 یکی دشمنه بگیرفت رستم بدست
 بزرگان بدو اندر آویختند
 بدو گفت گودرز کاکنون چه سود
 تو بر خویشتنی گری صد گزند
 اگر ماند او را بگیتی⁷ زمان
 و گریزین جهان این¹⁰ جوان رفتنیست
 شکاریم یکسر همه پیش مرگ

950

955

۱۹

کز ایدر برو زود¹² روشن روان
 بگویش که ما را چه آمد بسر
 دریدم که رستم مماناد دیر
 یکی رنجه کن دل بتیمار¹⁴ من

بگودرز گفت آنزمان پهلوان
 پیامی ز من پیش¹³ کاوس بر
 بدشمنه جگر گاه پور دلیر
 گرت هیچ یادست کردار من

960

و صرت أنت آلان حافظ عسکر التترک، و هذا زواره قد أمرناه بأن یصحبک حتی تبلیغ
 أنت و من معک الی حافة النهر

IV, 3. 951-952 отсутствуют. 2 Л, IV. 3. 955-956 оп. 4 VI. 5 IV, VI. 6 VI. 7 T. 8 VI и T. 9 IV. 10 VI. 11 IV, VI. доб. 66.:

چو آیدش هنگام بیرون کنند * وزان پس ندانیم تا چون کنند
 درازست راهش و گری کوته است * پراگنده گانیم و گری همره است
 ز مرگ ای سپهبد بی اذوه کیست * همی خویشتن را بپاید گریست
 ز تیمار¹⁴ IV, VI. سوی¹³ IV, VI. و¹² VI. доб.

دلپیر و ستوده بهر انجمن
 سرش⁴ پر ز خاک و پر از آب روی²
 بآب نو دیده نباید³ گریست
 چنین رفت و این بودنی کار بود⁴
 تهنمتن نیامد⁵ بلشکر زدشت⁶
 که تا اندر آوردگه کار چپست
 پر از گرد⁷ رستم دگر جای بود
 ندیدند گردان بران⁸ دشت کین
 سر نامداران همه گشته شد
 که تخت مهی شد ز رستم تهی
 زمانه یکایک بر آمد¹⁰ بجوش
 دمیدند و¹¹ آمد سپه‌دار طوس
 کز ایدر هیونی سوی رزمگاه
 که بر شهر ایران¹³ باید گریست
 از ایران که یار شدن¹⁵ پیش اوی¹⁶
 برین¹⁷ رزمگه بر نشاید¹⁸ بدن

همی گفت کای کشته بر دست من
 همی ریخت خون و همی کند موی
 بدو گفت سهراب کین بدتریست
 ازین خویشتن کشتن اکنون چه سود
 چو خورشید تابان زگنبد بگشت
 ز لشکر پیامد هشیوار بیست
 دو اسب اندر آن دشت بر پای بود
 گو پیشتن را چو بر پشت زین
 گمانشان چنان بد⁹ که او کشته شد
 بکاؤس کی تاختنند آگهی
 ز لشکر بر آمد سراسر خروش
 بفرمود کاؤس تا بوق و کوس
 ازان پس بدو گفت کاؤس شاه¹²
 بیتازید تا کار سهراب چپست
 اگر کشته شد رستم جنگجوی¹⁴
 بانبوه زخمی بهباید زدن

ازین پس دلیم شادمانه مباد * بگیتی مرا خود زمانه مباد
 VI—доб. б.:

بزد نعره و جانش آمد بجوش * همی کند موی و همی زد خروش
 1 IV—سری 2 VI—доб. б.:

چو سهراب رستم بدانگونه دید * که افتاد و هوش از برش بر پرید
 4 VI—доб. бб.: که بر کرده خود نباید VI—: بر آب نو دیده—IV³

بنالید رستم پسر رسید ازوی * بدو گفت کای شیر فرخنده خوی
 ازین پس دلیم شادمانه مباد * بگیتی مرا خود زمانه مباد
 7 IV, VI—: ز لشکر بدشت—T⁶: نباید VI—⁵ ср. прим. 19 к б. 916, разночтение по IV.

بر آمد—IV, VI¹⁰ گمادش چنان شد—VI: چنان بد گمانی—IV⁹ دران—VI⁸ و доб.
 نباید که مارا—VI¹³ بلشکر چنین گفت شاه—IV, VI¹² оп. و VI¹¹ زمانه یکایک
 نباید VI—: نباید—IV¹⁸ بدین—VI¹⁷ او—L¹⁶ شود—VI¹⁵ از چنگ او—L¹⁴

ترا² خواست کردن همی³ خواستار
جهان پیش چشم اندرش⁵ تیره گشت⁶
بدو⁷ گفت با ناله و با خروش
که کم یاد نامش ز گردنکشان⁹
بکشستی مرا خیره از بدخویی
نچنمید یک نزه¹² مهرت ز جای¹³
بپیامد پر از خون دو رخ مادرم
یکی مهره¹⁴ بر بازوی من بیست
بدار و بیمن تا کی¹⁶ آید بکار
پسر پیش چشم پدر خوار گشت¹⁷
فرستاد با من یکی پهلوان¹⁸
سخن برگشاید بهر انجمن
مرا نیز هم روز برگشته شد
برهنه نگه کن تن روشنم
همه جامه بر خویشتن بردید¹⁹

که سهراب کشتست و افکنده¹ خوار
چو بشنید رستم سرش⁴ خیره گشت
پرسید زان پس که آمد بهوش
که اکنون⁸ چه داری ز رستم نشان
بدو گفت از ایدونکه¹⁰ رستم تویی
ز هرگونه بودمت¹¹ رهنمای
چو برخاست آواز کوس از دم
همی جانش از رفتن من بختست
مرا گفت کین¹⁵ از پدر یادگار
کنون کارگر شد که بیکار گشت
همان نیز مادر بروشن روان
بدان تا پدر را نماید بمن
چوان نامور پهلوان کشته شد
کنون بند بگشای از جوشنم
چو بگشاد خفتان و آن مهره دید

905

910

915

VI-⁴ ترا VI-³ همی VI-² شد کشته افکنده VI-¹; افکنده و گشته IV-¹

چشمش همی IV-⁵ چورستم شنید این سخن
IV-⁶ доб. б.:

بیفتاد از پای و بهوش گشت * همی بی تن و تاب و بی توش گشت
IV-⁹ доб. бб.: نگر تا VI-⁸; بگو تا IV-⁸
چنین VI-⁷ доб. вариант того же б. VI-

که رستم منم کم مهاناد نام * نشینند بر ماتمم زال سام
یزد نعره و جانش آمد بجوش * همی کند موی و همی زد خروش
چو سهراب رستم بران سان بدید * که افتاد و هوش از تنش بر دمید
IV-¹² بود ترا IV, VI-¹¹ اگر زانکه IV, VI-¹⁰ доб. первый б. разночтения по IV. VI-

IV-¹³ доб. б.: باره

کنون بند بگشای از جوشنم * برهنه بیمن این تن روشنم
VI-¹⁶ این VI-¹⁵ خرزه Б-¹⁴ доб. б. 915 текста (ср.). VI-

Б-¹⁷ бб. 911-914 отсутствуют. IV, VI-¹⁸ бб. 912-914 оп.; б. 915 доб. после б. 907 текста;
Л-¹⁹ доб. б.:

کجا نام آن نامور ژند بود * زپان و روان از در پند بود
IV-¹⁹ доб. бб.:

بنالید و گریان پرسید ازوی * که ای شیردل پور خورشید روی

گرفت آن² پرو یال جنگی پلنگ³
 زمانه پیامد نبودش⁵ توان
 بدانست کو هم نمازد بزیر⁷
 بر شایر بیدار دل بر درید⁸
 ز نیک و بد اندیشه¹⁰ کوتاه کرد
 زمانه¹² بدست تو دادم کلید
 مرا برکشید و بزودی بکشت¹³
 بخاک¹⁵ اندر آمد چنین یال من
 زمهر اندر آمد روانم بیسر
 بیالودی¹⁷ آن خنجر آبگون
 بر اندام تو موی دشمنه شود¹⁹
 وگر²⁰ چون شب اندر سپاهی شوی
 بپتری ز روی زمین پاک²¹ مهر
 چو بیند که خاکست بالین من
 کسی هم برد²³ سوی²⁴ رستم نشان

غمی بود¹ رستم بیازید جنگ
 خرم آورد پشت دلیر⁴ جوان
 زدش بر زمین بر⁶ بکردار شایر
 سبک تیغ تیز از میان برکشید
 بیپچید⁹ زانپس یکی آه کرد
 بد¹¹ گفت کین بر من از من رسید
 تو زین بیگناهی که این کوژ پشت
 بمازی¹⁴ بگویند هم سال من
 نشسان داد مدار مرا از پدر
 هر آنگه که تشنه شدستی¹⁶ بخون
 زمانه بخون تو تشنه شود¹⁸
 کنون گر تو در آب ماهی شوی
 وگر چون ستاره شوی بر سپهر
 بخواهد هم از تو پدر کین من
 ازین نامداران²² گردنکشان

890

895

900

گرفتش سروپای VI-; نهنگ IV-³ گرفتش IV-² گشت IV, VI-¹
 VI-⁵ دلاور VI-⁴ и еще раз повторяет б. 887 текста. VI-⁶ نهنگ
 IV, ⁸ بزدر زمین آن سوار دلیر VI-⁷ ز جا بر گرفتش VI-⁶ نمازدش
 VI-⁹ و VI-¹⁰ ناله IV-¹⁰ VI-⁹ доб. б. 890 доб. бб. 896 и 897 текста.
 VI-¹¹ دست VI-¹³ Б-бб. 893 и 894 отсутствуют. IV-¹² زمانرا
 IV-¹¹ چنین IV-¹¹ ز نیک و ز بد دست VI-¹⁴ شدی تو
 IV, VI-¹⁶ в тексте дано по Т. Л, IV, VI-¹⁵ بیازو VI-¹⁴
 IV, VI-¹⁹ بود VI-¹⁹ بود VI-¹⁸ بیالودست VI-¹⁷ بیالودت IV-¹⁷
 оп., стоят после б. 890 текста; см. разночтение 8; IV, VI-¹⁷здесь доб. б.:

همی جستمش تا بپیمش روی * چنین جان بدام بدین آرزوی
 VI-¹⁷доб. еще б.:

دریغا که رنجم نیامد بسر * بمهر اندر آمد درونم ز بر
 IV, VI-²⁴ نزد هم کسی VI-²³ و IV, VI-²² آیین VI-²¹ و یا IV-²⁰

- 875 همی خواست بپروزی و¹ دستگاہ
که چون رفت³ خواهد سپهر از پرش
وزان آبخور⁵ شد بجای نبرد
همی تاخت سهراب چون پیل مست
گرازان و بر گور⁷ نعره زنان
880 همی مانند رستم ازو در¹⁰ شکفت
چو سهراب شیر اوژن¹² او را بدید
چنین گفت کای رسته از چنگ شیر
نیود آگه از بخشش هور² و ماه
بخواهد ربودن کلاه از سرش⁴
پر اذیدیشه بودش دل و روی زرد
کمندى بهازو کمانى⁶ بدست
سمندش جهان⁸ و جهانرا کنان⁹
ز پیکارش اندازها برگرفت¹¹
ز باد¹³ جوانی دلش بر دمید¹⁴
جدا مانده از زخم شیر دلیر¹⁵

۱۸

- 885 دگر باره اسپان بیستند سخت
یکشستی گرفتین نهادند سر
هرآنگه که خشم آورد بخت شوم
سرافراز¹⁹ سهراب با²⁰ زور دست
بسر بر همی گشت بدخواه بخت
گرفتند هر دو دوال کمر¹⁶
کند¹⁷ سنگ خارا بکردار موم¹⁸
تو گفتی سپهر²¹ بلندش بستم

— 4 Л گشت VI-³ از کار خورشید VI-؛ از بخش خورشید IV-² оп. و VI-¹
IV, VI-доб. отрывок в десять бб. (варианты бб. 1125—1135 по T), см. приложения III.
گرازان و تازان و IV-⁷ یکی خنجر آب داده VI-⁶ وزان آب چون T-⁵
IV, VI-доб. б.:⁹ (так!).⁸ گرازان و چون شیر VI-
بران گونه رستم چو او را بدید * عجب مانند در وی همی بنگرید
VI-¹¹ غمی گشت و زو مانند اندر VI-؛ غمین گشت و زو مانند اندر IV-¹⁰
IV-доб. б.:¹⁴ تاب IV-¹³ باز آمد IV, VI-¹² Б-б. отсутствует.؛ اندرزا بر فرفت
چو نزدیکتر شد برو بنگرید * سر او را بدان فر و آن زور دید
IV, VI-доб. б.:؛ دگر آمدی پیش شیر دلیر VI-؛ چرا آمدی پیش شیر دلیر IV-¹⁵
چرا آمدی باز پیشم بگوی * سوی راستی خود نتابی تو روی
IV, VI-доб. б.:¹⁸ شود VI-¹⁷ 884 стоит после б. 885. VI-¹⁶
ز شبگیر تا سایه گسترده هور * همی این بر آن آن برین کرد زور
IV, VI-²¹ آن IV, VI-²⁰ سپهدار IV-¹⁹ که چرخ

همی خواست کاید³ ز کشتن رها
 بداد و نبود⁵ این⁶ سخن دلپذیر
 سوم از جوانمردیش پی گمان⁷
 چو شیری⁹ که بر پیش¹⁰ آهو گذشت
 ازان کس که با او نبرد آزمود
 پیامد پیروسیدش از هم نبرد¹²
 سخن هرچه رستم بدو گفته بود
 بسپیری رسیدی همانا زجان¹⁵
 میان یلی چنگ و گوپال تو¹⁸
 رها کردی از دام¹⁹ و شد کار²⁰ خام
 چه آرد²¹ بپیشت بدیگر نبرد²²
 پرانده همی ماند ازو²³ در شگفت
 بغشتم و دل از غم پر²⁴ از کار اوی
 که دشمن مدار ارچه خردست خوار²⁶
 بسان یکی تیغ پولاد شد²⁸
 چنان چون شده باز یابد²⁹ روان
 بپیش جهان آفرین شد نخواست

بدان چاره¹ از چنگ آن² ازدها
 دلیر جوان⁴ سر بگفتار پیر
 [یکی از دلی و دوم از زمان
 رها کرد زو⁸ دست و آمد بدشت
 همی کرد نغچه پیر و یادش نبود
 همی دیر شد تا که¹¹ هومان چو گرد
 به هومان بگفت آن کجارتنه¹³ بود
 بدر گفت هومان گرد ای¹⁴ جوان
 دریغ این¹⁶ بر و بازو و یال تو¹⁷
 هژبری که آورده بودی بدم
 نگه کن کزین بیهده کارکرد
 بگفت و دل از جان او برگرفت
 بلاشکر که خویش بنهاد روی
 یکی داستان زد برین²⁵ شهریار
 چو رستم ز دست وی آزاد شد²⁷
 خرامان بشد سوی آب روان
 بخورد آب و روی و سر و تن بشست

860

865

870

دلیر و - Так в Т; Л, IV, 4 یابد - IV, 3
 نذر - VI, 2 بدین گفتن - VI, 1; بدین چاره - IV, 1
 بدادش که بود - VI, 5 دلاور جوان - VI, 6 جوان
 بدشتی - IV, VI, 9 کرد از - VI, 8 کردش از - IV, 8
 پیروسید ازو در نبرد - VI, 12 پیروسید ازو وز نبرد - IV, 12
 برو و برز - VI, 17; بر و برزو بالای تو - IV, 17 آن - VI, 16
 دست - IV, VI, 19; دست و یلی پای تو - IV, VI, 18 بالای تو
 پرانده ماند دلش - IV, 23 دروز نبرد - IV, 22 آید - VI, 24 کام - T, 20
 بر - VI, 25; پر از غم دل - IV, VI, 24 براندو - Л, 24; براند اسب و ماندش بدو - VI, 24
 و هو یقول: من استصغر عدوه و إن کان أسیرا، فسیری الیسیر: Б-б. отсутствует так: 26
 چو جان رفته - I, 29 گشت - IV, VI, 28 ز چنگ وی آزاد گشت - IV, VI, 27 اسپرا
 چو مرده که او باز یابد - VI, 29; گویا بیابد

ز تن خون و خوی را فرو² ریختند
 بر آوردش از جای و بنهاد پست⁴
 زند چنگ⁵ و گور اندر آید بسر⁶
 پیر از خاک چنگال و روی و دهن
 همی خواست از تن سرش را برید⁸
 کمندافگن و گرد¹⁰ و شمشیرگیر
 جزین باشد آرایش دین¹¹ ما
 سر مهتری زیر گرد آورد¹²
 نبرد سرش گرچه باشد بکین
 ز¹⁴ افگندش نام شیر آورد¹⁵

بکشتی گرفتن بر آویختند¹
 بزد دست³ سهراب چون پیل مست
 بکردار شیری که بر گور زر
 نشست از بر سینه پیل تن
 یکی خنجر⁷ آبگون برکشید
 بسهراب گفت ای پل⁹ شیرگیر
 دگر گونه تصر باشد آیین ما
 کسی کو بکشتی نبرد آورد
 نخستین که پشتش نهد بر زمین
 گرش بار دیگر بزیر¹³ آورد

850

855

IV-² چو شیران بکشتی بر آویختند-VI؛ چو شیران بکشتی در آویختند-IV¹
 IV, VI-⁴ بگرید-IV³ ز تنها خوی خون فرو-VI؛ ز تنها خوی و خون همی
 IV-دوب. бб.: چو شیر دمنده ز جا در بجست

کمربند رستم گرفت و کشید * ز پس زور گفستی زمین بردید
 بر رستم در آویخت چون پیل مست * بر آوردش از جای و بنهاد پست
 VI-دوب. первый б. разночтения по IV и б.:

یکی بانگ برزد پراز خشم و کین * تو گفستی بدزید یکسر زمین
 IV-⁵ دست IV-⁶ اذدر آرد بسر-IV؛ 850 стоит после б. 851 текста; VI-
 زجا بر گرفتش بکردار شیر * که دارد بچنگال پیل دلیر
 и доб. бб.:

بزد بر زمین همچو سرو بلند * که یابد ز گردون گردان گزند
 چنان رستم شیردل بر زمین * بیامد پس آنگاه پرخشم و کین
 IV, VI-دوب. бб.:⁸ خنجر VI-⁷

نگه کرد رستم باواز گفت * که این راز باید گشاد از نهفت
 که نیکو نگه کن تو: VI-دوب. еще б., первое мисра которого залито чернилами, второе мисра:
 خود نباشد از آئین VI-¹¹ گرز IV-¹⁰ بزور نهنک تو ای VI-⁹ ای پهلوان
 IV-دوب. бб.:¹⁵ به IV-¹⁴ اگر بار دیگرش زیر IV-¹³ VI-¹² бб. 855-857 оп.

روا باشد ار سر کنند زو جدا * بدین گونه تر باشد آیین ما

دل از جنگ جستن پشیمان کنیم
 تو با من بساز و² بیماری بزم³
 همی آب شرمم بچهر آورد⁵
 کنی⁶ پیش من گوهر خویش یاد⁷
 نبودیم هرگز بدین⁸ گفت و گوی⁹
 نگیرم فریب تو زین در¹⁰ مکوش
 بکشستی کمر¹¹ بسته ام بر¹² میان
 که فرمان و رای¹³ جهان بان بود
 نیم مرد گفتار و بند¹⁵ و فریب
 نباشد سخن زین نشان دلپذیر¹⁷
 برآید بهنگام هوش از برت
 بپرد روان تن بزندان کند
 بفرمان یزدان بساییم دست²⁰
 هشیوار با گبر²¹ و خود آمدند
 برفتند هر دو روان پر ز گرد²²

پیش جهاندار پیمان کنیم
 همان¹ تا کسی دیگر آید بزم
 دل من همی با⁴ تو مهر آورد
 هممانا که داری ز گردان نژاد
 بدو گفت رستم که ای نامجوی
 ز کشتی گرفتن سخن بود دوش
 نه من کودکم گر تو هستی جوان
 بکوشیم و فرجام کار آن بود
 بسی گشته ام در¹⁴ فراز و نشیب
 بدو گفت سهراب کز¹⁶ مرد پیر
 مرا آرزو بد که در¹⁸ بسترت
 کسی کز تو مانند ستودان کند
 اگر¹⁹ هوش تو زیر دست منست
 از اسپان جنگی فرود آمدند
 بیستند بر سنگ اسپ نبرد

835

840

845

¹ IV, VI— پیمان ² VI— پشادی ³ Б—б. отсутствует. ⁴ IV, VI— بر ⁵ Б— второе
 мисра передает так: ⁶ VI— کسی ⁷ VI— داد;
 Б— б. отсутствует; IV—доб. бб.:

زمن نام پنهان نبایدت کرد * چو گشتی تو با من کنون در نبرد
 مگر پور دستان سام یلی * گزین نامور رستم زابلی
 نبودیم دی خود VI—؛ نکردیم هرگز چنین IV—⁸ VI—доб. вариант тех же бб.

فقال له رستم إن كنت من: ⁹ Б—бб. 837—841 передает, изменяя их порядок, так:
 الشبان فلسنت من الصبيان، ولا ممن ینخدع بالحيلة والمکر وقد حلیت الدهر أشطره،
 ز مرد VI—¹⁰ ولا بد لنا من بذل الجهد. ولا يكون منتهی الأمر و آخره الا ما أراد الله
 فرجام و حکم VI—¹³ بسته ام با VI—؛ بسته دارم IV—¹² همی IV—¹¹ فریبم برینسان
 اگر نیستت IV, VI—¹⁷ کای IV, VI—¹⁶ و رزق VI—¹⁵ من VI—¹⁴
 و گر VI—¹⁹ بر IV, VI—¹⁸ B—бб. 842—845 отсутствуют. ²¹ ب—بب.؛ پند منت جایگیر
 درد IV, VI—²² گرز IV—²¹ بداریم دست VI—؛ برآید ز دست IV—²⁰

نهاده بیسسر بر ز آهن کلاه
 مبادا¹ که با آز خویشی بود
 همی می گسارید با رودزن³
 که با من همی گردد اندر نبرد
 برزم اندرون دل ندارد دژم
 تو گوئی که داننده بر زد رسن⁵
 بدان⁶ نیز لغتی بتابم⁷ همی
 که چون او بگیتی نبرده کمست
 شوم خیره روی اندر آرم بروی
 رسیدست رستم بمن اند بار⁸
 چه کرد آن دلاور بگرزگران
 ولیکن ندارد پی¹¹ و پخش اوی
 سر جنگ جویان بر آمد ز خواب¹²
 سرش پر ز رزم و دلش¹³ پر ز بزم¹⁴
 بچنگ اندرون گرز¹⁵ گاو رنگ
 تو گفتی که با او بهم بود شب¹⁶
 ز پیگار بر دل چه آراستی
 بزنجنگ و²⁰ پیداد را²¹ بر زمین
 همی²³ تازاه داریم روی دژم

815 پیامد بران دشت آورد گاه
 همه تلخی از بهر پیشی بود
 وزان روی² سهراب با انجمن
 بهومان چنین گفت کین شیر مرد
 ز بالای من نیست بالاش کم
 بر و کتف و یالش همانند⁴ من
 820 نشانهای مادر پیایم همی
 گمانی برم من که او رستمست
 نباید که من با پدر جنگجوی
 بدو گفت هومان که در کارزار
 شنیدم⁹ که در جنگ مازندران
 825 بدین رخس¹⁰ ماند همی رخس اوی
 [بش بگری چون بر دمید آفتاب
 پوشید سهراب خفتان رزم
 پیامد خروشان بران دشت جنگ
 ز رستم¹⁵ بپرسید خندان دولاب
 830 که شب چون بدت¹⁷ روز چون خاستی
 ز کف¹⁸ بگن این گرز¹⁹ و شمشیر کین
 نشینیم هر دو پیاده²² بهم

پیامانند - VI-4   سوی - VI-2   همانا - VI-1   Б-66. 816-826 отсутствуют.

دهن; IV, VI-دوب. ب.: VI-5

ز پای و رکابش همی مهر من * بجنبید بشرم آورد چه هر من
 بدان رخس - IV-10   شنیدی - T-9   چند بار - IV, VI-8   مادر ندارم - VI-7   بدل - IV, VI-6

بدین اسپ - VI-11   سر - VI-12   Тек в Т; Л- вместо этого б. стоят бб. 811-815 текста; IV,
 VI-б. оп.   دلش پر ز کین و سرش - VI-13

بودند باهم به شب - VI-16   در رستم - L-15   و لبس سهراب من ذلك الجاذب أيضا سلاحه
 21 IV-   چنگ و - IV, VI-20   تیر - VI-   کین - IV-19   یکی - VI-18   بدی - IV, VI-17

همی - VI-23   برامش - VI-22   پیگار را

از ایـدر¹ پـنـزـد يك دستـان شوـید
 چـنـبـن كـرد پـزـدان² قـضـا پـر سـرم
 كـه سـودى نـدارد ت بـودن³ نـژـند⁴
 ز گـردون مـرا خـود⁶ بـهـانـه نـمـانـد
 تـبـه شـد بـچـنـگم⁷ بـهـنـگـام جـنـگ⁸
 نـبـاورد كـس دـست مـن زـیـر دـست
 باسـپ اـندـر آـزد بـچـنـبـد¹¹ ز جـنـای
 هـمـبـن بـود خـواهد سـر اـنـجـام¹³ كار
 كـه از شـاه گـیـتى¹⁴ مـبـر تـاب¹⁵ روى¹⁶
 چـنـان روى كـه او رانـد از بـن¹⁷ سـخـن¹⁸
 بـگـیـتى نـمـانـد كـسى جـاودان
 دـگر نـبـمه آـرامـش¹⁹ و²⁰ خـواب بـود²¹

يـكـايـك سـوى زابـلـسـتـان شوـید
 تـو خـر سـنـد گـگـردان دل مـادرم
 بـگـويـش كـه تـو دل بـمـن در مـبـند
 كـس اـندـر⁵ جـهـان جـاودانـه نـمـانـد
 بـسى شـپـر و ديو و پـلـنگ و نـهـنگ
 بـسى بـاره و⁹ دژ كـه كـردیم پـست
 در مـرگ را آن¹⁰ بـكـويد كـه پـای
 اـگر سـال گـشـتى¹² فـزون از هـزار
 چـو خـر سـنـد گـردد بـدستـان بـگوى
 اـگر جـنـگ سـازد تـو سـستى مـكن
 هـمه مـرگ رايـيم پـير و جـوان
 ز شـب نـبـمه⁸¹⁰ گـفـت سـهـراب بـود

۱۷

سـيـه زـاغ پـژان فـرو بـرد سـر²³
 نـشـست از بـر ژنـده پـيـل ژيان²⁴
 يـكى تـيـغ هـندى گـرفـته بـدست²⁵

چـو خـورشـيد تـابان بـر آورد²² پـر
 تـهـمتـن بـپـوشـيد بـبر بـيان
 كـمـندى بـفـتـراك بـر بـست شـست

مـشـو جـاودان — IV, T³ رانـد اـيـزـد ان — IV, VI² از اـيـران — IV, JI¹
 كـه كـس در — VI⁵ B-б. отсутствует.⁴ مـشـو جـاودانـه ز جـانـم — VI
 ؛ بـسا بـاره — IV⁹ B-бб. 803-805 отсутствуют.⁸ ز چـنـگـم — IV⁷ ز گـیـتى مـرا جـز — IV⁶
 هـمـبـن — VI و T¹³ گـردد — IV, VI¹² بـر آيـد — T¹¹ آذـكـس — VI¹⁰ بـسى بـاره — VI
 مـگـردان تـو — IV¹⁵ اـيران — VI¹⁴ هـمـبـن بـود رـاه و هـمـبـن بـود — IV ؛ بـود رـاه و هـمـبـن اـست
 ؛ چـنـان دان كـه او خـواهد از بـن — IV¹⁷ B-бб. 807 и 808 после б. 809 (ср. прим. 18).¹⁶
 IV, VI¹⁹ B-после этого б. следуют бб. 807 и 808 текста.¹⁸ بـران ران كـه او رانـد اـندـر — VI
 ؛ خـورشـيد رـخـشان بـر آورد — IV²² B-б. отсутствует.²¹ و — VI²⁰ آسـايش — VI
 خـورشـيد رـخـشان بـگـسـتـرد — T ؛ خـورشـيد تـابان بـگـسـتـرد
 فلـما كان الغد لمـس رستم سلاحه و ركـب — 825
 B-бб. 811-815 стоят после б. 825
 اژدهای ژيان — VI ؛ اژدهای دمان — IV²⁴ رخـشه و اقبـل الـى المعـرکـة
 IV, VI-бб. оп.²⁵

- 785 من امشب بپیمش جهان آفرین
 کز ویست پیروزی و دستگاه²
 کند قازه این بار⁴ کام ترا
 بدو گفت رستم که با فر شاه⁶
 بلشکر گه خویش بنهاد روی
 زواره پیامد خلبانان روان
 ازو خوردنی خواست رستم نخواست
 چنین راند پیش برادر سخن
 بشیر گیر چون من باوردگاه
 بیاور سپاه و درفش مرا
 790 همی باش بر¹⁶ پیش پرده سرای
 گر ایدون که پیروز باشم بچنگ
 و گر خود دگر گونه¹⁷ گردد¹⁸ سخن
 میباشید یکتن برین رزمگاه²⁰
- 795 بمالم فراوان دو رخ بر¹ زمین
 بفرمان او تابد از چرخ ماه³
 برآرد بخورشیند نام ترا⁵
 برآید همه کامه نیک خواه⁷
 پر اندیشه جان و سرش کینه جوی⁸
 که چون بود امروز⁹ بر پهلوان
 پس آنگه ز اندیشه گان دل¹⁰ بشت¹¹
 که بیدار دل باش و تندی مکن¹²
 روم پیشش آن¹³ ترک آورد خواه¹⁴
 همان تخت و زرینه کفش¹⁵ مرا
 چو خورشید تابان برآید ز جای
 به آورد گه بر نسازم درنگ
 تو زاری میباز و تندی¹⁹ مکن
 بسازید²¹ جستن سوی رزم راه

T-; VI-³ و فر و زور VI-² رخ اندر VI-; سر اندر I-¹

بدان تا ترا بر دهد دستگاه * برین ترک بدخواه گم کرده راه
 IV-доб. вариант того же б., соответствующий б. 783 текста; I- далее текст отсутствует до
 конца повествования о Сухрабе. ⁴ VI- پشمرده ⁵ VI-доб. бб.:

نخواستیم که تو به نیروی دست * کنی دشمن خویشتن خوار و پیست
 چو بشنید رستم ز شاه این سخن * یکی رای فرخنده افگند بن
 دلش جنگجوی IV-⁸ شاه IV-⁷ که از تخت شاه VI-; که ای نیکخواه IV-⁶
 J, VI-доб. б.: ¹¹ ز اندیشه دل را IV, VI-¹⁰ که امروز چون گشت IV, VI-⁹

سپه را دو فرسنگ بد در میان * گشادن نیارسنت یکتن میان
 IV- тот же б. доб. после б. 792 текста. ¹² IV-см. прим. 11. ¹³ VI- این ¹⁴ I, IV-

ز وگر جز دگر گونه J-¹⁷ در I, IV, VI-¹⁶ هداسی الذهبی B-¹⁵ ناورد خواه
 کرد او VI-¹⁸ و گر زانکه جزین گونه VI-; نور ایدونک جز این گونه IV-
 میباید یکتن به IV-²⁰ تو بیدار دل باش و تندی VI-; تو زاری مساز و تندی IV-¹⁹

بسازید VI-²¹ متازید یکتن به آوردگاه VI-; آوردگاه

بر¹ شاه کاؤس بنه-اد روی
 بر خویش نزدیک جایش گزید²
 ز بالا و برزش³ همی کرد یاد⁴
 بدین⁵ شپیر مردی و گردی ندید⁶
 تنش را زمین بر گراید همی⁷
 همانا که دارد ستبری فزون
 ز هرگونه آزمودیم بند¹⁰
 بسی کرد را برگرفتم ز زمین
 بیفشاردم سخت پیوند او
 چو دیگر کسانش بخاک افکنم
 نجنبید بر¹⁴ زمین بر آن نامدار¹⁵
 بکشستی همی¹⁶ بایدم چاره کرد
 بمینیم تا¹⁷ رای یزدان به چیست¹⁸
 هم او²⁰ آفریننده ماه و هور²¹
 دل²³ بدسگالت²⁴ کند چاک²⁵ چاک

غمی گشت رستم ز گفتار او
 چو کاؤس کی پهلوان را بدید
 ز سهراب رستم زبان برگشاد
 که کس در جهان کودک نارسید
 به بالا ستاره بساید همی
 دو بازو و رانش زان⁸ هیون
 بگرز و بتیغ و بتیر⁹ و کمند
 سرانجام گفتم که من پیش ازین
 گرفتم دوال کمربند او
 همی¹¹ خواستم کش¹² ز زمین بر کنم
 گر از باد جنبان شود کوه خار¹³
 چو فردا بیاید بدشت نبرد
 بکوشم ندانم که پیروز کیست
 کزویست پیروزی و فرّ و زور¹⁹
 بدو²² گفتم کاؤس یزدان پاک

770

775

780

1 VI— سوی 2 VI— رسید; Б—доб. следующие слова: له 3 I, IV—

فجعل رستم یحکی له عن سهراب: 772—781 бб. 4 Б— далее вместо перевода бб. 772—781 бб. 5 Л— 6 VI—б. оп.
 ویذکر أنه قد أفرغ وسعد، و بذل جهده فی أن یغلبه فلم یقدر علیه
 به تیغ و به نیزه بگرز⁹ VI— بسان⁹ VI— چو ران⁸ I, IV— 7 VI—б. оп.
 10 I, T— چند 11 VI— نمی 12 VI— گر 13 I, IV, VI— کوهسار 14 T— 15 I, VI— دبل نامدار I, IV, VI—доб. б.:

ازو باز گشتم که بهیگاه بود * که شب سخت تاریک و بی ماه بود
 I, IV—доб. еще б.:

بدان تا بگردیم فردا یکی * بکشستی گراییم ما اندکی
 16 VI— برو 17 I, IV— ندانم که تا 18 Б—б. имеется. 19 I, IV,
 VI— دستگاه 20 VI— همه 21 I, IV, VI— ماه و هور; Б—бб. 783—788 отсутствуют.
 22 VI— چنین 23 I, IV, VI— زن 24 I, IV— بدسکلان 25 IV— جای

بماید همی² غم زدل کاستن
 سخن راند⁴ با گیو و گفت و⁵ شنید⁶
 چگونده بچنگ اندر آورد پای
 کزین⁸ گونه هرگز ندیدیم نیو⁹
 ز لشکر بر طوس شد کینه خواه
 چو گرگین فرود آمد او¹¹ بر نشست
 بکردار شیر زبان بر دمید¹²
 زنیرو بپفتاد ترگ¹⁴ از سرش¹⁵
 شدند از¹⁸ دلبران بسی¹⁹ جنگ جوی
 جز از²¹ پیلتن پایه²² او نداشت
 سپاهی برو ساده بگماشتیم²⁴
 همی تاخت از قلب تا میمنه²⁶

کنون بخوان همی¹ باید آراستن
 وزان³ روی رستم سپه را بدید
 که امروز سهراب رزم آزمای⁷
 چنین گفت با رستم گرد گیو
 پیامد دمان تا بقلب¹⁰ سپاه
 که او بود بر زین و نیزه بدست
 پیامد چو با نیزه او را بدید
 عمودی خمیده بزد بر برش¹³
 نتابید با او¹⁶ بتابید¹⁷ روی
 ز گردان کسی مایه²⁰ او نداشت
 هم آیین پیشین نگه داشتیم²³
 سواری نشد²⁵ پیش او یکتنه

760

765

چو گردان مرا روی بینند تیز *
 کنون جنگ فردا و روز بزرگ *
 بنام جهان آفرین یک خدای *
 یکی را از ایشان نمانم بجای
 VI—после этих бб. доб. еще б.:

دل اندر چنین رو نبایدست *
 زدشمن بگردد تباه دست
 (мисра искажено).

وزین VI—³ همی IV—² خوان و می IV, VI—¹ خوان می I—¹
 B—бб. 759—770 переданы следующей фразой:
 وگفتن IV—⁵ گفت I, IV—⁴

جنگ آزمای I, IV, VI—⁷ وکذلك رستم حکى لچيو ما جبرى له فى يومه
 میان I, IV, VI—¹⁰ I—⁹второе мисра оп.; см. прим. 13 к б. 757. L, VI—⁸

چو گرگ این فرود آمد و T—¹¹ I, IV—¹²доб. б.:

بتنها نشد کس برش جنگجوی *
 سپردیم میدان کینه بدوی
 او تا VI—; ازوی و IV—; ازوو I—¹⁶ برش L—¹⁵ خود IV, VI—¹⁴ سرش L, I, VI—¹³

بجز I, IV, VI—²¹ پایه I, IV, VI—²⁰ بدین VI—¹⁹ این L—¹⁸ نتابید IV—¹⁷
 سپاهی برو سایه بگماشتیم I, IV, VI—²⁴ داشتیم T—²³ مایه I, IV, VI—²²

بشد IV—²⁵ سپه را برو هیچ نگذاشتیم
 I—²⁶доб. б.:

ز هر سو همی شد دمان و دنان *
 بزیر اندرون بود اسپش چمان
 IV, VI—¹доб. варианты того же б.

شب تیره آمد سوی لشکرش
 بنهومان چنین گفت³ کامروز هور
 شما را چه کرد آن⁵ سوار دلپس
 بتو گفت هومان که فرمان شاه
 همه کار ما سخت ناساز بود
 پیامد یکی مرد پرخاشجوی
 تو گفستی ز مستی کنون خاستست
 چنین گفت سهراب کو¹¹ زین سپاه
 از ایرانیان من بسی کشته ام

میان سوده از جنگ¹ و از خنجرش²
 برآمد جهان کرد پر جنگ و شور⁴
 که یال یلان داشت و آهنگ شیر⁶
 چنان بند کز ایدر نچنمد سپاه
 باورد گشتن چه آغاز بود⁷
 برین⁸ لشکر گشن بنهاد روی
 و گر جنگ با یکتن⁹ آراستست¹⁰
 نکرد از دلیران کسیرا سپاه
 زمین را بخون و گل¹² آغشته ام¹³

750

755

VI-³ آهمن پرش I, IV, VI-² پیاسود از رنج VI-¹
 B-содержание бб. 750-758
 فدحکی سهراب لهومان ما جری بینه و بین رستم
 передано следующей фразой:
 I-доб. бб.:
 I, IV, VI-⁶ بسر زان I, IV, VI-⁵
 چه آمد شما را چه گفت و چه کرد * که او بود هم زور من در نبرد
 چه کرد او ابا لشکرم سر بسر * که چون او ندانم بگیتنی دگر
 یکی پیر مردست برسان شیر * نگرود ز پیگار و ز جنگ سیر
 ندانم بگرد جهان سر بسر * که بندد گه کینه چون او کمر
 VI-доб. те же бб. в таком порядке: 2, 1, 3 и 4; IV-доб. те же бб. в таком порядке: 2, 3, 4 и 1.
 باورد گه گشتن T-باورد گشتن کزان باز بود VI-باورد پر گشتن آغاز بود I, IV-⁷
 I и T-доб. бб.:¹⁰ نه او جنگ با کین VI-⁹ بدین I, IV, VI-⁸ آغاز بود
 ز هر سو پراگند گرد نبرد * ز لشکر گه ما بسی کشت مرد
 وزان پس بدان لشکر خویش روی * نهاد و همی رقت در پویه پوی
 I-доб. бб.:¹³ چون گل T-оп. و л-¹² گر VI-¹¹
 اگر شیر پیش آمدی بی گمان * نرستی چنین دان ز گزر گران
 وزین بر شما جز نظاره نبود * [ولیکن نیامد کسی خود چه سود]
 IV, VI-доб. варианты тех же бб., после которых добавляют бб. (VI-их варианты):

بپیشم چه شیر و پلنگ و هژپر * بپیکان فرو آرم آهو و ز ابر

- ازین پره‌نر ترک نو خاسته
 بلشکر گه خویش تازید زود
 میان سپه دید سهراب را 735
 سر نیزه پر خون و خندان و⁴ دست
 غمی⁶ گشت رستم چو او را بدید
 بدو گفت کای ترک⁷ خونخواره مرد
 چرا دست یازی بسوی⁸ همه
 بدو گفت سهراب توران سپاه 740
 تو آهن‌گ کزدی بدیشیان نخست
 بدو گفت رستم که شد تیره‌روز
 برین¹¹ دشت هم داز و هم منبرست
 گر ایدون که شمشیر با بوی شیر¹³
 بگردیم شه‌گیر¹⁵ با تیغ کین 745

۱۶

- برفتند و روی هوا¹⁸ تیره گشت
 تو گفتی ز جنگش سرشت²⁰ آسمان
 و گر²² بازه زیر اندرش آهن‌ست

¹ Б—б. передан так: علی‌ی‌د سهراب ² Б—бб. 734—737 переданы следующей фразой:
 چو شیری که — T⁵ و — VI⁴ زمین — I, IV, VI³ فرجع و صاح علیه صیحة
 در خون نشستی — I; با من نسودی — IV, VI⁸ تیز — I, VI⁷ دژم — T⁶ گپرد ز نخچیر
⁹ I, IV, VI — هم — B—второе мисра б. 742 и бб. 743—745 пересказаны
 следующим образом: ¹¹ VI — فلیرجع کل واحد منا الی معسکره ثم نعود اذا أصبنا
 شمشیر — VI¹⁵ که — VI¹⁴ بازو بشمشیر و تیر — T¹³ روان — I, IV, VI¹² بدین
 B—бб. ¹⁹ و هر دو هوا — I¹⁸ خواهی — VI¹⁷ تو شو — VI; تو رو — I, IV, VI¹⁶
 746—749 не переводит, ограничиваясь переводом первого слова б. 745: فرجعا (переводит нашего
 текста). ²⁰ I — سرشتش ز جنگ ²¹ I, IV, VI — نیاساید ²² IV, VI — دگر

که بر² زمین بچنمباند اندر نبرد
 میان جوان را³ نبود آگهی
 دو شیر اوژن از جنگ سیر آمدند
 دگر باره سهراب گرز گران
 بزد گرز و آورد کتفش بدرد
 بخدمت سهراب و گفت ای سوار
 برزم اندرون¹² رخس گویی خرسست
 اگر چه گوی سـرو بالا بود
 بسستی¹⁶ رسید این¹⁷ ازان آن ازین
 که از یکدگر روی برگاشتند
 تهمتن بتوران سپه شد جنگ
 میان سپاه اندز آمد چو گرگ²⁰
 عنان را به پیچید سهراب گرد
 بزد خویشتن را بایران سپاه²³
 دل رستم اندیشه کرد بد

کمر بند اورا I-³ در IV-; از I, VI-² و هو آخذ بمعاهد سهراب B-¹
 T-доб. б.:⁴

فرو داشت دست از کمر بند او * شگفتی فرو ماند از بند او
 B-⁸ B-б. отсутствует.⁷ گشته و خسته I, VI, T-⁶ تبه T-; غمی VI-; همی I, IV-⁵
 فتألم B-передает мисра так: B-¹⁰ و VI-⁹ ثم إن سهرب أخرج جرزه من حلقة سرجه
 بزیر اندرون VI-; بزخم اندرون I-¹² سواران I-¹¹ مننه رستم
 B-б. отсутствует.¹³ IV-¹⁴ رسوا VI-; دانا IV-¹⁵ VI-доб. б.:
 مرا رحمتی آمد از تو بدل * که از خونت آغشته گشتت گل
 VI-¹⁸ رسیدی VI-¹⁷ پیستی T-; سپیری VI-; بستنی I-¹⁶
 گشتند خرد IV-; گشتند آن سپاه بزرگ I-²¹ گرد I-²⁰ برانسان I, IV-¹⁹
 I, IV-²² I, IV-²² 729 стит после б. 731 текста. I-б. و بزرگ

بایران سپه رفت سهراب گرد * عنان باره تیزنگ را سپرد
 VI-б. оп. VI-²⁵ بدستش VI-²⁴ بر ایران سپاه I, IV-²³

- 705 فرو مانند اسپ و دلاور ز کار¹
تن از خوی پر آب و همه کام³ خاک
یک از یگدگر ایستادند⁴ دور
جهانها شکفتی ز⁷ کردار دست
ازین دو یکی را نجنبید مهر
همی بچه را باز داند ستور⁹
نداند همی مردم از رنج و آژ¹⁰
همی گفت رستم که هرگز نهنگ
مرا خوار شد جنگ¹² دیو سپید
710 جوانی چنین¹³ ناسپرده جهان
بسیری رسانیدم از روزگار
چو آسوده شد باره هر دو مرد
بزه بر نهادند هر دو کمان
715 زره بود و خفتان و بپر بیان
غمی شد دل هر دو از یگدگر
تهمتن که گر¹⁸ دست بردی¹⁹ بسنگ

دست بازو — I, IV, VI; دست و بازوش یار — T² اسپ دلاور سوار — I, IV, VI; Так в VI; ل, I, IV
 یک از دیگر استاده هر دو ز — IV; یک از دیگران استادند — I⁴ دهان پر ز — T³ پکار
 شکفتا که — I, IV⁷ درد — L⁶ در دژب — VI; تاج باب — L⁵ یکی از دگر مانند آنگاه — VI
 شکسته هم از تو شکسته — VI; شکسته هم از تو هم از پور — I⁸ شکفته که — VI
 رزم — IV¹² همی دشمنان را — VI¹¹ رنج آژ — I, IV, VI¹⁰ مانند ز دور — VI⁹
 ز آورد و — I¹⁵ Б — бб. 711 и 712 отсутствуют. ز دست یکی — I, IV, VI¹³
 ز آورد و از جنگ و ننگ — VI; باورد که ننگ تر شد — IV; جنگ و ز ننگ و
 L — доб. б.: L — جوان و مهان سالخورده گوان — L¹⁶

ز تیر و ز پیکان هوا تیره گشت * جهان از شکفتی همی خیره گشت
 I¹⁹ اگر — I, IV¹⁸ ز تیر و ز پیکار مانده — VI; ز کلک و ز پیکان نیامد — I, IV¹⁷
 بکندی ز — VI²¹ سیه سنگ را روز — IV, VI; ز خاره بسی روز — I²⁰ کردی
 سنگی سیه بی درنگ

که پیش من آید بهنگام¹ جنگ
 از ایران ندادند پاسخ کسی⁴
 بنیزه در آورد بالا ز جای⁵
 بزد نیزه⁸ برکنند هفتاد⁹ میخ
 ز هر سو برآمد دم کزنای
 بکردار گوران ز چنگال شپیر¹²
 کزین¹³ نامداران فرخ نژاد¹⁴
 کزین ترک شد مغز گردان¹⁵ تھی
 از ایران نیارد کس این کار کرد
 شنیده سخن پیشی¹⁶ او بر شمرد
 که کردی مرا ناگهان خواستار
 ندیدم ز کاوس جز رنج رزم
 سواران بروها پر از چین کنند
 زره گیو را دید کاندز گذشت¹⁹
 همی گفت گر گین که بشتاب هیمن
 بمرگستوان²¹ بر زده²² طوس جنگ
 تهمتن چو از خیمه²³ آوا شنود

که داری از ایرانیان تیزچنگ
 همی گفت و می بود² جوشان بسی³
 خروشان بیامد بپرده سرای
 خم آورد زان پس⁶ سنان کرد سیخ⁷
 سراپرده یک بهره¹⁰ آمد ز پای¹¹
 رمید آن دلاور سپاه دلیر
 غمی گشت کاوس و آواز داد
 یکی نزد رستم برید آگهی
 ندارم سواری و راهم نبرد
 بشد طوس و پیغام کاوس برد
 بدو گفت رستم که هر¹⁷ شهریار
 گهی گنج¹⁸ بودی گهی ساز بزم
 بفرمود تا رخش را زین کنند
 ز خیمه نگه کرد رستم بدشت
 نهاد از بر رخش رخشنده زین
 همی بست بر باره²⁰ رهام تنگ
 همی این بدان آن بدین گفت زود

655

660

665

670

I, VI-³ بگفت و همی بود I, IV, VI-² بدین دشت I, IV, VI-¹
 B-66. I, IV, VI-⁵ نداد ایچ پاسخش کس I, VI-⁴ خامش بسی T; خاموش بس
 656-659 переводит: ورکض نحو سرادق کپکاوس فقوضه برمه وتفرق عنه من کان هناک من
 العسکر تفرق الیهعافیر لصولة الضیغم الهمصور و لم یقدر أحد شجعان ذلک العسکر علی مقاومتہ
 بزود IV-⁴ بزودتند و I, VI-⁸ سنان سستیخ T و I, IV, VI-⁷ پیشت I, IV, VI و T-⁶
 I, IV, ¹² کندش ز جای IV-⁴ آمد بتای I, VI-⁸ نیمه VI-¹⁰ هشتاد I, IV-⁹ گرد
 فعظم: B-66. 660-662 передает так: VI-¹⁴ و خسرو نژاد-¹⁴ VI-¹⁴ که ای T و I, IV, VI-¹³ VI-⁶.
 ذلک علی کپکاوس فأذفد طوسا الی رستم لیخیره بصنبح سهراب، ویستنہضه الیہ و یستعجلہ
 B-66. ¹⁹ رزم IV-⁴ جنگ I, VI و T-¹⁸ ای VI-¹⁷ نژد VI-¹⁶ ترکان I, IV-¹⁵
 و أمر عسکره بالربکوب و جعل جرجین یقال له: عجل
 پرده I, VI-²³ در زده I, IV-²² که برگستوان VI-²¹ جاگز IV-⁴; چا لزه I, VI-²⁰

یکی خود چینی¹ بکردار باد²
 نشسست از بر باره تیزتگ⁴
 به آوردگه رفت چون پیل مست⁶
 نیارست کردن بدو در نگاه⁷
 ز بازوی و ز⁸ آب داده سنان
 بگفتند کاینست⁹ گو پیلتن
 که یارد شدن پیش¹⁰ او جنگجوی
 همی شاه کاوس را بر¹¹ شمرد
 که چون¹⁴ است کارت بدشت نبرد
 که در جنگ نه تاو داری نه پی¹⁵
 ستاره بدین کار گریان¹⁷ کنم
 بدان¹⁸ شب کجا کشته شد ژند رزم
 کنم زنده کاوس کی را بدار

بپوشید خفتان و بر سر نهاد
 ز تندی بچوش آمدش خون برگ³
 خروشید و بگرفت نیزه⁵ بدست
 کس از نامداران ایران سپاه
 ز پای و رکیب و ز دست و عنان
 ازان پس دلیران شدند انجمن
 نشاید نگه کردن آسان بدوی
 ازان پس خروشید سهراب گرد
 چنین¹² گفت با¹³ شاه آزاد مرد
 چرا کرده نام کاوس کی
 تنست را برین نیزه بریان¹⁶ کنم
 یکی سخت سوگند خوردم بمزم
 کز ایران نمازم¹⁹ یکی نیزه دار

645

650

¹ Б—خوذة ترکیمة—² I, IV, VI—

زره را و خفتان بپوشید شاد * یکی ترکب رومی بسر بر نهاد
 I, IV—доб. б.:

گرفتیش سنان و کمان و کمند * گران گرز را پهلوی دیو بند
 VI—доб. вариант того же б. ³ I—خون بروی—VI; خون زرگ—⁴ VI—
⁵ Б—⁶ VI—⁶ обратный порядок мисра; I, VI—⁶ رمج—
 VI и T—доб. бб.:

برون آمد و رای ناورد کرد * برآورد بر چهره ماه گرد
 وزان پس دمان شد بپرده سرای * بنییزه برآورد بالا ز جای
 بکردار گوران ز چنگال شیر * رمییدند ازو سروران دلیر
 IV—⁹ و آن—⁸ I, IV, VI—⁷ I—⁷ پرو در—
 I, IV, ¹⁴ I, IV, ¹³ I, IV, VI—¹³ بدو—¹² VI—¹¹ کاوس باید—¹⁰ VI—¹⁰ نزد—
 VI и T—¹⁵ I, IV, VI—¹⁵ چه گونه—¹⁶ I, IV—¹⁶ کی در جنگ شیران نداری تو پی—
 سپاه ترا جمله بیجان—¹⁷ I, IV, VI—¹⁷ بدین چون منت سخت بیجان—
 VI—¹⁸ چون منت بیجان—¹⁸ نه بینم—¹⁹ VI—¹⁹ بدین—
 VI—¹⁸ دران—¹⁸ I—

چو گودرز و¹ هفتاد پور گزین
 نباشد پایران تن من⁴ مباد
 که چون برکشد⁵ از چمن⁶ بیخ سرو
 بسهراب گفت این چه⁸ آشفتنست
 نیاید ترا جست با او نبرد
 همی پیلتن را نخواستی شکست
 همه پهلوانان² با آفرین³
 چنمین دارم از موید پاک یاد
 سزد گزر گیارا نبوید⁷ تذرو
 همه با من از رستمت گشتنست⁹
 برآرد به آوردگاه از تو گورد¹⁰
 همانا که¹¹ آسان نیاید بدست

635

۱۴

چو بشنید این گفتهای¹² درشت¹³
 ز بالا زدش تند یک پشت دست
 نهان کرد ازو روی و¹⁴ بنمود پشت¹⁵
 پیفگند و¹⁶ آمد بجای نشست¹⁷

640

¹ П, I — оп. ² I, IV, VI — نامداران ³ I, IV — доб. б. (см. прим. 23 к б. 632); VI — б.
 оп. ⁴ VI — پایران در ⁵ I, VI — کشم; IV — برکنند ⁶ I, VI — زمین ⁷ IV, VI —
 بوید ⁸ VI — آنچه ⁹ VI — доб. бб.:

چرا باید این کینه آراستن * بمیه هوده چیزى زمن خواستن
 بدین کینه خواهی بریدن سرم * که آگاهى آن نباشد برم
 بهانه نیاید بخون ریختن * چه باید کنون حجت انگیزختن
¹⁰ I, IV — б. оп.; VI — б. 637 стоит после б. 638 текста. ¹¹ I, VI и T — همانا که ¹² I, IV,
 چیزى — ¹⁵ I, IV — سر پردلان زود — ¹⁴ VI — نهفت — ¹³ I, IV — گفتارهای VI —
 نکفت; I, IV — доб. б.:

عجب مانند ازان گفتههای درشت * سر پردلان زود بنمود پشت
 VI — доб. б.:

نهان کرد ازو روی و چیزى نگفت * عجب مانند ازان گفتههای نهفت
 после которого доб. б., добавленный в рук. I и IV. ¹⁶ I, IV, VI — پیفگندش ¹⁷ Б — б. отсутствует; I, IV, VI — доб. бб.:

بسی کرد اندیشههای دراز * ز هرگونه کرد پیگار ساز
 بست از پی کینه انگه مهر * نهاده از سر سروری تاج زر

که بانگت پی اسپن² نشنیده
 زبان بر ستودنش بگشایدت⁴
 که دریا با آرام خندان⁶ بود
 ندارد دم آتشش تپیز پای⁸
 چو تیغ از میان¹⁰ برکشید آفتاب
 که گر من نشان گو شیرگیر
 چنین یال و این خسروانی نشست
 بر اندگیزد این باره¹² پیلتن
 شود کشته رستم بچنگال اوی¹⁶
 بگریزد سر تخت¹⁸ کاوس شاه
 به از زنده دشمن بدو²⁰ شادکام¹
 نگرود²² سپه روز چون آب جوی²³

تو مردان¹ جنگی کجا دیده
 که چندین ز رستم سخن پایت³
 از آتش⁵ ترا بیم چندان بود
 چو دریای سبز⁷ اندر آید ز جای
 سر تیرگی اندر آید بخواب⁹
 بدل گفت پس¹¹ کار دیده هجیر
 بگویم بدین ترک با¹² زور دست
 ز لشکر کند جنگ اوز¹³ انجمن
 برین¹⁴ زور و این کتف و این یال اوی¹⁵
 از ایران نیاید¹⁷ کسی کینه خواه
 چنین گفت موبد که مردن¹⁹ بنام
 اگر من شوم کشته بر دست اوی

625

630

که آواز روجه—VI² شیران—VI¹ 3 I, IV, VI и T — بزبان 4 I, IV, VI и T —

Л, VI — доб. б. :; برانی ستایی ورا هر زمان

ارش بینم آنگاه آیدت یاد * که دریا خسروشان نگرود ز یاد

7 VI — دریا بوج 8 I, IV — б. оп.; Б — б. отсутствует. 6 I, IV, VI и T — جنبان 9 Л — آبش

11 VI — تا 10 I, VI и T — تیغ تیش; IV — تیغ نفس; 12 I, IV — این و این

13 I, IV, VI — جنگجوی 14 I, VI — بدین 15 Л — و 16 Б — б. 629 отсутствует; I, IV — доб. б. :

از ایران نیاید کسی جنگجوی * که اوی اندر آرد ابا او بروی

17 I, IV — نباشد 18 I — سرگاه 19 VI — خسرو 20 IV — بدو 21 VI — دشمن بکام

22 IV — بگردد 23 I — آب در تیره جوی — доб. бб. :; 24 I — آب در تیره جوی

چو من هست گودرز را سیال خورد * دگر پور هفتاد و شش شیر مرد

چو گیو جهانگیر بشکر شکن * که باشد بهر جا سر انجمن

چو بهرام و رهام گردن فراز * چو شیدوش شیر اوژن رزمساز

پس از مرک من مهربانی کنند * ز دشمن بکین جانستانی کنند

1, IV — доб. здесь первый б, по T и четвертый б. (после б. 633 текста; VI — доб. первый б. и

вариант четвертого по T; Б — эти бб. отсутствуют.

گشاده کنم گنجهای جهان¹
 گشاده پوشی بمن² بر سخن
 نگر تا کدامین به آیدت رای³
 بدانکه که بگشاد راز از⁴ نهفت⁵
 کجا ناپسوده بسنگ⁸ اندرست
 درخشنده¹⁰ مهری بود بی بها¹¹
 چو سیر آید از مهر¹² وز تاج و گاه
 که او ژنده پیل اندر آرد ز جان¹⁴
 سرش ز آسمان آید¹⁶ بگرد¹⁷
 سرش برترست از درخت بلند¹⁸
 چه هم رزم او ژنده¹⁹ پیل و چه مرد²⁰
 چو گرد بی رخس²¹ او پیل نیست²²
 سپه بخت گودرز کشوادگان
 بدین زور و این دانش و این هنر

ترا بی نیازی دهم در جهان
 و رایدون که این راز داری ز من
 سرترا نخواهد همی تن بجای
 نمینی که موبد بخسرو چه گفت
 سخن گفت⁶ ناگفته⁷ چون گوهرست
 چو از⁹ بند و پیوند یابد رها
 چنین داد پاسخ هجیرش که شاه
 نبرد کسی جوید¹³ اندر جهان
 کسیرا¹⁵ که رستم بود هم نبرد
 کنش زور دارد بصد زورمند
 چنو خشم گیرد بروز نبرد
 [هم آورد او بر زمین پیل نیست
 بدو گفت سهراب از²³ آزادگان
 چرا چون ترا²⁴ خواند باید بسر

610

615

620

¹ I, IV, VI—سهراب—راز گوردی میان مهان—² I, IV, VI—میانچی کن اکنون بدین هر دو رای—³ I, IV, VI—⁴ IV—оп. ⁵ Б—бб. 610—612 отсутт-
 вуют. ⁶ Л, VI—گفته ⁷ IV—ناسته ⁸ VI—بند ⁹ VI—چو آن ¹⁰ I—
 چو رخشنده ¹¹ Л—کی از ابر پیل—¹² VI—شهر ¹³ I—خواهد ¹⁴ Л—
 کی از ابر پیل—¹⁵ I, IV, VI—доб. б.: ¹⁶ I, VI—نهان—¹⁷ IV—
 که از ابر و پیل اندر آرد زمان—¹⁸ IV—
 به زخم سر گرز سندان شکن * بر آرد دمار از دو صد انجمن
 : доб. б. Л—¹⁹ I, IV, VI—آرد ²⁰ I, IV, VI—یکی را—²¹ VI—

نخواهم که با او بصحرا بود * هم آورد او کوه خارا بود
 I, IV— доб. вар. б. после б. 617 текста; Б—бб. 615—617 передает следующей фразой: ²² I, IV—
 و—²³ I, IV—
 I, IV—²⁴ I, IV—
 I—²⁵ I, IV—
 I—²⁶ I, IV—
 I—²⁷ I, IV—
 I—²⁸ I, IV—
 I—²⁹ I, IV—
 I—³⁰ I, IV—
 I—³¹ I, IV—
 I—³² I, IV—
 I—³³ I, IV—
 I—³⁴ I, IV—
 I—³⁵ I, IV—
 I—³⁶ I, IV—
 I—³⁷ I, IV—
 I—³⁸ I, IV—
 I—³⁹ I, IV—
 I—⁴⁰ I, IV—
 I—⁴¹ I, IV—
 I—⁴² I, IV—
 I—⁴³ I, IV—
 I—⁴⁴ I, IV—
 I—⁴⁵ I, IV—
 I—⁴⁶ I, IV—
 I—⁴⁷ I, IV—
 I—⁴⁸ I, IV—
 I—⁴⁹ I, IV—
 I—⁵⁰ I, IV—
 I—⁵¹ I, IV—
 I—⁵² I, IV—
 I—⁵³ I, IV—
 I—⁵⁴ I, IV—
 I—⁵⁵ I, IV—
 I—⁵⁶ I, IV—
 I—⁵⁷ I, IV—
 I—⁵⁸ I, IV—
 I—⁵⁹ I, IV—
 I—⁶⁰ I, IV—
 I—⁶¹ I, IV—
 I—⁶² I, IV—
 I—⁶³ I, IV—
 I—⁶⁴ I, IV—
 I—⁶⁵ I, IV—
 I—⁶⁶ I, IV—
 I—⁶⁷ I, IV—
 I—⁶⁸ I, IV—
 I—⁶⁹ I, IV—
 I—⁷⁰ I, IV—
 I—⁷¹ I, IV—
 I—⁷² I, IV—
 I—⁷³ I, IV—
 I—⁷⁴ I, IV—
 I—⁷⁵ I, IV—
 I—⁷⁶ I, IV—
 I—⁷⁷ I, IV—
 I—⁷⁸ I, IV—
 I—⁷⁹ I, IV—
 I—⁸⁰ I, IV—
 I—⁸¹ I, IV—
 I—⁸² I, IV—
 I—⁸³ I, IV—
 I—⁸⁴ I, IV—
 I—⁸⁵ I, IV—
 I—⁸⁶ I, IV—
 I—⁸⁷ I, IV—
 I—⁸⁸ I, IV—
 I—⁸⁹ I, IV—
 I—⁹⁰ I, IV—
 I—⁹¹ I, IV—
 I—⁹² I, IV—
 I—⁹³ I, IV—
 I—⁹⁴ I, IV—
 I—⁹⁵ I, IV—
 I—⁹⁶ I, IV—
 I—⁹⁷ I, IV—
 I—⁹⁸ I, IV—
 I—⁹⁹ I, IV—
 I—¹⁰⁰ I, IV—

595 زمانه نبشته دگرگونه داشت
 دگر باره پرسید ازان سرفراز
 ازان پرده سبز و مرد³ بلند
 ازان پس هجیر سپهبدش گفت⁵
 گز از نام چینی بمانم⁷ همی
 بدو گفت سهراب کین نیست داد
 کسی کو بود پهلوان جهان
 تو گفتی که بر¹¹ لشکر او مهترست
 600 چینی داد پاسخ مر اورا هجیر
 کنون رفته باشد بزابلستان
 بدو گفت سهراب کین خود مگوی¹⁴
 برامش نشیند جهان پهلوان
 مرا با تو امروز پیمان یکیست
 605 اگر پهلوان را نمایی بمن
 چنان کو گذارد بماید گذاشت¹
 ازان کسش بدیدار او بد نیاز²
 وزان اسپ و آن تاب داده⁴ کمند
 که از تو سخرا چه باید⁶ نهفت
 ازان است کورا ندانم همی
 ز رستم نکردی سخن هیچ یاد
 میان سپه در⁸ نمازد⁹ نهان¹⁰
 نگهبان هر مرز و هر کشورست¹²
 که شاید بدن کان گو شیرگیر
 که هنگام بزمست در¹³ گلستان
 که دارد سپهبد سوی جنگ روی¹⁵
 برو¹⁶ بر بخندند پیر و جوان
 بگویم و گفتار ما¹⁷ اندکیست¹⁸
 سرفراز باشی بهر انجمن

¹ I, IV—доб. б.:

چو دل برزهی بر سرای سپنج * همه زهر پیشش آرد و درد و رنج
 ثم عاود VI— доб. вариант того же б. ² Б— бб. 594 и 595 передает следующим образом:
 سهراب السوال لما فى نفسه من السيد الذى كان مشوقا اليه،
 و مرفرفا بجناح قبله عليه، فسأيله ثانياً عن السرداق الذى كان فى نفس الأمر سرداق
 ابيه رستم و قال: قل لى لمن ذلك السرداق الأخضر؟ ومن ذلك الرجل الطويل الذى
 VI— ⁵ اسپ و آن خم داده— IV؛ ⁴ I, VI— اسپ I, VI— ³ هو عنده
 نام چینی ندانم— I؛ نام جویی بمانم— ⁷ II— ⁶ نماید VI— ازان پس مر او را سپهبد بگفت
 T—доб. бб.: ¹² در— I, IV— ¹¹ نشان VI— ¹⁰ نگردد— IV— ⁹ میان بسته دارد— ⁸ II
 برزهی که کاؤس لشکر کشد * به پیل دمان تخت و افسر کشد
 جهان پهلوان بایدش پیشش رو * چو بر خیزد از دشت آوای غو
 I, IV—доб. б.: ¹⁵ I, IV—доб. б. ما هذا الکلم— B؛ ¹⁴ I, VI— اشکوفه و VI؛ ¹³ بزمست بر— ¹³ II
 ز هر سو بهر جهاندار شاه * بیایند نزدش مهان با کلاه
 کنون رفت و پیمان من— VI؛ بگویم که گفتار من— ¹⁷ I, IV— ¹⁶ I, IV, VI— برین
¹⁸ B— б. отсутствует.

3 دران نپزه بر شیر زرین سرست
 6 بنوی پیامد بر شهریار
 8 بدو گفت⁷ نامش ندارم بویسر
 10 کجا او پیامد بر شهریار
 که جای ز رستم پیامد نشان
 13 همی دید و¹² دیده نپد باورش
 مگر کان سخنها شود دلپذیر
 ز فرمان نکاهد نخواهد¹⁵ فزود
 کشیده سراپرده بد¹⁷ بر کران¹⁸
 برآید¹⁹ همی ناله کردنای
 برآورده از پرده²¹ زرین سرش²²
 که خوانند²⁴ گردان ورا گیو نیو
 به ایرانیان²⁵ بر دو بهره سرست²⁶

درفشی بدید¹ ازدها پیکر² ست
 4 چنین⁴ گفت کز چین یکی نامدار⁵
 پسر سید نامش ز فرخ هجیر
 بدین دژ بدم من بدان⁹ روزگار
 غمی گشت سهراب را دل ازان¹¹
 نشان داده بود از پدر مادرش
 همی نام جست از زبان¹⁴ هجیر
 نهشته بسر بر دگر گونه بود
 ازان پس پسر سید زان¹⁶ مهتران
 سواران بسپار و پیلان پپای
 یکی گرگ²⁰ پیکر درفش از برش
 بدو گفت کان پور²³ گودرز گیو
 ز گودرزبان مهتر و بهتر سرست

570

575

وقدامه - 2 B درفشش بپین T- درفشش بدید IV- درفشش پپیش I, VI-¹
 رایة تشبه الثعبان³ VI-دوب. بب. VI- سرست³

هجیر آنگهی گفت با خویشتن * که گر من نشان گو پیلتن
 بگویم بدین نیک دل شیرمرد * ز رستم برآرد بناگاه گرد
 ازان به نماند که پنهان کنم * ز گردنکشان نام او بفکنم
 I, IV-دوب. эти же бб. после б. 569 текста.⁴ I, IV-بدو⁵ I, IV, VI- نیکخواه⁶ I, IV, VI-
 7 I, VI- بگفتا که⁷ I, VI- بنزدیک شاه
 8 I- زویسر⁸ 9 VI- درین⁹ 10 I, IV-دوب. бб., добавленные
 11 I, IV- بدان را دل سهراب را¹¹ VI- سهراب ازان سرکشان
 12 VI- و оп. 13 IV- پاورش¹³ 14 IV, VI- دهان¹⁴ 15 I, IV, VI- نه هرگز¹⁵ I, IV, VI-
 16 I, IV, VI-
 17 I, IV, VI- سراپرده¹⁷ 18 B- бб. 574-576 переданы так: 18 صاحب
 19 I, IV-دوب. бб. 574-576 переданы так: 18 صاحب
 19 I, IV-دوب. бб. 574-576 переданы так: 18 صاحب
 19 I, IV-دوب. бб. 574-576 переданы так: 18 صاحب

که لعل و بنفش است پرده سرای * ز سهمش بچنید زمیغش ز جای
 19 I, IV-دوب. бб. 574-576 переданы так: 18 صاحب
 19 I, IV-دوب. бб. 574-576 переданы так: 18 صاحب

میان سراپرده تختی زده * ستاده غلامان پپیشش رده
 که VI- کجا خواند I-²⁴ چنین گفت کو بود VI- چنین گفت کان پور²⁴ I, IV-²⁸
 25 I, IV, VI- ایران سپه²⁵ 26 VI- درست²⁶ T-دوب. бб.:
 25 I, IV, VI- ایران سپه²⁵ 26 VI- درست²⁶ T-دوب. бб.:

سرفراز داماد رستم بود * بایران زمین هم چو او کم بود

پس پشت پیلان و بالاش پیش¹
 بدر بر³ سواران زرینه کفش⁴
 درفشش⁶ کجا پیل پیکر بود
 سواران بسی گردش اندر پپای⁸
 درفشان یکی در¹⁰ میانش گهر¹¹
 جهانگیر¹² گودرز کشوادگان¹³
 یکی لشکری گشن پیشش پپای
 زده پیش او اختار کاویان¹⁵
 ابا فر و با سفت و یال گوان¹⁶
 نشسته بیک رشی سرش¹⁹ برتر است
 کمندی فرو هشتنه تا پای اوی
 تو گویی که در زین²¹ بجوشد همی
 همی جوشد آن مرد²³ بر جای خویش
 نه بینم همی اسب همتای اوی²⁵

بگرد اندرش خیمه ز اندازه پیش
 زده پیش او² پیل پیکر درفش
 چنین گفت کان⁵ طوس نوذر بود
 دگر گفت⁷ کان سرخ پرده سرای
 یکی شیر پیکر درفشش بزر⁹
 چنین گفت کان فر آزادگان
 بپرسید کان سبز پرده سرای¹⁴
 یکی تخت پرمایه اندر میان
 [برو بر نشسته یکی پهلوان
 ز هر¹⁷ کس که بر پای پیشش بر است¹⁸
 یکی باره پیشش به بالای اوی
 برو²⁰ هر زمان بر خروشد همی
 بسی پیل²² برگستوان دار پیش
 نه مردست ز ایران²⁴ به بالای اوی

555

560

565

IV-² Б-б. отсутствует. T- شیران پیش; IV-¹ I-¹ ؛بالا ز پیش-
 L-⁶ کو-⁵ VI-⁵ مداسات ذهبیة-⁴ B-⁴ بنزدش-³ I, IV, VI-³ یکی ازدها
 یکی لشکری کشی به پیشش پپای-⁸ VI-⁸ بپرسید-⁷ I, IV, VI-⁷ درفش
 میان-¹¹ VI-¹¹ درفشان گهر در-^{VI} درفشان و اندر-¹⁰ I, IV-¹⁰ درفش بنفش-⁹ VI-⁹
 I, IV, VI-¹dob. б.:

پس پشتش اندر سپاهی گران * همه نپیزه داران و جوشن واران
 Б этот б. имеет. T-¹³dob. бб. I, IV, VI-¹² سپهدار

سپه کش بود گاه کینه دلیر * دو چل پور دارد چو پیل و چو شیر
 کجا پیل با او نکوشد بچنگ * نه از دشت بمر و نه از گه پلنگ
 درست-¹⁸ IV-¹⁸ ازان-¹⁷ I, IV, VI-¹⁷ L-¹⁶б. оп. B-¹⁵б. отсутствует. B-¹⁴سرادق-
 I, IV, VI-²² دریا-²⁴ I, IV, VI-²⁴ بخود-^T ؛بدو-²⁰ I, IV-²⁰ بیک سر ازو-¹⁹ I, IV, VI-¹⁹
 I, IV, VI-²⁵dob. б. پایران نه مردی-²⁴ I, IV, VI-²⁴ و VI-²³dob. و

بسی پیل و برگستوان و زیبای (так!) * خروشان بدر گاه پرده سرای

- 535 سخن هرچه پرسم همه راست گوی
 [چو خواهی که یابی رهایی ز من
 از ایران هر آنچهت بپرسم بگویی
 سپارم بخت و گنج آراسته
 ورایدون که کژی بود رای تو
 540 هجیرش چنین داد پاسخ که شاه
 بگویم همه آنچه⁵ دانم بدوی
 بدو گفت کز تو بپرسم همه
 همه نامداران آن مرز را
 ز بهرام و از رستم نامدار
 545 بگو کان سراپرده هفت رنگ¹¹
 به پیش اندرون¹² بسته صد ژنده پیل
 یکی برز¹⁴ خورشید پیکر درفش
 بقلب سپاه اندرون جای کیست
 بدو گفت کان¹⁶ شاه ایران بود
 550 وزان پس بدو گفت بر¹⁸ میمنه
 سراپرده بر²⁰ کشیده سپاه
- متاب از ره راستی هیچ روی¹
 سرافراز باشی بهر انجمن²
 متاب از ره راستی هیچ روی
 بیابی بسی³ خلعت و خواسته
 همان بند و زندان بود جای تو
 سخن⁴ هرچه پرسد ز ایران سپاه
 بکژی چرا بایدم گفت و گوی⁶
 ز گردنکشان و⁷ شاه و رمه⁸
 چو طوس و چو کاوس و⁹ گودرز را
 ز هر کت¹⁰ بپرسم بمن پر شمار
 بدو اندرون¹² خیمه های پلنگ
 یکی مهبد¹³ پیروزه برسان پیل
 سرش ماه زرین غلافش بنفش
 ز گردان ایران و نام¹⁵ چپست
 بدرگاه او¹⁷ پیل و شیران بود
 سواران¹⁹ بسپار و پیل و بنه
 رده گردش²¹ اندر ز هر سو²² سپاه

¹ I, IV, VI— مکن رای و چاره مجوی—VI (بلندی) بکژی ² Л—бб. 536 и 537 оп.

³ IV—⁴ I, VI— ز من ⁵ I, IV, VI— هرچه ⁶ I, IV—доб. б.:

بگیتی به از راستی پیشه نیست * ز کژی بتدر هیچ اندیشه نیست
 Л, I и IV— доб. сще б.:

نمی بینی جز از راستی پیشه ام * بکژی نیاید خود اندیشه ام
 VI—доб. вариант тех же бб. ⁷ I, IV—هم ⁸ Л—; ز شاه رمه Б— бб. 542, 543 и 544 отсутствуют.

وزان تخت—VI; سرآپرده از دیبه رنگ رنگ—I¹¹ هرچت—I¹⁰ چو کاوس و چون طوس و—VI⁹

کز—VI¹⁸ که بر درگهش—I, IV, VI¹⁷ کو—VI¹⁶ اندرو—VI¹² سرآپرده دیبه از رنگ رنگ

ستاده—I, VI²² بگردی وی—VI; زده گردش—Л²¹ نو—Л²⁰ سوارست—Л, IV¹⁹

زیر آن تخت—I¹³ زرد—T; سرز—VI¹⁴ رای—I¹⁵ که بر درگهش—I, IV, VI¹⁷ کو—VI¹⁶ اندرو—VI¹² سرآپرده دیبه از رنگ رنگ

ز ترکان سخن گفت وز بزم گاه¹
 ز بازوی و کتف دلارای اوی²
 بکردار سروسست بالاش راست
 تو گوئی که سام سوارست و بس
 کزان پس نیامد برزم و بزم
 همه شب همی لشکر آراستند

و زانچایگه رفت نزدیک شاه
 ز سهراب و از برز و بالای اوی
 که هرگز ز ترکان چنین کسی نخواست
 بتوران و ایران³ نماند بکس
 وزان مشقت برگردن ژندرز
 بگفتند و پس رود و می خواستند

525

۱۳

زبانہ برآمد ز⁵ چرخ بلند⁶
 نشست از بر چرمه سنگ رنگ⁷
 یکی مغفر خسروی بر سرش⁹
 خم اندر خم¹⁰ و روی کرده دژ
 بجایی که ایرانیان را¹² بدید
 بدو گفت کژی نیاید ز تیر¹³
 چو پیچان شود¹⁴ زخم کم آورد¹⁵
 چو خواهی که نگزایدت کاستی¹⁶

چو افگند خور سوی بالا⁴ کمند
 بپوشید سهراب خفتان جنگ
 یکی تیغ هندی بچنگ اندرش⁸
 کمندی بفتراک بر شست خم
 بیامد یکی برز بالا¹¹ گزید
 بفرمود تارفت پیشش هجیر
 نشانہ نیاید که خم آورد
 بهر کار در پیشه کن راستی

530

و حکى له صنيعه و I—دپر و پای اوی IV—² ما جری و بائوا ينظرون فى ترتيب امر القتال
 VI— 522 — 526 оп. 522 — 526 оп. 522 — 526 оп. 522 — 526 оп. 522 — 526 оп.
 به I, IV, VI—⁵ گردون IV—⁴ از ایران و توران IV—³ با ایران و توران I—³
 I, IV—⁶ перед б. 527 текста доб. б.:

چو خورشید برداشت ز زمین سپر * زمانه برآورد از چرخ سر
 برند اندر I—⁸ نیل رنگ T—⁷ زرد رنگ VI—⁶ خوب رنگ IV—⁷ سپیم رنگ I—⁷
 B—⁹ یکی تیغ هندی بر اندر برش VI—⁸ ببرد آور افگند اندر برش IV—⁹ افگنده اندر برش
 I, IV, VI—¹² برز و بالا VI—¹¹ ژند بالا I, IV—¹¹ بر I, IV—¹⁰ 529 و 530 отсутствуют.
 VI—¹⁴ سر افشان شود I, IV—¹⁴ اکنون تو پندم پذیر IV—¹³ ایران سپه را VI—¹³
 T—б. оп. 15 VI—¹⁶ доб. б.:

چو تو راستی در دل آراستی * کند راست کار ترا راستی

1 همه شب همی نیزه باید بسود
 2 که گرگ اندر آمد² میان رمه
 3 سنگ و مرد را آزمودش همه³
 4 چو نعل سمندم بسایند زمین
 5 ز فتراک زمین برگشایم کمند
 6 پیامد نشسست از پر گاه خویش
 7 که گر⁶ کم شد از تخت من ژندرز
 8 چو برگشت رستم بر شهریار
 9 بره بر گو پیلتن را بدید
 10 یکی بر خروشید چون پیل مست
 11 بدانست رستم کز ایران سپاه
 12 بختید و زان پس¹² فغان برکشید
 13 پیامد پیاده بنزدیک اوی
 14 پیاده کجا بود¹⁴ تیره شب
 15 بگفتش بگیو آن کجا کرده بود

1 VI— همی زنده باید بود VI— I, IV— заменяют б. двумя следующими:

بدیشان چنین گفت سهراب شیر * که ای بخردان و یلان دلپیر
 یک امشب شما را نباید غنود * همه شب سر نیزه باید بسود
 آمد اندر VI— 2 Б—далее вместо перевода бб. 507—510 следует их сокращенный пересказ.
 VI— 5 از ایران نخواهم مگر VI— 4 دید در دمدمه VI—; آزمود او همه IV— 3
 VI—доб. б.: 8 نباید همی VI—; نیامد همان IV— 7 اگر VI— 6
 به و مان بفرمود تا می خورد * غمی لشکری را همی بشکرد
 10 Б—далее вместо перевода бб. 515—520 و تیغ از میان بر IV, VI—; پس تیغ بران I— 9
 13 I, IV— بختید آنگه I, IV— 12 بگشاد I, IV— 11
 14 I, IV—доб. б.: 14 کینه جوی VI—; نیکجوی
 برو آفرین کرد گیو گزین * که بی تو مباد اسپ و گوپال و زمین

همی دید رستم مر او را ز دور¹ بشایسته کاری⁴ برون رفت ژند
 495 بدان لشکر اندر چنو کس نبود چه مردی بدو گفت با من بگویی
 تهمتن یکی مشقت بر گردنش بدانچایگه خشک شد⁷ ژندرزم
 500 زمانی همی بود سهراب دیر بپرسید¹⁰ سهراب تا ژندرزم
 برفتند و دیدندش¹² افکنده خوار خروشان ازان¹⁴ درد باز آمدند
 بسهراب گفتند شد ژندرزم چو بشنید سهراب بر جست زود
 505 ابا چاکر و شمع و خپناگران شگفت آمدش سخت و²⁰ خیره به اند

نشست و² نگه کرد مردان سور³ گوی دید بر سان سرو بلند
 بر رستم آمد بپرسید زود⁵ سوی روشنی آی و بنمای روی
 بزد تیز و بر شد⁶ روان از تنش نشد ژنده رزم آنگهی سوی بزم⁸
 نیامد بنزدیک او ژند⁹ شیر کجا شد که جایش تهمی شد ز بزم¹¹
 بر آسوده از بزم و از کارزار¹³ شگفتی فرو مانده از کار ژند¹⁵
 سر آمد برو¹⁶ روز¹⁷ پیگار و بزم¹⁸ بیامد بر ژند بر سان دود
 بیامد و را دید مرده چنان¹⁹ دلیران و گردنکشان را²¹ بخواند

1 I, 2 همی بود رستم بدان جا ز دور - IV, VI; همی بود رستم بدان جای دور - I
 VI- доб. б.; VI- 3 نشستن - IV; نشسته - VI

یک نامور بود دستور اوی * کجا نام او ژنده بد نامجوی
 4B- خرج الحاجة - 5 VI-б. оп. 6 I, VI- بزد تا برون شد - IV; بزد سخت و بر شد - I, VI
 سر آمد برو روز گاران - VI; سر آمدش رزم و سر آمدش بزم - I, IV; بیفتاد انچایگه
 8 I, IV- 9 I, IV- 10 I, IV- 11 I, IV- доб. б.: 12 I, IV- 13 B-б. отсутствует. 14 I, IV- 15 I, IV- 16 I, IV- 17 I, IV- 18 I, IV- 19 I, IV- 20 I, IV- 21 I, IV- доб. б.:

بپامد کس و دید او را نگون * تپاه و شده جانزش از تن برون
 VI-доб. вариант того же б. и б.:

ز کارش بگفتند سهراب را * بخود تلخ کردش خور و خواب را
 12 IV, VI- 13 B-далее вместо перевода бб. 501-505 следует фраза: 14 I, IV, VI- 15 VI- 16 I, IV, VI- 17 I, IV, VI- 18 I, IV- 19 I, IV- 20 I, IV- 21 I, IV- доб. б.:

ز کارش چو گفتند سهراب را * بر او تلخ گشتش خور و خواب را
 ср. выше, прим. 11. 19 I- 20 VI- 21 VI- доб. б.:

شب تیره بر دشت لشکر¹ کشید
 میان بسته جنگ² و دل کینه خواه³
 از⁴ ایدر شوم بی کلاه و کمر
 بزرگان کدامند و سالار کیست
 که بیدار دل بادی⁵ و تن درست
 بپوشید و آمد دوان تا⁶ حصار
 خروشیدن نوش⁷ ترکان شنید
 چنانچه چون سوی آهوان نره شیر¹⁰
 نشسته بیک دست او ژنده رزم¹¹
 دگر بارمان نام بردار شیر
 پسان یکی سرو شاداب¹⁴ بود¹⁵
 برش چون بر پیل¹⁶ و چهره چو خون¹⁷
 جوان و¹⁹ سرافراز²⁰ چون نره شیر
 بپیشی دل افروز تخت بلند
 بران²² برز و بالا و تیغ و نگیب²³

چو خورشید گشت از جهان ناپدید
 تهمتن پیامد بنزدیک شاه
 که دستور باشد مرا تاجور 480
 ببینم که این نو جهاندار کیست
 بدو گفت کاؤس کین کار تست
 تهمتن یکی جامه ترکوار
 پیامد چو نزدیکی دژ رسید
 بران⁸ دژ درون⁹ رفت مرد دلیر
 چو سهراب را دید بر تخت بزم
 بدیگر چو هومان سوار دلیر
 تو گفתי¹² همه تخت¹³ سهراب بود
 دو بازو بکردار ان هیون
 ز ترکان¹⁸ بگرد اندرش صد دلیر
 پرستار پنجاه با دست بند
 همی یک بیک خواندند²¹ آفرین 490

میان بسته رزم VI-; میان بسته بر جنگ I-² بر روز دامن I, IV-¹
 جاء رستم کیکاؤس و استأذنه أن یدخل: 479-482 переданы следующей фразой: Б-далее бб.
 I-⁶ پاشی IV-⁵ کز IV, VI-; که I-⁴ معسكر التبرک علی سبیل التجسس
 VI-б. оп. VI-; صیاحهم علی الشرب B-; خروشیدن و نوش I-⁷ نهران تا IV, VI-; نهران در
 B-б. отсутству-; دگر باره آن نام بردار شیر VI-¹⁰ فرو I, IV, VI-⁹ بدان I, IV, VI-⁸
 B-¹⁵ سهراب IV-¹⁴ گرد VI-¹³ گوئی IV-¹² VI-бб. 486 и 487 оп. VI-¹¹
 бб. 488-490 отсутствуют. I, VI-¹⁶ شیر IV-¹⁷ доб. б.:

بتن پیلوار و بالا بلند * به پیشه در از بیم شیر بر بلند
 همی خواند I, IV-²¹ و VI-²⁰ доб. و I, IV-¹⁹ پیلان; VI-¹⁸ زگردان VI-¹⁸
 B-б. отсутству-; بدان VI-²² هرکس برو

- همی رفت منزل بمنزل جهان¹ 460
 درخشیدن خشت و ژوپین زگرد
 ز بس گونه گونه سنان و درفش
 تو گفتی که ابری برزنگ آبنومی
 جهان را شب و³ روز پیدا نبود
 ازینسان بشد تا در دژ رسید
 خروشی بلند آمد از دیدگاه⁵ 465
 چو سهراب زان دیده⁷ آوا شنید
 بانگشت لشکر بهومان نمود
 چو هومان ز دور آن سپه را بدید
 بهومان چنین گفت سهراب گرد
 نمبینی تو زین لشکر بیکران 470
 که پیش من آید به آوردگاه
 سلاطینست بسپه و مردم بسی
 کنون من بیخت رد¹³ آفراسیاب
 بتنگی¹⁵ نداد ایچ سهراب دل
 [یکی جام می خواست از می گسار 475
 وزان سو سراپرده شه ریار
 ز بس خیمه و مرد و پرده سرای
- شده چون شب و روز گذشته نهان²
 چو آتش پس پرده لاجورد
 سپهرهای زرین و زرینه کفش
 برآمد ببارید زو سپه دروس
 تو گفستی سپهر و تریا نمود
 بشد⁴ خاک و سنگ از جهان ناپدید
 بسهراب گفتمند⁶ کامد سپاه
 بیمار بیامد⁸ سپه بنگرید⁹
 سپاهی که آنرا کرانه نمود
 دلش گشت پر پیغم و دم در کشید¹⁰
 که اندیشه از دل بیاید سترد
 یکی مرد جنگی و گری گران
 گر ایون که یاری دهد هور و ماه¹¹
 سرافراز نامی ندانم¹² کسی
 کنم دشت را همچو دریای آب¹⁴
 فرود آمد از باره شاداب دل
 نکرد ایچ رنجه دل از کارزار¹⁶
 کشیدند بر دشت پیش حصار
 نماند ایچ بر دشت و بر کوه¹⁷ جای

شده روی VI-؛ جهان شب شده روز گذشته نهان I, IV-² سپاه VI-؛ چمان I-¹
 I, VI-⁶ سور القلعة B-⁵ شده I, IV, VI-⁴ شب از I, IV-³ خورشید تابان سپاه
 سپه را بدید I, IV-⁹ بیلا بر آمد I, IV, VI-⁸ ازان گونه VI-⁷ بنمود
¹⁰ I, IV-доб. б.:

بدو گرفت سهراب جنگ آزمای * که دل دار بر جای و رخ را بجای
 سرافراز VI-؛ سرافراز و جنگی نمینم I, IV-¹² B-б. отсутствует. مهر و ماه VI-¹¹
 IV-¹⁵ B-б. оп.؛ من دماهم: B-поясняет¹⁴ الملک B-؛ شه I, IV-¹³ و نامی نه بینم
 بماندیم بر کوه و بر دشت VI-¹⁷ B-перевод б. имеется. L- б. оп.¹⁶ به تندی

بندو گرفت کاؤس کامروز بزم
 چناراست رامشگهی شاهوار 450
 ز آواز ابریشم و بانگ نای
 سمن عارضان³ پیشی خسرو پپای⁴
 ز خیناگران بزرگشاده⁵ دو لب⁶

۱۱

دگر روز فرمود⁷ تا گیو و طوس
 در گنج بگشاد⁹ روزی بداد
 سپردار و جوشنوران صد هزار 455
 یکی لشکر آمد ز پهلو بدشت
 سراپرده و خیمه زد بر دو میل
 هوا¹³ نیلگون گشت و کوه¹⁴ آبنوس¹⁶
 بستند شبگیر بر⁸ پیل کوس
 سپه بر نشانند و بنه بر نهاد¹⁰
 شمرده بلشکر گه آمد سوار
 که از گرد ایشان¹¹ هوا تیره گشت¹²
 بپوشید گیتی بنعل و بپیل
 بپوشید دریا ز آواز¹⁵ کوس¹⁶

¹ I, IV— б. заменен двумя:

چنین گرفت کاؤس کای پهلوان * بخدمت بستند کتور بر میان
 بیا تا بشادی یک امروز بزم * گزینیم و فردا بسازیم رزم

² VI—بهار؛ IV—доб. бб.:

بیاراست رامشگهی دلپذیر * نشستند بر گوشه آبگیر
 گرانمایگانرا همی خواندند * بدان خرمی گوهر افشاندند
 از آواز ابریشم و بانگ نای * سمن چهرگان پیشی خسرو پپای
 پیشی او بر پپای—⁴ VI—³ I, IV—سمن چهرگان
 I—доб. эти бб. после б. 452 текста.

⁵ I, IV—هر؛ VI—گشادند رامشگران هر—⁶ I, IV—доб. бб.:

بخوردند می تا جهان تیره گشت * دل نامداران ز می خیره گشت
 همه مست بودند و گشتند باز * بپیموده گردان شب دیرباز
 چو خورشید آن چادر قیرگون * بدرید و از پرده آمد برون
¹¹ I, ¹⁰ IV—⁹ VI—⁸ I, IV, VI—بر کوهه
⁷ I, IV—بفرمود کاؤس

شد زمین—¹⁴ I, IV—¹³ VI—¹² Б—бб. 456—463 отсутствуют. اسپان—¹⁵ I, IV, VI—

بچنید هامون ز آوای—¹⁶ VI—второе мисра б. 458, бб. 459, 460 и 461 и первое мисра б. 462 оп.

بدین باز گشتن مگردان نهان
 مکن تیره بر خیره این تاج و گاه
 تهنمتن چو بشنید خیره بماند²
 نخواهم که باشد ز تن بگسلم⁴
 گرازان و پویان بنزدیک شاه⁶
 بسی پوزش اندر گذشته بخواست
 چنان زیست⁸ باید که یزدان بکشت
 دلم گشت باریک¹¹ چون ماه نو
 چو دیر آمدی تندی¹² آراستم
 پیشیمان شدم خاکم اندر دهن¹³
 همه کهترانیم¹⁵ و فرمان¹⁶ تراست
 روانت ز دانش مبادا تهنی¹⁷

چنین برشده نامت اندر جهان
 و دیگر که تنگ اندر آمد سپاه
 برستم بر¹ این داستانها بخواند
 بدو گفت اگر³ بیم دارد دلم
 ازین⁵ تنگ برگشت و آمد براه
 چو درشد ز در شاه⁷ بر پای خواست
 که تندی مرا گوهرست و سرشت
 وزین⁹ ناسگالیده¹⁰ بدخواه نو
 بدین چاره جستن ترا خواستم
 چو آزرده گشتی تو ای پیلتن
 بدو گفت رستم که گیهان¹⁴ تراست
 کنون آمدم تا چه فرمان دهی

440

445

1 IV-; VI-چو 2 I, IV-доб. б.:

بپاسخ چنین گفت گودرز را * که بسیار پیهموده ام مرزرا
 که جان را I-⁴ اگر زانکه بی VI-; ز پرخاش گر I, IV-³ VI-доб. вариант того же б.
 I, IV, VI-доб. бб.: که سررا ز تن بگسلم IV-; ز تن بگسلم

تو دانی که نگریم از کارزار * و لیکن سبک دارم شهریار
 چنان دید رستم ازان کار اوی * که برگردد آید بنزدیک اوی
 IV-доб. после первого б. еще б.:

نگوید بدو گفت خلیق این سخمن * جز از تو خود ای پیر گرگ کهن
 خرامان بشد پیش کاوسی شاه VI-; خرامان بشد نزد کاوسی شاه I, IV-⁶ ازو VI-; ازان IV-⁵
 وزان VI-⁹ رست VI و T-⁸ چو از دور بد شاه VI-; چو شه مر ورا دید I, IV-⁷
 فرمان I, IV-¹⁴ I, IV, B-б. оп. ¹³ I, IV, B-б. оп. ¹² I-; قاریک I¹¹ بدسگالیده I, IV-¹⁰
 I-доб. бб.: تو شاه جهانی و من چون رهی VI-¹⁷ پیمان I-¹⁶ بند گانیم VI-¹⁵

همان من ترا چاکر و کهترم * و گر کمتری را خود اندر خورم
 اگر عمر باشد مرا سالیمان * ترا باد پیوسته روشن روان
 IV-доб. первый из этих двух бб. и вариант второго, в котором второе мисра заменено вторым
 мисра последующего б. и обратно (см. прим. 1 к б. 449).

- 405 [که گویی ورا زنده¹ بر دار کن
چو او رفت و آمد⁴ سپاهی⁵ بزرگت
که داری که با او بدشیت نمرد
یلان ترا سر بسر گذردهم⁷
همی گوید آن روز هرگز مباد
کسی را که جنگی⁹ چو رستم بود
چو بشنید گفتار گودرز شاه
پشیمان بشد زان کجا¹² گفته بود
بگودرز گفت این سخن درخورست
خردمندان باید دل پادشاه¹³
شما را بیاید بر¹⁵ او شدن
سرش کردن از تیزی من تهنی
چو¹⁷ گودرز برخاست از پیش او
برفتند با او سران سپاه
چو دیدند گرد²⁰ گو پیلتن
ستایش²² گرفتند بر پهلوان
- 410
415
420
- ز شاهان² نیاید گزافه سخن³
یکی⁶ پهلوانی بکردار گریخت
شود بر فشاند برو تیره گرد
شنیدست و دیدست از⁸ پیش و کم
که با او سواری کند رزم یاد
ببازارد او را خرد¹⁰ کم بود¹¹
بدانست کو دارد آیین و راه
بمیهدگی مغزش آشفته بود
لب پیر با پند نیکو ترست
که تیزی و تنیدی نیارد بها¹⁴
بخوبی بسی دانستندها زین
نمودن بدو روزگار پنهانی¹⁶
پس¹⁸ پهلوان تیزی بنهاد روی
پس¹⁹ رستم اندر گرفتند راه
همه²¹ نامداران شدند از چمن
که جاوید بادی²³ و روشن روان

1 VI— و گوینده— VI— 2 شاه— VI— 3 I, IV, VI—доб. б.:

مکافات رستم نمودی درست * ز شاهان کس این رای هرگز نجست
9 I, IV— بر— I, IV, VI— 8 گشت هم— VI— 7 ابا— T— 6 سپاه— VI— 5 رفت آید— I— 4
VI— 11 (метр нарушен). بران خرد⁴ در سرش— VI—؛ براند خرد در سرش— I, IV— 10 مردی
VI— ازان شد کجا¹² I. IV— 12 I. IV— доб. б. 414 текста и его вариант по рук. I, см. прим. 13 и 14.

شهریار— IV, VI— خرد باید اندر سر شهریار— I— 13 شدش زانکه او
VI— здесь б. оп., доб. после б. 410
لا ید للملک أن یکون وافر العقل متنکبا عن الحدّة و الجهل— B— 14 I, IV, VI—
تیزی و تنیدی نیاید بکار
15 I, VI— پس— T— 16 T— доб. б.:

بیاور تو او را بنزدیک من * که روشن شود جان تار یک من
18 VI— سوی— IV— 17 ارکب الآن مع الأكابر و الأمراء خلف رستم و ردوه :— B—
باشی— I, VI— 23 نیایش— VI— 22 سر— VI— 21 بر ره— I, IV— 20 پی— I, IV— 19

بگودرز گفتند کین کار تست
 سپهبد جز از¹ تو سخن نشنود
 بنزدیک این شاه دیوانه رو³
 سخنهای چرب و دراز آوری
 سپهبدار گودرز کشواد رفت
 بکاوس کی گفت رستم چه کرد
 [فراموش کردی ز هناماوران⁷
 شکسته بدست تو گردد درست
 همی بخت تو زین سخن نغنون²
 وزین در سخن یاد کن نو بنو
 مگر بخت گم بوده باز آوری⁴
 بنزدیک خسرو خرامید تفت⁵
 کن ایران بر آوردی امروز گردد⁶
 وزان⁸ کار دیوان مازندران]⁹

بگفتار تو بی گمان بگردد I, IV, VI и T- بجز VI-; چو از IV, T-¹
 I-доб. бб.:⁴ شو IV, VI-³

چو رستم که هست او جهان پهلوان *
 برنج و بسختی پیش فریاد من *
 چو بستند دیوان مازندران *
 ز بهرش چه رنج و چه سختی کشید *
 بشادیش برتخت شاهى نشانبد *
 دگر ره چو اورا بهاماوران *
 ز بهرش چنان شهریاران بکشت *
 بیاورد وی را سوی تخت باز *
 چو پاداش او باشد آویختن *
 و لیکن کنون نیست هنگام کار *
 نیاید که آیند ایران بتنگ *
 چو آید رسانید مارا بچنگ
 IV, VI- доб. те три бб., которые доб. I после б. 397 текста (см. прим. 11 к б. 397;
 далее в IV следуют три первых бб. по I и непосредственно за ними пять последних по той же
 рук.; в VI доб. бб., добавленные I, с небольшими вариантами. ⁵ VI-

چه سازیم اکنون که رستم برفت *
 سوی زابلستان خرامید تفت
 VI- доб. здесь вариант б. 406 текста:⁶

چنو رفت آمد سپاه گران *
 همه رزم جویان و کند آوران
 I, IV-⁷ بهاماوران ⁸ وزین VI- ⁹ Л- бб. 404 и 405 оп.; Б- бб. 404-409 отсут-
 ствуют.

سر نیزه و تیغ¹ یار من اند
 چه آزاردم او³ نه من بنده ام
 پایران ار ایدونکه⁶ سهراب گردد
 شما هر کسی چاره جان کنید
 بایران نمیکنید ازین پس مرا
 غمی شد دل نامداران¹⁰ همه
 دو بازو و دل شهریار من اند²
 یکی⁴ بنده آفریننده ام⁵
 بیاید نماند⁷ بزرگ و نه خرد
 خرد را بدین کار پیچان کنید
 شما را زمین⁸ پر کرگس مرا⁹
 که رستم شبان بود و ایشان رمه¹¹

1 گرز—VI 2 I, IV—б. оп.; VI—доб. б.:

جهان بنده و رخسار تختیم بود * فلک چاکر و گرز بختیم بود
 چه آزار دارد³ IV—3 I—دوب. бб.: که من IV—پلی I—4
 دلیران بشاهی مرا خواستند * همان گاه و افسر بیاراستند
 سوی تخت شاهی نکردم نگاه * نگه داشتیم رسم و آیین و راه
 اگر من پذیرفتمی تاج و تخت * نبودی ترا این بزرگی و بخت
 همه هرچه گفتمی سزای منست * ز تو نیکوپیها بجای منست
 گرت ناوریدم ز البرز کوه * بزاری فتاده میان گروه
 ترا این بزرگی نبود و کام * که گویی سخنها بدستان سام
 IV—доб. те же бб. с незначительными вариантами бб. 5 и 6; VI—доб. три первых бб. по I,
 после которых доб. бб.:

و گر کیتمادم ز البرز کوه * بخواوری فتاده بداورا ز کوه
 نیاوردمی من بایران زمین * نبستی کمر بند و شمشیر کین
 نبودی ترا این بزرگی و کام * که گویی سخنهای دستان پیام
 پایران⁶ I, IV—6 I, IV—7 IV—8 VI—8
 زمین با شما⁸ VI—8 بیایم⁸ IV—7 بایران نه بس دیر⁷ VI—7 گفت
 9 VI—доб.:

بزداسپ و از پیش ایشان برفت * همی پوست گفتمی بر او بر بگفت
 هم آنگه نشستند با یکدیگر * سراسر بزرگان پرخاش خر
 چو گیو و چو گودرز و بهرام شیر * چو رهام و گرگین سوار دلیر
 همی این بدان آن بدین گفت شاه * ندارد دل نامداران نگاه

فرو ماند خیره¹ همه انجمن
 که رو هر دو را زنده برکن بدار
 برافروخت بر سان آتش ز نی
 بدو⁴ مانده پرخاش جویان شگفت⁵
 مگر کاندز آن تیزی⁶ افسون برد⁷
 که چندین مدار آتش اندر کنار
 ترا شهرریاری نه⁸ اندر خورست
 پر¹⁰ آشوب و بدخواه را خوار کن¹¹
 تو گفستی¹² ز پیل ژیان یافت کوس
 برو کرد رستم بتندی گذر
 منم گفست شیر اوژن و تاج بخش
 چرا دست یازد بمن طوسی کیست¹⁵
 نگین گرز و مغفر کلاه منست¹⁷
 به آوردگه بر سر افشان کنم

بر آشفست باگیو و با پیلتن
 بفرمود پس طوسی را شهرریار
 خود² از جای برخاست کاوس کی
 بشد طوسی و دست تهمتن³ گرفت
 که از پیشش کاوس بیرون برد
 تهمتن بر آشفست با شهرریار
 همه کارت از یکدیگر بدترست
 تو سهراب⁹ را زنده بردار کن
 بزد تند یک دست بر دست طوسی
 ز بالا نگون اندر آمد بسر¹³
 بدر¹⁴ شد بخشم اندر آمد برخش
 چو خشم آورم شاه کاوس کیست
 زمین بنده و رخش¹⁶ گاه منست
 شب تیره از¹⁸ تیغ رخشان کنم

380

385

390

درو — 4 I, IV, VI — بدو خیره مانده — 1 I, IV, VI — چو — 2 I, IV — و پس دست رستم — 3 IV

VI — доб. б.: 5 I, IV — شگفت از شگفت — 5 I, IV —

شده رستم از خشم کاوس مست * گرفته همی طوسی دستش بدست
 I, IV — доб. тот же б., но с перестановкой мисра, после следующего б. текста. 6 IV — تندی — 6 IV —

7 I, IV — доб. б.:

گرفته همی طوسی دستش بدست * شده رستم از خشم کاوس مست
 см. прим. 5. 8 IV — چه — 8 IV — تو آن تری — 9 T — چه — 10 VI — 11 I, IV — доб. бб.:

همه روم و سگسار و مازندران * چه مصر و چه چین و چه هاموران
 همه بنده در پیش رخش منند * جگر خسته تیغ و تیش منند
 تو اندر جهان خود زمین زنده * بکینه چرا دل بیاگنده
 12 VI — доб. б.: 13 VI — سر — 13 VI — برون — 14 I, IV — 15 VI —

چرا دارم از خشم کاوس پاک * چه کاوس پیشم چه یک مشت خاک
 I, IV — доб. б.: 16 IV — دو بازو دل شهریار منست — 17 IV — بنده رخش و — 16 IV —

زمین بنده و رخش تختم بود * فلک چاکر و گرز بختم بود
 VI — доб. вар. того же б. после б. 392 текста; B — бб. 390—393 отсутствуют. 18 I, IV — چون — 18 I, IV —

370 بفرمود تا رخش را زین کنند دم اندر دم نای رویین کنند¹
سواران زایل شدند نای برفتند² با ترگ و جوشن ز جای³

۱۰

375 گرازان⁴ بدرگاه شاه آمدند چو رفتند و⁶ بردند پیشش نماز یکی بانگ بر زد بگیو از نخست که رستم که باشد که فرمان من بگیر و⁹ بمر زنده بردار کن¹⁰ زگفتار او گیو¹³ را دل بخست
گشاده دل و نیک خواه⁵ آمدند بر آشفت و پاسخ نداد ایچ باز⁷ پس آنگاه شرم از دو دیده بشست⁸ کند پست و پیچد ز پیمان من و زو نیز بامین مگردان¹¹ سخن¹² که بردی پرستم¹⁴ بران گونه دست¹⁵

صیوحی همان روز برخاستند * از اندیشه دلها بپیوستند
VI—доб. вариант второго из этих двух бб.

¹ VI—доб. б.: ززین کنند

چو آراستند اسپ رستم تمام * بزین و عنان و رکیب و ستام
IV, VI—доб. вариант того же б. ² I, VI—بجستند ³ I, IV, VI—доб. б.:

برآراست رستم سپاهی گران * زواره شدش بر سهپه پهلوان
VI—доб. еще бб.:

چو رستم بیامد بنزدیک شاه * پذیره شدندش بیکروزه راه
چو طوس و چو گورز کشوادگان * پیاده شده پیشش اسپش دوان
پیاده شد از اسپ رستم همان * گرفتند پرسش برو بر مهران
وز آنجا—VI; از آنجا—IV⁴ I, IV—доб. те же бб. после б. 372 текста.

برفتند و—VI; چو رفتند—I, IV⁶ I, IV—доб. I, IV, VI—доб. б.:

شده توند کاوس چین در چین * شده راست ماندند شیر غریب
⁸ I, IV, VI—далее порядок бб. следующий: 378, 375, 379, 376, 377 и 380. ⁹ T—

بگیرش ¹² IV—доб. б.: مغزای بامن—VI¹¹ خذه الساعة و اصلیه—B¹⁰

اگر تیغ بودی کنون پیش من * سرش کندمی چون ترنجی ز تن
¹⁵ IV—доб. б.:. سوی او—I, IV¹⁴ I, IV—доб. ¹³ VI—طوس

بایستاد خاموش و گیو آنزمان * ننگه کرد در روی شاه جهان

بزاہل نہمانی و گبر نغنیوی
 بگویش که تنگ اندر آمد نمرد
 بداندیش را خوار نتوان شمرد³
 برفت و نجست ایچ⁵ آرام و خواب⁶
 خروش طلایه بدستان رسید⁷
 نهادند بر سر بزرگان کلاه
 هر آنکس که بودند از⁸ پیش و کم
 از ایران پیرسید وز شه‌ریار
 می‌بودند یکبار⁹ و دم برزدند
 ز سهراب چندی سخن کرد یاد¹¹
 بخندید و زان کار¹² خیره بماند
 سواری پدید آمد اندر جهان
 ز ترکان چنین¹⁴ یاد نتوان گرفت¹⁵
 پسر دارم و باشد او¹⁶ بودکی

بماید که نزد یک¹ رستم شوی
 اگر شب رسی روز را باز کرد
 او گرنه فرازست² این مرد کرد
 از و نامه بستد بکردار آب⁴
 340 چو نزدیکی زابلستان رسید
 تهمتن پذیره شدش باسپاه
 پیاده شدش گیو و گردان بهم
 ز اسپ اندر آمد گو نامدار
 ز ره سوی ایوان رستم شدند
 345 بگفت آنچ بشنید و¹⁰ نامه بداد
 تهمتن چو بشنید و نامه بخواند
 که مانده سام گرد از مهران¹³
 از آزادگان این نباشد شگفت
 من از دخت شاه سمنگان یکی

1 I, IV — چون نزد VI — نباید که چون نزد 2 VI — فراز آید 3 Л, I, IV — б. оп. 4 I — برون شد بتاب 5 I — هم اندر شتاب VI — برون شد چو آب IV — برون شد بتاب 6 T — доб. б.: 5 I — نجست ایچ در راه 7 I, IV, VI — доб. бб.: شب و روز تازان چو باد دمان * نه پروای آب و نه اندوه نان

چو از دیده که دیده بان بنگرید * سوی زابلستان فغان برکشید
 که آمد سواری ز ایران چو گرد * بزیر اندرش باره ره‌نورد
 9 I, 10 Л, I, IV — оп. 11 I, IV, 12 Л — که بر زمین بداز I, IV — 8 I, IV — بداندیش را خوار نتوان شمرد VI — مانعی نبودند IV — доб. бб.: 13 I, IV, VI — доб. бб.: ز ترکان چنین 14 I, IV, 15 T — доб. бб.: 16 I —

ز نیک و بدش آگهی داد نیز * همه هدیه‌ها را بدو داد و چپیز
 14 I, IV — ز ترک این سخن 15 T — доб. бб.: 16 I — ندانم کنون کین سوار از کجاست
 12 Л — و کار و 13 I — بخندید زان کار و 14 I, IV, VI — و هست او 15 T — доб. бб.: 16 I —

بچنگال و نیروی شیران تویی²
 ستاننده مرز مازندران³
 ز تیغ تو ناهید⁴ بریان شود
 هم آورد تو در جهان پیل نیست
 نمان تو کوهی ز بن برکنید⁵
 ز تو بسرفرازند گردان کلاه
 کز اندیشه آن⁹ دلم گشت ریش
 چو خواندیم آن¹¹ نامه گزدهم
 نباشد بهر کار فریادرس¹²
 که پیش¹⁴ تو آید گرانمایه گیو¹⁵
 سخن داستان را گشاده دو لب¹⁶
 ز زابل برانسی برآری خروش
 نباید جز از تو¹⁸ ورا هم نبرد¹⁹
 عنان تگاور بپاید بسود

دل و پشت گردان ایران¹ تویی
 گشاینده بنند هاماوران
 ز گرز تو خورشید گریان شود
 چو گرد پی رخش تو نیل نیست
 نماند تو بر شیر بند افگند
 تویی از⁶ همه بد بایران⁷ پناه
 گزاینده کاری بند⁸ آمد بپیش
 نشستند گردان بپیش¹⁰ بهم
 چنان باد کاند در جهان جز تو کس
 بدان گونه دیدند¹³ گردان نیو
 چو نامه بخوانی بروز و شب
 مگر با سواران بسپار هوش
 بر اینسان¹⁷ که گزدهم زو یاد کرد
 بگیو آنکه می گفت برسان دود²⁰

325

330

335

¹ Л— ایران و توران ² Б—далее вместо перевода бб. 321—327 следуют такие строки:

فکتب کتابا صدره بالثناء علیه و قال فیہ لا زلت ملجأ و ملاذاً ولا کان غیرک فی العالم
³ VI و T—شهر مازندران; VI—обратный порядок мисра; I, IV—б. оп. ⁴ T—
 در ایران — I, VI ⁷ در — VI; I, IV—⁶ بر که گزند افگند — I, IV, VI ⁵ بهرام
 بخوانند این — I, IV ¹¹ سراسر — T; ایران — I, IV, VI ¹⁰ او — VI ⁹ نو — I, IV, VI ⁸
 چو خوانند آن — VI ¹² I, IV, VI—б. оп.; в Б—этот б. также отсутствует; см. прим. 2 к
 б. 322. ¹³ I—¹⁴ I, IV و VI—¹⁴ بران بر نهادند — VI; بران گونه دیدند — I
¹⁵ VI—¹⁵ سپهدار گیو — I, IV, VI—доб. б.:
 بنزد تو آرد همان نامه را * بدانی بدو نیکب آن خامه را
¹⁶ I, IV, VI — доб. б.:

اگر دسته داری بدستت مپوی * یکی تیزکن مغز و بنمای روی
 جز از تو نباشد — I, IV, VI ¹⁸ بدان سان — VI; از انسان — IV; برآن سان — I ¹⁷
¹⁹ I, VI—доб. б.:

چو نامه بهر اندر آمد بداد * بگپیو دلاور بکردار باد
 برسان رود — VI; پشتاب زود — I, IV ²⁰ I, IV—доб. вариант того же б.

چو خورشید بر زد سر از تیره¹ کوه
 سپهدار سهراب نیزه بدست
 سوی باره آمد یکی بنگرید⁶
 پیامد در دژ گشادند باز⁸ 305
 بفرمان همه پیش او¹² آمدند
 چو نامه بنزدیک خسرو¹⁵ رسید
 گرانمایگانرا ز لشکر بخواند
 نشستند با شاه¹⁷ ایران بهم
 چو طوس و چو گودرز¹⁹ کشواد و گبو 310

میانرا² بستند کردان³ گروه
 یکی بارکش باره⁴ بر نشست⁵
 باره درون بس کسی را⁷ ندید
 ندیدند در⁹ دژ یکی¹⁰ رزمساز¹¹
 بجان هر کسی چاره جو¹³ آمدند¹⁴
 غمی شد دلش کان سخنها شنید
 و زین داستان چند گونه براند¹⁶
 بزرگان لشکر همه پیش و کم¹⁸
 چو گرگین و بهرام و فرهاد²⁰ نیو

توران — I, IV, VI —³ میانهها — I, IV —² نیزه — VI — پرز — I, IV و T —¹ نمره — I —
 بارهٔ تیزنگ — VI و T —⁵ بارهٔ تیزنگ — I, IV —⁴ دوب.: IV, VI —⁵

بران بد که گردان دژ را همه * بگریرد ببندد بسان رمه
 چو آهننگ دژ کرد کس را ندید * خروشی چو شیر ژیان بر کشید
 IV — доб. еще б.:

بشعب رفتنه بودند با گژدهم * سواران دژ دار و گردان بهم
 VI — доб. тот же б. после б. 305, а за ним б. 304, после которого доб. б.:

هر آنکس که بود اندر آن جایگاه * گنه کار بودند اگر بی گناه
 بدژ اندرون بس کسی را — I, IV —⁷ چو سهراب و لشکر بر دژ رسید — I, IV و VI —⁶
 در دژ گشادند در — VI —⁸ باره درون گژدهم را — T — پیاده درون گژدهم را — VI —
 اوی — I و T —¹² سرفراز — VI —¹¹ کسی — I, IV, VI —¹⁰ بر — IV —⁹ حال باز
 IV, VI و T —¹³ جوی — I, IV, VI —¹⁴ доб. бб.:

همی جست گرد آفرید و ندید * دلش مهر و پیوند او بر گزید
 بدل گفت از آذیس دریغ دریغ * که شد ماه تابنده در زیر میخ
 سپرسید بسیار و هم خیره ماند — VI —¹⁶ کاوس — IV —¹⁵ ср. б. 310.
 همه شهر ایران ز پیش و ز کم — I —¹⁸ همه پهلوانان — VI —¹⁷
 فرهاد و بهرام — IV — فرهاد و شاپور — I —¹⁹ و L —²⁰ доб. و IV, VI —
 فرهاد و رهام و — VI —

تو گفتی¹ که سام سوارست و بس²
 سر بخت گردان همه⁴ خفته گیر⁵
 نکوشیم و دیگر نگوئیم چیز⁶
 نراند سپاه و نسازد کمین⁸
 نگیرد کسی دست او را بدست
 درنگی شود شیر ز اشتاب¹⁰ اوی
 فرستاده را جست¹¹ و بگشاد لب
 نمیند ترا هیچکس زان سپاه¹²
 پس نامه¹⁴ آنگاه بر پای خاست¹⁵
 بران¹⁶ راه بی راه شد ناپدید
 سپردند آن باره¹⁷ دژ بدوی

عنان دار چون او ندیدست کس
 پانصدیش³ بر آسمان رفته گیر
 اگر خود شکیبیم یک چند نیز
 اگر دم زند شه‌ریار زمین⁷
 دژ و باره گیرد که خود زور هست
 که این باره⁹ را نیست پایاب اوی
 چو نامه بمهر اندر آمد بشب
 [بگفتش چنان رو که فردا پگاه
 فرستاد نامه سوی راه¹³ راست
 بنه بر نهاد و سر اندر کشید
 سوی شهر ایران نهادند روی

295

300

ز ما مایه گیرد که خود زور هست * نگیرد کسی دست او را بدست
 IV—доб. варианты тех же бб. в ином порядке; VI—доб. вариант первого б. и б.:

بنه این که امشب همه بر نهیم * همه گوش را سوی لشکر نهیم
 после б. 295 текста.

¹ I, IV, VI—گویى ² I, IV—доб. б.:

نداریم طاقت درین جنگ اوی * بدین گرز و چنگال و آهنگ اوی
 VI—б. оп. ³ I, IV—بزرگیش ⁴ I, IV—فرو ⁵ IV—обратный порядок мисра; VI—б.
 оп. ⁶ VI—نجویم نیز IV—доб. б.:

بنه اینک امشب همه بر نهیم * همه روی را سوی لشکر نهیم
 ср. прим. 21 к б. 290 (разночтение по I, VI). ⁷ VI—اندرین ⁸ Л, VI—بسازد و بسپاه
 I, IV—бб. 295 и 296 оп. ⁹ VI—پایه ¹⁰ VI—از تاب ¹¹ Так в VI; Л—فرستاد بر خاست
 I, IV—¹² Л, Б—б. оп.; I, IV—доб. еще б:

کسی کرد نامه هم اندر زمان * بنزدیک کاوس شاه جهان
 VI—доб. вариант того же б.:

کسی کرد نامه هم اندر زمان * بر آراست ره را چو باد دمان
¹³ I, IV—دست ¹⁴ IV—نامه ¹⁵ VI—доб. б.:

چو او رفت گزدهم اندر زمان * بنزدیک شاه جهان پهلوان
¹⁶ VI—بدان ¹⁷ I, IV, VI, Б—б. оп.; I, IV—доб. б.:

بزیر دژ اندر یکی راه بود * که دشمن ازان ره نه آگاه بود
 VI—доб. вариант того же б. (ср. б. 270 текста и примечание к нему).

که سالش ده و دو باشد¹ فزون
 چو² خورشید تاپان بدو³ پیکرست
 ندیدم کسی را چنان⁵ دست و گرز⁶
 ز دریا و از کوه تنگ آیدش
 چو بازوی او تیغ برنده نیست⁷
 یکی باره تیغزنگ بر نشست
 بر اسپش ندیدم فزون زان پپای⁸
 گراید ز بیمنی سوی مغز بوی¹⁰
 برش ماند زان¹¹ بازو اندر شگفت
 پر اندیشه¹³ جان¹⁴ از پی کار اوست¹⁵
 عنان پیچ¹⁷ زمین گونه نشنیده ام
 یکی مرد جنگ آور آرد بکف¹⁸
 که او اسپ تازد²⁰ پرو روز کین²¹

یکی پهلوانی پپیش اندرون
 بمالا ز سرو سهی برترست
 برش چون بر پیل⁴ و بالاش برز
 چو شمشیر هندی بچنگ آیدش
 چو آواز او رعد غرنده نیست
 هچیر دلاور میاذرا بست
 بشد پپیش سهراب رزم آزمای
 که⁹ برهم زند مرّه را جنگ جوی
 که سهرابش از پشت زمین برگرفت
 درستست و¹² اکنون بزفهار اوست
 سواران ترکان¹⁶ بسی دیده ام
 میداد که او در میان دو صف
 بران¹⁹ کوه بخشایش آرد زمین

لا یزید سنه - B: همه سالش باشد ده و دو - VI: که سالش ز دو هفت ناید - I¹
 ز ترکان ندیدم چنان - I, IV⁵ شپیر - I, VI⁴ برو - VI³ ز - IV² علی اُسبوعین
 B-б. отсутствует. ⁷ B-б. отсутствует; I, IV-
 VI-
 доб. б.:

بایران و توران چنان مرد نیست * ز گردان کس او را هم آورد نیست
 VI-добр. вариант того же б. ⁸ VI- زیر پای ⁹ IV- چو ¹⁰ I, VI- б. оп.;
 B-б. отсутствует. ¹¹ I, IV- از; VI- زو ¹² VI- و оп. ¹³ I, IV- پر آزار- ¹⁴ I-
 مغز- ¹⁵ I- B- б. отсутствует. ¹⁶ I-
 و پر از درد اوست - IV: و پر از درد پوست - I, VI¹⁵
 Z توران و ایران - IV: عنان دار - I¹⁷ доб. б.: VI¹⁸
 نخواهم که با او بصحرا بود * هم آورد اگر کوه خارا بود
 که او اسپ راند - I, IV: کجا اسپ راند - VI²⁰ بدان - VI: پرین - I, IV¹⁹
 I-добр. бб.: ²¹ IV- پر ز کین:

از ایران همه فرهی رفته گیر * جهان از سر تیغش آشفته گیر
 اگر دم زند شهریار اندرین * نیارد سپاه و نه سازد کمین

270 بزیر دژ اندر یکی جای¹ بود
بتاراج داد آن همه بوم و رست⁵
چنین گفت کامروز پیگاه گشت
برآرم بشهگیر⁸ ازین باره گرد
کجا دژ² بدان جای³ بر پدای بود⁴
بیکبارگی دست بد را بشست⁶
ز پیگار مان دست⁷ کوتاه گشت
به بینند آسیب روز نبرد⁹

۸

275 چو برگشت سهراب¹⁰ گزدهم پیر
یکی نامه بنوشت نزدیک شاه
نخست آفرین کرد بر کردگار¹²
که آمد بر ما سپاهی گران
بیاورد و بنشاند مردی دپیر¹¹
برافگند پوینده مردی بره
نمود آنگهی گردش روزگار¹³
همه رزم جویدان¹⁴ کندآوران

VI—доб. варианты тех же бб. и бб.:

پشیمانی آنگه نداشت سود * چو گردون گردان کلاهت ربود
بسهراب گفت او که یاوه مگوی * که کارت بدانست ای جنگجوی
اگر جنگ را آمدستی کنون * همانا که گردی بدستم زبون
بگفت و بخندید و بنمود راه * بزیر آمد از بام و بر سر کلاه
پتدپیر بنشست با گستم * زدی رای بسپار با پیش و کم
سراجام گفتند کاینست راه * که نامه نویسیم نزدیک شاه
وزان پس بسپیمیم راه گریز * هم امشب بتازیم چون باد تیز
پرین بر نهادند و بر خاستند * همانگاه باره بر آراستند
ср. прим. 3 к б. 258 (разночтение по T).

که دشمن ازان ره نه⁴ IV— از آن جای³ I— که آن دژ² VI— راه¹ IV—
بود I, IV— бб. 270 и 271 стоят после б. 273 текста; VI—доб. б.:

چو برگشت ازان جایگاه جنگجوی * سوی لشکر خویش بنهاد روی
—⁸ IV— ز پیگار مان کار⁷ I, IV— بر ایشان بیکباره بدخواه گشت⁶ IV—⁵ ودشت
— доб. б.: I, IV— بدلندی کنم پست روز نبرد⁹ I, IV—⁹ برآرم شهگیر
چو گفت این عنان را بتابید و رفت * سوی جای خود راه را برگرفت
چو او باز گردید¹⁰ I, IV— (ср. прим. 4). 270 и 271 текста
شه-ریار¹² I, IV—¹³ Б-б. отсутствует. ¹⁴ I, IV,
مرد دلپیر¹¹ IV, VI—¹⁴ I, IV,
و VI—доб.

چنین گفت کای شاه ترکان چین¹
 هم از آمدن هم ز دشت نبرد³
 که ترکان ز ایران نیابند جفت
 بدین درد غمگین مکن خویشستن
 که جز بافرین بززرگان نه⁴
 نداری⁷ کس از پهلوانان همال
 که آورد گردی⁸ ز توران سپاه
 شما¹¹ با تهمتن ندارید پای
 ندانم چه آید ز بد برسرت¹³
 همی از پلنگان بماید نهفت
 رخ نامور سوی توران کنی¹⁴
 خورد گاو نادان ز پهلوی خویش¹⁶
 که آسان¹⁸ همی دژ بچنگ آمدش¹⁹

چو سهراب را دید بر پشت زین
 چرا رنجه گشتی کنون² باز گرد
 بخندید و اورا⁴ به افسوس گفت
 چنین بود و⁵ روزی نبودت ز من
 همانا که تو خود ز ترکان نه⁴
 بدان زور و بازوی و آن کتف و یال⁶
 و لیکن چو آگاهی آید بشاه
 شهنشاه و رستم⁹ بجنبید¹⁰ ز جای
 نماید یکی¹² زنده از لشکرت
 دریغ آیدم کین چنین یال و سفت
 ترا بهتر آید که فرمان کنی
 نباشی پس ایمن بمزوی¹⁵ خویش
 چو بشنید سهراب ننگ¹⁷ آمدش

260

265

¹ I, IV - شاه توران و چین - ² I, IV, VI - چنین - ³ T - доб. бб.:

بدو گفت سهراب کای خوب چهر * بتاج و بتخت و بماه و بمهر
 که این باره با خاک پست آورم * ترا ای ستمگر بدست آورم
 چو بیچاره گردی و پیچان شوی * ز گفتار هرزه پیشیمان شوی
 پیشیمانی آنگه نداشت سود * چو گردون گردان کلاهدی ربود
 کجا رفت پیمان که کردی پدید * چو بشنید گفتار گرد آفرید
 بدان زور⁶ I - رفت VI - رفت و⁵ I, IV و آنگه⁴ VI - و با او⁴ I, IV
 بدین زور و این بازو و کتف و یال^{VI} - و آن بازو و کتف و یال
¹¹ Л - ¹⁰ I - ⁹ Б - مع رستم⁹ که آمد گروهی⁸ I, IV - نیابی⁷ I, IV
 همان¹² VI - کسی¹³ Б-бб. 265 и 266 отсутствуют. ¹⁴ I-бб. 267 и 268 оп.; IV -
 б. 267 стоит после б.268 текста. ¹⁵ VI - ز بازوی¹⁶ Б - переводит б. 268 следующим
 образом: ¹⁷ IV, VI - نیک¹⁸ I - کز انسان
¹⁹ I, IV - доб. бб.:

بدو گفت سهراب کای خوب چهر * بتاج و بتخت و بماه و بمهر
 که این باره با خاک پست آورم * ترا ای ستمگر بدست آورم
 چو بیچاره گردی و پیچان شوی * ز گفتار هرزه پیشیمان شوی

بدو گفت کاکنون ازین بر مگرد¹ که دیدی مرا² روزگار نبرد³
 برین باره دژ⁴ دل اندر میند
 بیای آورد زخم کوپال من
 عنان را بپیمچید گورد آفرید
 همی زلفت و سه راب⁹ با او بهم¹⁰ 250
 در باره بگشاد¹¹ گورد آفرید
 در دژ بیستند و غمگین شدند
 ز آزار گورد آفرید و هجیر¹⁵
 بگفتند کای نیکدل¹⁷ شیر زن
 که هم رزم جستی هم¹⁸ افسون و رنگ 255
 بخندید بسپار گورد آفرید

بیایالا بکردار سرو بلند * لبانش چو پسته دهانش چو قند
 после котрых следует вариант б., доб. рукописями Л и VI:

زگفتار او مبتلا شد دلش * تو گفستی که دژ بلا شد دلش
 زمن - IV² ازین کینه کنون نگرد - VI: زین گفته کنون مگرد - I, IV¹
 - I, IV⁵ بدین باره و دژ - IV: بدان باره دژ - I⁴ چو کردی شود بخت را روی زرد - VI³
 بماره برآمد سپه (را) گزید - I⁸ نگه کن بدین بازو و - VI⁷ چرخ - I, IV⁶ که آن
 سمند - I, IV¹² در دژ گشادند - T¹¹ و دختر ز بیم (так!) - VI¹⁰ و دژدار - I, IV⁹
 - VI: از در دژ کشید - IV¹³ سرافراز

بدژ راند باره هم اندر زمان * بخندید سه راب روشن روان
 از آزار و کردار کار هجیر - I, IV¹⁵ وزان ترک بدخواه پرکین شدند - VI¹⁴
 VI: доб. б.: Б - бб. 253, 254 и 255 отсутствуют; VI - доб. б.: (так!) از آواز دکر روز کار هجیر - VI¹⁶
 چو دخترش را دید گزدهم پیر * ز شادی رخس گشت ماندند شیر
 T - доб. б.:

بر دختر آمد همی گزدهم * ابا نامداران و گوردان بهم
 روزه - IV¹⁹ و - VI¹⁸ بدو گفت کای نیکدل - IV, VI: بدو گزدهم گفت کای - I¹⁷
 - IV: доб. б.: VI - доб. б.: VI: رنگ - VI: رنگ - IV²⁰

سپاس از خداوند چرخ بلند * که نامد بچاندت ز دشمن گزند
 چنین گفت کامد بلایی پدید - I, IV²² پیاده پیامد - VI²¹

- 235 بداندست کاو یغمت گرد آفرید
بدو روی بنمود و گفت ای دلیر
دو لشکر نظاره برین جنگ ما
کنون من کشایم⁴ چنین روی و موی
که با دختری او بدشت نمرد
نهانی⁸ بسازیم بهتر بود
ز بهر من آهو ز هر سو مغواه¹⁰
240 کنون لشکر و دژ بغرمان تست
دژ و گنج و دژ بان سراسر تراست
چو رخساره بنمود سهراب را
یکی بوستان بد در اندر¹⁴ بهشت
245 دو چشمش گوزن و دو ابرو کمان

- 1 VI - آن - جز 2 T - var. б.:
گشادش رخ آذگه گگرد آفرید * مر آن را جز این هیچ چاره ندید
سپاه از تو - IV, VI - گشاده⁵ IV, VI - بدین گردش و ساز - VI³
6 VI - доб. б.:
بخندند گردان سراسر برین * بران سرفرازان و گردان و کین
7 IV - доб. бб.:
زنانش چنین اند ایرانیان * چه گویند گردان بگرز گران
نماید که چندین درنگ آوری * همه نام مارا بنگ آوری
VI - доб. вариант второго б.:
نماید که چندین درنگ آورد * همان نام تو زیر ننگ آورد
8 IV - همانا - 9 VI - б. 239 стоит после б. 240 текста. 10 IV - مغواه
VI - мисра искажено. 11 VI - کینه - 12 IV - که رانی - 13 IV - оп. (так!);
زید در ایدر - 14 Л - چنان کت مراد و هواست - T: چنان ساز دل کت هواست - VI
VI - بود اندر - 15 I - بشکند از همان - 15 I - بود اندر - VI
زگفتار او میتلا شد دلش * برافروخت گنج بلا شد دلش
IV - доб. бб.:
بعارض چو دیبای منسوج بود * بزلفی نهانها بندها روت بود

بیامد بکردار آذر گشسپ¹
 در آمد بدو هم بکردار دود²
 زره بر پرش یک بیک³ بر درید
 چو چوگان بزخم⁴ اندر آید بدوی⁵
 یکی تیغ تیز از میان بزر کشید
 نشست از بر اسپ⁸ و بر خاست کرد
 بپیچید⁹ از روی و¹⁰ بزرگاشت¹¹ زود
 بخشم از جهان¹² روشنایی ببرد¹³
 بجنبید¹⁴ و برداشت خود از سرش
 درفشان چو خورشید شد روی اوی
 سر و موی او از در¹⁵ افسرست
 چنمین دختر آید به آوردگاه
 همانا با بر¹⁶ اندر آرد کرد¹⁷
 بینداخت و¹⁸ آمد میانش بیند
 چرا جنگ جوئی²⁰ تو ای ماه روی
 ز چنگم رهایی نیابی مشور

عنان بر گرایید و بزرگاشت اسپ
 زدوده سینان آنگهی در ربود
 بزود بر کمر بند کرد آفرید
 ز زین بر گرفتش بکردار گوی
 چو بر زین⁶ بپیچید کرد آفرید
 بزود نیزه⁷ او بدو نیم کرد
 به آورد با او بسننده نبود
 سپه بید عنان ازدها را سپرد
 چو آمد خروشان بتنگ اندرش
 رها شد ز بند زره موی اوی
 بدانست سهراب کو دخترست
 شگفت آمدش گفت از ایران سپاه
 سواران جنگی بروز نبرد
 ز فتراک بگشاد پیچان کمند
 بدو گفت کز من رهایی¹⁹ مجوی
 نیامد بدامم بسنان تو گور

220

225

230

1. VI—доб. бб.:

چو آشفته شیری و تندی نمود * سر نیزه را سوی او کرد زود
 بدست اندرون نیزه جان ستان * پس پشت خود کردش آنگه سینان

IV—доб. второй б. разночтения по VI и б.:

بر آشفته شد شیر و تندی نمود * بن نیزه را سوی او کرد زود

VI— ز باد—IV⁴ یک بیک از تنش—VI⁵; بر تنش یک بیک—IV³ 2 IV—б. оп.

بزود تیغ و نیزه—IV, VI⁷ بر خود—IV⁶ آورد روی—VI⁶; آید بروی—IV⁵ بتاب

برگشت—IV¹¹ و زو روی—VI¹⁰ شتابید—VI¹⁰; بتابید—I, IV⁹ بر زین—VI⁸

—IV¹⁶ از در و—IV¹⁵ بخندید—IV, VI¹⁴ 13 VI—б. оп. 12 IV—بجنگ از هوا—IV¹²

оп. VI—¹⁸ (текст искажен). 17 VI—کرد—VI¹⁷ بر او—VI¹⁷; ز ابر

جستی—IV²⁰ 19 IV—بهانه—IV¹⁹

2 بزرد بر سر سر ترگ¹ رومی گره²
 3 کمر بر میان بادپایای بزیر³
 4 چو رعد خروشان یکی ویله⁴ کرد
 5 دلیران و کار آزموده سران⁵
 6 بخندید و لب را بدندان گزید
 7 بدام خداوند شمشیر و زور⁷
 8 یکی ترگ چینی⁸ بکردار باد
 9 چو دخت کمند افگن او را بدید
 10 نبد مرغ را پیش تیرش⁹ گذر
 11 چپ و راست جنگ سواران¹¹ گرفت
 12 بر آشفته و تیز¹³ اندر آمد بچنگ¹⁴
 15 ز پیگار¹⁶ خون اندر آمد بجوی¹⁷
 18 که برسان آتش همی بر دمید
 19 سمنش برآمد بابر²¹ بلند
 20 عنان و سنان را²² پر از تاب کرد
 23 چو بدخواه او چاره گر بد بچنگ²⁴

205 نهان کرد گیسو بزیر زره
 210 فرود آمد از بکردار شیر
 215 پیش سپاه اندر آمد چو گرد
 220 که گردان کداهند و جنگ آوران⁵
 225 چو سهراب شیراژن او را بدید
 230 چنین گفت کآمد دگر باره گور
 235 بپوشید خفتان و بر سر نهاد
 240 پیامد دمان پیش گرد آفرید
 245 کمان را بزده کرد و بگشاد بر
 250 بسهراب بر¹⁰ تیر باران گرفت
 255 نگه کرد سهراب و آمدش ننگ¹²
 260 سپر بر¹⁵ سر آورد و بنهاد روی
 265 چو سهراب را¹⁸ دید گرد آفرید¹⁹
 270 کمان بزده را²⁰ بهماز و فگند
 275 سر نیزه را سوی سهراب کرد
 280 بر آشفته سهراب و شد چون²³ پلنگ

3 VI—доб. б.: 2 VI—گره را گره—VI 2 البيضة—B 1

ز در رفت پویان بسان بهار * یکی تیر در دستش آهن گذار
 VI—доб. бб.: 4 VI—نمرده دلیران و جنگی سران—VI 6 کند آوران—IV 5 نعره—VI 4
 که بر من یکی آزمون را ز جنگ * نگردد بسان دلاور نهنگ
 ز چندان کشش (так!) لشکر سرفراز * مر او را نیامد کسی پیشش باز
 7 B—перевд б. оп. 8 IV—رومی 9 VI—بندش 10 IV—چو سهراب را—IV 11
 12 VI—تنگ 13 VI—و پس 14 B—бб. 212—225 передает следующую-
 щим образом: فصل سیفه و قطع رمحها فولت هاربه من بین یدیه فرکش سهراب فی اثرها
 15 IV—در 16 VI—پیکان 17 T—جوی—VI 17
 18 IV—همچون—IV 24 19 VI—میسرا—VI 20 هم او را نمی—VI 21 هم آورد را—IV 18
 22 IV—سنانش—IV 23 24 IV—همچون—IV 23 22 IV—برابر—VI 21 کمان را بزده بر
 که بدخواه او خیره بد روز جنگ—VI 24 چو بدخواه را دید او بادرنگ

چو سهراب نزدیکی دژ¹ رسید
نشست از بر بادپای چوگرد
چو سهراب جنگ آور اورا بدید
ز لشکر برون تاخت بر سان شیر
چنین گفت با رزم دیده هجیر
چه مردی و نام و نژاد تو چیست⁶
هجیرش چنین داد پاسخ که بس
هجیر دلیر و¹⁰ سپهبد منم
فرستم بنزدیک شاه جهان¹²
بخندید سهراب کین¹⁴ گفت و گوی
چنان¹⁵ نیزه بر نیزه بر ساختند¹⁶

هجیر دلاور سپه را² بدید
ز دژ رفت پویان بدشت نبرد³
برآشفت و شمشیر کین برکشید
بپیش هجیر اندر آمد دلیر⁴
که تنها بجنگ آمدی خیره خیر⁵
که زاینده را بر تو باید گریست
بترسی⁷ نباید⁸ مرا یار کس⁹
سرت را هم اکنون¹¹ ز تن برکنم
تنت را کنم زیر گل در¹³ نهان
بگوش آمدش تیز بنهاد روی
که از یکدگر¹⁷ باز نشناختند¹⁸

دوب. 66. VI-3 مر اورا-IV-2 نزدیک او در-VI: نزدیک آن دژ-IV-1

بدان لشکر ترک آواز داد * چنین گفت آن گرد پهلو نژاد
که گردان کدامین و جنگ آوران * دلیران و کار آزموده سران
که با من بگردند در کینه گاه * ز چندین دلاور سران سپاه
پذیره نیامد کس اورا بجنگ * که بد برز بالا و بازو نهنگ
چنین گفت-IV-4 فطعن هو و سهراب: B-66. 179-188 передает одной фразой:
IV-5 (ср. следующий, б. 181 текста). IV-5 заменяет б. двумя
следующими:

که تنها بجنگ آمدی خیره خیر * کنون پای دار و عنان سخت گیر
چرا خیره تنها بجنگ آمدی * خرامان بجنگ نهنگ آمدی
نیاید-IV-8 بمردی-VI: بچنگت-IV-7 چه نامی و اصل و نژاد تو کیست-IV-6
دوب. 66. VI-9 نیابی-VI:

منم گرد ایران سوار دلیر * که روجه شود پیش من نره شیر
کند کرس اندر-¹³VI مهان-¹²VI هم اکنون سرت را-¹¹IV, VI و-¹⁰IV, VI
که-^{VI}: همی یکدگر-¹⁷IV انداختند-¹⁶IV سبک-¹⁵IV زین-¹⁴IV
دوب. 66. IV, VI-¹⁸: نیزه زهم

چو آتش درآمد گو پیل زور * چو کوهی روان کرد از جا ستور

- 165 اگر جنگ جویی تو جنگ آورند
 چنین نامه و² خلعت شهریار
 بسهرا ب آگاهای آمد ز راه
 پذیره بشد با نیما همچو باد⁵
 چو هومان ورا دید با یال و کفت
 بدو داد پس نامه شهریار
 جهانجوی چون نامه شاه خواند⁸
 کسی را نمد پای¹⁰ با او بجنگ
 دژی بود کشی خواندندی سپید
 نگهبان دژ رزم دیده هچیر
 هنوز آنزمان گستم¹⁵ خرد بود
 یکی خواهرش¹⁷ بود گرد و سوار
- جهان بر بداندیش تنگ آورند¹
 ببردند با ساز چندان سوار³
 ز هومان و از بارمان و سپاه⁴
 سپه دید چندان دلش گشت شاد
 فرو ماند هومان ازو در⁶ شگفت
 ابا هدیه و اسب و استر بیمار⁷
 ازان جایگه تیز لشکر براند⁹
 اگر شیر پیش آمدی¹¹ گر پلنگ¹²
 بران دژ بد ایرانیان را¹³ امید
 که با زور و دل بود و با دار و گیر¹⁴
 بخردی گراینده¹⁶ و گرد بود
 بداندیش و گردنکش¹⁸ و نامدار¹⁹

- چو آن نامه و VI - VI؛ چو آن نامه با IV² - VI - VI - вар. б.
 VI - вар. б. با اسب و استر بیمار VI - اسپان و چندی سوار IV³ - VI - вар. б.
 پس آمد بسهرا ب از ایشان خبر * پذیره شدن را بستمش کمر
 نشد با نیما پیش هومان چو باد VI - نپامد دمان نزد هومان چو باد IV⁵ - VI - вар. б.
 IV, VI - доб. б.: ساز چندان نثار VI - آلت کارزار IV⁷ - بپنادل اندر VI⁶ - VI - доб. б.:
 همان تیز بیدار دو پهلوان * بگفتند پیغام شاه ردان
 VI - после этого б. доб. еще б.:
 که گر جنگ جویی تو جنگ آورند * جهان بر بداندیش تنگ آورند
 I, IV, VI - доб. б.: نامه او بخواند T⁹ - доб. б.:
 بزد کوس و سوی ره آورد روی * جهان شد پر از لشکر و های و هوی
 I, IV, VI - доб. б.: نهنگ IV¹² - آمدش IV - آیدش T¹¹ - قاب IV¹⁰ - VI - доб. б.:
 سوی مرز ایران سپه را براند * همی سوخت آباد و چیزی نماند
 VI - мисра испорчено: با گرز [و] تیر IV¹⁴ - بد ایرانیانرا بدان دژ VI¹³ - VI - доб. б.:
 I, IV - доб. б.: مرز IV¹⁸ - اخت B - دخترش T¹⁷ - هنر گستر IV¹⁶ - گزدهم I, IV¹⁵ - VI - доб. б.:
 افکن
 نهاده برو نام گرد آفرید * ز گردون جهان در جهان ناورید

3 که بندد دل و جان به مهر پدیر
 4 شود کشته بر دست این شیر مرد
 9 ببندید 7 یک شب برو 8 خواب را
 بنزدیک سهراب روشنی روان
 ده اسپ و ده استر بزین و بیمار
 سر تاج زر پایه 12 تخت عاج
 نبشته بنزدیک آن ارجمند 14
 زمانه بر آساید از داوری
 سمنگان و ایران و توران یکیست
 تو بر تخت بنشین و بر نه کلاه 18
 دلیر و سپهبد نبذ بی گمان 19
 که باشند یک چند مهمان تو

1 را نباید که داند پسر 2
 مگر کان دلاور گو سال خورد
 5 ازان پس بسازید 6 سهراب را
 برفتند بیدار دو پهلوان
 پیش اندرون هدیه 10 شهریار
 ز پیروزه تخت و ز پیچاده 11 تاج
 یکی نامه با لایه و دلپسند 13
 که گر تخت ایران بچنگ آوری
 ازین مرز تا آن 15 بسی راه نیست
 فرستمت هر چند 16 باید 17 سپاه
 بتوران چو هومان و چون بارمان
 فرستادم اینک بفرمان تو

1 IV — پسر 2 IV — پدیر 3 IV, VI, T — б. здесь оп., следует после б. 151 текста
 (см. прим. 9 к б. 151). 4 IV, VI — доб. б.:

چو بی رستم ایران بچنگ آوریم * جهان پیش کاوس تنگ آوریم
 5 IV, VI — وزان 6 IV — نه بندیم VI — بسازیم 7 IV — بگیرییم VI —
 8 IV — بدو 9 T — доб. б.:

و گر کشته گردد بدست پدیر * ازان پس بسوزد دل نامور
 10 لایه دلپسند IV — 13 سر تاج زر پایه T — 12 پیروزه VI — 11 خلعت VI — 10
 14 IV, VI — доб. б.:

چو نامه نبشتند آن بخردان * بدادند پیغام شاه ردان
 15 VI — خواهی VI — 17 چندانکه IV, VI — 16 از ایران بتوران VI — 15
 19 VI — доб бб.: VI — و هشپوار و بد بد گمان VI — 19

چو طرخان چینی و سیصد هزار * گزین یلان از در کارزار
 ز چین آن زمان نزد افراسیاب * بخدمت رسیده بهنگام خواب
 بایشان چنین گفت از اندر زمان * سراسر به پویند با بارمان
 دگر نامداران که از چین بدند * سراسر کمر بستند کین بدند
 IV — доб. те же бб. после б. 164 текста (но с вариантом первого мисра б. 3 разночтения: بگفتا

بر انسان گراید ردان

که افگند سهراب کشتی بر آب¹
 همی رای شمشیر و تیر آیدش
 کنون رزم کاوسی جاوید همی
 نیاید همی یادش از هر کسی
 هنر برتر⁴ از گوهر ناپدید⁵
 خوش آمدش خندید و شادی نمود
 کسی کو گراید بگرز گران⁷
 چو هومان و مر بارمان را سپرد⁸
 که این راز باید که ماند نهفت⁹
 تهنستن بود بی گمان چاره جوی¹⁰

خبر شد بنزدیک افراسیاب
 هنوز² از دهن بوی شیر آیدش
 زمین را بختگر بشوید همی
 سپاه انجمن شد برو بر بسی
 سخن زین درازی³ چه باید کشید
 چو افراسیاب آن سخنها شنود
 ز لشکر گزید از⁶ دلاور سران
 ده و دو هزار از دلبران گورد
 بگردان لشکر سپهدار گفت
 چو روی اندر آرند هر دو بروی

145

150

¹ VI—доб. б.:

یکی لشکری شد برو انجمن * همی سرفرازد بهر انجمن
 سخن را درازی—VI; سخن را بدین در—IV; سخن بین درازی—³ Так в T; Л همی—² IV
 از گوهر آمد پدید—⁵ IV, VI; مگر بهتر—⁴ VI; IV—доб. б.:

سپهدار نشنیده بود این خبر * ز تهنستن و رستم زال زر
 VI—доб. вариант того же б.:

سپهدار بشنود و برد این خبر * ز حال وی و رستم چاره گور
 زگردان توران—VI; ز لشکر گزیده—⁶ IV; IV, VI—доб. б.:

سپهدار چو هومان و چون بارمان * که در جنگ شیران نجستی زمان
 گزیده سپاهی بدیشان سپرد—VI; گزیدش ز لشکر بدیشان سپرد—⁸ IV; IV--доб. бб.:
 چنین گفت کین چاره اندر نهان * برآرید و سازید کار مهان
 پسر را نباید که داند پدر * که بندد بدل مهر جان پسر
 VI—доб. варианты бб. по IV:

پدر را نباید که داند پسر * نباید که داند پسر را پدر
 چنین گفت کین چاره اندر نهان * بدارید و سازید کار جهان
 شوند در زمان او—VI; جنگجوی—¹⁰ IV—доб. варианты обрх бб. (ср. б. 153 текста).

همی جنگجوی

کسی این سخن را ندارد² نهان
 ز رستم زبند این زمان داستان
 نهان کردن از من چه یمن بود⁴
 فرار آورم لشکری بی کوران
 از ایران بپرّم⁶ پی طوس را⁷
 نشانمشی بر گاه کاوس شاه
 ابا شاه روی اندر آرم بروی
 سرنیزه بگذارم از آفتاب¹⁰
 نباید بگیتی کسی¹¹ تاجور
 ستاره چرا بر فرزند کلاه¹²
 که هم با گهر بود و هم تیغزن¹³

چنین گفت سهراب کاذر¹ جهان
 بزرگان³ جنگ آور از باستان
 نبرده نژادی که چونین بود
 کنون من⁵ ز ترکان جنگ آوران
 برانگیزم از گاه کاوس را
 بر رستم هم تخت و گرز⁸ و کلاه
 از⁹ ایران بتوران شوم جنگ جوی
 بگپرم سر تخت افراسیاب
 چو رستم پدر باشد و من پسر
 چو روشن بود روی خورشید و ماه
 ز هر سو سپه شد برو انجمن

135

140

VI—доб. б.: 4 VI—доб. б. و 3 Л—доб. ندارد کسی این سخن در—IV² اندر—VI¹

نهانی چرا داشتی از من این * نژادی از آیین و از آفرین
 فقال عند ذلك سهراب مدلا بالانتساب الى ذلك البيت: 132—134—66—B
 VI—доб. б.: 7 IV—доб. б. پرّم از ایران—IV, VI⁶ من اکنون—VI⁵ العظیم و الاصل الکریم
 نه گرگین بمانم نه گودرز و گپو * نه گستم نوذر نه بهرام نیو
 VI—доб. этот б. после б. 137 текста. 8 IV—доб. б. کنج و تخت—VI
 9 IV—доб. б.: 10 IV, VI—доб. б. وز

ترا بانوی شهر ایران کنم * بچنگ یلان جنگ شیران کنم
 11 IV—доб. б. بگیتی نباید کسی—VI
 12 IV, VI и T—далее следует
 естественной эпизод «Выбор коня Сухрабом» (см. приложение II). 13 IV, VI—доб. б.:

به پیشش پیامد بخواهشگری * وز خواست دستوری و یآوری
 چو شاه سمنگان چنان دید باز * بمخشید ویرا ز هر گونه ساز
 ز تاج و ز تخت و کلاه و کمر * ز اسب و ز استر ز زر و گهر
 ز خفتان کین و نساز نبرد * شگفتند ازان کودک شیر خورد
 بداد و دهش دست را برگشاد * همه ساز و آیین شاهان نهاد
 VI—после б. 1 разночтения доб. еще б.:

که خواهم شدن [من به] ایران زمین * که بیستم مر آن باب با آفرین

که یارست با او نبرد آزمود
بدو گفت گستاخ با من بگوی
همی با سمان اندر آید سرم
چه گویم چو پرسد کسی از پدر⁴
نمانم ترا زنده اندر جهان⁶
بدین شادمان باش و تندی مکن
ز دستان سامی و از نیهرمی
که تخم تو زان⁷ نامور گوهرست
سواری چو رستم نیامد پدید
سرش را نیارست گردون بسود⁸
بیاورد و بنمود پنهان بدوی⁹
از ایران¹¹ فرستاده بودش پدر¹²
نماید که داند ز سر تابین¹⁴
شدستی سر افراز¹⁷ گردنکشان
دل مادت گردد از درد ریوشی

چو ده ساله شد زان زمین¹ کسی نبود
بر مادر آمد بپرسید ز وی
که من چون² ز همشیرگان³ برترم
ز تخم کیس وز کدامین گهر
گر این پرسشی از من بماند⁵ نهان
بدو گفت مادر که بشنو سخن
تو پور گو پیلتن رستمی
ازیرا سرت ز آسمان برترست
جهان آفرین تا جهان آفرید
چو سام نریمان بگیتی نبود
یکی نامه از رستم جنگجوی
سه یاقوت رخشان سه مهره¹⁰ زر
بدو گفت افراسیاب¹³ این سخن
پدر گر شناسد¹⁵ که تو زین¹⁶ نشان
چو داند بخواندت نزدیک¹⁸ خویشی

120

125

130

IV, 4 همزادگان-IV 3 چون من-VI; من چو-IV و T 2 در جهان-VI 1
B-перевод б. оп. 6 پوششی از من تو داری-IV 5 چو پرسند نام-VI
VI-доб. б.: 8 تخت ازان-VI 7
به پیشش چو دیو و چو شیر و پلنگ * چه پیر و چه گرگ و چه پیل و زهنگ
و سه پدره-T; دو مهره به-VI; و سه مهره-IV 10 B-бб. 127-131 оп. 9 مادر بدوی-VI
IV-доб. б.: 12 که اورا-VI 11
نگه کن تو اینرا بخوبی نگر * که بابت فرستاد ای پرهز
VI-доб. бб.:

بدانگه که او زاده بودش زمام * فرستاده بودش پدر با پیام
همان مهره کو بد نشان پدر * بدو داد و گفت او سخن سر بر سر
نگه کن تو اکنون و این را به بین * که بابت فرستاده بودست این
IV-б. стоит после б. 131 текста; VI-б. оп. 14 دگر گفت افراسیاب-IV 13
که هستی سزاوار-VI 17 کنون این-VI 16 کو بداند-VI; گر بداند-IV 15
بخواند ترا نزد-IV 18

نتایبد بتندی بر او آفتاب
 همی گفت از هر سخن پیش اوی²
 بیاراست روی زمینی را بهر⁴
 بسی بوسه دادش بچشم و بسر⁵
 ابا انده و درد انباز⁶ گشت⁷
 بپرسیدش از خواب و آرام گاه⁸
 پرو¹¹ شادمان شد دل تاج بخش
 شد از رخس رخشان و از شاه شاد¹²

فرود آرد از ابر پرتان¹ عقیاب
 [همی بود آن شب بر ماه روی
 چو خورشید رخسند³ شد بر سپهر
 [بپردرد کردن گرفتیش بر
 [پری چهره گریان ازو باز گشت
 بر رستم آمد گرانمایه شاه
 چو این گفته شد⁹ مژده دادش برخش¹⁰
 بیامد بمالید و زین بر نهاد

105

110

۵

یکی پورشی¹³ آمد چو تابنده ماه
 و گر¹⁴ سام شیرست و گر¹⁴ نیرمست
 ورا نام تهمینه سهراب کرد
 برش چون بر رستم زال بود
 بینجم دل قیر و پیکان¹⁸ گرفت¹⁹

چو نه ماه بگذشت بر دخت شاه
 تو گفستی گو پیلتن رستمست
 چو خندان شد و¹⁵ چهره شاداب کرد
 چو یک ماه¹⁶ شد همچو یک سال بود
 چو سه ساله شد زخم چوگان¹⁷ گرفت

115

¹ VI— پرتان ² VI— здесь б. оп.; см. разночтение 21 к б. 97. ³ VI— خورشید تابنده

⁴ VI—б. стоит после б. 108. ⁵ VI—б. оп.; Л, Б—бб. 107 и 108 оп. ⁶ VI— دم سباز

⁷ VI—доб. б.:

بشدد رستم و دختر آنجا بماند * وزان رفتن او هم آنجا بماند

⁸ VI—доб. б.: و از چاپگاه

بخواندش ابا پهلوان آفرین * که جاوید باشی تو با رای دین (так)

⁹ VI— زیزدان نیکی—¹² IV ازو—¹¹ IV, VI زرخش—¹⁰ IV چو شد گفته این—⁹ VI

¹³ IV—доб. б.: دهش کرد یاد

وزانجا سوی سپستان شد چو یاد * وزین داستان کرد بسپار یاد

VI—доб. вариант того же б.:

بیامد سوی شهر ایران چو یاد * وزین داستان کرد بسپار یاد

و ركب و خرج مسروراً منشرح الصدر من جهة ملك سمجان حتى عاد الى ب—доб:

شد آن—¹⁵ VI یا—¹⁴ VI کودک—¹³ IV, VI ارض ایران و کان لایزال بعمده و یشکره

دل بیرو و پیکان—¹⁸ Л ساز میدان—¹⁷ IV, VI نه ماهه—^{VI} یک ماهه—¹⁶ IV

و لما بلغ ثلاث سنين لم يكن هناك أحد يقاومه في قوته و شجاعته

IV—¹⁹ Б бб. 146 и 117 передает следующую фразой: و شجاعته

سه دیگر که اسپت¹ بجای آورم
 چو رستم برانسان⁴ پری چهره دید
 و دیگر که از رخش داد آگهی
 بفرمود تا موبدی⁸ پرهنر
 چو بشنید شاه این سخن شاد شد
 [بدان پهلوان داد آن¹⁰ نخت خویش
 [بخشودی و رای و فرمان¹³ اوی¹⁴
 چو بسپرد دختر بدان پهلوان
 ز شادی بسی زر¹⁸ برافشانند
 که این ماه نو بر تو فرخنده باد
 چو انباز او گشت با او براز
 چو خورشید تابان²² ز چرخ بلند
 بمآزوی رستم یکی مهره بود
 بدو داد و گفتش²⁴ که این را بدار
 بگیر و بگیسوی او بر بدوز
 ور ای دو تک آید ز اختر پیسر
 بمآلای سام نریمان بود

1 I, VI—رخشت 2 IV, VI—سراسر پهای 3 IV, VI—доб. б.:

سخنهای آن مسأله آمد بهین * تهمتین سراسر شنید آن سخن
 فعقد علیها رستم: 5 B-66. 88-97 передает следующей фразой: 4I, VI—بدانسان

6 VI—آنچه 7 VI—доб. б. (метр нарушен):

بر خویش چو سرو روان * خرامان پیمانم بد بر پهلوان
 12 Л-б. оп. 11 VI—بدینسان 10 VI—او 9 VI—روانش ز اندیشه 8 VI—موبد

13 IV—پیمان 14 VI—تو 15 VI—تو; Л, VI—б. стоит после б. 96 текста; IV—
 66. 94—95 оп. 16 VI—ازو 17 Л-б. оп. 18 VI—همه جان 19 VI—بدان 20 IV—

VI—доб. б.: 3 دیرباز T—تیره دور و دراز VI—تیره و دیرباز 21 IV—نبود

همی بود آن شب بر ماه روی * همی گفت از هر سخن پیش اوی
 گرت دختری آید از IV—25 گفتا VI—24 مشکین T—23 روشن T—22

اگر دختر آید بدان روزگار VI—روزگار

چه جویسی شب تیره¹ کام تو چیست
 تو گوین که² از غم بدو نیمه³
 ز پشت⁴ هژدرو و پلنگان منم
 چو من زیر چرخ کی بود⁷ اندکیست
 نه هنرگز کس آوا شنیدی⁸ مرا
 شنیدم همی¹⁰ داستانت بسی
 نترستی و هستی چنین تیز چنگ
 بگردی بران¹² مرز و هم نغزوی
 هوا را بشمشیر گریان کنی
 بدزد دل شیر و چنگ¹³ پلنگ¹⁴
 نیارد بنخچیر کردن¹⁵ شتاب
 ز بیم سنان تو خون بارد ابر
 بسی لب بدندان گزیدم ز تو
 بدین¹⁷ شهر کرد ایزد آبشخورت
 نمیند جزین¹⁸ مرغ و ماهی مرا
 خرد را ز بهر هوا¹⁹ کشتهام
 نشاند یکی پورم اندر²¹ کنار
 سپهرش دهد بهر²² کیوان و هور

بپرسید زو گفت نام تو چیست
 چنیین داد پاسخ که تهنینهام
 یکی دخت شاه سمتگان منم
 بگیتی ز خوبان⁵ مرا جفت⁶ نیست
 کس از پرده بیرون ندیدی⁸ مرا
 بگرداز⁹ افسانه از هر کس
 که از شیر و دیو¹¹ و نهنگ و پلنگ
 شب تیره تنها بتوران شوی
 بتنهها یکی گور بریان کنی
 هنر آنکس که گرز تو بیند بچنگ
 برهنه چو تیغ تو بیند عقاب
 نشان کمند تو دارد هنر بر
 چو این¹⁶ داستانهها شنیدم ز تو
 بجستم همی گفت و پال و برت
 ترا ام کنون گور بخواهی مرا
 یکی آنک بر تو چنیین گشتهام
 و دیگر که از تو مگر²⁰ کردگار
 مگر چون تو باشد بمردی و زور

70

75

80

85

IV, 4: بزشک — Так в Т; Л — б. оп. 3: شب و روز — VI- 2: تار و — IV- 1
 چرخ پلنگ — IV- 7: چرخ برین — T- 6: یار — VI- 5: شاهان — VI- 5: برشک — VI-
 بگفتار و — IV- 9: ندیده — شنیده — IV, VI и T- 8: و مالی فوق الارض شبیه — B-
 دل شیر و — T- 13: دران — VI- 12: ز دست تو شیر — IV- 11: شنیدم دستهام — IV- 10
 هنر آنگه که گرز تو بیند بچنگ * بدزد دل شیر و چنگ پلنگ
 IV- вариант б.: 14: вариант мисра: VI- 14: چرم
 VI-доб. б.:

چو با گرز کردی همی تیز چنگ * بدزد دل شیر و چرم پلنگ
 زد گور — VI- 18: برین — VI- 17: چنیین — T- и IV- 16: بنخچیر کردن سازد — IV- 15
 پیش — IV- 22: یکی کودکم در — T- 21: مرا — IV- 20: هوی — T- 19: همی — T-

سینه چشم و گلرخ بتان طراز
بدان تفاقه متین نباشد دژم²
همی از نشستن⁴ شتاب آمدش
بیماراست و بنهاد مشک و گلاب

گسارنده پیاده آورد¹ ساز
نشستند با رودسازان بهم
چو بشد مست و³ هنگام خواب آمدش
سزوار او جای آرام و⁵ خواب

60

ع

شبهانگ بر چرخ گردان بگشت⁷
در خواب گه نرم کردند باز⁹
خرامان پیامد ببالین مست
چو خورشید تابان بر از رنگ و بوی
بملا بگردار سرو بلند¹²
تو گفستی که بهره ندارد ز خاک¹³
برو¹⁴ بر جهان آفرین را¹⁵ بخواند

چو یک بهره از تیره شب در⁶ گذشت
سخن گفتن⁸ آمد نهفته براز
یکی بنده شمع¹⁰ معنیر بدست
پس پرده¹¹ اندر یکی ماهروی
دو ابرو کمان و دو گیسو کماند
روانش خرد بود و تن جان پاک
از او رستم شیردل خیره ماند

65

оп. — IV³. 21 (к б. 57) по VI. — IV² — доб. здесь б. различения. 21 (к б. 57) по VI. — IV¹ — оп.

چو از شب یکی نیمه — VI⁶. оп. — I. ساخته جای — VI⁵ دمی از گسستن — VI⁴

VI⁹ — доб. бб.: T — گفته⁸ نشست — VI⁷ اندر

همی گفست رستم گر آید سپاه * نیاید مگر جز بفرمان شاه
کشیم تیغ تیز و بگریزم ورا * ز ترکان بگریزم فراوان سرا
بند¹² — IV, VI — доб. бб.: T — оп. پرده — VI¹¹ شمع — VI¹⁰

لبان از طبر زد زبان از شکر * دهانش مکتل بدر و گهر
ستاره نهان کرده زیر عقیق * تو گفستی ورا زهره آمد رفیق
IV — доб. бб.:¹³

بهمیشتی بد آراسته پرنگار * چو خورشید تابان بگریزم بهار
برخساره بر کرده از گل نگار * فرو هشته از غالیه گوشوار
ستون دو ابرو چو سیمین قلم * ستون دو ابرو چو سیمین قلم
VI — доб. те же бб. в порядке 1,3,2 и с перестановкой мисра, первых двух бейтова, после
этих бб. доб. еще б.:

سرمزه چون خنجر کابلی * دوزلفش مسلسل خط معقلی
آفرینهای یزدان — IV¹⁵ بدو — VI¹⁴

دربین¹ شهر ما نیکخواه تو ایتم
 تن و خواسته زیر فرمان تست
 45 چو رستم⁴ بگفتار او بنگرید
 بدو گفت رخشم بدین مرغزار
 کنون تا سمنگان نشان پی است
 ترا باشد از باز جویی سپاس
 گر ایدونک ماند زمن ناپدید⁹
 50 بدو گفت شاه ای سزوار مرد
 تو مهمان من باش و تندی مکن
 یک امشب بومی شاد داریم دل
 نماند پی رخش فرخ¹³ نهان
 تهمتن بگفتار او شاد شد
 55 سزا دید رفتن سوی خان او
 سپهبد بدو¹⁶ داد در کاخ جای
 ز شهر و ز لشکر مهانرا¹⁹ بخواند

ستاده² بفرمان و راه تو ایتم
 سر ارجمندان و³ جان آن تست
 ز بدها گمانیش⁵ کوتاه دید
 زمن دور شد بی لگام و فتنار
 وز آنجا⁶ کجا جویمارونی است⁷
 بیاشم پپاداش⁸ نیکی شناس
 سران را بسی سر بیاید¹⁰ برید
 نیارد کسی با تو این کار کرد
 یکم تو گردد سراسر سخن¹¹
 12 وز اندیدیشه آزاد داریم دل¹²
 چنان باره نامدار جهان¹⁴
 روانش ز اندیدیشه آزاد شد
 شد از مژده دلشاد¹⁵ مهمان او
 همی بود در پیش او بر¹⁷ بیای¹⁸
 سزوار با او بشادی²⁰ نشانند²¹

ز دل بد گمانیش T- 5 تهمتن VI- 4 و.оп. VI- 3 ستوده L- 2 بدین L, IV- 1

نیارد پپاداش IV- 8 بدان هر کجا جویمار و دست IV- 7 وز آنسو VI- 6

VI- 11 доб. б.: IV- 10 بخوهم IV, VI- 9 بیابی تو پاداش VI-

که تیزی و تندی نیاید بکار * بنرمی برآید ز سوراخ مار
 IV- 12 доб. б., см. предыдущее примечание.

نامدار آن جهان VI- 14 نامور پهلوان IV- 14 پی رخش رستم نماید VI- 13

ز بر پیش او بر L- 17 و IV- 16 و VI- 16 شد آن مژده را شاد IV- 15

چون بنده پیشش IV- 18 VI- 66, 56, 57 и 58 оп., доб. б.:

مگر باز یابد ازو رخش خویش * که بودی جهانبخش او رخش خویش
 IV- 21 доб. б.: T- 20 سران را IV, VI- 19

بفرمود و خیمناگرانرا بخواند * همه بد سگالان پپیشش براند
 VI- 19 доб. б.:

بفرمود خوالیگران را که خوان * بیارند و بنهند پیش گوان

ز هر سو همی بارگی را ندید¹
 سراسیمه سوی سمنگان شتافت
 کجا⁴ پویم از ننگ تیره روان⁵
 تهمتن بدین سان بغفت و ببرد⁷
 سپردن بغم دل⁸ بیکیارگی
 بجایبی نشانش بیابم مگر¹⁰
 تن اندر عنا¹¹ و دل اندر شکنج¹²

[بدان مرغزار اندرون بنگزید
 غمی گشت چون بارگی را نیافت
 همی گفت کانون² پیاده توان³
 چه گویند گردان⁶ که اسپش که برد
 کنون رفت باید به بیچارگی
 کنون⁹ بست باید سلیج و کمر
 همی رفت زین سان پرافدوه و رنج

35.

۳

خبر زو بشاه و بزرگان¹³ رسید
 بنخچه چیرگه زو رمیدست رخش¹⁴
 کسی کو بسر بر نهادی کلاه¹⁶
 که یارست با تو¹⁷ نبرد آزمود

چو نزدیک شهر سمنگان رسید
 که آمد پیاده گسو تاج بگش
 پذیره شدنش بزرگان و شاه¹⁵
 بدو گفت شاه سمنگان چه بود

40

¹ Л-б. оп.; Б-перевод б. оп. ² I, VI-акнон ³ I, IV-نوان; VI-نوان; Б-бб.

34-38 оп. ⁴ IV-همی ⁵ VI-تیرهوران; I, IV, VI-доб. бб.:

ابا ترکش و گرز بسته میان * چنمین ترک و شمشیر و بمر بیان
 بیابان چه گونه گذاره کنم * ابا جنگ جوین چه چاره کنم
⁶ IV-ترکان ⁷ VI-доб. бб.:

کنونم بد بغت آمد پدید * که ششصد منم گرز باید کشید
 همان جوشن و خود و بمر بیان * کمند و کمان و کمر بر میان
⁸ I, IV, VI-بغم دل نهادن ⁹ VI-همی ¹⁰ VI-доб. бб.:

بست آنگهی او کمر بر میان * همان تیغ و نیز و کمان و کپان (так)
 لگام و جناح و دم زین و زین * بگوش اندر آورد کعبا (так) که بین
 بشیر و ¹¹ I, IV- ¹² I, IV, VI-б. оп.; VI-доб. два бб. позднего происхождения. ¹³ I, IV- ¹⁴ T- ¹⁵ VI- ¹⁶ IV- ¹⁷ I- ¹⁸ VI- ¹⁹ I- ²⁰ VI-

یرو ¹⁶ IV- ¹⁷ VI- ¹⁸ VI- ¹⁹ I- ²⁰ VI- ²¹ I- ²² VI- ²³ I, IV, VI- ²⁴ I- ²⁵ VI- ²⁶ I, IV, VI- ²⁷ I, IV, VI- ²⁸ I, IV, VI- ²⁹ I, IV, VI- ³⁰ I, IV, VI- ³¹ I, IV, VI- ³² I, IV, VI- ³³ I, IV, VI- ³⁴ I, IV, VI- ³⁵ I, IV, VI- ³⁶ I, IV, VI- ³⁷ I, IV, VI- ³⁸ I, IV, VI- ³⁹ I, IV, VI- ⁴⁰ I, IV, VI- ⁴¹ I, IV, VI- ⁴² I, IV, VI- ⁴³ I, IV, VI- ⁴⁴ I, IV, VI- ⁴⁵ I, IV, VI- ⁴⁶ I, IV, VI- ⁴⁷ I, IV, VI- ⁴⁸ I, IV, VI- ⁴⁹ I, IV, VI- ⁵⁰ I, IV, VI- ⁵¹ I, IV, VI- ⁵² I, IV, VI- ⁵³ I, IV, VI- ⁵⁴ I, IV, VI- ⁵⁵ I, IV, VI- ⁵⁶ I, IV, VI- ⁵⁷ I, IV, VI- ⁵⁸ I, IV, VI- ⁵⁹ I, IV, VI- ⁶⁰ I, IV, VI- ⁶¹ I, IV, VI- ⁶² I, IV, VI- ⁶³ I, IV, VI- ⁶⁴ I, IV, VI- ⁶⁵ I, IV, VI- ⁶⁶ I, IV, VI- ⁶⁷ I, IV, VI- ⁶⁸ I, IV, VI- ⁶⁹ I, IV, VI- ⁷⁰ I, IV, VI- ⁷¹ I, IV, VI- ⁷² I, IV, VI- ⁷³ I, IV, VI- ⁷⁴ I, IV, VI- ⁷⁵ I, IV, VI- ⁷⁶ I, IV, VI- ⁷⁷ I, IV, VI- ⁷⁸ I, IV, VI- ⁷⁹ I, IV, VI- ⁸⁰ I, IV, VI- ⁸¹ I, IV, VI- ⁸² I, IV, VI- ⁸³ I, IV, VI- ⁸⁴ I, IV, VI- ⁸⁵ I, IV, VI- ⁸⁶ I, IV, VI- ⁸⁷ I, IV, VI- ⁸⁸ I, IV, VI- ⁸⁹ I, IV, VI- ⁹⁰ I, IV, VI- ⁹¹ I, IV, VI- ⁹² I, IV, VI- ⁹³ I, IV, VI- ⁹⁴ I, IV, VI- ⁹⁵ I, IV, VI- ⁹⁶ I, IV, VI- ⁹⁷ I, IV, VI- ⁹⁸ I, IV, VI- ⁹⁹ I, IV, VI- ¹⁰⁰ I, IV, VI- ¹⁰¹ I, IV, VI- ¹⁰² I, IV, VI- ¹⁰³ I, IV, VI- ¹⁰⁴ I, IV, VI- ¹⁰⁵ I, IV, VI- ¹⁰⁶ I, IV, VI- ¹⁰⁷ I, IV, VI- ¹⁰⁸ I, IV, VI- ¹⁰⁹ I, IV, VI- ¹¹⁰ I, IV, VI- ¹¹¹ I, IV, VI- ¹¹² I, IV, VI- ¹¹³ I, IV, VI- ¹¹⁴ I, IV, VI- ¹¹⁵ I, IV, VI- ¹¹⁶ I, IV, VI- ¹¹⁷ I, IV, VI- ¹¹⁸ I, IV, VI- ¹¹⁹ I, IV, VI- ¹²⁰ I, IV, VI- ¹²¹ I, IV, VI- ¹²² I, IV, VI- ¹²³ I, IV, VI- ¹²⁴ I, IV, VI- ¹²⁵ I, IV, VI- ¹²⁶ I, IV, VI- ¹²⁷ I, IV, VI- ¹²⁸ I, IV, VI- ¹²⁹ I, IV, VI- ¹³⁰ I, IV, VI- ¹³¹ I, IV, VI- ¹³² I, IV, VI- ¹³³ I, IV, VI- ¹³⁴ I, IV, VI- ¹³⁵ I, IV, VI- ¹³⁶ I, IV, VI- ¹³⁷ I, IV, VI- ¹³⁸ I, IV, VI- ¹³⁹ I, IV, VI- ¹⁴⁰ I, IV, VI- ¹⁴¹ I, IV, VI- ¹⁴² I, IV, VI- ¹⁴³ I, IV, VI- ¹⁴⁴ I, IV, VI- ¹⁴⁵ I, IV, VI- ¹⁴⁶ I, IV, VI- ¹⁴⁷ I, IV, VI- ¹⁴⁸ I, IV, VI- ¹⁴⁹ I, IV, VI- ¹⁵⁰ I, IV, VI- ¹⁵¹ I, IV, VI- ¹⁵² I, IV, VI- ¹⁵³ I, IV, VI- ¹⁵⁴ I, IV, VI- ¹⁵⁵ I, IV, VI- ¹⁵⁶ I, IV, VI- ¹⁵⁷ I, IV, VI- ¹⁵⁸ I, IV, VI- ¹⁵⁹ I, IV, VI- ¹⁶⁰ I, IV, VI- ¹⁶¹ I, IV, VI- ¹⁶² I, IV, VI- ¹⁶³ I, IV, VI- ¹⁶⁴ I, IV, VI- ¹⁶⁵ I, IV, VI- ¹⁶⁶ I, IV, VI- ¹⁶⁷ I, IV, VI- ¹⁶⁸ I, IV, VI- ¹⁶⁹ I, IV, VI- ¹⁷⁰ I, IV, VI- ¹⁷¹ I, IV, VI- ¹⁷² I, IV, VI- ¹⁷³ I, IV, VI- ¹⁷⁴ I, IV, VI- ¹⁷⁵ I, IV, VI- ¹⁷⁶ I, IV, VI- ¹⁷⁷ I, IV, VI- ¹⁷⁸ I, IV, VI- ¹⁷⁹ I, IV, VI- ¹⁸⁰ I, IV, VI- ¹⁸¹ I, IV, VI- ¹⁸² I, IV, VI- ¹⁸³ I, IV, VI- ¹⁸⁴ I, IV, VI- ¹⁸⁵ I, IV, VI- ¹⁸⁶ I, IV, VI- ¹⁸⁷ I, IV, VI- ¹⁸⁸ I, IV, VI- ¹⁸⁹ I, IV, VI- ¹⁹⁰ I, IV, VI- ¹⁹¹ I, IV, VI- ¹⁹² I, IV, VI- ¹⁹³ I, IV, VI- ¹⁹⁴ I, IV, VI- ¹⁹⁵ I, IV, VI- ¹⁹⁶ I, IV, VI- ¹⁹⁷ I, IV, VI- ¹⁹⁸ I, IV, VI- ¹⁹⁹ I, IV, VI- ²⁰⁰ I, IV, VI- ²⁰¹ I, IV, VI- ²⁰² I, IV, VI- ²⁰³ I, IV, VI- ²⁰⁴ I, IV, VI- ²⁰⁵ I, IV, VI- ²⁰⁶ I, IV, VI- ²⁰⁷ I, IV, VI- ²⁰⁸ I, IV, VI- ²⁰⁹ I, IV, VI- ²¹⁰ I, IV, VI- ²¹¹ I, IV, VI- ²¹² I, IV, VI- ²¹³ I, IV, VI- ²¹⁴ I, IV, VI- ²¹⁵ I, IV, VI- ²¹⁶ I, IV, VI- ²¹⁷ I, IV, VI- ²¹⁸ I, IV, VI- ²¹⁹ I, IV, VI- ²²⁰ I, IV, VI- ²²¹ I, IV, VI- ²²² I, IV, VI- ²²³ I, IV, VI- ²²⁴ I, IV, VI- ²²⁵ I, IV, VI- ²²⁶ I, IV, VI- ²²⁷ I, IV, VI- ²²⁸ I, IV, VI- ²²⁹ I, IV, VI- ²³⁰ I, IV, VI- ²³¹ I, IV, VI- ²³² I, IV, VI- ²³³ I, IV, VI- ²³⁴ I, IV, VI- ²³⁵ I, IV, VI- ²³⁶ I, IV, VI- ²³⁷ I, IV, VI- ²³⁸ I, IV, VI- ²³⁹ I, IV, VI- ²⁴⁰ I, IV, VI- ²⁴¹ I, IV, VI- ²⁴² I, IV, VI- ²⁴³ I, IV, VI- ²⁴⁴ I, IV, VI- ²⁴⁵ I, IV, VI- ²⁴⁶ I, IV, VI- ²⁴⁷ I, IV, VI- ²⁴⁸ I, IV, VI- ²⁴⁹ I, IV, VI- ²⁵⁰ I, IV, VI- ²⁵¹ I, IV, VI- ²⁵² I, IV, VI- ²⁵³ I, IV, VI- ²⁵⁴ I, IV, VI- ²⁵⁵ I, IV, VI- ²⁵⁶ I, IV, VI- ²⁵⁷ I, IV, VI- ²⁵⁸ I, IV, VI- ²⁵⁹ I, IV, VI- ²⁶⁰ I, IV, VI- ²⁶¹ I, IV, VI- ²⁶² I, IV, VI- ²⁶³ I, IV, VI- ²⁶⁴ I, IV, VI- ²⁶⁵ I, IV, VI- ²⁶⁶ I, IV, VI- ²⁶⁷ I, IV, VI- ²⁶⁸ I, IV, VI- ²⁶⁹ I, IV, VI- ²⁷⁰ I, IV, VI- ²⁷¹ I, IV, VI- ²⁷² I, IV, VI- ²⁷³ I, IV, VI- ²⁷⁴ I, IV, VI- ²⁷⁵ I, IV, VI- ²⁷⁶ I, IV, VI- ²⁷⁷ I, IV, VI- ²⁷⁸ I, IV, VI- ²⁷⁹ I, IV, VI- ²⁸⁰ I, IV, VI- ²⁸¹ I, IV, VI- ²⁸² I, IV, VI- ²⁸³ I, IV, VI- ²⁸⁴ I, IV, VI- ²⁸⁵ I, IV, VI- ²⁸⁶ I, IV, VI- ²⁸⁷ I, IV, VI- ²⁸⁸ I, IV, VI- ²⁸⁹ I, IV, VI- ²⁹⁰ I, IV, VI- ²⁹¹ I, IV, VI- ²⁹² I, IV, VI- ²⁹³ I, IV, VI- ²⁹⁴ I, IV, VI- ²⁹⁵ I, IV, VI- ²⁹⁶ I, IV, VI- ²⁹⁷ I, IV, VI- ²⁹⁸ I, IV, VI- ²⁹⁹ I, IV, VI- ³⁰⁰ I, IV, VI- ³⁰¹ I, IV, VI- ³⁰² I, IV, VI- ³⁰³ I, IV, VI- ³⁰⁴ I, IV, VI- ³⁰⁵ I, IV, VI- ³⁰⁶ I, IV, VI- ³⁰⁷ I, IV, VI- ³⁰⁸ I, IV, VI- ³⁰⁹ I, IV, VI- ³¹⁰ I, IV, VI- ³¹¹ I, IV, VI- ³¹² I, IV, VI- ³¹³ I, IV, VI- ³¹⁴ I, IV, VI- ³¹⁵ I, IV, VI- ³¹⁶ I, IV, VI- ³¹⁷ I, IV, VI- ³¹⁸ I, IV, VI- ³¹⁹ I, IV, VI- ³²⁰ I, IV, VI- ³²¹ I, IV, VI- ³²² I, IV, VI- ³²³ I, IV, VI- ³²⁴ I, IV, VI- ³²⁵ I, IV, VI- ³²⁶ I, IV, VI- ³²⁷ I, IV, VI- ³²⁸ I, IV, VI- ³²⁹ I, IV, VI- ³³⁰ I, IV, VI- ³³¹ I, IV, VI- ³³² I, IV, VI- ³³³ I, IV, VI- ³³⁴ I, IV, VI- ³³⁵ I, IV, VI- ³³⁶ I, IV, VI- ³³⁷ I, IV, VI- ³³⁸ I, IV, VI- ³³⁹ I, IV, VI- ³⁴⁰ I, IV, VI- ³⁴¹ I, IV, VI- ³⁴² I, IV, VI- ³⁴³ I, IV, VI- ³⁴⁴ I, IV, VI- ³⁴⁵ I, IV, VI- ³⁴⁶ I, IV, VI- ³⁴⁷ I, IV, VI- ³⁴⁸ I, IV, VI- ³⁴⁹ I, IV, VI- ³⁵⁰ I, IV, VI- ³⁵¹ I, IV, VI- ³⁵² I, IV, VI- ³⁵³ I, IV, VI- ³⁵⁴ I, IV, VI- ³⁵⁵ I, IV, VI- ³⁵⁶ I, IV, VI- ³⁵⁷ I, IV, VI- ³⁵⁸ I, IV, VI- ³⁵⁹ I, IV, VI- ³⁶⁰ I, IV, VI- ³⁶¹ I, IV, VI- ³⁶² I, IV, VI- ³⁶³ I, IV, VI- ³⁶⁴ I, IV, VI- ³⁶⁵ I, IV, VI- ³⁶⁶ I, IV, VI- ³⁶⁷ I, IV, VI- ³⁶⁸ I, IV, VI- ³⁶⁹ I, IV, VI- ³⁷⁰ I, IV, VI- ³⁷¹ I, IV, VI- ³⁷² I, IV, VI- ³⁷³ I, IV, VI- ³⁷⁴ I, IV, VI- ³⁷⁵ I, IV, VI- ³⁷⁶ I, IV, VI- ³⁷⁷ I, IV, VI- ³⁷⁸ I, IV, VI- ³⁷⁹ I, IV, VI- ³⁸⁰ I, IV, VI- ³⁸¹ I, IV, VI- ³⁸² I, IV, VI- ³⁸³ I, IV, VI- ³⁸⁴ I, IV, VI- ³⁸⁵ I, IV, VI- ³⁸⁶ I, IV, VI- ³⁸⁷ I, IV, VI- ³⁸⁸ I, IV, VI- ³⁸⁹ I, IV, VI- ³⁹⁰ I, IV, VI- ³⁹¹ I, IV, VI- ³⁹² I, IV, VI- ³⁹³ I, IV, VI- ³⁹⁴ I, IV, VI- ³⁹⁵ I, IV, VI- ³⁹⁶ I, IV, VI- ³⁹⁷ I, IV, VI- ³⁹⁸ I, IV, VI- ³⁹⁹ I, IV, VI- ⁴⁰⁰ I, IV, VI- ⁴⁰¹ I, IV, VI- ⁴⁰² I, IV, VI- ⁴⁰³ I, IV, VI- ⁴⁰⁴ I, IV, VI- ⁴⁰⁵ I, IV, VI- ⁴⁰⁶ I, IV, VI- ⁴⁰⁷ I, IV, VI- ⁴⁰⁸ I, IV, VI- ⁴⁰⁹ I, IV, VI- ⁴¹⁰ I, IV, VI- ⁴¹¹ I, IV, VI- ⁴¹² I, IV, VI- ⁴¹³ I, IV, VI- ⁴¹⁴ I, IV, VI- ⁴¹⁵ I, IV, VI- ⁴¹⁶ I, IV, VI- ⁴¹⁷ I, IV, VI- ⁴¹⁸ I, IV, VI- ⁴¹⁹ I, IV, VI- ⁴²⁰ I, IV, VI- ⁴²¹ I, IV, VI- ⁴²² I, IV, VI- ⁴²³ I, IV, VI- ⁴²⁴ I, IV, VI- ⁴²⁵ I, IV, VI- ⁴²⁶ I, IV, VI- ⁴²⁷ I, IV, VI- ⁴²⁸ I, IV, VI- ⁴²⁹ I, IV, VI- ⁴³⁰ I, IV, VI- ⁴³¹ I, IV, VI- ⁴³² I, IV, VI- ⁴³³ I, IV, VI- ⁴³⁴ I, IV, VI- ⁴³⁵ I, IV, VI- ⁴³⁶ I, IV, VI- ⁴³⁷ I, IV, VI- ⁴³⁸ I, IV, VI- ⁴³⁹ I, IV, VI- ⁴⁴⁰ I, IV, VI- ⁴⁴¹ I, IV, VI- ⁴⁴² I, IV, VI- ⁴⁴³ I, IV, VI- ⁴⁴⁴ I, IV, VI- ⁴⁴⁵ I, IV, VI- ⁴⁴⁶ I, IV, VI- ⁴⁴⁷ I, IV, VI- ⁴⁴⁸ I, IV, VI- ⁴⁴⁹ I, IV, VI- ⁴⁵⁰ I, IV, VI- ⁴⁵¹ I, IV, VI- ⁴⁵² I, IV, VI- ⁴⁵³ I, IV, VI- ⁴⁵⁴ I, IV, VI- ⁴⁵⁵ I, IV, VI- ⁴⁵⁶ I, IV, VI- ⁴⁵⁷ I, IV, VI- ⁴⁵⁸ I, IV, VI- ⁴⁵⁹ I, IV, VI- ⁴⁶⁰ I, IV, VI- ⁴⁶¹ I, IV, VI- ⁴⁶² I, IV, VI- ⁴⁶³ I, IV, VI- ⁴⁶⁴ I, IV, VI- ⁴⁶⁵ I, IV, VI- ⁴⁶⁶ I, IV, VI- ⁴⁶⁷ I, IV, VI- ⁴⁶⁸ I, IV, VI- ⁴⁶⁹ I, IV, VI- ⁴⁷⁰ I, IV, VI- ⁴⁷¹ I, IV, VI- ⁴⁷² I, IV, VI- ⁴⁷³ I, IV, VI- ⁴⁷⁴ I, IV, VI- ⁴⁷⁵ I, IV, VI- ⁴⁷⁶ I, IV, VI- ⁴⁷⁷ I, IV, VI- ⁴⁷⁸ I, IV, VI- ⁴⁷⁹ I, IV, VI- ⁴⁸⁰ I, IV, VI- ⁴⁸¹ I, IV, VI- ⁴⁸² I, IV, VI- ⁴⁸³ I, IV, VI- ⁴⁸⁴ I, IV, VI- ⁴⁸⁵ I, IV, VI- ⁴⁸⁶ I, IV, VI- ⁴⁸⁷ I, IV, VI- ⁴⁸⁸ I, IV, VI- ⁴⁸⁹ I, IV, VI- ⁴⁹⁰ I, IV, VI- ⁴⁹¹ I, IV, VI- ⁴⁹² I, IV, VI- ⁴⁹³ I, IV, VI- ⁴⁹⁴ I, IV, VI- ⁴⁹⁵ I, IV, VI- ⁴⁹⁶ I, IV, VI- ⁴⁹⁷ I, IV, VI- ⁴⁹⁸ I, IV, VI- ⁴⁹⁹ I, IV, VI- ⁵⁰⁰ I, IV, VI- ⁵⁰¹ I, IV, VI- ⁵⁰² I, IV, VI- ⁵⁰³ I, IV, VI- ⁵⁰⁴ I, IV, VI- ⁵⁰⁵ I, IV, VI- ⁵⁰⁶ I, IV, VI- ⁵⁰⁷ I, IV, VI- ⁵⁰⁸ I, IV, VI- ⁵⁰⁹ I, IV, VI- ⁵¹⁰ I, IV, VI- ⁵¹¹ I, IV, VI- ⁵¹² I, IV, VI- ⁵¹³ I, IV, VI- ⁵¹⁴ I, IV, VI- ⁵¹⁵ I, IV, VI- ⁵¹⁶ I, IV, VI- ⁵¹⁷ I, IV, VI- ⁵¹⁸ I, IV, VI- ⁵¹⁹ I, IV, VI- ⁵²⁰ I, IV, VI- ⁵²¹ I, IV, VI- ⁵²² I, IV, VI- ⁵²³ I, IV, VI- ⁵²⁴ I, IV, VI- ⁵²⁵ I, IV, VI- ⁵²⁶ I, IV, VI- ⁵²⁷ I, IV, VI- ⁵²⁸ I, IV, VI- ⁵²⁹ I, IV, VI- ⁵³⁰ I, IV, VI- ⁵³¹ I, IV, VI- ⁵³² I, IV, VI- ⁵³³ I, IV, VI- ⁵³⁴ I, IV, VI- ⁵³⁵ I, IV, VI- ⁵³⁶ I, IV, VI- ⁵³⁷ I, IV, VI- ⁵³⁸ I, IV, VI- ⁵³⁹ I, IV, VI- ⁵⁴⁰ I, IV, VI- ⁵⁴¹ I, IV, VI- ⁵⁴² I, IV, VI- ⁵⁴³ I, IV, VI- ⁵⁴⁴ I, IV, VI- ⁵⁴⁵ I, IV, VI- ⁵⁴⁶ I, IV, VI- ⁵⁴⁷ I, IV, VI- ⁵⁴⁸ I, IV, VI- ⁵⁴⁹ I, IV, VI- ⁵⁵⁰ I, IV, VI- ⁵⁵¹ I, IV, VI- ⁵⁵² I, IV, VI- ⁵⁵³ I, IV, VI- ⁵⁵⁴ I, IV, VI- ⁵⁵⁵ I, IV, VI- ⁵⁵⁶ I, IV, VI- ⁵⁵⁷ I, IV, VI- ⁵⁵⁸ I, IV, VI- ⁵⁵⁹ I, IV, VI- ⁵⁶⁰ I, IV, VI- ⁵⁶¹ I, IV, VI- ⁵⁶² I, IV, VI- ⁵⁶³ I, IV, VI- ⁵⁶⁴ I, IV, VI- ⁵⁶⁵ I, IV, VI- ⁵⁶⁶ I, IV, VI- ⁵⁶⁷ I, IV, VI- ⁵⁶⁸ I, IV, VI- ⁵⁶⁹ I, IV, VI- ⁵⁷⁰ I, IV, VI- ⁵⁷¹ I, IV, VI- ⁵⁷² I, IV, VI- ⁵⁷³ I, IV, VI- ⁵⁷⁴ I, IV, VI- ⁵⁷⁵ I, IV, VI- ⁵⁷⁶ I, IV, VI- ⁵⁷⁷ I, IV, VI- ⁵⁷⁸ I, IV, VI- ⁵⁷⁹ I, IV, VI- ⁵⁸⁰ I, IV, VI- ⁵⁸¹ I, IV, VI- ⁵⁸² I, IV, VI- ⁵⁸³ I, IV, VI- ⁵⁸⁴ I, IV, VI- ⁵⁸⁵ I, IV, VI- ⁵⁸⁶ I, IV, VI- ⁵⁸⁷ I, IV, VI- ⁵⁸⁸ I, IV, VI- ⁵⁸⁹ I, IV, VI- ⁵⁹⁰ I, IV, VI- ⁵⁹¹ I, IV, VI- ⁵⁹² I, IV, VI- ⁵⁹³ I, IV, VI- ⁵⁹⁴ I, IV, VI- ⁵⁹⁵ I, IV, VI- ⁵⁹⁶ I, IV, VI- ⁵⁹⁷ I, IV, VI- ⁵⁹⁸ I, IV, VI- ⁵⁹⁹ I, IV, VI- ⁶⁰⁰ I, IV, VI- ⁶⁰¹ I, IV, VI- ⁶⁰² I, IV, VI- ⁶⁰³ I, IV, VI- ⁶⁰⁴ I, IV, VI- ⁶⁰⁵ I, IV, VI- ⁶⁰⁶ I, IV, VI- ⁶⁰⁷ I, IV, VI- ⁶⁰⁸ I, IV, VI- ⁶⁰⁹ I, IV, VI- ⁶¹⁰ I, IV, VI- ⁶¹¹ I, IV, VI- ⁶¹² I, IV, VI- ⁶¹³ I, IV, VI- ⁶¹⁴ I, IV, VI- ⁶¹⁵ I, IV, VI- ⁶¹⁶ I, IV, VI- ⁶¹⁷ I, IV, VI- ⁶¹⁸ I, IV, VI- ⁶¹⁹ I, IV, VI- ⁶²⁰ I, IV, VI- ⁶²¹ I, IV, VI- ⁶²² I, IV, VI- ⁶²³ I, IV, VI- ⁶²⁴ I, IV, VI- ⁶²⁵ I, IV, VI- ⁶²⁶ I, IV, VI- ⁶²⁷ I, IV, VI- ⁶²⁸ I, IV, VI- ⁶²⁹ I, IV, VI- ⁶³⁰ I, IV, VI- ⁶³¹ I, IV, VI- ⁶³² I, IV, VI- ⁶³³ I, IV, VI- ⁶³⁴ I, IV, VI- ⁶³⁵ I, IV, VI- ⁶³⁶ I, IV, VI- ⁶³⁷ I, IV, VI- ⁶³⁸ I, IV, VI- ⁶³⁹ I, IV, VI- ⁶⁴⁰ I, IV, VI- ⁶⁴¹ I, IV, VI- ⁶⁴² I, IV, VI- ⁶⁴³ I, IV, VI- ⁶⁴⁴ I, IV, VI- ⁶⁴⁵ I, IV, VI- ⁶⁴⁶ I, IV, VI- ⁶⁴⁷ I, IV, VI- ⁶⁴⁸ I, IV, VI- ⁶⁴⁹ I, IV, VI- ⁶⁵⁰ I, IV, VI- ⁶⁵¹ I, IV, VI- ⁶⁵² I, IV, VI- ⁶⁵³ I, IV, VI- ⁶⁵⁴ I, IV, VI- ⁶⁵⁵ I, IV, VI- ⁶⁵⁶ I, IV, VI- ⁶⁵⁷ I, IV, VI- ⁶⁵⁸ I, IV, VI- ⁶⁵⁹ I, IV, VI- ⁶⁶⁰ I, IV, VI- ⁶⁶¹ I, IV, VI- ⁶⁶² I, IV, VI- ⁶⁶³ I, IV, VI- ⁶⁶⁴ I, IV, VI- ⁶⁶⁵ I, IV, VI- ⁶⁶⁶ I, IV, VI- ⁶⁶⁷ I, IV, VI- ⁶⁶⁸ I, IV, VI- ⁶⁶⁹ I, IV, VI- ⁶⁷⁰ I, IV, VI- ⁶⁷¹ I, IV, VI- ⁶⁷² I, IV, VI- ⁶⁷³ I, IV, VI- ⁶⁷⁴ I, IV, VI- ⁶⁷⁵ I, IV, VI- ⁶⁷⁶ I, IV, VI- ⁶⁷⁷ I, IV, VI- ⁶⁷⁸ I, IV, VI- ⁶⁷⁹ I, IV, VI- ⁶⁸⁰ I, IV, VI- ⁶⁸¹ I, IV, VI- ⁶⁸² I, IV, VI- ⁶⁸³ I, IV, VI- ⁶⁸⁴ I, IV, VI- ⁶⁸⁵ I, IV, VI- ⁶⁸⁶ I, IV, VI- ⁶⁸⁷ I, IV, VI- ⁶⁸⁸ I, IV, VI- ⁶⁸⁹ I, IV, VI- ⁶⁹⁰ I, IV, VI- ⁶⁹¹ I, IV, VI- ⁶⁹² I, IV, VI- ⁶⁹³ I, IV, VI- ⁶⁹⁴ I, IV, VI- ⁶⁹⁵ I, IV, VI- ⁶⁹⁶ I, IV, VI- ⁶⁹⁷ I, IV, VI- ⁶⁹⁸ I, IV, VI- ⁶⁹⁹ I, IV, VI- ⁷⁰⁰ I, IV, VI- ⁷⁰¹ I, IV, VI- ⁷⁰² I, IV, VI- ⁷⁰³ I, IV, VI- ⁷⁰⁴ I, IV, VI- ⁷⁰⁵ I, IV, VI- ⁷⁰⁶ I, IV, VI- ⁷⁰⁷ I, IV, VI- ⁷⁰⁸ I, IV, VI- ⁷⁰⁹ I, IV, VI- ⁷¹⁰ I, IV, VI- ⁷¹¹ I, IV, VI- ⁷¹² I, IV, VI- ⁷¹³ I, IV, VI- ⁷¹⁴ I, IV, VI- ⁷¹⁵ I, IV, VI- ⁷¹⁶ I, IV, VI- ⁷¹⁷ I, IV, VI- ⁷¹⁸ I, IV, VI- ⁷¹⁹ I, IV, VI- ⁷²⁰ I, IV, VI- ⁷²¹ I, IV, VI- ⁷²² I, IV, VI- ⁷²³ I, IV, VI- ⁷²⁴ I, IV, VI- ⁷²⁵ I, IV, VI- ⁷²⁶ I, IV, VI- ⁷²⁷ I, IV, VI- ⁷²⁸ I, IV, VI- ⁷²⁹ I, IV, VI- ⁷³⁰ I, IV, VI- ⁷³¹ I, IV, VI- ⁷³² I, IV, VI- ⁷³³ I, IV, VI- ⁷³⁴ I, IV, VI- ⁷³⁵ I, IV, VI- ⁷³⁶ I, IV, VI- ⁷³⁷ I, IV, VI- ⁷³⁸ I, IV, VI- ⁷³⁹ I, IV, VI- ⁷⁴⁰ I, IV, VI- ⁷⁴¹ I, IV, VI- ⁷⁴² I, IV, VI- ⁷⁴³ I, IV, VI- ⁷⁴⁴ I, IV, VI- ⁷⁴⁵ I, IV, VI- ⁷⁴⁶ I, IV, VI- ⁷⁴⁷ I, IV, VI- ⁷⁴⁸ I, IV, VI- ⁷⁴⁹ I, IV, VI- ⁷⁵⁰ I, IV, VI- ⁷⁵¹ I, IV, VI- ⁷⁵² I, IV, VI- ⁷⁵³ I, IV, VI- ⁷⁵⁴ I, IV, VI- ⁷⁵⁵ I, IV, VI- ⁷⁵⁶ I, IV, VI- ⁷⁵⁷ I, IV, VI- ⁷⁵⁸

چو شیردژ آگاه² نخچیرجوی
 بیابان سراسر پر از گبور دید
 بخت دید و ز جای بر کند رخس
 بیفگند بر⁵ دشت نخچیر چند
 یکی آتشی بر فروزید سخت
 درختی بجست از در بناب زن
 که در چنگ او پتر مرغی نسخت
 ز مغز استخوانش بر آورد گرد
 چمان و چیران رخس در مرغزار
 بران دشت نخچیر که بر گذشت⁸
 بگشتند¹¹ گرد لب چوپیار
 سوی بند کردندش بشتافتند¹³
 همی هر یک¹⁵ از رخس جستند¹⁶ بهر
 بکار آمدش باره دست کش

سوی مرز توران چو بنهاد روی¹
 چو نزدیک³ مرز توران رسید
 بر افروخت چون گل رخ تاج بخش
 بتیر و کمان و⁴ بگرز و کمنند
 ز خاشاک وز خار و⁶ شاخ⁷ درخت
 چو آتش پراگنده شد پیلتن
 یکی نره گوری بزدرخت
 چو بریان شد از هم بکنند و بخورد
 بغفت و برآسود از روزگار
 سواران ترکان تنی هفت و هشت
 یکی اسپ⁹ دیدند در مرغزار¹⁰
 چو بردشت مر رخس¹² را یافتند
 گرفتند و بردند پویان بشهر¹⁴
 چو بیدار شد رستم از خواب خوش

20

25

30

1. I, IV и T — سوی مرز تورانش بنهاد روی — VI

وشار حتی وصل الی حدود توران: Б — этот б. и первое мисра следукщего б. передает так:

I, IV, 6 در VI — 5 оп. و VI — 4 نزدیک شهر سمنگان VI — 3 دژم گاه — 2

8 VI — доб. б.: 7 VI — برگ 7 زخار و زخاشاک و VI: ز خاشاک و خار وز

که تا آهویی را بچنگ آورند * گزند و برند و کشند و خورند

فرأوا أثر حوافر للفرس — B: ز پی رخس دیدند در مرغزار — IV, VI и T — 10 رخس — 9

13 I, IV — доб. бб. (B. оп.): 12 I, IV — اسپ 11 I, IV — گشت

چو رخس آن کمنند سواران بدید * چو شیر ژیان آنگهی بردمید

سواران زهر سو و تراختند * کمنند کیسانی در انداختند

سه تن کشته شد مهتر و ارجمند * نیامد [نیامد — IV] سر رخس جنگی ببند

یکی را بزخم لگد کرد پست * یکی را سر از تن بدندان بغست

پس آنکه فکندند هر سو کمنند * که تا گردن رخس کردند بند

وقادوه الی بلد — B — 14 варианты тех же бб. в другом порядке следования. VI — доб.

16 IV — بردند هر کس — I, IV, VI — 15 لهم هناک یسمی سمنجان

ندارد زبیرناو فرتوت پای¹
 براسب فنا³ گر کشد⁴ مرگ تنگ
 چو داد آمدش جای فریاد نیست⁶
 یکی دان چو اندر بدن نیست برگ⁸
 ترا خامشی به که تو بنده⁹
 اگر جاننت با دیو¹² انباز نیست
 سرانجام نیکی بر خود¹⁴ بری
 ازان کین که او با پدر چون بجست¹⁶

دم مرگ چون آتش هولناک
 درین² جای رفتن نه جای درنگ
 چنان دان که دادست و⁵ پیداد نیست
 جوانی و پییری بنزدیک مرگ⁷
 دل از نور ایمان گر آگنده
 برین¹⁰ کار یزدان ترا راز¹¹ نیست
 بگیتی دران¹³ کوش چون بگذری
 کنون رزم سهراب رانم نخست¹⁵

10

۲

بپیوندم از گفته باستان¹⁷
 که رستم یکی روز از بامداد¹⁹
 کمر بست و ترکش پر از تیر کرد²⁰

ز گفتار دهقان یکی داستان
 ز موبد برین گونه برداشت¹⁸ یاد
 غمی بد دلش ساز نخب چیر کرد

15

¹ I, IV, VI—доб. б.:

جوان را چه باید بگیتی طرب * که پی (بر-I) مرگ راهست پیری سبب
 VI—доб. еще б.:

نه روبه بماند نه درنده شیر * نه بد دل بماند نه مرد دلیر
² I, IV—دادت ز VI—و IV—⁵ کند I, IV—⁴ قضا I, IV, VI—³ بدین VI—⁶
 بنزد اجل—⁷ I, IV, VI—آمدش جای فریاد چیست VI—آمدش بانگ و فریاد نیست
⁸ I—⁹ I, IV, VI—доб. б.: چو درین نخواستی خلیل—⁹ I, IV, VI—چو درین نداری خلیل—⁸ I

پرستش بر اندیشه کن با نیاز * همان کار روز پسین را بساز
 ز گیتی بران—¹³ VI—اگر دیو با جاننت—¹² I, IV, VI—ناز—¹¹ IV—¹⁰ I, IV, VI—¹⁴ I, IV, VI—¹⁵ I, IV—¹⁶ VI—б. оп. ¹⁷ VI—вар. б.:

بگفتار دهقان کنون باز گرد * نگر تا چه گوید سراینده مرد
 Б—передает бб. 16 и 17 I, IV, VI—¹⁹ I, IV, VI—¹⁸ VI—²⁰ VI—доб. б.:
 نقل عن عالمهم العارف بتواریخ آیامهم أن رستم بن دستان
 الصبح ذات يوم مهموما خزيننا فعزم على الصيد

وزان پس برخیش اندر آورد پای * برانگیخت آن کوه پیکر ز جای

سهراب

بخاک افگند نارسیده ترنج¹
 هنرمند دانیمش² ار بی هنر
 ز داد این همه بانگ³ و فریاد چیست⁴
 بدین پرده اندر⁵ ترا راه نیست
 بکس بر⁷ نشد این در راز باز⁸
 چو آرام یابد¹⁰ بدیگر سرای¹¹

اگر قند هادی برآید ز کنج
 سستم‌کاره خوانیمش از دادگر
 اگر مرگ دادست بپداد چیست
 ازین راز جان تو آگاه نیست
 همه تا در آزر رفته فراز⁶
 برفتن مگر بهتر آیدش⁹ جای

5

¹ I, IV, VI—предшествуют бб.:

کنون رزم سهراب و رستم شنو * دگرها شنیدستی این هم شنو
 یکی داستانتست پر آب چشم * دل نازک از رستم آید بخشم
 (ср. б. 1058 текста); Б—перевод бб. 1—14 оп. ² I, IV—خوانیمش; T—گویمش ³ I, VI—оп.;
 برین—⁵ I—
 IV—⁴ Порядок бб. в IV—3,4,6,5,7,8 и т. д.; VI—3,7,4,5,6,8 и т. д.
 IV—⁶ IV—⁷ T—⁸ I, IV, VI—
 IV—⁹ I, VI—
¹⁰ I, IV, VI—¹¹ I, IV—
 доб. бб.:

اگر مرگ کسرا نیوباردی * ز پیر و جوان خاک بسپاردی
 اگر آتشی گاه افروختن * بسوزد عجب نیست از سوختن
 بسوزد چو در سوزش آید درست * چو شاخ نو از بیخ کهنه درست
 VI—два последних бб. разночтения. следуют после б. 3 текста; третий—после б. 6.

بران¹ دشت فرخنده پر² پهلوان
 سیم را بدرگاه⁴ شاه آمدند
 چنین است رسم سرای سپنج
 برین و بران روز هم بگذرد
 سخنهاى این⁵ داستان شد بین⁶
 دو هفته همی بود روشن³ روان
 بدیدار فرخ کلاه آمدند
 یکی زو تن آسان و دیگر برنج
 خردمند مردم چرا غم خورد
 ز سهراب ورستم سرایم سخن⁷

625

VI- سیم هفته نزدیک⁴ I, IV- لشکر³ VI- تن² IV- بدان¹ VI-
 تیز شد⁶ VI- سخنها برین⁴ IV, VI- سخنها بدین⁵ I- سیم چون بدرگاه
 چنان کاندز^{VI}- چنان کاندز آمد ز بالا سخن^{IV}- چنان چون در آمد ز بالا سخن^I-
 آمد ز بالا نشد⁷

- ۶۰۵ پس پشت جنگ آور^۲ افراسیاب
 مکن سستی اندر گه^۴ کارزار
 بخون سنگ را رنگ^۵ مرجان کنم
 که گفستی برآمد زپهلوش پر
 همی خواست آورد اورا^۶ بپند
 سپهدار ترکان بدزدید^۸ یال
 بکردار آتش برآمد ز جای
 دهن خشک وز رنج پر آب تن^{۱۰}
 دو بهره نیمامد^{۱۳} بخرگاه باز
 گرفتار در دست آن انجمن
 ز ترگ و زشمشیر زرین پیام
 بایرانپان^{۱۶} مازد بسپار چیز
 نجستند^{۱۷} مردان برگشته را^{۱۸}
 ز هر نیکویی^{۱۹} بی^{۲۰} نیاز^{۲۱} آمدند
 ز ترکان^{۲۳} و ز دشت نخچیرگاه^{۲۴}
 زواره ز اسب اندرافتاد و بس
- ۶۱۰ نهمتن برانگیخت رخس^۱ از شتاب
 چنین گفت با رخس کای نیک یار^۳
 که من شاه را بر تو بی جان کنم
 چنان گرم شد رخس آتش گهر
 ز فترک بگشاد رستم کمند
 بترک اندرافتاد خیم^۷ دوال
 و دیگر که زیر^۹ اندرش بادپای
 بجست از کمند گو پیلتن
 ز لشکر هراکس که بد^{۱۱} جنگ ساز^{۱۲}
 اگر^{۱۴} کشته بودند اگر^{۱۵} خسته تن
 ز پرمایه اسبان زرین ستام
 ۶۱۵ جزین هرچه پرمایه تر بود نیز
 میان باز نگشاد کس کشته را
 بدان دشت نخچیر باز آمدند
 نوشتنند^{۲۲} نامه بسکامی شاه
 وزان کز دلیران^{۲۵} نشد کشته کس
 ۶۲۰

همی شد پس پشت - I, IV -^۲ و رکض رستم خلف افراسیاب - Б ; گگرد - I -^۱
 کارد - I, IV, VI -^۶ ز خون دشت را همچو - I, IV, VI -^۵ دم - VI -^۴ هوشیار - VI -^۳
 پر از آب رخ خشک - I, IV, VI -^{۱۰} بزیر - I -^۹ بدزدید - IV -^۸ زخم - I -^۷ میانش
 : I, IV, VI - доб. : مانده دهن

دلش خسته و کشته لشکر دو بهره * همی نوش جست از جهان یافت زهر
 I -^{۱۶} یا - VI -^{۱۵} همه - IV, VI -^{۱۴} نرفته - I -^{۱۳} رزمساز - VI -^{۱۲} شد - I -^{۱۱}
 ز هر - VI -^{۱۹} سرگشته را - VI -^{۱۸} نگشتند - IV ; نپستند - I -^{۱۷} بر ایرانیان
 نپشتند - I, IV, VI -^{۲۲} ز هرگونه با اسب و ساز - I -^{۲۱} با - IV -^{۲۰} گونه (?)
 زگردان ایران - VI -^{۲۵} دشت و آوردگاه - VI -^{۲۴} پیکار - I, IV, VI -^{۲۳}

پر از خون تن و تیغ مانده بدست²
 بپوشید بر زین تیزی³ کفن
 ز دامن نشد دور⁴ پیوند اوی⁵
 بخون جگر غرقه شد مغزش⁷
 دو لشکر بمانده بدو در⁹ شگفت
 پر از بیم شد جان توران گروه
 کشیدند شمشیر برسان شیر
 نهادند بر کتف گرز گران¹²
 که پیدا نیامد همی سر ز پای
 که شد خاک لعل¹⁵ از کران تا کران
 چه با تن چه بی تن جدا کرده سر¹⁷
 سپه را ره¹⁹ برگزشتن نماید¹⁸

زواره بدرد از¹ بر زین نشست
 بر آویخت الیکوس با پیلتن
 یکی نیزه زد بر کمربند اوی
 تهمتن یکی نیزه زد بر برش⁶
 بنیزه همیدون⁸ ز زین بر گرفت
 زدش بر زمین همچو¹⁰ یک لغت کوه
 برین همنشان هفت گرد دلیر
 پس پشت ایشان¹¹ دلاور سران
 چنان بر گرفتند لشکر¹³ ز جای
 بکشتند چندان ز جنگ آوران¹⁴
 فگنده چو پیلان¹⁶ بهر جای بر
 به آورد گه جای گشتن نماید¹⁸

595

600

پر VI-؛ پر از خون دل آزرده از گرز دست I-² زواره ازین گونه IV-¹
 بر تن لباس IV-؛ توری I, VI-³ از خون تن آزرده از گرز پست
 قطعنه B-؛ سرش VI-⁶ ز زخمی شده دور پر بند اوی IV-⁵ ز جوشن نیامد به
 همیدون بر خیره VI-⁸ شگفتی بدان مانده بد لشکرش VI-⁷ رستم فی صدره
 زدش بر I, IV-¹⁰ درو در IV-؛ بدو مانده اندر I, VI-⁹ همیدون بنیزه I-
 I-دوب.؛¹² رستم I, IV-¹¹ زمین بر چو

چو افراسیاب آن شگفتی بدید * بسوی دلیران یکی بنگرید
 چنین گفت افراسیاب آن زمان * که بر جنگیان چیره شد بد گمان
 بکوشید و رای پلنگ آورد * یکایک برین کین درنگ آورد
 چو لشکر شنیدند آواز اوی * بر رستم نهادند یکباره روی
 چو آن دید رستم ابا هفت گرد * بستندی و تیزی یکی حمله برد
 IV, VI-دوب. варианты тех же бб.; IV- между бб. 4 и 5 разночтения дает интерполяцию из 47 бб.; см. приложение.
 I-¹⁶ که چون لعل گشت VI-¹⁵ کند آوران VI-¹⁴ اورا L-¹³
 IV-؛ چه با سر چه از تن جدا کرده سر I-¹⁷ فگندند پیلان VI-؛ فگندند پیلان
 IV-¹⁸ چه با سر شد از تن جدا کرد سر VI-؛ که با سر چه از تن جدا کرده سر
 بره VI-؛ رهی IV-¹⁹ نبود

ز مردان جنگی فزون از هزار
 ابا جوشن و گرز و خفتان شدند²
 بدو تیز الکوس بنهاد⁴ روی
 بدافست کز تخمه نیرمست
 چو پیل سرافراز و شیر دژم⁷
 دل شیر جنگی پر از بیم کرد¹⁰
 ز گرد سران شد زمین¹² ناپدید
 سوی گرز بردند چون باد دست¹⁴
 که از بیم¹⁵ او شد زواره ستوه
 ز اسب اندرافتاد و بیهوش گشت¹⁷
 همی خواست از تن بریدن سرش
 بکردار آتش سوی او دوید²¹
 کجا دست²² شد سست و شمشیر کند
 دلش گفستی از پوست آمد پدید²⁴
 ز مردی بدل در نیامدش²⁵ پیاد
 نه پیموده زان شدستی دلیر

برون رفت با او ز لشکر سوار
 همه با سنان سرافشان شدند¹
 زواره پدیدار بد³ جنگجوی
 گمانی چنان پردکو⁵ رستمست
 زواره⁶ برآویخت با او بهم
 سناندار⁸ نیزه بدو نیم کرد⁹
 بزد دست و تیغ از میان¹¹ برکشید
 ز کین آوران¹³ تیغ برهم شکست
 بینداخت الکوس گرزوی چو کوه
 بزین اندر از زخم بیتهوش¹⁶ گشت
 فرود آمد الکوس تنگ¹⁸ از برش
 چو رستم برادر برانگونه¹⁹ دید²⁰
 بالکوس برزد یکی بانگ کند
 چو الکوس آوای²³ رستم شنید
 بزین اندر آمد بکردار باد
 بدو گفت رستم که²⁶ چنگال شیر

580

585

590

پدید آن یل - VI-3 چو ناهید و هرمز درفشان بدند - I, VI-2 بدند - I, VI-1
 بنیزه بکردار شیر دژم - I-7 پیامد - I-6 گمانش چنان بد که او - I-5 بنهاد الکوس - IV-4
 زواره ز الکوس پر بیم گشت - I, VI-10 گشت - I, VI-9 سنانرا ز - IV-8
 ز کین اندرون - I-13 ز گرد سواران جهان - I-12 هوا - VI-12 تیغ یلی - I-11
 I, VI-14: вместо б. 584 дает: ز تیغ آوران - IV-14

بکین اندرون تیغ شد لخت لخت * بدافتم که آن رزمشان گشت سخت
 چو زانگونه شان تیغ درهم شکست * سوی گرز بردند ناچار دست
 بخاک اندر - I, VI-17 بیهوش - VI-16 بزین اندرون سخت بی هوش - I-16 زخم - I, VI-15
 زود - VI-18 پیفتاد از اسب و بیهوش گشت - IV-14 افتاد و خاموش گشت
 I, VI-19 که هم دست - VI-22 شتافت - I, IV, VI-21 یافت - I, IV, VI-20 بدانگونه
 I, IV-23 از ترس او برزدید - VI-25 از تن به بیرون پزید - IV-24 آواز - VI-
 چو - IV-26 تو - I, VI-26 بدل برش

جهانجوی و هم² رزم‌دیده توپی
 برو زود زینشان³ بپرداز جای
 تن پپیل و چنگال شیران تراست
 چو از یاد آتشی دلش بردمید⁴
 ز ترکان دلیران⁵ خنجرگذار
 کزو بود نیروی جنگ و شکن
 تو گفتمی که بستد ز خورشید کف
 بران⁶ سان که دریا برآید⁷ بجوش
 ازان نامداران دو بهره بکشت¹⁰
 چندین گفت با نامور مهتران
 میان دلیران و گردنکشان
 نیایست¹² کردن بدین¹³ رزم رای¹⁴
 که چندین¹⁵ همی رزم¹⁶ شیران بخواست
 همه¹⁸ جنگ¹⁹ با رستم آراستی
 کجا شد چنان²⁰ آتشی و باد اوی
 که سالار توران چه افکنند بن
 بخون شسته بد بی گمان جنگ را²²

ز مردان¹ توران خنجریده توپی
 عنانرا بتندی یکی برگرای
 چو پیروزگر باشی ایران تراست
 چو پیران ز افراسیاب این شنید
 بسیچید با نامور ده هزار
 چو آتش بیامد بر پیلتن
 تهمتین بلبها برآورده کف
 برانگیخت اسب و برآمد خروش
 سپر بر⁸ سر و تیغ هندی بمشت⁹
 نگه کرد افراسیاب از کران
 که گر تا شب این جنگ هم¹¹ زین نشان
 بماند نماند سواری بجای
 پپرسید کالکوس جنگی کجاست
 بمستی¹⁷ همی گیورا خواستی
 همیشہ از ایران بدی یاد اوی
 بالکوس رفت²¹ آگهی زین سخن
 برانگیخت الکوس شمرنگ را

560

565

570

575

برو کند ازیشان - VI; پرو تیز ازیشان - I, IV, VI; هم - I, IV, VI, VI; شیران - I, IV, VI, VI;
 من الآساد المذکورین - B; بززرگان - II;
 I, IV, 11; I, IV, 10; VI, 9; دست - VI, 8; در - IV, 7; درآید - VI, 6; بدان - VI, 4;
 I-доб. 45 бб. интерполяции; 14; I-доб. 43 бб. интерполяции; 12; جنگ را - VI;
 VI-доб. 43 бб. интерполяции; IV-доб. 47 бб. после б. 4 разночтения к б. 600; см. приложение.
 15 I, VI-چندان 16 I, VI-جنگ 17 I-که در خان 18 IV-همی 19 I, VI-رزم
 20 I, VI-کنون 21 I, VI-شد 22 I-доб.:

بیامد دمان تا بقلب سپاه * بر شاه توران بپیمود راه
 باواز گفتا که جنگی منم * همان نره شیر درنگی منم
 چو فرمان دهد مر مرا شهریار * که تنها روم من بدین کارزار
 چو بشنید ازو شاه توران زمین * بگفتش ز لشکر سران هر گزین
 VI-доб. варианты тех же бб.

همه نیزه و تیغ هندی بچنگ
 بنسان پلنگان پیاراستند²
 چو شیری که گم کرده باشد شکار
 دو تا کرد⁵ بسپار بالای برز⁶
 بشد⁷ خیره سالار توران زمینی
 نکزد ایچ بر کینه⁸ جستن شتاب
 گوانزا ز لشکر همی خواند نرم¹¹
 سر بخت¹² گردنکشان¹³ گشته شد¹⁴
 که این دشت¹⁵ رزمست¹⁶ گر¹⁷ جای خواب
 سگالش گرفتیم و شیران بدیم
 ز رزم آز¹⁹ کوتاه بینم همی²⁰

چنین¹ لشکری سرفرازان جنگ
 همه یکسر از جای برخاستند
 بدان گونه³ شد گیو⁴ در کارزار
 پس و پیش هر سو همی کوفت گرز
 رمیدند ازو رزمسازان چنین
 ز رستم بترسید افراسیاب
 پس⁹ لشکر اندر همی راند گرم¹⁰
 ز توران فراوان سران کشته شد
 ز پیران پیرسید افراسیاب
 که در رزم جستن دلیران بدیم¹⁸
 کنون دشت روباه بینم همی

550

555

در (۹) VI-⁴ بران گونه I, IV, VI-³ برآراستند I, IV, VI-² چنان I, IV-¹
 IV-⁹ جنگ IV, VI-⁸ شده I, IV, VI-⁷ گرز IV-⁶ گشت I, IV, VI-⁵
 I-¹³ سخت VI-¹² گرم I-⁶⁶, 554, 555 оп. IV, VI-¹¹ نرم IV, VI-¹⁰ بسی
 I-¹⁴ порядок бб. следующий: 551, 552, 556, 553; IV-¹⁴ порядок бб. следующий: 551, 554, 552, 556; б. 555 стоит после первого б., доб. в этом разномтении б бб.; VI-¹⁴ порядок бб. следующий: 551, 552, 554, 555, 556, вариант последнего б. разночтения, 553; I-¹⁴ доб.:

سبك ران بچنگ اندرون تیز کرد * برآشفت و آهننگ آویز کرد
 چو رستم چنان دید گرز گران * بگردن برآورد و بفشرد ران
 پپیش سپاه اندر آمد دلیر * بغرید برسان غرنده شیر
 پس پشت او پور کشواد بود * که با جوشن و گرز پولاد بود
 سواران و گردان ایران دمان * بچنگ اندرون گرز و تیر و کمان
 چو شد تیره بر چشم توران سپاه * بگردن برافراخت رستم کلاه
 IV, VI-¹⁵ доб. варианты этих бб.; Л-¹⁵ доб. вариант последнего б. разночтения.
 VI-¹⁶ ; برزم دلیران ایران شدیم I-¹⁸ یا VI-¹⁷ ذی IV-¹⁷ جنگست VI-¹⁶
 I-²⁰ бб. 558-559 после б. 571; I-²⁰ سر از رزم VI-¹⁹ بچنگ دلیران ایران شدیم
 وزان پس پیران چنین گفت شاه * که ای پرخرد مهتر نیک خواه
 IV, VI-¹⁹ доб. варианты этого б.

تہمتن بر روی گرفت آفرین
ہزیر آنک او¹ جہام من بشکر²

بغورد و بپوشید روی زمین
کہ جہام برادر برادر خورد

535

۱۱

کہ ای نازش شہریار و³ گوان
نمانم کہ آید بدین⁵ روی آب
بدازش ازان سوی بل یکزمان⁸
کہ بر ما سر آمد نشاط و مزیح¹⁰
بزه بر نہادہ دو زاغ کمان
چو آمد درفش جہاپیشہ دید
بپیش سپاہ اندر¹⁴ افراسیاب
نشست از بر ژندہ پیل ژیان¹⁵
تو گفتی کہ ہوش از دلش¹⁶ بر¹⁷ پرید¹⁸
بگردن بر آورده²⁰ گوپال او
چو گر گین و چون گیو گرد و سوار²¹
چو فرہاد و برزین جنگ اوران²²

چنین گفت پس گیو با پہلوان
شوم رہ بگیرم با فراسیاب⁴
سر پیل⁶ بگیرم بدان⁷ بد گمان
بدان تا بپوشند گردان سلیج⁹
بشد تازبان تا¹¹ سر پیل دمان
چنین تا بنزدیکی¹² پیل رسید
کہ بگذشتہ بود او ازین¹³ روی آب
تہمتن بپوشید بمر بیان
چو در جوشن افراسیابش دیدید
ز چنگ و برو بازو و¹⁹ پال او
چو طوس و چو گوردز نیزہ گذار
چو بہرام و چون زنگہ شاوران

540

545

۱ ہزیر آنکہ این - IV; خنک آنکہ این - I
۲ B-перевод бб. 533-538 отсутствует; VI-дб.:

تہمتن بپوشید بمر بیان * نشست از بر نشست پیل ژیان (م. ن.)
۳ VI- رہ ۴ I, IV, VI- بر افراسیاب ۵ I, IV, VI- برین ۶ I, IV, VI- برین
و أحفظ رأس ۷ I, IV, VI- برین ۸ VI- زمان آب این بران ۹ I, IV, VI- برین
۱۰ I, IV, VI- برین ۱۱ I, IV, VI- برین ۱۲ I, IV, VI- برین ۱۳ I, IV, VI- برین
۱۴ I, IV, VI- برین ۱۵ I, IV, VI- برین ۱۶ I, IV, VI- برین ۱۷ I, IV, VI- برین
۱۸ I, IV, VI- برین ۱۹ I, IV, VI- برین ۲۰ I, IV, VI- برین ۲۱ I, IV, VI- برین
۲۲ I, IV, VI- برین

تو گفتی کہ گر گست با پیل مست * برآمد بکردار آذر گشسپ (без риф.)
بشد پیش توران سپہ او بچنگ * بگرید ہم چون دمنده نہنگ
۱۶ I, IV-دб. варианты второго б. рук. VI. ۱۷ I- برش ۱۸ I- قن او ۱۹ I, IV-دб. варианты второго б. рук. VI.
۲۰ I, IV, VI- بران هول ۲۱ I- بران هول ۲۲ I, IV, VI- б. оп.

- 520 بدین¹ دشت کین بر گهر² از ما یکپیست
 شده هفت گرد سوار انجمن
 یکی باشد از ما و زیشان هزار
 برین دشت اگر ویژه تنها منم
 چنو کینه خواهی بیاید⁸ مرا
 525 تو ای می گسار از می بابلی¹²
 بپیمود می ساقی و داد زود¹⁴
 بکف بر نهاد آن برخشیده جام
 که شاه زمانه مرا ییاد ییاد
 ازان پس تهمتین زمین داد بوسی
 سران جهاندار برخاستند
 530 که مارا بدین جام می جای²⁰ نیست
 می²¹ و گرز یک زخم و میدان جنگ
 می بابلی²³ سرخ در جام زرد
 زواره چو بلبل²⁵ بکف بر نهاد
- همی جنگ ترکان بچشم³ اندکپیست⁴
 چنین نامبردار و⁵ شمشیرزن
 سپه چند باید ز ترکان شمار⁶
 که بر پشت گلرنگ در جوشنم⁷
 از ایران⁹ سپاهی نیاید¹⁰ مرا¹¹
 بپیامی تا سر یکی بلیلی¹³
 تهمتین شد از دادش¹⁵ شاد زود¹⁶
 نخستین ز کاوس کی برد نام
 همیشه برو بومش آباد ییاد¹⁷
 چنین گفت کین باده بر ییاد طوسی¹⁸
 ابا¹⁹ پهلوان خواهش آراستند
 همی با تو ابلیس را پای نیست
 جز از تو کسی را نیامد²² بچنگ
 تهمتین بروی زواره بخورد²⁴
 هم از شاه کاوس کی²⁶ کرد ییاد

4 VI-6. on. همه خیل توران بچنگ - 3 I, IV کینه گر - 2 I, IV بدین - 1 I, IV

6 I, IV, VI- نامداران - 5 I, IV, VI

یکی پانصد و دو ز ما با [VI-تا] هزار * سواران گردنکشش نامدار
 ز توران - 9 I, IV, VI چنین کینه گاهی بیاید - 8 I, IV, VI

زبابلی - 12 I, IV, VI 520. 6. стоит после 6. - 11 I, IV, VI بیاید - 10 I, IV, VI

آمدن - 15 I, IV زود داد - 14 VI کابلی - 13 VI بلبله من السلاف المابلی - B

بگفت و بخورد و زمین بوسه داد - 17 I, IV, VI شد از می خروشان و شاد - 16 VI

19 I, IV, و سمی کیکاوسی و قبل الارض و شردها علی اسمه B; - 18 I, IV, VI-6. on.;

23 I, IV, VI نیامد جز از تو کسی را - 22 I پی - 21 VI جام - 20 VI ابر - VI

IV- затем доб.: همان نوش بر ییاد کاوس خورد - 24 IV زابلی

وزان جام پر باده چند هفت من * بی یکدم بخورد آن گو پیلتن

همان از شه نامور - 26 I, IV, VI ساغر - 25 I, IV, VI

که ما را کمون نیست جای درنگ¹
 همه جنگ را گردن افراختند
 بدان³ سرکشان تا⁴ بگیرند راه⁵
 پیامد سپه را همه بنگرید
 درفش سپهدار توران سپاه
 تو گفستی بزخم اندر آمد گراز⁷
 تهمتن همی خورد می با سپاه
 که برخیز و از¹⁰ خرمی باز گرد
 ز لشکر بلندی و پستی¹² یکیست
 همی تابد از گرد چون آفتاب¹³
 بدو گفت با ماست پیروز بخت
 ز گرد سواران توران زمین¹⁴
 عنان پیچ¹⁶ و برگستان و رسوار¹⁷

چنین گفت با نامداران جنگ
 به راه بیابان بیرون تاختند
 ز هر² سو فرستاد بی مر سپاه
 گرازه⁶ چو گرد سپه را بدید
 بدید آنک شد روی گیتی سپاه
 از آنجا چو باد دمان گشت باز
 پیامد دمان تا به⁸ نخچیرگاه
 چنین گفت با⁹ رستم شیرمرد
 که چندان¹¹ سپاهست کاندازه نیست
 درفش جفاپیشه افراسیاب
 چو بشنید رستم بخندید سخت
 تو از شاه ترکان چه ترسی چنین
 سپاهش فزون نیست¹⁵ از صد هزار

510

515

¹ I, IV, VI—б. стоит после б. 504; I, IV, VI—доб.:

چنین گفت کز راه یکسو شوید * شب و روز از تاختن نغنونید
 بدان تا VI—⁴ بران I, IV, VI—³ بدو I—² و امرهم ألا یفتروا عن الرکض B—
 I, IV, VI—доб.:⁵ برایشان

چو نزدیک نخچیرگاه آمدند * شتابان همه کینهخواه آمدند
 I—вместо бб. 511—513 дает:⁷ زواره—⁶ Л

نگه کرد یکسر بدید آن سپاه * سپاهی که بد همچو ابر سپاه
 بدیدش که از دشت برخاست گرد * درفش پیدید آمد از گرد و مرد
 گرازه چو باد دمان باز گشت * ابا نعره و بانگ و آواز گشت
 کای I, IV, VI—⁹ چو آمد نزدیک I, IV, VI—⁸ IV, VI—дают варианты этих бб.
 I, IV, VI—¹³ هامون I, IV, VI—¹² چندین IV—¹¹ ازیدر بدین I, IV, VI—¹⁰
 زگردافکن و نامدار IV—¹⁷ زره دار VI—¹⁶ فزونست IV—¹⁵ مردان چین—¹⁴ Л
 I, IV, VI—доб. (см. б. 523):

برین دشت اگر ویژه تنبها منم * که با کرز و با رخش و با جوشنم

همانا رسيد آگهي بي گومان
 كند دشت نغچير بر يوز تنگ¹
 كه چون آگهي² يابد او اندكي
 نبيد كه گيرد³ بدانديش⁴ راه⁵
 بيامد بران⁸ كار بسته ميان
 همه⁹ چاره⁸ دشمنان خوار بود
 نكرند كس ياد پرخاشچوي
 ازيشان شب تيره هنگام خواب
 ز رستم بستي داستانها براند
 كه بودند هر يك¹² بگردار شير¹³
 بناگاه¹⁵ بردن يكي قاختن¹⁶
 جهان پيش كاوس²⁰ تنگ آوريم
 بناگاه لشكر²¹ برايشان²² زدن
 همه رزمجو²³ از در كارزار

كه از ما بافراسياب اين زمان
 يكي چاره سازد بيايد بچنگ
 بيايد طلایه بره بر يكي
 بيايد دهد آگهي از سپاه
 گرازه⁶ بزه بر نهاده گمان⁷
 سپهرا كه چون او نگرهدار بود
 بنغچير و خوردن¹⁰ نهادند روی
 پس آگاهی آمد بافراسياب
 ز لشكر جهان دیدگانر بخواند
 وزان هفت گورد¹¹ سوار دلير
 كه مارا بيايد كنون¹⁴ ساختن
 گراين¹⁷ هفت يل را¹⁸ بچنگ¹⁹ آوريم
 بگردار نغچير بايد شدن
 گزين كرد شمشيرزن سي هزار

495

500

505

اندیشه VI-⁴ آرد VI-³ آگهي VI-² 1 Л, I, IV-б. стоит после б. 495.

فلا بد من طليعة تكون أمامنا و تحفظ الطريق حتى اذا-⁵ Л, I-б. оп.;
 ل-⁶ احس بعسكر افراسياب اخبرتنا و أذرتنا كيلا يئتمهز الغصم منا فرصة
 همي ل-⁹ برين I, IV, VI-⁸ سر تخم گيوگان I, VI-⁷ كرازه B-⁷ زواره
 و اشتغل بالاقون بما هم فيه B-¹⁰ بنغچير خوردن VI-¹⁰ بنغچير کردن I, IV-¹⁰
 يکسر VI-¹² جنگي I-¹¹ من الصيد و اللهو غير مفكرين في عدوهم
 I, IV-¹³ доб.:

گزيده و هم آنکه بيك يك بگفت * كه مارا فتادست كاري شگفت
 VI-¹³ доб.:

وزان پس بلشكر سراسر بگفت * كه مارا فتادست كاري شگفت
 ولا بد لنا من B-¹⁶ بناكام VI-¹⁵ بيايد كنون چاره VI-¹⁵ بيايد كنون كارها I, IV-¹⁴
 گردان VI-¹⁹ هفت را يك IV-¹⁸ گران I, IV-¹⁷ آن تركض اليهم و نهجم عليهم
 VI-²² بديشان I-²² سپهرا بناگاه I, IV-²¹ بر بدانديش VI-²⁰ جنگ
 نامدار I, IV, VI-²³ سپهرا بديشان بناگاه

بدو گفت رستم که بی¹ کام تو
 480 سحر گه بدان دشت توران شویم
 بمودند³ یکسر برین⁴ هم⁵ سخن
 سحر گه چو از خواب برخاستند
 پرفتند⁷ با باز و شاهین⁸ و مهد
 پنخچیر گاه رد افراسیاب
 485 دگر سو سرخس¹² و بیابانش پیش
 [همه دشت پر خرگه و خیمه گشت
 [ز درنده شیران زمین شد تھی
 تلی هر سوی مرغ و¹⁷ نخچیر بود¹⁸
 ز خنده نیاسود لب یک زمان
 490 بیک²¹ هفته زین گونه با می بدست
 بهشتم تهمتن بیامد²³ پیگاه
 چنیین گفت رستم بدان سرکشان²⁴

مبادا گذر تا² سرانجام تو
 ز نخچیر و از تاختن نغنیویم
 کسی رای دیگر نیفگند بن
 بران⁶ آرزو رفتن آراسند
 گرازنده و شاد تا⁹ رود شهید¹⁰
 ز یکدست ریگ و ز یکدست آب¹¹
 گله گشته¹³ بر دشت آهو و میش¹⁴
 از انبوه آهو سراسیمه گشت
 به پرنده مرغان¹⁵ رسید آگهی¹⁶
 اگر کشته گر خسته تیر بود¹⁹
 بمودند روشن دل و شادمان²⁰
 گهی تاختن گه نشاط نشست²²
 یکی رای شایسته زد با سپاه
 25 بدان گرزداران مردم کشان

جهان باد نیکی - VI؛ جهان باد و نیکی - I, IV, 2 با - VI؛ بر - I, IV, 1
 برافندند - VI, 7 بدان - I, 6 یک - I, IV, VI, 5 برین - IV, VI, 4 نبودند - VI, 3
 8 I, IV, VI؛ گرازان و تازان سوی - I, IV, 9 با یوز و بازان - I, IV, VI, 8
 10 VI-
 براندند با یوز و بازان و هند * گرازان و تازان بر افدوه سهند
 بیک دست آتش دگر دست آب - VI؛ بیک دست رود اندر آورد آب - I, IV, 11
 و من أحد جائیه الماء و من جائیه الآخر مدینه سرخس و بادیتها B-
 بپر - VI, 15 که گشت بددشت آهو میش - VI, 14 گشت - I, 13 سرخس - IV, VI, 12
 که بی مرغ - VI؛ یکی مرغ هر سوی - I, IV, 17 486-487 оп. 66-71 16 مرغان (!)
 20 I, IV- 6. 489. б. стоит после л-б. کرد - IV, 19 کرد - IV, 18 هر سوی

نبودند گردان چنیین یکزمان * بران دشت روشن دل و شادمان
 بدست - IV؛ بمودند شادان دل و می پرست - I, IV, VI, 22 چو یک - I, IV, VI, 21
 بزرگان گردنکشی - I, VI, 25 با ناموز مهتران - I, IV, VI, 24 بیامد تهمتن - I, IV, 23
 بزرگان و گردنکشی و سروران - IV؛ و سروران

هم از تو نگردد به پرهیز باز
 دلپیرت ز جنگ آوران نشمرد
 سخنهای نیکو به بند اندرست
 یکی داستانست با³ رنگ و بوی⁴
 یکی سوز کرد از در انجمن
 بدو اندرون کاخهای بلند
 بدانجا فرورد همی رهنمون
 شدند انجمن نامور یک سپاه
 چو بهرام و چون گیو آزادگان⁸
 چو گسستهم و خژاد جنگ آوران
 گرازه کجا بد سر⁹ انجمن
 یکی لشکری نامدار ارجمند
 ز چوگان و تیر و نمید¹⁰ و شکار
 برستم که ای نامبردار نیو
 چو یوز¹¹ دونده¹² بکار آیدت
 بپوشیم تابان رخ آفتاب
 بگویی ریم آرام روز¹³ دراز
 بشمشیر بر شیر بند افکنیم¹⁴
 که اندر جهان یادگاری کنیم¹⁵

زمانه چو آمد¹ بتنگی فراز
 چو همره کنی جنگ² را با خرد
 خرد را و دین را رهی دیگرسست
 کنون از ره رستم جنگجوی
 شنیدم که روزی گو پیلتن
 بجایی کجا نام او بد نوند⁵
 کجا آذر تیز⁶ برزین کنون
 بزرگان ایران بدان بزمگاه⁷
 چو طوس و چو گودرز کشوادگان
 چو گرگین و چون زنگه شاوران
 چو برزین گردنکش تیغزن
 ابا هر یک از مهتران مرد چند
 نیاسود لشکر زمانی ز کار
 بمستی چنین گفت یک روز گیو
 گرایدونکه رای شکار آیدت
 بنخچه چیرگاه رد افراسیاب
 ز گرد سواران و از یوز و باز
 بگور تگاور کمند افکنیم
 بدان دشت توران شکاری کنیم

460
465
470
475

بروند - B; زارنوند - Л; رنگبوی - VI-4 پر - I-3 مرگ - I, VI-2 آید - IV-1
 گرازه - I, IV-9 چو گیو و چو رهام آزادگان - I, IV-8 رزمگاه - VI-7 برز - I-6
 المناضلة - B; گوی و ز تیر - I-10 گرازه که بود افسر - VI-; که بود او سر
 فرازیدن نیزهای - I, IV-13 درنده - Л-12 رخس - IV-11 و المعاقرة و الملاعبة
 IV-14: доб. بکار آید نیزهای - VI-

بژوبین گراز و تذران بمباز * بگویی ریم یک سوز بر روز دراز
 فنسطاد فی صحراء: дан так: Б-перевод этого б. Л-б. оп.; I-добр. этот же б. после б. 478.

توران اصطیاداً یبقی فی العالم ذکره أبداً الدهر

ببغششود بر وی جهان آفرین
 که تا بنده شد بر جهان و مهان²
 همان شاه⁵ بر گاه زیما⁶ شدست
 که بر سر نهادی بلند افسری
 وزان سر کشیدن براه آمدند
 بآب وفا روی⁷ خسرو بشتست
 پرستنده و چاکر او شدند⁸
 نیایش نیاید¹¹ بفریادرس
 کنون رزم رستم بیاید سرود¹⁴

چو بگذشت یک چند گریان چنین
 یکی داد¹ نو ساخت اندر جهان
 جهان گفستی³ از داد دیما⁴ شدست
 ز هر کشوری نامور مهتری
 بدرگاه کاوسی شاه آمدند
 زمانه چنان شد که بود از نخست
 همه مهتران کهتر او شدند
 کجا پادشا⁹ دادگر بود و¹⁰ بس
 بدین¹² داستان گفتم آنکم شنود¹³

450

455

۱۰

که ناگه برآویخت بانزّه شیر
 رخ تیغ هندی بشوویی همی¹⁵
 که¹⁷ پیش آیدت روز ننگ و نبرد¹⁸

چه گفت آن سراینده مرد دلیر
 که گر نام مردی بجویی همی
 ز بدها نیایدت¹⁶ پرهیز کرد

¹ I, IV—کار; VI—کاخ ² I— доб. перед этим б.:

پراگنده آمد ز هر سو سپاه * بنزدیک درگاه کاوسی شاه
 برافروخت ز آمرزش دادگر * بدانست کز رنجها یافت بر
 نشست از بر تخت زر با کلاه * یکی گنج بگشاد در بر سپاه
 شهنشاه—⁵ I, IV, VI ⁴ VI—زیما ³ VI—گیتی IV, VI—доб. варианты этих бб.

⁶ I—برنا ⁷ I, VI—وفا تاج; IV—بمهر وفا روی ⁸ I, IV, VI—доб.:

نشست از بر تخت گوهرنگار * ابا تاج و با گرز⁹ گاو سار
¹² I, IV, VI—نیاشد—VI; نبود او—¹¹ I, IV; оп. و ¹⁰ л—پادشه—⁹ I, IV, VI—

¹³ I—доб.:

چنین بود آیین شاه جهان * چنین بود رستم سر پهلوان
 I, IV, VI—затем следует б. 455, после которого I, VI—доб. бб.:

همه داد کرد و همه داد دید * ازیراکه گیتی همه باد دید
 چو با مرگ کوشش نداردت سود * کنون رزم رستم بیاید شنود
 چنین بزم هرگز
 IV—доб. те же бб. с заменой второго мисра второго б. различия на:

¹⁸ I, IV, VI—چو ¹⁷ I, IV, VI—بایدت ¹⁶ л, VI—¹⁵ VI—б. оп. کسی را نبود

روزگار نبرد

- 430 بگیتی جز¹ از پاک یزدان نماند
 بچنگ زمین سرسرخ ساختی
 پس از تو بدین⁴ داستانی کنند⁵
 که تا ماه و خورشید را بنگرد
 همان⁷ کن که بیدار شاهان کنند
 435 جزاز بندگان پیش یزدان⁸ مجوی
 چنین داد پاسخی که از راستی
 همی¹⁰ داد گفستی و پیداد نیست
 فروماند کاوس و تشویر خورد
 بسیچید و اندر عماری نشست
 440 چو آمد بر¹⁵ تخت و گاه¹⁶ بلند
 چهل روز بر¹⁷ پیش یزدان بپای
 همی ریخت از دیدگان آب زرد
 ز شرم از در کاخ بیرون نرفت
 همی ریخت از دیده پالوده²¹ خون
 445 ز شرم دلیران منشی کرد پست
 پیشیمان شد و درد بگزید و رنج
 همی رخ بمالید بر تیره²⁵ خاک

1 VI— (метр нарушен). 2 IV— آسمان 3 I, IV—доб.:

ز یک دست چون برتر آیی همی * برابر بچنگ اندر آیی همی
 نگه کن که تا چند گونه بلا * به پیش آمدت یافتی زو رها
 ستاره همی—IV; ستاره همه یک بیک—VI, I⁶ زنند—I, IV, VI⁵ بسی—VI⁴
 همه—I, IV, VI¹⁰ پیداد—I, VI⁹ تا توانی—I⁸ چنان—I, IV⁷ یک بیک
 VI—ب. مردان مرد—VI; و مردان مرد—I, IV¹³ VI—بب. 434—437 оп. فام—II¹¹
 IV—; گاه و تخت—I¹⁶ سوی—I, IV¹⁵ ماندش—IV¹⁴ 433. б. стоит после
 VI—б. 438. 19 IV—б. 438. 18 بسی—I¹⁸ در—I, IV, VI¹⁷ تختگاه—VI; تخت و گاه
 IV—²³ 23 IV—²² 22 I, IV— از دیدن—I, IV, VI²¹ 21 I, IV, VI— 20 VI— 66. 442, 443 оп.
 24 VI— 66. 445—446 оп. 25 II— گرم

بمایست لغتی چمید و چرید³
 پشپیمانانی و درد⁵ بودش بدست⁶
 نیایش همی کرد با کردگار

سیاوش زو¹ خواست کاید² پدید
 بجای بزگرگی و تخت⁴ نشست
 بمانده بمیششه درون زار و خوار⁷

415

۹

مر اورا همی جست هر سو سپاه⁹
 برفتند با لشکری¹⁰ گشن و کومی
 که تا کرد مادر مرا سپر شیر
 کیان و بزگران بیدار بخت¹¹
 ندیدم کس از کهتران¹² و مهان¹³
 نه هوشش بجایست و نه دل بجای¹⁴
 نکوهش گر¹⁵ و تیز و پرخاشجوی¹⁶
 ترا جای زیباتر از شارستان¹⁸
 نگویی بکس بپهده رای خویش
 سرت ز آزمایش²⁰ نگشت²¹ اوستاد
 نگر تا چه سختی رسید اندران
 صنم بودی اکنون²³ برهمن شدی

همی کرد پوشش ز بهر⁸ گناه
 خپر یافت زو رستم و گیو و طوسی
 پرستم چنین گفت گودرز پیر
 همی بینم اندر جهان تاج و تخت
 چو کاوس نشنیدم اندر جهان
 خرد نیست اورا نه دانش نه رای
 رسیدند پس پهلووانان بدوی
 بدو گفت گودرز بپمارستان¹⁷
 بدشمن دهی¹⁹ هر زمان جای خویش
 سه بارت چنین رنج و سختی فتاد
 کشیدی²² سپه را بماندندان
 دگر باره مههمان دشمن شدی

420

425

¹ I, IV—ازو ² I, IV—آمد ³ VI—دید ⁴ I, IV—بسی شور و تلخیش بایست دید ⁵ I, IV—رنج ⁶ VI—б. оп. ⁷ I, IV, VI—زاروار ⁸ I—بکرده; IV—ذکرده ⁹ I, IV—سپاه هر سو ¹⁰ IV, VI—لشکر ¹¹ VI—б. оп. ¹² I, IV, VI—کسی از کهان ¹³ VI—доб.:

نبدیدم ز کاوس بی مغزتر * بفرمان یزدان پیروزگر
 پژوهش¹⁶ VI—نکوهش کن¹⁵ I, IV, VI—
¹⁴ VI—б. оп.; Б—перевод бб. 420—423 отсутствует.

Б—شارسان¹⁸ IV—مارستان Б—پیمارسان¹⁷ IV—کنان و ابا گفتگوی
 نشد²¹ I, IV—سرت را ز آزمایش²⁰ IV, VI—¹⁹ I—эти слова срезаны. ²² I—слово срезано. ²³ I, IV, VI—اورا

همرغ و¹ بگوشت² پره چند گاه
بدان³ سان که غرم آوریدند⁴ زیر⁵
سر درزهارا⁶ بزر سخت کرد
ببست و بران گونه بر کرد ساز
ببست اندر اندیشه دل یکسره
بیاورد و بر تخت بست استوار
که اهریمنش برده بد دل ز راه⁹
سوی گوشت¹¹ کردند هر یک¹² شتاب
ز هامون با براندر افراشتند¹³
سوی گوشت کردند آهنگ و رای¹⁶
همی رفت تا¹⁷ بررسد بر¹⁸ ملک
که تا جنگ سازد بتیر و کمان
نداند بجز پر خرد راز این
چنین باشد آنکس که گیردش از
غمی گشت و پرها بخوی درنشانند
کشان بر زمین از هوا²⁰ تخت شاه
بآمل بروی زمین آمدند²¹
همی بودنی داشت اندر نهان

همی پروانیدشان سال و ماه
چو نیرو گرفتند هر یک چو شیر
ز عود قماری یکی تخت کرد
پهلهوش⁷ بر نیزه های دراز
400 بیاویخت از نیزه ران پره
ازان پس عقاب دلاور چه هار
نشست از بر تخت کاوس شاه⁸
چو شد گرسنه¹⁰ تیز پزان عقاب
405 ز روی زمین تخت برداشتند
بدان حد¹⁴ که شان بود نیرو بجای¹⁵
شنیدم که کاوس شد بر فلک
دگر گفت ازان رفت بر آسمان
ز هر گونه هست آواز این
410 پدیدند بسپار و ماندند باز
چو با مرغ پزنده نیرو نهانند
نگونسار گشتند ز¹⁹ ابر سیاه
سوی بیسکه شیر چین آمدند
نکردش تپاه از شگفتی جهان

4 I, IV- برای این VI- بران- I, IV-³ کباب و I, IV, VI-² و I, VI-¹
و سمروه بمسامیر من B- تخت هارا- I, IV, VI-⁶ اندر آمد بشیر VI-⁵ اندر آرند
VI-⁶ B. оп.؛ نهاده پیش اندرون جام می- I, IV-⁹ کی I, IV-⁸ پهلهوی VI-⁷ الذهب
VI-¹³ کرگس- VI-¹⁰ یکسر- I, IV-¹² کوه- VI-¹¹ کرگس- VI-¹⁰

گرازان با براندر افراشتند * ز روی زمین تخته برداشتند
Л-¹⁶ نیرو و قاب VI-؛ نیرو و جای- I, IV-¹⁵ بران حد- IV, VI-؛ بران سان- I-¹⁴
از I, VI-¹⁸ تا VI-¹⁷ ببردند تختش بر آفتاب VI-؛ 409: 406-402 стоят после б. 409;
فوق عن فی بعض الآجام B-²¹ از هوا نیزه و I, IV, VI-²⁰ از I, IV, VI-¹⁹ من ارضی آمل

یکی دستۀ گل بکاووس داد
 همی چرخ گردان سزد³ جای تو
 شبانی و گردنکشان چون⁵ رمه
 نشان تو هرگز نگردد نهان
 که چون گردد اندر نشیب و فراز⁸
 برین گردش چرخ⁹ سالار کیست¹⁰
 روانی زانديشه¹¹ کوتاه شد¹²
 بگیتی¹⁴ مر اورا نمودست چهر¹⁵
 ستاره فراوان و ایزد یکیست
 که با سوزش و جنگ و¹⁹ پتیاره اذد
 ز بهر تو باید سپهر²⁰ و زمین²¹
 که تا چون شود بی پر اندر هوا
 کزین خاک چندست تا چرخ²²
 یکی کز و²³ ناخوب چاره گزید²⁴
 برفتند سوی نشیمن عقاب
 بهر خانۀ پر دو²⁶ بگذاشتند

بپامد بر او¹ زمین بوس² داد
 چنین گفت کین فز زیمای تو
 بکام تو شد روی⁴ گیتی همه
 یکی کار ماندست کاند⁶ جهان
 چه دارد⁷ همی آفتاب از تو راز
 چگونست ماه و شب و روز چیست
 دل شاه ازان دیو بی راه شد
 گمانش چنان شد¹³ که گردان سپهر
 ندانست¹⁶ کین چرخرا مایه¹⁷ نیست
 همه زیر¹⁸ فرمانش بیچاره اذد
 جهان آفرین بی نیازست ازین
 پر اندیشه شد جان آن پادشا
 ز دانندگان پس بپرسید شاه
 ستاره شمر گفت و خسرو شنید
 بفرمود پس تا²⁵ بهنگام خواب
 ازان بچه بسپار برداشتند

385

390

395

¹ I, IV, VI به پیشش - ² VI بوسه - ³ VI بود - ⁴ I رو (метр нарушен). ⁵ I, IV, VI گردن فرازان - ⁶ I, IV تادر - ⁷ IV داند - ⁸ VI бб. 384, 385 оп. ⁹ IV - إنك بهذه السلطته و الجلالة تستحق أن تكون السماء تختك ¹⁰ B - چرخ و T-доб.: و الفلك تختك

گرفتی زمین و آنچه بد کام تو * شود آسمان نیز در دام تو - ¹¹ I, IV از اندیشه - ¹² VI б. оп. ¹³ I, IV چنان بد - ¹⁴ I, IV ندانست کورا همی مایه - ¹⁵ I مهر - ¹⁶ IV بدانست - ¹⁷ VI که با سعد و نحسند و ¹⁸ I, IV زمان - ¹⁹ I, IV پیش - ²⁰ IV که با سعد و نحسند و ²¹ B - перевод бб. 389-391 отсутствует. ²² IV - چرخ و ²³ B - оп. ²⁴ B - перевод бб. 393-394 отсутствует. ²⁵ IV بفرمود ازان پس - ²⁶ I, IV, VI بهر خانۀ دور - ²⁶ I, IV, VI فآخذ منها افراخا و جعلوها فی بیوت - B

یکی کاخ زرین ز بهر نشست 365
 نبودی تموز ایچ پیدا ز دی³
 پایوانش⁴ یاقوت برده بکار
 همه ساله⁷ روشن⁸ بهاران بدی
 ز درد و غم و رنج دل دور بود
 بخواب اندرآمد بد¹⁰ روزگار 370
 برنجش گرفتار دیوان بدند¹²
 برآورد و بالاش داده¹ دو شست²
 هوا عنبرین بود و بارانش می
 ز پیروزه کرده بروبر⁵ نگار⁶
 گلان چون رخ غمگساران بدی
 بدی را تن⁹ دیو رنجور بود
 ز¹¹ خوابی و از داد آموزگار
 ز بادافره¹³ او¹³ غریوان بدند¹²

۸

چنان بد که ابلیس روزی پیگاه
 بدیوان چنین گفت کامروز کار
 یکی دیو باید کنون نغز دست 375
 شود جان کاوس پیهره کند
 بگرداندش سر ز یزدان پاکب
 شنیدند و بر دل گرفتند یاد
 یکی دیو دژخیم بر پای خاست
 غلامی پیاراست¹⁹ از خویشتن
 همی بود تا یک²⁰ زمان²¹ شهریار 380
 یکی انجمن کرد پنهان ز شاه
 برنج و بسختیست با شهریار¹⁴
 که داند ز هرگونه رای و¹⁵ شست
 بدیوان برین¹⁶ رنج کوته کند
 فشاند برآن فرّ زیباش¹⁷ خاک
 کس از بیم کاوس پاسخ نداد
 چنین گفت کین چرپ دستی¹⁸ مراست
 سخن گوی و شایسته¹⁸ انجمن
 ز پهلو برون شد ز بهر²² شکار

فی طول مائة و عشرین ذراعا ب- دست- IV-² برآورد بالاشرا بر I, IV, VI-¹
 کرد و پرو زر VI-⁵ بر ایوانش I, IV-⁴ نمد هیچ پیدا تموز و نه دی VI-³
 ساله IV-⁷ оп. B-перевод б. оп. 370; B- с обратным порядком мисра стоит после б. 370; I, IV-⁶
 بدی I, IV-¹² نه VI-¹¹ سر- LI, I, VI-¹⁰ با تن IV-⁹ دل I-⁹ ورزش VI-⁸
 من یدد کیمکاوین B- از روزگار VI-¹⁴ از شهریار I-¹⁴ او VI-¹³ وی I, IV-¹³
 IV, VI-¹⁷ فرش دیماش I-¹⁷ درین VI-¹⁶ مرین IV-¹⁶ و VI-¹⁵ I, VI-¹⁵
 I, IV, VI-¹⁹ انا اقوم بهذا الأمر- B- نغز کاری- I, IV, VI-¹⁸ فشاند بران فرش دیماش
 بعزم VI-²² با نامور IV-²¹ تانامور I-²¹ آن VI-²⁰ برآراست VI-²²

جهانی بشادی نوافگند پی
 بشادی و خوردن دل اندر نهاد¹
 جهاندار و پیدار و روشن روان²
 فرستاد بر هر سوئی لشکری
 همی روی برتافت³ گرگ از پره⁴
 پری و دد و دام گشتش⁶ ره
 همه تاجدارانش لشکر شدند
 همه روزگار بهی زو شمرد⁸
 که دیو اندران¹⁰ رنجها شد ستوه
 دو خانه برو هر یکی ده کمند¹²
 ز پولاد میخ و ز خار استون
 هم اشتر¹⁵ عماری کش و¹⁶ راهجوی
 ز برجده بهر جایش¹⁷ اندر نشاخت
 که تن یابد²¹ از خوردنی پرورش
 بفرمود کز²² نقره خام کرد²³

بیمامد سوی پارس کاوسی
 بیماراست تخت و بگسترد داد
 فرستاد هر سو یکی پهلوان
 بمر و نشاپور و بلخ و هری
 جهانی پر از داد شد یکسره
 ز بس گنج و زیبایی و⁵ فرهی
 مهان⁷ پیش کاوسی بهتر شدند
 جهان پهلوانی برستم سپرد
 یکی خانه⁹ کرد اندر الیز کوه
 بفرمود کز¹¹ سنگ خارا کنند
 بیماراست آخر بسنگ اندرون
 بمستند¹³ اسبان جنگی بدوی¹⁴
 دوخانه دگر ز ابگینه بساخت
 چنان¹⁸ ساخت جای¹⁹ خرام²⁰ و خورش
 دو خانه ز بهر سلیم نبرد

350

355

360

¹ I, IV, VI— در اندر گشاد ² VI— б. оп. ³ I, IV— بر گاشت ⁴ VI— б. оп.
 و اطاعه— ⁵ VI— ز بس گنج شاهی و بس ⁶ I, IV, VI— دیو گشته ⁷ I, IV, VI— همه
 :VI—доб. ⁸ و اذعن له الملوک أرباب التخوت— ⁹ همه ¹⁰ I, IV, VI— همی جای کرد اندر الیز کوه
 سم. 66. 357—358. ¹¹ I, IV, VI— ازان ¹² I, IV, VI— همی جای ¹³ IV— نیستند ¹⁴ I, VI— دروی ¹⁵ I, IV, VI— قتا
 جای ¹⁶ I, IV, VI— چنین ¹⁷ I, IV, VI— جای ¹⁸ I, IV, VI— چنین ¹⁹ I, IV, VI— چنین ²⁰ I, IV, VI— چنین
 بفرمود و از— ²¹ I, IV, VI— بفرمود از ²² IV, VI— یابد تن ²³ I, IV, VI— حاجت
 :L—доб. ²³

بدانجا یکی جایگه ساخت راست * که روزش نیفزود هرگز نکاست
 IV, VI—доб. варианты б. после б. 365; B—перевод б. отсутствует.

گزیده یلان نرّه¹ شپیران من
 همی پرورانیدم اندر کنار²
 جهانرا بکاموس تنگ آورد
 دلیرانشان سر بر سر بفرگنید
 که از شیر بستند بشمشیر دل
 سرشرا بدم گزند آورد⁵
 ز زین پلنگ اندر آرد بگرد⁷
 بر آرم سر از برج ماهی ورا⁹
 سراسر سوی رزم کردند روی¹⁰
 بدان¹² سود جستن سر آمد زبان
 از آنجا¹⁴ سوی شهر توران کشید¹⁵
 همی نوشی جست از جهان یافت زهر

با آواز گفت ای دلیران من
 شمارا ز بهر چندین روزگار
 بکوشید و هم³ پشت⁴ جنگ آورد
 یلانرا بزوپین و خنجر زنیید
 همان سگزئی رستم شیری دل
 بود کز دلیری بماند آورد
 هر آنکس که اورا بروز⁶ نبرد
 دهم دختر خویشی و شاهی ورا⁸
 چو ترکان شنیدند گفتار او
 بشد تیز با لشکر سوریان¹¹
 چو روشن زمانه بران¹³ گونه دید
 دلش خسته و کشته لشکر دو بهر

340

345

¹ I, IV—بزرگان و ² I, IV, VI—б. оп. ³ I, IV, VI—بکوشید ⁴ I, IV, VI—پشت و ⁵ I, IV, VI—бб. 341—343 оп. ⁶ I, IV, VI—نبرد ⁷ IV—آورد گرد ⁸ I—VI—بدو شاهی و چتر و خود هم دهم ⁹ I, IV, VI—بدو شاهی و تیر درخور دهم ¹⁰ I, IV—доб. б.: همان شهر ایران سپارم ورا * بگردون گردان بر آرم ورا ¹¹ I, IV—доб. бб.:

دلیران ایران سراسر سران * بدست اندرون گرزهای گران
 بکشتند چندان ز توران گروه * که پیدا نید دشت و دریا و کوه
 دو بهره ز توران سپه کشته شد * ز خونشان زمین چون گل آغشته شد
 سر بخت ترکان درآمد بخواب * گریزان شد از رستم افراسیاب
 VI—доб. варианты 1, 2, 3 бб.; см. разночтение к б. 336; Л—доб. б.:

چو افراسیاب این شگفتی دید * که از رزمگه برگ شد ناپدید
 I, IV—غوریان ¹¹ B—فانهم الماقون الی ¹² I—بران ¹³ I, IV—بدان ¹⁴ I, IV—ز غوران ¹⁵ VI—
 бб. 347—348 оп.

سرش پر ز کین گشت² و دل پرشتاب
 نزیبد جز از مردم زشت خوی⁴
 نیازت نبودی بمازندران⁵
 بمباید شنیدن⁷ سخنهای راست
 همه شهر ایران⁹ سرای منست
 تھی ک مردم از تازیان آنچه من
 عقاب اندر آرم ز تار یک میخ¹¹
 درفش درفشان برافراخته¹²
 سخنها بکاوسی کی کرد یاد¹³
 بیماراست لشکر بپیکار اوی
 یکی لشکری بی کران و میان¹⁵
 بگردون همی خاک برزد ز آب¹⁶
 زمین آهنین شد هوا¹⁸ آبنوس
 همی موج خون خاست از دشت جنگ²⁰
 بران رزم گاه اندر آمد بخواب²¹
 سر سرکشان پاک برگشته شد²²
 بی²³ آتش بجوشید همچون نمید²⁴

چو آگاهی آمد¹ بافراسیاب
 فرستاد پاسخش کین³ گفت و گوی
 ترا گر سزا بودی ایران بدان
 چنین گفت کایران⁶ دو رویه مراست
 که پور⁸ فریدون نیای منست
 و دیگر بهمازوی شمشیرزن
 بشمشیر¹⁰ بستانم از کوه تیغ
 کنون آمدم جنگ را ساخته
 فرستاده برگشت ماند باد
 چو بشنید کاوسی گفتار اوی
 ز بربر پیامد سوی سوریان¹⁴
 بجنگش بیماراست افراسیاب
 جهان کر¹⁷ شد از ناله بوق و کوس
 ز زخم تیرزین و از بس ترنگ¹⁹
 سر بغت گردان افراسیاب
 دو بهره ز توران سپه کشته شد
 سپهدار چون کار زان گونه دید

325

330

335

¹ I, IV, VI— چو این آگاهی شد ² I, IV, VI— سرش گشت پر کین ³ I, IV, VI—
 لو کنت مستحقا لملک ایران لم تقصد—⁴ VI— زشت روی ⁵ Л-б. оп.; Б— پاسخ که این
 VI— لیس بستحق ملک ایران و توران غیری—⁶ Л— کین از—⁷ VI— پیام
 ل, VI—¹⁰ Л, VI— توران—⁹ IV— افریدون و تور—⁸ I, IV— نیاید شدن را
¹¹ VI—б оп.; Б— перевод б. оп.; ¹² I, IV, VI— б. стоит после б. 323; I, IV— доб. бб.:
 بیماراست لشکر کران تا کران * بگرز و بتیغ و بمرگستوان
 بسی سوی او نامور با شتاب * پیامد همان نیز افراسیاب
 VI— доб. варианты тех же бб. ¹³ I, IV, VI— б. оп. ¹⁴ I, IV, VI— تازیان
 پر ¹⁷ I, IV, VI— بر آب ¹⁶ IV, VI—
 VI—б. оп. ²⁰ I— زد خون ازان دشت جنگ ¹⁹ IV— برنگ ¹⁸ I, IV, VI— سپهر
 VI—повтъряет свой вариант второго мисра б. 332. ²² I, IV— б. стоит после б. 337.
²³ IV— چو ²⁴ VI— бб. 336—337 оп.

که دلشان چنین برتری یاد کرد
 ز راه خرد سرش گشته شتاب²
 برو تلخ کردیم آرام و نیاز
 زمانه بهر نیک و بد گشته شد
 که نازه شد آن تخت شاهنشاهی
 برین کینه گه بر شدند⁵ انجمن⁶
 بگردن⁸ بر آریم یکسر سنان⁹
 ز دشمن بیابان چو¹⁰ جیحون کنیم
 بمربرستان روی بنهاد و¹² تفت
 بران¹³ گونه گفتار پایسته¹⁴ دید
 بافراسیاب آن زمان نامه کرد
 سر ما شد از تو¹⁵ بر از گفت و گوی
 بخیره¹⁶ همی دست یازی بید
 که درد آردت¹⁷ پیش¹⁸ رنج دراز
 نگه داشتن بر تن خویش پوست
 جهان سر بر سر زیر دست منست²⁰
 نیارد شدن پیش چنگال شیر

دل ما شد از کار ایشان بدرد
 همی تاج¹ او خواست افراسیاب 305
 بر رفتیم با نیزه های دراز
 از ایشان و از ما بسی کشته شد
 کنون کآمد³ از کار او⁴ آگهی
 همه نامداران شمشیرزن
 چو شه⁷ برگزاید ز بربر عنان 310
 زمین کوه تا کوه پر خون کنیم
 فرستاده تازی¹¹ برافکنند و رفت
 چو نامه بر شاه ایران رسید
 از ایشان پرسند آمدش کار کرد
 که ایران بپرداز و پیشی مجوی 315
 ترا شهر توران بسندست خود
 فزونی مجوی ار شدی بی نیاز
 ترا کهتری کار بستن¹⁹ نکوست
 ندانی که ایران نشست منست
 پلنگ زبان گرچه باشد دلیر 320

آمد³ I, IV— چنان بد مبیناد هرگز بخواب² I, IV, VI— تخت¹ I, IV, VI—
 و الآن حین جائتتنا البشری بانظار احوال الدولة الشاهنشاهیة— B— تو— T— وی— I, IV—⁴
 تأمینا فی عساکرنا منتظرین— B— بدین کینه جستی شویم— VI— یکجاشدیم— I, IV—⁵
 بگردن⁸ I— چو او— VI— چنو— I, IV—⁷ 305. 6. стоит после б. 307. T— б. 305.
 جهان¹⁰ I, IV— 309—310 стоят после б. 307 текста. IV— 66. گرز گران— VI—⁹
 11 I, IV, VI— باره¹¹ ز خونشان زمین رود— VI— زود
 12 I, IV— و¹² 13 I, IV—
 VI— که خیره— I, IV—¹⁶ سر ما ز تو شد— VI—¹⁵ شایسته— VI—¹⁴ برین
 I, IV—¹⁹ که پیش آیدت زود— VI—¹⁸ ژود آیدت— IV— زود آردت— I—¹⁷ ز خیره
 20 Л—доб.: بهتر

چنان دان که ایران و توران مراست * ببايد شنيدن سخنه‌های راست

290 بلشکرگه آورد¹ لشکر ز شهر سپاهش فزون شد ز سیصد هزار برو آنچه من شد ز بربر سوار پیامد گران لشکری بربری

ز گیتی برین گونه جویند بهر زره دار و برگستوانور² سوار ز مصر و ز هاماوران صد هزار³ سواران جنگ آور⁴ لشکری

۶

فرستاده شد نزد قیصر ز شاه بیفرمود کن نامداران روم 295 جهان دیده باید عنان دار کس⁹ چنین لشکری باید از مرز روم¹² پس آگاهی آمد ز هاماوران¹³ که رستم بمصر و بربر چه کرد دلیری بچستند¹⁷ گرد و سوار نوشتند¹⁹ نامه یکی مردوار²⁰ که ما شاه را چاکر و بنده ایم²² چو از گرگساران پیامد²⁴ سپاه

سواری که اندر⁵ نوردید راه کسی کو⁶ بنزد⁷ پیران مرز و⁸ بوم سنان و سپهر بایدش یار¹⁰ بس¹¹ که آیند با من بآباد بوم بدشت¹⁴ سواران نیزه وران پیران شهریاران بروز¹⁵ نبرد¹⁶ عنان پیچ و مردافکن و نیزه دار¹⁸ سخنهاى شایسته و²¹ آبدار بفرمان و رایش همه زنده ایم²³ که جویند گاه²⁵ سرافراز شاه

جنگ آورو - 4 Л-б. доб. на полях. 5 I-8 رو نیارد - VI; بیاید - IV; 6 VI-رو 7 I-بنازد; 8 I-8 رو نیارد - VI; بیاید - IV; 9 I, IV, VI-بس و 10 I, IV, VI-یار و 11 Л-доб.:

که آیند اندر همه ساخته * سنانها به پروین سرافراخته شهریاران روز - 15 Л-روز 16 VI-بوم و 17 VI-بهااموران 18 I-بشیرافکن و اسب دار - 19 I, IV-نمشتند 20 I-عنان دار و نیزه ور و نامدار - VI; گردافکن و نامدار - IV-بنده - VI; سپهر چاکریم - 21 I, IV-شایسته 22 I, IV-یکی نامه شاهوار - VI; شاهوار 23 I, IV-چاکریم 24 VI-پرامد 25 VI-إنا عبید الملک نذعن لطاعته و نبادر الی امتثال اوامره - B جویند گان

- 275 بیفگند و فرهاد¹ دستش بیست
 ز خون خاک دریا شد و دشت کوه
 شه بربرستان بیچنگ گراز⁴
 ز کشته زمین گشت مانند کوه⁶
 به پیمان که کاوس را⁸ با سران
 سراپرده و گنج و تاج و¹⁰ گهر
 برین بر نهادند و برخاستند¹²
 چو از دژ رها کرد کاوس را
 سلیم¹⁴ سه کشور سه گنج سه شاه
 سپهبد جزین¹⁵ خواسته هرچ دید
 بیماراست کاوس خورشید فر
 280 ز پیروزه پیکر ز یاقوت¹⁷ گاه
 یکی اسب رهوار زیراندیش
 همه چوب بالاش از عود تر
 بسودابه فرمود²¹ کاند²² نشین
- گرفتار شد نامبردار² شست
 ز بس کشته افگنده از هر گروه³
 گرفتار شد با چهل رزمساز⁵
 همان شاه هاماوران شد ستوه⁷
 بر رستم آرد ز هاماوران⁹
 پرستنده و تخت و¹¹ زرین کمر
 سه کشور سراسر بیماراستند¹³
 همان گیو و گودرز و هم طوس را
 سراپرده و لشکر و تاج و گاه
 بگنج سپهبدار ایران کشید
 بدیهای رومی¹⁶ یکی مهد زر
 گهر بافته بر جلیل¹⁸ سیاه
 لگامی بز آرده¹⁹ بر سرش
 برو²⁰ بافته چند گونه گهر
 نشست و بخورشید کرد آفرین²³

و استوسر معه - Б؛ شد آن مرد پهلو گرفتار - I, IV, VI² بهرام - I, IV, VI¹

ستون آمیرا - I, IV³

بخون گشته آغشته هامون و کوه * ز بس کشته آمد ز هر دو گروه
 VI -

ز خون خاک تر گشت و هامون چو کوه * ز بس کشته آمد ز هر دو گروه
 [VI -] هاماوران - I, IV, VI⁷ با کوه راست - I, IV, VI⁶ سرفراز - I, IV, VI⁵ دراز - VI⁴
 آورد هاماوران - VI - بهاماوران - IV⁹ کی - I, IV⁸ شاه زندهار خواست [چو
 سپاه - I, IV¹³ بیماراستند - VI؛ پرساختند - I, IV¹² و оп. - VI¹¹ و оп. - VI¹⁰

Л-доб.؛ سه کشور پیرداختند

فرستاد و مهر شاه را آورد * برو داد گاهش چنان چون سزید
 بدیباروی از - I¹⁶ چو - VI¹⁵ سلاح - VI¹⁴ VI-доб. вариант того же б. после б. 282.

ز یاقوت و تاج و ز پیروز - VI؛ ز یاقوت تاج و ز پیروزه - I, IV¹⁷ (так!).

میگفت - VI²¹ بران - VI²⁰ ز زر آرده - VI؛ لگام زرزاده - IV¹⁹ حریر - VI¹⁸

و امرها بالمصیر الیه - Б؛ زنهان رو چو خورشید گرد زمین - I, IV, VI²³ کاید - IV²²

سپاه سه شاه و¹ سه کشور بدید
 که از نیزه² مژگان مدارید³ باز
 دو دیده نهاده بنوک سنان
 فزونئی لشکر⁶ نیاید بکار
 تو گفتی هوا بر زمین لاله کشت
 ز نیزه هوا چون نیستان شدست⁹
 پراگنده خفتان همه دشت¹² و غار
 ز خون فرومایه پرهیز کرد
 پیمناخت از باد¹⁵ خسته¹⁶ خام
 تو گفتی¹⁸ خم اندر میانش فسرده¹⁹
 چو²⁰ چوگان بزخم اندر آمد²¹ بدوی²²

سپهبد چو لشکر بهامون کشید
 چنین گفت بیا لشکر سرفراز
 بش و یال بینید و اسب و⁴ عنان
 اگر صد هزارند و ما⁵ صد سوار
 برآمد درخشیدن تیر و⁷ خشت
 ز خون دشت گفتی میستان شدست⁸
 بریده ز هر¹⁰ سو سر¹¹ ترک دار
 تهمتن مران رخس را تپیز کرد
 همی تاخت اندر¹³ پی شاه شام¹⁴
 میانش بخلقه درآورد¹⁷ گورد
 ز زین برگرفتشی بگردار گوی

265

270

سوی میسره نامبردار شیر * زواره که بود ازدهای دلپیر
 یاسب اندرون پور دستان سام * ایر کوهه زین درون خم خام
 چو هاماوران شاه از دور دید * که رستم بدان سان همی بردمید
 غمی گشت و آهننگ آویز کرد * ازان پس که از جنگ پرهیز کرد
 پیاراست لشکر چپ و دست راست * همی مغز گردان ز نعره بکاست
 سوی میمنه شاه بربرستان * بچنگ اندرون گرزّه جانستان
 سوی میسره شاه مصر و سپاه * بتن برش جوشن بسریر کلاه
 بقلب اندرون شاه هاماوران * بگردش یکی لشکری بی کران

— 4 I, IV, VI — بهالید — 3 I, IV, VI — امروز — 2 I, IV, VI — و — 1 I, IV — کشور;
 ز لشکر فزونی — VI — فزونی ز لشکر — 6 I, IV — گر — 5 I, IV — دنب و — I — دیدگر
 حتی سالت الأودیة بالدماء — B — که رود زمست — 8 IV, VI — نیروی — VI — تیغ و — 7 I, IV —
 بر — I — 11 بریدند هر — 10 I, IV — [که خون — VI] گو پیلتن رستمست — 9 IV, VI —
 جم — VI — 14 اسب از — 13 VI — و قد حرجت الرؤس کالأکر فی الصحراء — B — کوه — 12 I, IV —
 چنانش بخلقی اندر افکند — 17 I, IV — شست خم — VI — شست — 16 I, IV — یال — 15 I, IV —
 22 I, IV, VI — آید — 21 I, VI — که — 20 I, IV, VI — فسرده — 19 I, IV, VI — گوئی — 18 I, IV, VI —
 بروی — VI —

255 فرستاده پاسخ بییناورد زود
 بر رستم زال زر شد چو دود¹
 تهمتن چو پشمنید گفتار اوی
 بسیچید و² زی³ جنگ بنهاد روی⁴

۵

260 دگر روز لشکر بیاراستند
 بهاماوران بود صد ژنده پیل
 از آوای⁷ گردان بتوفید کوه
 تو گفتی جهان سر بسر آهنست⁹
 پس پشت پیلان¹¹ درفشان درفش¹²
 بدزدید چنگک و¹³ دل شیر نر
 همی ابر بگداخت اندر هوا
 درفش از دو رویه بیپراستند⁵
 یکی لشکری ساخته بر⁶ دو میل
 زمین آمد از نعل اسبان ستوه⁸
 وگر¹⁰ کوه البرز در جوشنست
 بگرد اندرون سرخ و زرد و بنفش
 عقاب دلاور بیفگند پر
 برابر که دید ایستادن روا¹⁴

1 I, IV, VI—б. оп.; Б—перевод этого б. отсутствует. 2 I, IV—چه پیچید; IV—оп.

3 VI—در 4 I—доб.:

برانگیخت آن رخس پوینده راست * طلب کرد آن جنگ جوینده راست
 درآمد برابر جنگ ایستاد * بران دشمنان چشم خود برگشاد
 طلب کرد دلاور یکی * ز بسیچار گردان با اندکی
 نیارست آمد کسی پیش جنگ * دلاور همی کرد بر جا درنگ
 که تا وقت خورشید رخشان در آب * درآمد شب تیره گون در شتاب
 دلاور عنانرا بتاپید باز * سوی جای خود در زمان رفت باز
 بآرامگه بود تا شب گذشت * دگر روز چون شید رخشنده گشت
 IV—доб. варианты тех же бб., затем доб.:

ز جای اندرآمد گو و پیلتن * صفی برکشید از یلان انجمن
 VI—доб. варианты тех же бб. за исключением бб. 6-7. 5 I—б. оп. 6 VI—تا 7 I, IV,
 VI—آواز 8 I, IV, VI—б. стоит после б. 261. 9 I, IV, VI—ز آهنست 10 VI—ویا 11 I, IV,
 VI—گردان 12 VI—درفش درفش 13 I—оп. 14 VI—پیا; Л—доб. на полях
 другим почерком:

چپ و راست لشکر بیاراستند * ازان روی زین روی کین خواستند
 گرازه بیاراست بر میمنه * بدان سو کشیدند لشکر بنه

که رستم¹ بدین دشت² لشکر کشید
 سپاهی ز کشور³ پیاراستند⁴
 زمین کوه گشت از کران تا کران
 پی مور⁶ شد بر زمین⁷ ناپدید⁸
 نهانی برافگند مردی¹⁰ براه
 برین گونده از جای برخاستند¹²
 ندانند سررا بدین کین ز پای¹³
 که کار بد از مردم بد رسد¹⁵
 اگر بد رسد بر تن شهریار
 بنزدیک کاوس کی شد نهان
 چو بشنید کاوس خیره بماند¹⁶
 نه گسترده از بهر من شد زمین
 که با نوش زهرست با جنگ¹⁸ مهر
 بزرگی¹⁹ و مهرش حصار منست
 پیارای گوشش بنوک سنان
 ممان آشکارا نه اندر نهان

چو نامه بنزدیک ایشان رسید
 همه دل پر از بیم برخاستند 240
 نهادند سر سوی هاماوران⁵
 سپه کوه تا کوه صف برکشید
 چو رستم چنان دید نزدیک⁹ شاه
 که شاه سه کشور برآراستند¹¹
 اگر جنگ را من بجنبم ز جای 245
 نباید کزین کین¹⁴ بتو بد رسد
 مرا تخت بربر نیاید بکار
 فرستاده بشنید و آمد دوان
 پیام تهمتین همه باز راند
 چنین داد پاسخ که مندیش ازین 250
 چنین بود تا بود¹⁷ گردان سپهر
 و دیگر که دارنده یار منست
 تو رخش درخشنده²⁰ را ده عنان
 ازیشان²¹ یکی زنده اندر جهان

بدین گونه VI-4 سه کشور I, IV-3 گونه VI-2; دست IV-2 لشکر VI-1
 از جهان IV-7 پیل IV-6 به پیش تهمتین سپاه گران I-5 از جای برخاستند
⁸ I-повторяет второе мисра б. 237; IV-доб.:

سپاه سه کشور ز جا خاستند * سپاه سه کشور پیاراستند
 بیک I-12 همی جنگجوی IV-همه جنگجوی I-11 گردی I-10 پس نزد I, IV-9
 241-244 VI-66; بیک ره سوی من نهادند روی IV-; ره نهادند سوی من روی
 دلبران IV-; دلبران ندانند هر سر ز پای I-13. оп.; I-повторяет второе мисра б. 239.
 نزد I-15 بد VI-14 نه بینند پیدا سرانرا ز جای VI-; ندانند سررا ز پای
 و باجور I, IV, VI-18 است آئین VI-17. оп. I, IV, VI, Б-66. 248-249
 I, IV, VI-21 مر مرد رخشنده VI-; مر رخش پوینده I, IV-20 پناهست VI-
 وزیران

- 225 چو بیرون شد از شهر خود با سپاه
چپ و راست لشکر بیارانشند
گو پیلتن گفت جنگی منم
برآورد گرز گرانرا⁴ بتدوش
چو دیدند لشکر پر و یال اوی⁷
- 230 تو گفتی که دلشان برآمد ز تن
همان شاه با نامور سرکشان
گریزان پیامد بهاماوران¹³
چو بنشست سالار با رای زن
بدان تا فرستد هم اندر زمان
یکی نامه هر یک بچنگ اندرون²³⁵
کزین پادشاهی بدان نیست دور¹⁷
گرایدونک باشید¹⁹ با من یکی
وگر نه بدان²⁰ پادشاهی²¹ رسد
- 236 بروز درخشان¹ شب آمد سپاه²
بچنگ اندرون نامور خواستند
برآورد گنه بر درنگی منم³
برانگیخت رخس⁵ و برآمد خروش⁶
بچنگ⁸ اندرون گرز و⁹ گوپال اوی⁷
ز هولش¹⁰ پراگنده شد¹¹ انجمن
ز رستم چو دیدند یک یک نشان¹²
ز¹⁴ پیش تهنمتن سپاهی گران
دو مرد جوان خواست از انجمن¹⁵
بمصر و بیربر چو باد دمان
نوشته بدرد دل از آب¹⁶ خون
بهم بود نیک و بد و جنگ و سور¹⁸
ز رستم نترسم بچنگ اندکی
درازست بر هر سویی دست بد²²

فاستحال علیه النهار لیلا - B؛ پرو رود همچون - IV؛ پرو روز همچون - I

I-доб.:³ سپاه - IV² مظلم

بپوشید پس جوشن کارزار * برخشش دونده برآمد سوار
VI-⁶ اسب - I, IV⁵ فرفع جرزه - B؛ دلیران - L⁴ IV-доб. вариант того же б.
I, 11 هر کس - IV¹⁰ زخم - VI⁹ بدشت - IV؛ بدست - I⁸ او - L⁷ برآورد جوش
و تفرقت جمعهم فانهزم الملک و دخل هاماوران - B؛ B. оп.; I, IV, VI¹² گشت - IV, VI
VI-вместо бб. 232-233 дает:¹⁵ I, IV, VI¹⁴ ز هاماوران - I¹³

برافگند سالار هاماوران * فرستاد نامه بر سواران
گزین کرد پرمایه مردان کار * سخن گوی و داننده و هوشیار
زینیک و بید هر دوانرا یکپست - I, IV, VI¹⁸ دور نیست - I, IV, VI¹⁷ آب و - I¹⁶
باشند - IV¹⁹ و نحن مشترکون فی الخیر و الشر و متفاسمون للفرح و الترح - B
نه از هر کس از - I, IV²² بدان پادشا بد - I, IV²¹ وگر موبدان - VI²⁰
رستمت خود رسد

دل خویش ازین رنج پرداختن
دلش گشت پر خون² و جان³ پر ز درد
میان بستهم جنگ را کینه خواه
کنم شهر ایران ز ترکان تھی
ز بند⁵ کمین گاه و کار سپاه
میان بسته بر⁸ جنگ و⁹ لشکر¹⁰ براند¹¹

کنون چاره باید انداختن
بمارید رستم ز چشم¹ آب زرد
چنین داد پاسخ که من با سپاه
چو یابم ز کاوس شاه آگهی
پس⁴ آگاهی آمد ز کاوس شاه
سپه را یکایک⁶ ز کابل بخواند⁷

200

۴

فرستاد نزدیک کاوس شاه¹²
باشد نامداری ز کندآوران¹⁴
پر از گرز و شمشیر و پر کارزار¹⁵
بپیوستن اندر¹⁶ بد انداختی¹⁷
نرفتن¹⁸ برسم¹⁹ دلاور پلنگ²⁰
اگر چند باشد دلش پر ز کمین
تو رستی ز جنگ و دم²¹ ازدها

یکی مرد بیدار جوینده راه
بنددیک¹³ سالار هاماوران
یکی نامه بنوشت با گیرودار
که بر شاه ایران کمین ساختی
نه مردی بود چاره جستن جنگ
که در جنگ هرگز نسازد کمین
اگر شاه کاوس یابد رها

250

210

چو- VI-⁴ زجان- VI- دل- Л-³ پر ز تاب- VI- تاب- I, IV-² برخ- I, IV-¹
بسته- I-⁸ براند- VI- ز کابل بزایل بخواند- IV-⁷ ز زایل- I, IV, VI-⁶ بندو- I, IV-⁵
و اما اتی الخیر رستم بن دستان بما جری علی کیکاوسی ارسل رسولاً و - Л-5. оп.:
دبیر نويسنده را پیش خواند * بروبر فراوان سخنها براند
پیمای بکردار برنده تیغ * کزو شیر درنده دارد گریغ
بستان- IV-¹⁹ برفتی- IV- بزفتی- I-¹⁸ برافراختی- VI-¹⁷ ایدر- IV-¹⁶
جنگ بد- IV, VI- جنگ وید- I-²¹ نهنگ- I, IV, VI-²⁰

- 180 پراگنده شد در جهان آگهی
 چو بر تخت زرین ندیدند شاه
 ز ترکان و از⁴ دشت نیزه‌وران⁵
 گران⁸ لشکری ساخت افراسیاب
 از ایران برآمد زهر سو خروش
 بر آشفت¹¹ افراسیاب آنزمان¹² 185
 بجنگ اندرون بود لشکر سه ماه
 چندیست است رسم سرای سپنج
 سرانجام نیک و بدش بگذرد
 شکست آمد از ترک بر تازیان
 سپاه اندر ایران پراگنده شد¹⁸ 190
 همه در گرفتند ز²⁰ ایران پناه
 دو بهره سوی²² زاولستان²³ شدند
 که ما را ز بدها تو باشی پناه
 دریغست ایران که ویران شود
 همه جای جنگی²⁷ سواران بدی 195
 کنون جای سختی²⁸ و رنج و بلاست
 کسی کز³⁰ پلنگان بخوردست شیر³¹
- که گم شد ز پالیز سرو سہی¹
 بجستن² گرفتند هر کسی³ کلاه
 ز هر سو پیامد سپاهی⁶ گران⁷
 برآمد سر از خورد و آرام و خواب
 شد آرام⁹ گیتی پر¹⁰ از جنگ و جوش
 بر آویخت با لشکر تازیان¹³
 بدادند سرها ز بهر کلاه
 گهی ناز و نوش و گهی¹⁴ درد و رنج
 شکارست مرگش همی بشکرد¹⁵
 ز بهر¹⁶ فزونی سرآمد زیان¹⁷
 زن و مرد و کودک همه بنده شد¹⁹
 بایرانیان²¹ گشت گیتی سپاه
 بخواہش بر پور دستان شدند
 چو²⁴ گم شد سر²⁵ تاج²⁶ کاوس شاه
 کنام پلنگان و شیران شود
 نشستن گه شهریاران بدی
 نشستن گه تیز چنگ ازدهاست
 بدین³² رنج³³ ما را بود دستگیر³⁴

1 I, IV— б. стоит после б. 178. 2 I— ز ترکان 3 IV— سو 4 Л, IV— (метр нарушен):
 5 VI — کینه‌وران 6 IV, VI — سپاه 7 Б — перевод б. 182 отсутствует 8 I, IV —
 از دمان 12 I— چو شد تند 11 I, IV— (!) تر 10 IV— آن رام 9 Л— یکی 6 VI— زدگر
 13 Л—б. стоит после б. 183; б. 184—после б. 186; I, IV—обратный порядок мисра. 14 I, IV,
 17 I, IV— جستن 16 I, IV, VI— خاکش کجا بسپرد 15 VI— همه از پی آزبا [در]—VI—
 б. стоит после б. 191. 18 VI— شکسته شدند 19 I, IV—б. стоит после б. 186; VI—
 بر 22 IV— بایرانیان 21 Л— که 20 I, IV— з оп. 24 VI— زاولستان 23 I, IV, VI—
 جنگ 27 Л— کنون فر 26 I, IV— سرو 25 VI— که 24 VI— زاولستان 23 I, IV, VI—
 نخوردست شیر 28 I— و شیر 31 I— کو 30 I— جای 29 I, IV, VI— زشتی 28 VI—
 32 I, IV, VI— ازین 33 VI— کار 34 I, IV, VI— следующий б. (198) оп. VI— سپر

165 ز گردان نگهبان دژ شد¹ هزار²
 سراپرده او بتتاراج داد
 برفتند پوشیده رویان دو⁴ خیل
 که سودابه را باز جای آورند
 چو سودابه پوشیدگانرا⁸ بدید
 بمشکین کمند اندر آویخت¹¹ چنگ
 بدیشان چنین گفت کین کار کرد¹²
 چرا¹⁴ روز چنگش نکردند¹⁵ بند
 سپهدار چون گیو و گودرز¹⁸ و طوسی
 همی²⁰ تخت زرین کمینگه کنید²¹
 فرستاد²² گانرا سگان کرد نام
 جدایی نخواستیم ز کاوس گفت
 چو کاوس را بند باید کشید
 170 بگفتند گفتار او با پدر
 به حصنش²⁷ فرستاد نزدیک شوی²⁸
 نشستش²⁹ بیک خانه³⁰ با شهریار
 چو بسته شد آن شاه دیهیمجوی
 175

و فرق علی - B; کممایگان برد و قاراج - VI-3 مائة الف - B-2 دژ را - VI-1
 VI-8 خلیل - IV, VI-7 میان - IV, VI-4; میانه - I-6 نگه - IV-5 و - I, VI-4 عسکره
 I, IV-12 افگند - I, IV, VI-14 دمید - VI-10 برو - VI-9; پتن - I, IV-9 پوشیده رویان
 هلا - B; نکردید - I, IV-15 چو از - IV-14 جنگ - VI-13 بند و رنگ - VI-9; بند و درد
 گودرز و چون گیو - I, IV-18 کمند - I, IV-17 خامشی - VI-16; جامه اش = جامش¹⁶ اخذوه
 همی گفت زرین کمین در کنید - VI-21 همین - I, IV-20 آواز - I, IV, VI-19
 سمن دلبران چون پر - I, IV-23 سمن را پر از خون پر آواز کام - I-23 پرستند - I, IV, VI-22
 VI-26; سورش شد - I, IV-26 66. 173-174 op. - VI-25 اگور - I-24 آواز کینام
 فتقدم بانقادها الى القلعة - B; بندش - I-27 (нарушен метр). دل از کین شد
 و ابتداعها مع زوجها - B; بیکنجانی - I, IV-30 بیستش - I-29 آوی - VI-28
 VI-34 66. 178-179, op. - VI-34 فی بیت واحد

- 145 بهیسته همه¹ لشکرش را² میان بدین⁴ گونه تا یکسر ایمن شدند همه گفته⁶ بودند و آراسته ز بربر برین گونه⁷ آگه شدند شبی بانگ بوق آمد و تاختن ز بربرستان چون پیامد سپاه 150 گرفتند ناگاه کوسرا چه گویند درین مردم پیش¹¹ بین چو پیوسته خون نباشد کسی بود¹³ نیز پیوسته خونی که مهر¹⁴ چو مهر کسیرا بخواهی ستود¹⁶ 155 پسر گر¹⁸ بجاه از تو برتر شود¹⁹ چنین است گیهان ناپاک رای چو کوس بر خیرگی بسته شد یکی کوه بودش سر اندر سحاب 160 یکدی نژ برآورده از کوهسار بیدان نژ فرستاد کوسرا همان²³ مهتران دگررا به بند
- پرسنند بر³ پیش ایرانیان ز چون و چرا و نهیب⁵ و گزند سگالیده از جای بر خاسته سگالش چنین بود همه⁸ شدند⁹ کسیرا نبرد آرزو ساختن بهاماوران شاددل گشت شاه چو گودرز و چون گیو و چون طوسرا¹⁰ چه دانی تو ای کردار¹² اندرین نیاید برو بودن ایمن بسی میزد ز تو تا بگرددت¹⁵ چهر بهاید بسود و زیان آزمود¹⁷ هم از رشک مهر تو لاغر شود²⁰ بهر یاد خیره بچنید ز جای²¹ بهاماوران رای پیوسته شد برآورده²² از قعر آب تو گفستی سپهرستش اندر کنار همان گیو و گودرز و هم طوسرا ابا شاه کوس در نژ فگند

بند. IV-در- I, VI-³ گشادند گردان لشکر-Л-² همی- I, IV-¹
 I, IV-⁸ همه لشکر- I, IV, VI-⁷ خفته- VI-⁶ ز بیم- I, IV-⁵ برین- I, VI-⁴
 چودرز و B- همان گیو و گودرز و هم طوسرا- I, IV, VI-¹⁰ VI-б. оп.⁹ در خور
 پیوسته خون مهر- Л-¹⁴ برو- IV-¹⁵ کردار- Л-¹² زرف- I, IV, VI-¹¹ گیو و طوس
 :Л-доб.¹⁷ بسود- I, IV, VI-¹⁶ تا نبینند- VI- نیا بگرددت- IV- زقابوت گیردش- Л-¹⁵
 زنان دوستی را ز پیدا کنند * همان که دروغست رسوا کنند
 I, IV, VI-²⁰ کمتر بود- I, IV, VI-¹⁹ بود کو- VI- نبود- IV- نوگراو- I-¹⁸
 B- برآورده تا چرخ- I, IV, VI-²² 66.152-157. оп. B- перевод-²¹ بود
 همه- I-²³ کسمانی الهواء و تصافح السماء

تو گفتمی که روی زمین¹ لاله کشت²
 دل آرام با زیب و با فرّ و جاه³
 ستون دو ابرو چو سیمین قلم
 بسودابه بر نام یزدان بخواند⁶
 ز پیداردل پیپر⁷ سر موبدان⁸
 بمستند عهدی بر آیین و⁹ کیش

یکی لشکر آراسته چون بهشت
 چو آمد بنزدیک کوس شاه
 دو یاقوت خندان⁴ دو زرگس دژم
 نگه کرد کوس و⁵ خیره بماند
 یکی انجمن ساخت از بخردان
 سزادید سودابه را جفت خویش

120

۳

ز هر گونه چاره جست اندران
 فرستاده آمد به¹¹ نزدیک شاه
 بیاید خرامان به ایوان¹⁵ خویش
 چو بینند رخشنده گاه¹⁷ بلند¹⁸
 نهان بند او²⁰ بود رایش²¹ درست
 نباشدش بر سر یکی²³ باز جوی²⁴
 که با سور پرخاش دارد بسر²⁵

غمی بد¹⁰ دل شاه هماموران
 چو یک هفته بگذشت هشتم پگاه
 که گر¹² شاه بیند که¹³ مهمان خویش¹⁴
 شود شهر هماموران¹⁶ ارجمند
 بدین¹⁹ گونه با او همی چاره جست
 مگر²² شهر و دختر بماند بدوی
 بدانست سودابه رای پدر

125

دلارای و آن خوب — I, IV, VI — 3. Л-б. стѣит после б. 113. هوا بر — I, IV, VI — 1.

چهره سپاه — I, IV, VI — доб.:

ز هودج برآمد یکی ماه نو * چو آراسته شاه بر گاه نو

ز مشک سیمه کرده بر گل نگار * فروهشته بر غالیه گوشوار

VI — б. оп. 8. IV — 7. براند VI — 6. I, IV — 5. رخشان — I, IV — 4.

آمدش — I, IV — 11. شد — IV, VI — 10. و — оп. ل: ازورای بستد بآیین و — I, IV, VI — 9.

سوی خان خویش — VI: ز پیش — I, IV — 14. به — I, IV — 13. اگر — I, IV — 12.

I, IV — 17. مازندان — I — 16. به مهمان — VI: شود خان — IV: سوی خان — I — 15.

I, IV — 19. VI — бб. 123, 124, 125 после б. 127. 18. ینورها بجمال طلعتہ — Б: رخسار شاه

نہانیش بد بُد و رای درست — IV: و رایش — I — 21. نہانیش بد — I, VI — 20. بہر — VI: بزین

پار اوی — IV: باز اوی — I — 24. نباشد مگر بر سرش — I, IV, VI — 23. کہ تا — VI — 22.

I, IV — 25.

بسشہ گفت سودابه ماهروی * کہ ای پرخرد [بی خرد — IV] شاه آرام جوی

ففطنت اینتہ سودابه لعیلة اہیہا — Б

- 160 سپارم کنون¹ هرچ خواهد² بدوی
غمی گشت و سودابه³ را پیش خواند
بدو گفت کز⁵ مهتر سرفراز
فرستاده چرب گوی آمدست
همی خواهد از من که بی کم من
105 چه گوینی تو اکنون⁷ هوای تو چیست
بدو گفت سودابه زین⁹ چاره نیست
کسی کو بود شهریار جهان
ز¹⁰ پیوند با او چرایی دژم
بدانست سالار هاماوران
110 فرستاده شاه را پیش خواند
ببستند¹³ بندی¹⁴ بر آیین¹⁵ خویش
بیک هفته سالار هاماوران
بیاورد پس خسرو خسته دل
هزار استر²² و اسب و اشتر²³ هزار
115 عماری بمه ماه نو آراسته

لا أخالف امره و سأنفذ ما يريد الی خدمة — بزاید I, IV, VI — ورا¹ I, IV, VI —
B — چندی I, IV, VI —⁴ ³ L, I — سودابه; эти рукописи всюду дают такое начертание. ⁵ L, IV, VI — و ذکر لها
L — باداستانها I, IV, VI —⁶ قد نفذت رسولاً — B — کلی I, IV, VI —⁵ و ذکر لها
ان کان و لا بد — B — گز I, IV, VI —⁹ یکباره I, IV —⁸ زبایک VI —⁸ کنون و
¹² VI — доб.: ¹¹ I, VI — زاین IV — ¹⁰ I, IV, VI — به

یکی داستان زد بدو شهریار * زکار خسود و گزردش روزگار
کرا در پس پیرده بختر بود * اگر تاجدارست بد اختر بود
بدان I, IV, VI —¹⁶ باآئین I, VI —¹⁵ عهدی I, IV, VI —¹⁴ نوشتند VI —¹³
²¹ VI — б. стоит ²⁰ VI — از ¹⁹ I, IV, VI — وکیش ¹⁸ VI — رسم ¹⁷ I, IV — بد
I — доб.: ²⁴ I — استر I, IV, VI —²³ ²² I, IV, VI — اشتر ¹¹⁴ б. 114. ²¹ VI — б. стоит
ز هیوج فروه شسته دیما جلیل * سپاه ایستاده رده خلیل خلیل
IV, VI — доб. варианты того же б.; B — перевод этого б. отсутствует.

بشجوینید کارآزموده مهان²
 زمین پایه تخت عاج منست
 نیابد ازو⁴ کم شود پایگاه
 رخ آشتی را بشویم همی
 شنیدم که گاه⁵ مرا درخورست
 ستوده بهر شهر و هر انجمن
 چنان⁹ دان که خورشید داد تو داد
 بنزدیک سالار هاماوران
 بیماراست لبرا بگفتار نرم
 ازان¹⁵ پس بگفت آنچ بود از پیام
 دلش گشت پردرد و سر شد گران
 جهاندار و پیروز و فرمانرواست
 که از¹⁸ جان شیرین گرامی ترست
 ندارم پی و¹⁹ مایه کارزار
 بپوشیم²¹ و بر دل بخوابیم²³ خشم
 که سر نیست این آرزورا نه بن
 که آنرا سه²³ دیگر ندانیم نیز
 بفرزند بودم دل آراسته
 و گر شاه ایران ستاند همی

بگوینش که پیوند ما¹ در جهان
 که³ خورشید روشن ز تاج منست
 هرآنکس که در سایه من پناه
 کنون با تو پیوند جویم همی
 پس پرده تو یکی دخترست
 که پاکیزه تخم⁶ ست و پاکیزه تن
 چو⁷ داماد⁸ یابی چو پور قباد
 بشد مرد پیدار¹⁰ روشن¹¹ روان¹²
 زبان کرد گوینا و دل کرد گرم
 ز کوس دادش فراوان¹³ سلام¹⁴
 چو بشنید ازو شاه¹⁶ هاماوران
 همی گفت هرچند کو پادشاست¹⁷
 مرا در جهان این یکی دخترست
 فرستاده را گر کنم سرد و خوار
 همان به که این دردا نیز²⁰ چشم
 چنین گفت بامرد شیرین سخن
 همی خواهد از من گرامی دو چیز
 مرا پشت گرمی بد از خواسته
 بمن زین سپس جان نماند همی

85

90

95

1 I, IV, VI- زمین; 2 VI-доб. مصاهرتنا; 3 I, IV, VI- چو

که تختیم بهامون ز گردون پرست * درخشنده چون برفلك اخترست

6 I, IV, VI- تلیق بتختنا; 7 I, IV, VI- تخت; 8 I, IV, VI- ورا; 9 I, IV, VI- چو

یعین VI- 9 (метр нарушен). داد (?)- VI- 8 که I, VI- 7 لظہارة اصلها; 10 I, IV, VI- دانای

11 I, IV, VI- چیره; 12 I, IV, VI- خیره; 13 I, IV, VI- زبان

14 I, IV, VI- پیام; 15 I, IV, VI- وزان; 16 I, IV, VI- سالار; 17 IV- پارساست; 18 IV-

بپوشیم- 22 II بخوابیم; 21 IV- بر دو; 20 VI- بدو; 19 VI- کم از

اینرا سه- VI; 23 IV- آذراش

65 نغسستین سپهدار هاماوران
غمی گشت وز شاه زنهار خواست
به پیمان که از شهر² هاماوران
ز اسپ و سلیج و ز تخت و کلاه
چو این داده باشد پرو بگذرد
70 ز گوینده بشنید کاوس کی
که یکسر همه⁶ در پناه منید

ببفکنند شمشیر و گرز گران
بدانست کان روزگار¹ بلاست
سپهدار دهد ساو و باز³ گران
فرستد بنزدیک⁴ کاوس شاه
سپاهشی پرو بوم او نسپرد⁵
برین گفتهها پاسخ افکنند پی
پرستنده⁷ تاج و گاه منید

۲

ازان⁸ پس بکاوس گوینده گفت
که از سرو بالاش زیباتر¹⁰ ست
ببالا بلند¹¹ و بگیسو کمند
75 بهشتی ست آراسته پر¹² نگار
نشايد که باشد بجز¹⁴ جفت شاه
بچنینیید کاوس را دل ز جای
گزین کرد شاه از میان گروه
گرازمایه و گرد¹⁵ و مغزش¹⁶ گران
80 [چنین گفت رایش بمن تازه کن¹⁸

که او⁹ دختری دارد اندر نهفت
ز مشک سیه بر سرش افسرست
زدانش چو خنجر لبانش چو قند
چو خورشید تابان بخرم بهار¹³
چه نیکو بود شاهرا جفت ماه
چنین داد پاسخ که اینست رای
یکی مرد ببیدار دانش پزوه
بفرمود تا شد¹⁷ بهاماوران
بیارای مغزش بشیرین سخن¹⁹

سپارد بدو تاج و ساو — VI-³ به پیمان آن شاه — VI-² شاه — IV-² روز — VI-¹
چو — IV-⁴ چه گوینده — I-⁷ شما — I, IV-⁶ بگذرد — VI-⁵ فرستاد نزدیک — VI-⁴
نیکوتر — I, IV-¹⁰ وی — I, IV-⁹ وزان — I, IV, VI-⁸ پزوهنده — VI-⁵ گوینده
جز او — IV, VI-¹⁴ جزو — I-¹⁴ نگار — VI-¹³ چون — IV, VI-¹² کمند — I-¹¹
— IV-¹⁷ با سنگ و گرز — VI-¹⁶ گرز — I, IV-¹⁶ گرازمایه اش نسل — I, IV-¹⁵
بدو گفت کاوس رخ باز کن — VI-¹⁸ (метр нарушен) تا شهید (؟) — VI-¹⁷ باشد

¹⁹ Л—б. оп.; Б—перевод б. 80 отсутствует.

پدید آمد از تاژیان کاستی
 درفش بیافراخت³ از مصر و شام
 در کشتی خوار بگذاشتند
 که انباز دارد بشاهنشاهی
 سپه⁶ شاددل شاه⁷ گیتی فرورز
 بچوشید شمشیرها در⁹ نیام
 بدان سو کجا دشمن آمد پدید¹¹
 برآشفت و بر آب لشکر¹³ شناخت¹⁴
 اگر پای با¹⁵ راه¹⁶ کردی شمار
 ز گیتی برین گونه جویند بهر
 زره در¹⁸ میانه برآسو که خواست
 بهر کشوری در سپاهی گران
 برآمد ز آب زره²¹ با سپاه
 سپهرا سوی بربر آمد گذر
 به بربرستان در شدند²⁷ انجمن
 شد از نعل اسبان ایشان²⁹ ستوه
 نه گور زیان یافت بر دشت راه³¹
 هماندر³² هوا ابر و پرتان عقاب

چو شد کار گیتی بران¹ راستی
 یکی با گهر مرد با گنج و نام²
 ز کاوس⁴ کی روی بر قافتند⁵
 چو آمد بشاه جهان آگهی
 بزد کوس و برداشت از نیمروز
 همه⁸ بر سپهرها نشستند نام
 سپهرا ز هامون بدریا¹⁰ کشید
 بی اندازه کشتی و زورق¹² بساخت
 همانا که فرسنگ بودی هزار
 همی راند تا در میان سه شهر
 بدست چپش مصر و بربر برآست¹⁷
 به پیش اندرون شهر¹⁹ هاماوران²⁰
 خبر شد پدیشان که کاوس شاه
 هم آواز²² گشتند یک با دگر²³
 یکی گشت²⁴ چندان²⁵ یل²⁶ تیغزن
 سپاهی که دریا و صحرا²⁸ و کوه
 نبرد شیر نژده را خوابگاه³⁰
 پیلنگ از بر سنگ و ماهی در آب

30

35

40

45

کاوس و - IV, VI - 4 برافراشت - I, IV, VI - 3 کام - I, IV - 2 بدین - I, IV - 1
 سپه شاد و شه شاد و - VI - 7 شده - I, IV - 6 گاشتند - I, IV, VI - 5
 کس اندر - I - 11 ز دریا سپهرا بهامون - VI - 10 از - II - 9 سپه - IV - 8
 بدودر - I - 12 چو کاوس لشکر بخشکی کشید - IV - 13 جهان کوه و صحرا ندید
 ابراهرا - VI - 16 را - I, IV - 15 کشتی شناخت - VI - 14 پیاراست لشکر بدودر - I, IV - 13
 - I, IV, VI - 19 بر - I, IV, VI - 18 مصر و هم بربر است - VI - 17 پای
 مازندران - VI - 20 و قدامها البحر و کانت هذه المدينة تسمى هاماوران - B - شاه
 سپه بود - IV, VI - 24 با یکدگر - I, IV, VI - 23 باواز - IV - 22 ز دریای چین - VI - 21
 اسبان از ایشان - IV - 29 هامون - VI - 28 شده - IV - 27 سر - II - 26 چندین - VI - 25
 همان در - VI - 32 نه پیل زیان رفت بر دشت شاه - VI - 31 جایگاه - I, IV, VI - 30

عمود گران از میان¹ برکشید
 ابا نیزه³ و تیر جوشن گذار
 دمان از پس اندر⁴ همی رفت شاه
 بگرداندرون نیزه‌داری نماند
 چو بر گشته دیدند باد⁵ نبرد
 جگر خسته و پر گناه⁶ آمدند
 همه باژرا⁷ گردن افکنده ایم
 سپاسی ز گنجور بر سر نهیم⁸
 یکی راه و آیین نو ساختشان
 برآمد ابا¹² ناله کز نه‌نای¹³
 سوی کوه قاف آمد و¹⁶ باخت
 نیایش کنان برگرفتند راه¹⁸
 بسر بر نهادند باژ¹⁹ گران
 بی آزار رفتند²¹ شاه و سپاه
 همه هم‌انئ پور دستان کشید
 گهی رود و می خواست²² گه باز و یوز
 که بر گوشه گلسستان رست خار
 نشیب آیدش²⁴ چون شود بر فراز²⁵

چو گوردز گیتی بران گونه دید
 بزد اسپ با نامداران² هزار
 بر آویخت و بدرید قلب سپاه
 تو گفستی ز بربر سواری نماند
 15 پشهر اندرون هر که بد سالخورد
 همه پیش کوس شاه آمدند
 که ما شاه را چاکر و بنده ایم
 بجای نرم زر و گوهر دهیم
 ببخشود کوس و⁹ بنواختشان
 20 وزانجایگه بانگ¹⁰ صنج¹¹ و درای
 چو آمد بر¹⁴ شهر مکران¹⁵ گذر
 چو آگاهی آمد بریشان¹⁷ ز شاه
 پذیره شدندش همه مهتران
 چو فرمان گزیدند بگرفت²⁰ راه
 25 سپهرا سوی زابلستان کشید
 ببد شاه یک ماه در نیمروز
 برین بر نیامد بسی روزگار
 کسی²³ از آزمایش نیابد جواز

نامداری - 2 Л - عمود گران را ز زمین - VI - ز کوهه عمود گران - I, IV - 1
 وجعلوا - Б - زعذر خواه - I, IV - 6 کل - VI - 5 پس او - I, IV, VI - 4 ابا جوشن - VI - 3
 و - VI - 9 دهیم - VI - 8 همان تاج را - VI - همان باژرا - IV - 7 يعتذرون اليه
 I, IV - 12; برآمد همان - VI - 12 صنج - I, IV - 11 همانگاه آواز - VI - بانگ و - IV - 10
 13 Л - доб.: خروش آمد و

بتوفید گیتی چو لشکر براند * بروز اندرون روشنایی نماند
 و سار حتی وصل الی نواحی المغرب - Б - بربر - I, IV - 15 آمدش از - I, IV - 14
 VI - 6. on. 18 بایشان - I - بدیشان - IV, VI - 17 از - VI - 16 و جانب جبل قاف
 VI - 22 گشته است - VI - زبر گشت - I, IV - 21 و جستند - I, IV, VI - 20 تاج - VI - 19
 بود سرفراز - VI - 25 آمدش - I - 24 خود - Л - 23 رود میخواست

رزم کاوس با شاه هاماوران

۱

که در پادشاهی بچندی ز جای
گذر کرد ازان پس بمکران زمین
میانها ندید ایچ رنج از گره^۵
نکرد آزمون گاو^۷ با شیر تاو
جهانجوی^۸ با تخت و افسر شدند
زمانه دگر گونه تر شد برنگ
که برخاست از لشکر شاه بزم^{۱۰}
خور از گرد اسبان پرازدیشه^{۱۲} گشت^{۱۱}
کس از خاک^{۱۴} دست و عنانرا ندید^{۱۵}
بران سان که برخیزد از آب موج^{۱۷}

ازان^۱ پس چنین^۲ کرد کاوس رای
از ایران بشد تا بتوران و چین^۳
زمکران شد آراسته تا زره^۴
پذیرفت هر مهتری باز و ساو^۶
چنین هم گرازان ببربر شدند^۵
شاه بربرستان پیاراست جنگ
سپاهی پیامد ز بربر بزم^۹
هوا گفتی از نیزه چون پیشه گشت^{۱۱}
ز گرد سپه پیل شد^{۱۳} ناپدید
بزخم اندر آمد همی^{۱۶} فوج فوج^{۱۰}

بلاد الترك B-; بتوران زمین VI-; و оп. و Л-^۳ چنان I, IV-^۲ وزان I, VI-^۱
ندیدند بوند و گره I-^۵ الی بحر زره B-; بشد تا بآب زره VI-^۴ و الصین
نید VI-^۷ بازتاو VI-^۶ نید هیچ رنجی کسی را بزه VI-; ندیدند و بوند و گره IV-
; که برخاست گفتی ز گردش زمین I-^{۱۰} زمین I-^۹ و I, VI-^۸ گاورا هیچ
VI-^{۱۴} شد هوا VI-^{۱۳} جفاپیشه II-^{۱۲} شد Л-^{۱۱} I, IV, VI-б. стоит после б. 8.
و انسدت ذیول القتام انسدتال جنح الظلام B-; I, IV, VI-^{۱۵} обратный порядок мисра; گورد
حتى لم یکد آن یری الناظر یده و الفارسی عنانه I-б.оп.^{۱۷} سپه VI-^{۱۶}

همی جور و بیداد را در بیست
 چو باز آمد از شهر مازندران
 بدو گفت از ایران بگردان بدی
 و را کام و فرم آن مزرز داد
 جهانرا نموده بسی دست برد¹
 نیامد همی بر دل از مرگ یاد
 بیماراست گیتی چو³ باغ ارم
 ز بد بسته شد دست اهریمنی
 ز مازندران بستند آن تاج و گاه
 که کاوش شاه این⁵ بزرگی گرفت
 کشیدند صف بر در شهریار
 بر از داد و آگنده از⁶ خواسته
 به پیش آورم جنگ هاماوران⁸

پشادی بر تخت زرین نشست
 زمین را بپخشید برمهتران
 بطوسی آنزمان داد اسپهبدی
 پس آنگه سپاهان بگودرز داد
 وزان پس پشادی ومی دست برد
 بزد گردن غم بشمشیر داد
 زمین گشت² پر سبزه و آب و نم
 توانگر شد از داد و از ایمنی
 بگیتی خبر شد که کاوش شاه
 بماندند یکسر همه زین⁴ شکفت
 همه پاک با هدیه و با نثار
 جهان چون بهشتی شد آراسته
 سر آمد کنون⁷ رزم مازندران

910

915

VI-؛ شد آراسته همچو³ I, IV-بود VI-² 906-910 on. I, IV, VI-66.¹
 VI-⁶ گاه IV-؛ آن I, VI-⁵ درین بر VI-؛ زن IV-⁴ جهان گشته برسان
 I, IV-6. on.؛ کنون گوش کن جنگ نام آوران VI-⁸ شنیدی همه VI-⁷ پر خوبی و

بمآزندان کرد زان پس درنگ
 که هرگونه مردم² آید بکار
 که بر هر سوی راه بنمود راست³
 چنین دادمش راستی را نوید
 یکی عهد و مهتری پروپر درست
 پرستش کندش همه مهتران
 بر زد جهاندار بیدار دست⁵
 ز اولاد چندی سختها براند⁶
 وزانجا نسوی پارس بنهاد روی

بیک هفته بناویژگان می¹ بچنگ
 تهمتن چنین گفت با شهریار
 مرا این هنرها ز اولاد خاست
 بمآزندان دارد اکنون امید
 کنون خلعت شاه باید نخواست
 که تا زنده⁴ باشد بمآزندان
 چو بشنید گفتار خسروپرست
 ز مآزندان مهترانرا بخواند:
 سپرد آن زمان تخت شاهی بدوی

875

۱۷

ز گرد سپه شد هوا⁷ ناپدید
 زن و مرد شد پیش او با خروش
 می و رود و رامشگران خواستند
 ز ایران برآمد یکی ماه نو
 در گنجهای کهن برگشاد
 بدیوان دینار دادن نشاند⁹
 بزرگان لشکر¹⁰ شدند انجمن
 بران¹¹ نامور پیشگاه¹² آمدند

چو کاوس در شهر ایران رسید
 برآمد همی تا بخورشید جوش
 همه شهر ایران بیاراستند
 جهان سردسیر نو شد از شاه نو
 چو بر تخت بنشست پیروز و⁸ شاد
 ز هر جای روزی دهانرا بخواند
 برآمد خروش از در پیلتن
 همه شادمان نزد شاه آمدند

880

885

بر سوی من راه پیمود - I, IV, 3 گونه مرد اندر - IV, 2 با بجام می بد - I, IV, VI, 1
 :Л-доб. 6 سپهبد بخلعت بیازید دست - VI, 5 که او شاه - I, IV, VI, 4 راست
 چنین گفت کین بر شما پادشاه * که چونان ندیدست خورشید و ماه
 از اسمان تازی بزرین ستام * ز شمشیر هندی بزرین نیام
 ز دیبای رومی ز بزرگان * وزان ژنده پیلان جنگی چهار
 نهاده بریشان همه تخت زر * بزراندرون برنشاند گهر
 I, IV, 11 همه نامداران - VI, 10 بخواند - VI, 9 پیروزه - IV, on; VI, 8 جهان - VI, 7
 بارگاه - VI; تخت و گاه - I, IV, 12 بدان - VI; زبر

چندین گفت کاوردم ان لغت کوه
 پرویش² نگه کرد کاوس شاه
 وزان رنجهای کهن یاد کرد³
 بدرخیم فرمود تا تیغ تیز
 بلشکر گهش کس فرستاد زود
 ز گنج و ز تخت و ز نژ و گهر⁷
 نهادند هر جای چون کوه کوه
 سزاوار هر کس بیخشید گنج
 ز دیوان هر آنکس که بد ناسپاسی
 بفرمودشان تا بریدند سر
 وز آن پس پیامد بجای نماز
 بیك هفته بر پیش یزدان پاك
 بهشتم در گنجهها کرد باز
 همیگشت يك هفته زین گونه نیز
 سیم هفته چون کارها گشت¹⁴ راست

4 I, IV - کرد یاد - 3 I, IV بدو در - 2 I, IV زچنگم - VI - 1 ز رستم

6 I, IV - доб.: باد سرد - VI - 5 I, IV - سردباد - VI - 5 I, IV - 6 I, IV - доб.:

تهمتن گرفت آنگهی ریش او * کشید و برون بردش از پیش او
 بفرمان آن خسرو نامدار * بکردند از آن پس ورا پاره پار
 VI - доб.:

چو کشته شد آن شاه بیدادگر * که در خور نبودش کلاه و کمر
 10 VI - خصوصاً - 9 IV تیغ و گهر - 8 I, IV کلاه و کمر - IV - 7 I - 7 I -
 6. 863 стоит после б. 865. 11 VI -

بکشت و تبه کردشان سربر * ز دیوان بپرداخت آن بوم و بر
 12 VI - доб.:

همیگفت کای داور داوران * فروزنده گردون بدین اختران
 همه فر فیروزی از فرّ تست * از آخر توپی هم تو بودی نخست
 13 IV - 6. оп. 14 VI - کرد 15 I, IV, VI - بیجاده

بدو¹ گفت رستم که چون رزم سخت
 مرا دید چون شاه³ مازندران
 برخاش دلور سپردم عنان
 گمانم چنان بد که او شد نگون⁵
 برین گونه شد سنگ در پیش من
 برین گونه خارا یکی کوه گشت
 بلشکر گمش برد باید کنون
 ز لشکر هر آنکس که بد زورمند
 نه برخاست از جای سنگ گران
 گو پیلتن کرد چنگال باز
 بران گونه آن سنگ را برگرفت
 پیاده¹⁶ همی رفت بر کتف کوه¹⁷
 اجر کردگار آفرین خواندند
 به پیش سراپرده شاه برد
 بدو گفت ارایدونک پیدا شوی
 و گرنه به گرز و بتیغ¹⁹ و تبر
 چو بشنید شد چون یکی²¹ پاره²² اجر
 قهمتن گرفت آن زمان دست او

ببود و بیفروخت پیروز² بخت
 بگردن برآورده گرز گران⁴
 زدم بر کمر بند گبرش سنان
 کنون⁶ آید⁷ از کوه زین برون
 نبود آگه از رای⁸ کم پیش من⁹
 ز جنگ و ز مردی بیانده گشت
 مگر کاید از سنگ خارا برون¹⁰
 بسودند¹¹ چنگ¹² آزمودند بند¹³
 میان اندرون¹⁴ شاه مازندران
 بران آزمایش نبودش نیباز
 کزو ماند لشکر سراسر¹⁵ شگفت
 خروشان پس پشت او در¹⁸ گروه
 پرو ز و گوهر بر افشانند
 بیفگند و ایرانیانرا سپرد
 بگردی ازین تنبل و جادوی
 بترم همه سنگ را سر بسر²⁰
 بسر برش پولاد و بر تنش²³ گبر
 بخندید و زی شاه²⁴ بنهاد روی

840

845

850

855

¹ I, IV, VI - چنین   ² I, IV, VI - بیدار   ³ I, IV - ز آن شاه   ⁴ Л - б. он.;
 آمد - ⁷ IV   ⁵ Л, VI - خون   ⁶ VI - روان   ⁸ I - از آن
 VI - б. он.   ⁹ I - آگه او از - ¹⁰ I, IV, VI - б. он.   ¹¹ VI - برفتند   ¹² I, IV, VI - سنگ
 سفت - ¹⁷ IV   ¹⁶ IV - بجازو   ¹⁵ VI - همانده   ¹⁴ I, IV - میانه درون
 هم - ¹⁸ Л   ¹⁹ I, IV, VI - پولاد تیغ - Б   ²⁰ VI - доб.:
 و قطع تک قطعاً

چو بشنید سالار مازندران * بجنبید در مغز سنگ گران
 در برش - ²³ I, IV   ²² I, IV - همچو یکپاره - ²¹ VI
 سوی شاه کاؤس - ²⁴ VI

- 820 ازان میمنه تا بدان میسره
 ز شبگیر تا تیره شد آفتاب
 ز چهره بشد شرم و آیین مهر
 ز کشته² بهر جای بر توده گشت³
 چو رعد خروشنده شد⁴ بوق⁵ و کوس
 ازان سو که بد شاه ماندران
 825 زمانی⁷ نکرد او یله جای خویش
 چو دیوان و پیلان¹⁰ پرخاشجوی
 جهانجوی کرد از جهاندار یاد
 بر آهیخت گرز و بر آورد¹³ جوش
 بر آورد¹⁵ آن گرد¹⁶ سالار کش
 830 فگنده همه دشت خرطوم پیل
 ازان پس تهمتن یکی نیزه خواست
 چو بر نیزه¹⁷ رستم افگند چشم
 یکی نیزه زد بر کمر بند اوی
 شد از جادویی تنش یک¹⁹ لغت کوه
 835 تهمتن فروماند اندر²² شگفت
 رسید اندران جای²⁴ کاوس شاه
 برستم چنین گفت کای سرفراز

خروشان شده - IV - 4 بود - IV, VI - 5 کرد - L - 6 مردم - VI - 2 رمه - IV - 1
 از بیم در پرده - VI - 7 اندر سراپرده - I, IV - 8 طبل - I, IV - 5 خروشان همی - VI -
 خود - IV - 9 خود و دیو و پیلان - I - 10 جای - IV, VI - 9 بر - I - 8 زمردی - VI - 7
 б. оп. - L, I - 12 یکباره - I, IV, VI - 11 خود و شیر و پیلان - VI - 10 نو پیل و دیوان
 - L - б. оп.; I - 14 برانگیخت - VI - 13
 بر آهیخت گرز و بر انگیخت اسپ * پیامد بکردار آذر گشسپ
 کرد - VI - 17 گرز - VI - 16 از آواز - I, IV, VI - 15 827. б. 828. стоит перед б. 827. IV - б.
 I - 20 چون یکی - VI - 19 833. б. 833. стоит после б. 833. I, IV, VI - б. 18
 اندرو نیزه - L - 24 بدندان - L, VI - 23 از در - I, IV, VI - 22 بران بد - I, IV - 21 ایوان

هوا نیلگون شد زمین آبنوس
 همی آتش افروخت از گرز و تیغ
 ز بس نیزه² و گونه گونه درفش³
 همه موجش از خنجر و گرز و تیر⁴
 سوی غرق دارند گویسی شتاب⁵
 چو باد⁶ خزان بارد ازبید بر گ
 بروی اندر آورده بودند⁷ روی
 ز سر برگرفت آن کیانی کلاه
 پیامد همی بود گریبان⁸ پپای⁹
 چنین گرفت کای داور راست گوی
 تویی آفریننده آب و خاک¹⁰
 بمن تازه کن تغت شاهنشاهی
 پیامد بر نامور لشکرش
 بجنبید چون کوه لشکر¹¹ ز جای
 به¹² پشت سپاه اندر آرد کوس
 چو رهام و گرگین جنگ آوران
 درفشی برافراخته هفت¹³ یاز
 برفتند با نامداران نیو
 زمینرا بخون دلیران بشست
 سلیح و سپه¹⁴ برد و کوس و بنه¹⁵

برآمد زهر دو سپه بوق و کوس
 چو برق درخشنده از تیره¹ میخ
 هوا گشت سرخ و سیاه و بنفش
 زمین شد بگردار دریای تیر²
 دوان بادپایان چو کشتی بر آب
 همی گرز³ پارید بر خود و ترگ
 یک هفته دو لشکر نامجوی
 به شستم جهاندار⁴ کاوس شاه
 پپیش جهاندار گیهان خدای⁵
 از آن پس بمالید بر خاک روی
 برین نره دیوان بی بیم⁶ و پاک
 مرا ده تو پیروزی و فرهی
 بپوشید از آن پس بمغفر سرش
 خروش آمد و ناله کتر نای
 سپهبد بفرمود تا گیو و طوس
 چو گودرز بازننگه شاوران
 گرازه همی شد⁷ بسان گراز
 چو فرهاد و خرداد و برزین و گیو
 تهمتن بقلب اندر آمد زخست
 چو گودرز کشواد بر میمنه

زیس - VI - 5 دریای خون - VI - 4 بنفش - IV - 3 زمین تیره - I, IV - 2 تیغ - I - 1
 آورده زین - I, IV - 9 تیر - VI - 8 ماه - I, IV - 7 VI - 6. оп. 6 نیزه و خنجر آبگون
 جهان - VI - جهاندار او رهنمای - IV: جهان داور رهنمای - I - 11 سپهدار - VI - 10 گونه
 ترس - I, IV, VI - 14 پچای - I - 13 همی بود گریبان و فلان - VI - 12 آفرین یک خدای
 با - Л - 16 в тексте - по Т. - باد و خاک - I, IV - 7: زاد و خاک - VI - 6: داد و پاک - Л - 15
 و تزا حفت الصفوف - Б: با پیل لشکر - VI: چون پیل رستم - I, IV - 7: پیل رستم
 سپه - VI - 20: سپهر - I, IV - 20 هشت - I, IV, VI - 19 پیامد - I, IV, VI - 18 ز - I, IV, VI - 17
 بود و گوش 21 Л - 6. стоит после б. 819.

- 780 بدو¹ گفت کاوس کین کار تست
 چو بشنید ازو این سخن پهلوان
 برانگیخت رخس دلور ز جای
 بآورد گه رفت چون پیل مست
 عنانرا به پیچید و برخاست کرد
 بجویان چنین گفت کای بدنشان
 کنون بر تو بر جای بخشایش است
 بگرید ترا آنک زاینده بود
 بدو گفت جویان که ایمن مشو
 که اکنون بدژد جگر مادرت
 چو آواز جویان برستم رسید
 790 پس پشت او اندر آمد چو گرد
 بزد نیزه بر بند درع و زره
 ز زینش جدا کرد و برداشتش
 بینداخت از پشت اسبش بخاک
 دلپیران و گردان ماندردان
 795 سپه شد شکسته دل و زرد روی
 بفرمود سالار¹⁸ ماندردان
 که یکسر بتازید¹⁹ و جنگ آورید
- از ایران نخواهد کسی این جنگ² جست
 پیامد بکردار شیر زبان³
 بچنگ اندرون نیزه سرگرای
 یکی پیل⁴ زیر ازدهایی بدست
 ز بانگش⁵ بلرزید دشت نبرد
 پیفگنده⁶ قامت ز گرد نکشان
 نه هنگام آورد⁷ و آرامش⁸ است
 فزاینده بود از گزاینده⁹ بود
 ز جویان و از خنجر سر سر درو
 بگرید بدین جوشن و مغفرت¹⁰
 790 خروشی چو شیر زبان برکشید¹¹
 سنان بر کمر بند او راست کرد
 زره را نماند ایچ¹² بند و¹³ گره
 چو بر بابزن مرغ بر گاشتش¹⁴
 دهان پر ز خون¹⁵ وزره¹⁶ چاک چاک
 بخیره فرو ماندند اندردان
 برآمد ز آورد گه گفت و گوی¹⁷
 بیکسر سپاه از کران تا کران
 همه رسم و راه پلنگ آورد

شیر - VI; پاره - I, IV, VI
 آسایش - I, IV, VI
 آرام - I, IV
 بیفتاد - VI
 گرزش - IV; گردش - I
 3 I, IV, VI - б. оп.
 4 I, IV, VI - چنبن
 5 I - گرزش
 6 VI - آرام
 7 I, IV - آرام
 8 I, IV, VI - آسایش
 9 I, IV, VI - چنبن
 10 I - خنجرت
 11 I, IV - доб.:
 چو رستم شنید این سخنها تمام * برآورد یک نعره و گفت نام
 IV - доб.:

بخیرید از جای برکرد رخس * گو شیر دل رستم تاج بخش
 دهن - IV
 دهن پر ز خاک - I, IV
 برداشتش - IV, VI
 تاو - I
 آنچه - VI
 بگفتند رندان - VI
 18 VI - 66. 795, 796 оп.
 تو گوئی بچانشان همه زخم او - I, IV
 17 I, IV, VI - که سر بر فرازید
 19 I, IV, VI - که سر بر فرازید

- 765 چو گودرز کَشوواد بر میسره سپهدار کاوسی در قلمگاه
 به پیش سپاه اندرون پهلتن
 یکی نامداری ز مازندران
 که جویان² بدش نام و جوینده بود
- 770 بدستوری شاه دیوان³ برفت
 همی جوشن اندر تنش⁵ برفروخت
 پیامد بایران سپه⁷ بر گذشت
 همی گفت با من که جوید نبرد
 نشد هیچکس پیش جویان⁹ برون
 باواز گفت آنزمان شهریار
 که زین دیوتان سر چرا¹² خیره شد¹³
 ندادند پاسخ دلیران¹⁵ بشاه
 یکی بر گرایید رستم عنان
 که دستور باشد مرا شهریار
- 775
- شده کوه آهن زمین¹ یکسره
 ز هر سو رده برگشیده سپاه
 که در جنگ هرگز ندیدی شکن
 بگردن برآورده گرز گران
 گراینده گرز و گوینده بود
 به پیش سپهدار⁴ کاوسی گفت
 همی تَف⁶ تیغش زمین را بسوخت
 بتوفید از آواز او کوه و دشت
 کسی کو برانگیزد از آب گرد⁸
 نه رگشان بجنبید در تن نه خون¹⁰
 بگردان هشیار و مردان کار¹¹
 از آواز او رویتان¹⁴ تیره شد¹³
 ز جویان بپژمرد گفتی¹⁶ سپاه
 بر شاه شد تا بداده سنان¹⁷
 شدن¹⁸ پیش این دیو¹⁹ ناسازگار

VI-⁴ گویا- VI; جویا- I, IV-³ جویان- Б; جویا- IV-² همه- I, IV, VI-¹
 VI-⁸ доб.: بایرانیان- I, IV, VI-⁷ آب- I, IV, VI-⁶ پرش- IV-⁵ به پیش صف شاه
 همی گشت غران میان دو صف * خروشان و بر لب برآورده کف
 VI-⁹ جویا- VI-¹⁰ I, IV-¹⁰ б. оп.; VI-
 از ایران نشد پیش او کس بچنگ * همی کرد جویا بمیدان درنگ
 I, IV-¹¹
 بایرانیان گفت کاوسی شاه * که سرتان نیابد سوی شرم راه
 VI-
 بایرانیان گفت کاوسی شاه * بتابید سرتان ز آیین راه
 روزتان- VI-¹⁴ گشت- VI-¹³ کزین دیو دلتان چنین- IV-¹² چنین- IV, VI-¹²
 بگردن برآورد رخشان- I, IV-¹⁷ بپژمرد بر جای کوس و- VI-¹⁶ از ایران- I, IV-¹⁵
 مرد- I, IV-¹⁹ شده- VI-¹⁸ با زدوده عنان- VI; سنان

دل کینه دارش پر از جوش خون
همه کرد برشاه ایران پدید
دلیری کن و رزم دیوان³ بسیج
چنان دان که خوارند بر چشم من⁴

750 چو آمد بنزدیک شاه اندرون
ز مازندران هرچ دید¹ و شنید
وزان پس ورا² گفت مندیسی هیچ
دلیران و گردان ان انجمن

۱۵

شاه اندر زمان⁵ رزم را کرد ساز
سپه را همه سوی هامون کشید
چو گرد سپاه⁶ از میان پر دمید
زمین آمد از پای اسبان⁸ ستوه
نجست ایج¹⁰ هنگام رفتن زمان

755 چو رستم زمازندران گشت باز
سراپرده از شهر بیرون کشید
سپاهی که خورشید شد ناپدید
نه دریا پدید و نه هامون و کوه⁷
همی راند لشکر برانسان⁹ دمان

۱۶

که تنگ اندر آمد ز دیوان سپاه
نخستین بران کینه بندد¹¹ کمر
بگیو و بگرگین آزادگان
سنان و سپرها¹² پپیراستند
کشیدند بر دشت مازندران
دل کوه پر ناله کتر نای

760 چو آگاهی آمد بکاوس شاه
بفرمود تا رستم زال زر
بطوس و بگودرز کشوادگان
بفرمود تا لشکر آراستند
سراپرده شهریار و سران
ابر¹³ میمنه طوس نوذر بیای

دلیری و جنگ دلیران - I, VI³ روان - VI⁴; بدو - IV² گفت - I, IV¹

T - доб.: و اعلم أن اسودهم و رجالهم احقر فی عینی من التراب - B; Л - б. оп.⁴

که نرزم نیرزند یک ذره خاک * بدین گرز ازیشان برآرم هلاک

نه هامون پدید و نه صحرا نه کوه - I, IV, VI⁷ سپاه - IV, VI⁶ شه جادوان - I, IV, VI⁵

آنچه - VI¹⁰ ازافسو⁹ - VI; ازانسان - I, IV, VI⁹ زمین گشت از پای پیلان - I, IV, VI⁸

سوی - I, IV, VI¹³ تبیره - IV¹² بدین بدین کین - IV, VI¹¹; کین بپندد - I¹¹

اگرچه دل و چنگک شیران تو یی
 بر اورنگ زرین و برسر¹ کلاه
 نه رسم² کیان بد نه آیین پیش³
 کزین برتری⁴ خواری آید بروی
 وگرنه زمانت سرآرد سنان⁷
 تو پیدا نبینی⁸ سرت را ز پای
 یکی راه برگیر⁹ و بفرگن کمان¹⁰
 سرآید شمارا همه¹¹ گفت و گوی
 بشاه¹² و سپاه و رد¹³ و پهلوان
 سرش تیزتر شد به پیکار¹⁴ اوی
 بفرمود تا خلعت آرند شاه¹⁵
 که ننگ آمدش زان¹⁷ کلاه و کمر¹⁸
 همه تیره دید اختر و ماه اوی¹⁹
 سرش گشته بُد زان سخنها گران²⁰

بگویش که سالار ایران تو یی
 منم شاه مازندران با سپاه
 مرا بیمده خواندن پیش خویش
 براندیش و تخت بزرگان مجوی
 سوی گاه⁵ ایران بگردان⁶ عنان
 اگر با سپه من بچنیم ز جای
 تو افتاده بی گمان در گمان
 چو من تنگ روی اندر آرم بروی
 نگه کرد رستم بروشن روان
 نیامدش با مغز گفتار اوی
 تهمتن چو برخاست کاید براه
 نپذیرفت ازو جامه و اسب¹⁶ و زر
 بیامد دژم از بر گاه اوی
 برون آمد از شهر مازندران

740

745

1, 4 آیین و کیش - I; باشد و رسم کیش - IV, VI³ رای - VI² زرین - I, IV, VI¹
 عنان - VI; زمان - I⁷ نه پیچان - J⁶ شهر - I, VI⁵ کزین در ترا - VI; جستنت - IV
 یکی رای پیش آر و - I, IV⁹ تو نشناسی آنگه - IV⁸ زمانه سرآید زمان - IV
 سرآید ترا - IV; سرآید ترا تیزی و - I, VI¹¹ نپکی گمان - I¹⁰ یکی راه زه گیر - VI
 در - I, VI¹³ فنظر رستم الی الملک و أصحابه - B; گاه - I, VI¹² یکسر این
 - I, IV, VI¹⁵ به آواز - VI; ز بازار - IV; به آزار - I¹⁴

یکی خلعتی ساختش شاهوار * بیآورد نزدیک رستم سوار
 IV - доб.:¹⁸ زو - I, VI¹⁷ سپم - VI¹⁶

برون آمد از پیش او خشمناک * دلی پر ز کینه نه ترس و نه پاک
 رخ از پیش آن شاه دیوان بکاشت * چمدی به تنهایی آن ده گذاشت
 I, IV - б. оп.; پذیره شدنش دلاور سران - VI²⁰ VI - б. оп.;
 J - доб.:

برون رفت از آنجا و بمرید راه * رسید او بنزدیک کاوس شاه
 IV - доб.:

وز آنجا بیامد چو باد دمان * سوی شاه کاوس و دل بد گمان

دژم روی زانپس¹ بدو داد چنگ
 شد از درد دستش³ بگردار نیل
 بمردی ز خورشید منمشور داشت
 فرو ریخت ناخن چو برگ از درخت
 پی و پوست و ناخن فرو ریخته
 که بر خویشتن درد نتوان نرفت
 فراخی مکن بر دل⁶ خویشتن تنگ
 اگر رام گردد به از ساو نیست
 بمغشیم بر کهنتر و مهتران
 به آید که جانرا هراسان کنیم
 برشاه برسان شیر ژیان⁸
 ز کاوس پرسید و از لشکرش
 که چون راندی اندر نشیب و فراز
 که داری بر و بازوی پهلوی
 اگر چاکری¹⁰ را خود اندر خورم
 که او پهلوانست و گرد و سوار¹¹
 پیام جهانجوی خود کامه را
 سر سرکشان در کنار آورد
 دژم گشت و اندر¹³ شکفتی بماند
 چه باید همی خیره این گفت و گوی¹⁵

پرسید پرسیدنی چون پلنگ
 بیفشارد چنگ² سرافراز نیل
 به پیچید و اندیشه زو⁴ دور داشت
 بیفشارد چنگ کلاهور سخت
 کلاهور با دست آویخته⁵
 720
 بیاورد و بنمود و با شاه گفت
 ترا آشتی بهتر آید ز جنگ
 ترا با چنین پهلوان تاو نیست
 پذیریم از⁷ شهر ماندردان
 725
 چنین رنج دشوار آسان کنیم
 تهمتن بیامد هم اندر زمان
 نگه کرد و بنشانند اندر خورش
 سخنی راند از راه و رنج دراز
 ازانپس بدو گفت رستم توی
 730
 چنین داد پاسخ که من چاکرم⁹
 کجا او بود من نیایم بکار
 بدو داد پس نامور نامها
 بگفت آنک¹² شمشیر بار آورد
 چو پیغام بشنید و نامه بخواند
 735
 برستم چنین گفت کین جستجوی¹⁴

اندیشه⁴ VI - چنگش³ I, IV, VI - دست² VI - وانگه¹ I, IV, VI

نیل ژیان^{VI} - نیل دمان⁸ I, IV - بر⁷ I, IV, VI - تن⁶ IV - آمیخته⁵ VI

Л - доб.:

چو سالار ماندردانش بدید * نوازید و بنشانندش چون سزید

دوب. IV¹¹ - کهنتری¹⁰ VI - کهنترم⁹ VI

چو من صد هزاران بر گرز اوی * نیاید چو پیدا شود برز اوی

جست و جوی¹⁵ I, VI - گفت و گوی¹⁴ I, VI - روی¹³ IV - آنچه¹² I, VI

- 700 چو بـشـنـمـید سالار مازندران
بـفـرمـودشـان تا خـمـیره² شـدند
چو چشم تهمتن بدیشان رسید
بکند و چو ژوپین بکف بر گرفت
بینداخت چون نزد ایشان رسید
یکی دست بگیرفت و بفشاردش
705 بـخـنـدید ازو⁷ رستم پیلتن
بدان خنده اندر⁸ بیفشارد چنگ
بشده هوش¹¹ از آن مرد رزم¹² آزمای
یکی شد بر شاه مازندران
سواری که نامش کلاهور بود
710 بسان پلنگ زیان بد بغوی
پذیره شدن را فرا پیش¹⁸ خواند
بدو گفت پیش فرستاده شو²⁰
چنان کن که گردد رخس پر ز شرم
715 بیامد کلاهور چون نره شیر

تیمیره - IV³ پذیره - I, IV² دیوان - IV; لشکر - I, VI¹;
کس اندر جهان این شگفتی ندید - I⁶ ز مردم - VI⁵ کهن سال - IV⁴ خمیره - VI
T - доб. б.: بهره بر درختی دگر برگزید - I

کسسی از بزرگان مازندران * کجا او بدی پیش رو بر سران
خمیره اندر - IV⁸ ازان - VI⁷ ثم جاء واحد من فرسانهم و قبض علی ید رستم - B
I - доб.: ¹⁰ I - доб.: ⁹ I - доб.:

همان استخوانهای آزرده گشت * رخ ارفوانیش چون زرده گشت
I, VI¹¹ زور - I, VI¹² چنگ - IV; ¹³ I, VI - доб.:

چو لشکر بدیدند کردار او * بغیره بماندند در کار او
همیچ - I, IV, VI¹⁷ رزم - VI¹⁶ او - IV¹⁵ ¹⁴ IV - б. стоит после б. 711.
برخ - I, IV, VI²¹ رو - I, IV, VI²⁰ رساند - I¹⁹ بر خویش - I, IV, VI¹⁸

جهان پهلوان - IV; جهانجوی مرد - I, VI²²

کزین ننگ بگذارم این انجمن
 بپیشی شهنشاه کهتر نواز²
 سخن برگشایم چو تیغ⁴ از نیام
 پیامی بکردار غرنده میغ
 بگفتار خون اندر آرم بجوی
 که از تو فروزد⁵ نگیب و کلاه
 بهر کینه گه بر⁶ سرافراز شیر
 سر خامه را کرد پیکان تیر
 نه خوب آید از مردم هوشیار⁸
 بفرمان گرایبی بسان رهی
 ز دریا بدریا سپه برکشم
 دهد کرگسانرا بمغزت نوید

چنین گفت کاوس با¹ پیلتن
 چو بشنید رستم چنین گفت باز
 مرا برد باید بر³ او پیام
 یکی نامه باید چو برنده تیغ
 شوم چون فرستاده نزد اوی
 بپاسخ چنین گفت کاوس شاه
 پیمبر تویی هم تو پیل دلیر
 بفرمود تا رفت پیشش دبیر
 چنین گفت کین گفتن⁷ نا بکار
 اگر سر کنی زین فزونی تهی
 وگرنه بجنگ تو لشکر کشم
 روان بداندیش دیو سپید

685

690

۱۴

جهانجوی رستم بپیمود راه⁹
 چو آمد بنزدیک ماندردان¹¹
 فرستادن¹² نامه افگنید پی¹³
 کمندی بفتراک بر شست خم
 یکی ژنده پیلست گویی بتن

چو نامه بهر اندر آورد شاه
 بزین اندر افگند گرز گران¹⁰
 بشاه آگهی شد که کاوس کی
 فرستاده چون هژبر دژم
 بزیر اندرون¹⁴ باره گامزن

695

¹ I, IV, VI-را ² I, IV, VI - б. оп.; IV-доб.:

چو بشنید رستم برآشفت ازوی * بفرهاد بنهاد از خشم روی
 کجاشد دل و مردی و رای تو * بماندی چنین سست بر پای تو
 چه باشند دیوان ماندردان * که ترسند گشتی چنین سرگران
 فراز از- VI: فرزد- I, IV, VI⁵ که من برکشم تیغ تیز- I, IV, VI⁴ سوی- I, IV, VI³
 نیا- VI¹⁰ VI-б. оп.⁹ شهریار- IV⁸ گفته- VI⁷ چون- I, IV⁶ تو دارد
 اندرش- IV¹⁴ VI-б. оп.¹³ فرستاده و- IV¹² اهریمن- VI¹¹

که شد کشته² پو³لاد غندی و بید
 دو دیده بخون دل اندر نشاند⁴

غمی گشت از¹ ارژنگ و دیو سپید
 چو آن نامه شاه یکسر بخواند

670

۱۳

که گر آب دریا بود نیز می⁵
 هزاران هزارم فزون لشکرست
 نماند بسنگ اندرون رنگ و بوی⁸
 در آرم شمارا سر از خواب خوش¹⁰
 که در بارگاه تو یک پیل نیست
 بلندی ندانند باز از مغاک
 بلندی و تندی و کندآوری
 عنان¹² سوی سالار ایران شتافت
 همه پرده رازها بر درید
 نه رای بلندش بزیر¹³ اندرست
 جهان پیش چشمش نیرزد به چیز
 همه گفت فرهاد با او براند¹⁴

چنین داد پاسخ بکاوس کی
 مرا بارگه⁶ زان تو برترست
 بهر سو⁷ که بنهند بر جنگ روی
 پیارم کنون⁹ لشکری شپرفش
 ز پیلان جنگی هزار و دوست
 از ایران بر آرم یکی تیره خاک
 چو بشنید فرهاد ازو داوری
 بکوشید¹¹ تا پاسخ نامه یافت
 پیامد بگفت آنچه دید و شنید
 چنین گفت کو ز آسمان برترست
 ز گفتار من سر به پیچید نیز
 جهاندار مر پهلوانرا بخواند

675

680

1 IV, VI - شد ز 2 I - خسته 3 Л, I, VI - اولاد 4 IV - فشاند 5 I, IV -
 6 IV - که در جام شیراست بی آب و می VI - که در جام تیر است بی آب و می
 7 I, IV, VI - جا 8 I, VI - بوی و نه رنگ و نه بوی 9 I, VI - لم یبقوا حجراً و لامدراً B -
 10 IV - доб.: 11 IV - برت 12 VI - روان 13 I, IV, VI - بدین 14 I, IV, VI -
 6. оп.

مرا همچو دیو سپید و چو بید * بود صد هزاران سیاه و سپید
 چو سنجه سوام دو صد دیو هست * که در جنگ گیرند مه را بدست
 11 I, IV, VI - بدین 12 VI - روان 13 I, IV, VI - بدین 14 I, IV, VI -
 6. оп.

بیر سوی¹ آن دیو جستنه ز بند
 زمین را بموسید و نامه ببرد
 سواران بولادخایان³ بدند
 لقبشان چنین بود بسپار سال
 هم آنجا دلیران و کنداوران
 فرستاده باهش آمد ز راه
 دلیران و شیران مازندران
 از ایشان هنر خواست کاید پدید⁶
 جدا کرد نتوان⁸ ز دیوانگی
 سر هوشمندان بچنگ آورد
 سخنشان⁹ ذرفت ایچ بر¹⁰ آرزوی
 پی و استخوانها بیازاردش
 نیامد پرو رنج بسپار و درد¹³
 ز کاوس¹⁴ پرسید وز رنج راه¹⁵
 می و مشک انداخته¹⁷ پر حریر
 پر از خون شدش دیده¹⁸ دل پر غریو
 شب آید بود گاه آرام و خواب
 نخواهد شدن نام¹⁹ او ناپدید

بدو گفت کین نامه پند مند
 چو از شاه بشنید فرهاد گرد
 بشهری کجا سست پایان² بدند
 هم آنکس که بودند⁴ پا از دوال
 بدان شهر بد شاه مازندران
 چو بشنید کز نزد کاوس شاه
 پذیره شدن را سپاه گران
 ز لشکر یکایک همه⁵ برگزید
 چنین گفت کامروز فرزاندگی⁷
 همه راه و رسم پلنگ آویند
 پذیره شدندش پراز چین بروی
 یکی دست بگیرفت و بفشاردش
 نگشت ایچ¹¹ فرهاد را روی زرد¹²
 ببردند فرهاد را نزد شاه
 پس آن نامه بنهاد پیش دبیر¹⁶
 چو آگه شد از رستم و کار دیو
 بدل گفت پنهان شود آفتاب
 ز رستم نخواهد جهان آرمید

655

660

665

دلیران خنجر - 3 Л, IV; دوال پای - Б; نرم پایان - T; گرگساران - 2 Л; نزد - 1 I, VI; کسانی که بودند - IV, VI; کسی را که بینی دو - 4 I; گذاران
 ثنی چندرا - 5 IV; IV - доб.:

هرآنکس که نیرو و را یار شد * دل او به پیروی گرفتار شد
 11 VI از - 10 I, IV; سخنها - 9 I, IV, VI; پاید - 8 I, IV, VI; مردانگی - 7 I, IV, VI
 VI - رنج بیداد و درد - IV; رنج و تندی بزوی - 13 I; زرد روی - 12 I; آنچه
 وزیر - 16 VI; پرسیدش از راه و از گاه شاه - 15 I; ز کارش به - 14 IV; رنگ تندی ز درد
 چشم و - 18 I, IV, VI; بد بیخته - T; بد آخته - VI; بد باخته - IV; بد ساخته - 17 I
 19 I, VI; جان

کنند دلش بیدار و مغزش گران
ببزرگان که بودند با او هم‌مال
برافروختن جان تار یک اوی²

شود نزد سالار مازندران
بران کار خشنود شد پور زال
فرستاد نامه بنزدیک¹ اوی²

۱۲

بدو اندرون چنند³ بیم و امید
پدید آورد اندرو زشت و خوب
کزو دید پیدا بگیتی هنر
درشتی و تنیدی و مهر آفرید
خداوند گردنده خورشید⁴ و ماه
ز هر کس نیابی بجز⁵ آفرین
ز چرخ بلند آیدت سر ز نش
ز فرمان او کی گذر باشدی
ز دیو و ز جادو برآورد کرد
روان و خرد پادشاه⁹ آموزگار
بدین بازگاه¹⁰ آی چون که تیران
بده زود بر کام ما باز¹³ ساو
مگر زین نشان راه بگشایدت¹⁴
ذلت کرد باید زجان نا امید
گراینده¹⁵ تیغ¹⁶ پولاد را
ز بی کاری و رنج بی بهر بود¹⁷

۶۳۵ یکی نامه بر حریر سپید
دبیر خردمند بنوشست خوب
نخست آفرین کرد بر دادگر
خرد داد و گردان سپهر آفرید
بنیک و بید داد مان دستگاه
۶۴۰ اگر دادگر باشی و پاک دین
و اگر بددششان⁶ باشی و بدکنش
جهاندار اگر دادگر باشدی
سزای تو دیدی⁷ که یزدان چه کرد
کنون گر شوی⁸ آگه از روزگار
همانجا بمان تاج مازندران
۶۴۵ که¹¹ با چنگ رستم نداری¹² تاو
و گر گاه مازندران بآیدت
و گرنه چو از ننگ و دیو سپید
بخواند آن زمان شاه فرهاد را
۶۵۰ گزین بزرگان آن شهر بود

خشتم - IV; جنگ و - I, VI; شاه - VI; فرستادن نامه نزدیک - I, IV, VI;
کهن - IV; نبدان بین - I; بد نهان - I, IV; جز از - I, IV; گردنده مهر - IV;
نداری - I, IV, VI; چو - VI; جایگه - VI; بودت - I, IV, VI; شدی - VI;
نشان - I, IV, VI; 666, 667, 668 - I; داج با کام و فنا کام - VI; داج با کام و با کام - IV;
و کان من وجوه الملوک و اعیا بهم - B; 668 - I, IV; گزنده - I, IV;

610 ازان پس اگر خاک را¹ بسپرم
 رسید آنگهی نزد کاوس کی²
 چنمین گفت کای شاه دانش پذیر
 دریدم جگر گاه دیو سپید
 ز پهلوش بیرون کشیدم جگر
 615 برو آفرین کرد کاوس شاه
 بران مام کو چون تو فرزند زاد
 مرا⁶ بخت ازین هر دو فرخترست
 برستم چنمین گفت کاوس کی
 بچشم من اندر چکان خون اوی
 620 بچشمش چو اندر کشیدند خون
 نهادند زیر اندرش تخت عاج
 نشست از بر تخت مازندران
 چو طوس و فریبرز و گودرز و گیو
 برین گونه یک هفته با رود و می
 625 بهشتم نشستند بر زین همه
 همه برکشیدند گرز گران
 برفتند یکسر بفرمان کی
 ز شمشیر تیز آتش افروختند
 بلشکر چنمین گفت کاوس شاه
 چنان چون سزا بُد بدیشان رسید
 630 بیاید یکی مرد با هوش و سنگ

و گرنه ز پیمان تو نگذرم
 یل پهلوا فروز³ فرخنده پی⁴
 بمرگ بداندیش رامش پذیر
 ندارد بدو شاه ازین پس امید
 چه فرمان دهد شاه پیروزگر
 که بی تو مهزادان نگیمن و کلاه⁵
 نشاید جز از آفرین کرد یاد
 که پیل هژدرا فگنم⁷ که ترست
 که ای گرد و فرزانه نیک پی
 مگر باز بینم ترا نیز روی⁸
 شد آن دیده تیره خورشید گون⁹
 بیاویختند از بر عاج تاج
 ابا رستم و نامور مهتران¹⁰
 چو رهام و گرگین و فرهاد¹¹ نیو
 همی رامش آراست کاوس کی
 جهانجوی و گردنکشان و رمه
 پراگنده در شهر مازندران¹²
 چو آتش که برخیزد از خشک نی
 همه شهر یکسر همی سوختند
 که اکنون مکافات کرده گناه
 ز کشتن کنون دست بیاید¹³ کشید
 کجا¹⁴ باز داند شتاب از درنگ

گو پهلوان شهیر - I, VI, 3 شاه - I, 2 مرگ را - I, 1
 کرا - IV, 6 کلاه و سپاه - I, IV, VI, 5 جهان پهلوان رستم نیکپی - IV, 4 پوینده راه - I, 4
 شد آن تیرگی پاک با خون برون - I, IV, 9 66, 618, 619 on. - I, IV, VI, 8 آورم - I, 7
 سر بیاید - I, IV, VI, 13 VI-6. oft. - I, IV, VI, 11 بهرام - I, IV, VI, 12 پهلوان - VI, 10 مهتران - I, 10
 که تا - IV, 14

بریده پی¹ و پوست یابم رها
 نه بینند نیزم دمازندان³
 همی داد دلرا بدینسان نوید⁴
 بکوشید بسیار با درد و کین⁵
 بگردن برآورد و افگند زیر⁶
 جگرش از تن تیره بیرون کشید
 جهان همچو⁸ دریای خون گشته بود
 بفتراک بردست پیچان⁹ کمند
 سوی شاه کماوس بنهاد سر
 جهانی¹¹ بتیغ¹² آوریدی بزیر
 بزیر کمند تو بد گردنم¹³
 همی باز خواهد امیدم نوید
 که شیر ژبانی و کی منظری¹⁵
 سپارم ترا از کران تا کران
 دمازندان سرفرازی دهم¹⁶
 که هم با دشیم است و هم با فراز
 بباید ربودن فگندن بچاه
 بیفگند بباید بخنجر هزار¹⁸

گراپدوونک از چنگ این ازدها
 نه کهنتر نه پرتزمنش مهتران²
 همی گفت ازین گونه دیو سپید
 تهمتن بنیروی جان آفرین
 595 بزد دست و برداشتش نره شیر
 فروبرد خنجر دلش بردرید
 همه غار یکسر پراز کشته⁷ بود
 پیامد ز اولاد بگشاد بند
 600 باولاد داد آن کشیده¹⁰ جگر
 بدو گفت اولاد کای نره شیر
 نشانهای بند تو دارد تنم
 بچیزی که دادی دل را امید¹⁴
 به پیمان شکستن نه اندرخوری
 605 بدو گفت رستم که مازندان
 ترا زین سپس بی نیازی دهم
 یکی کار پیشست و رنج¹⁷ دراز
 همی شاه مازندان را ز گاه
 سر دیو جادو هزاران هزار

ز نام آوران—VI-3 نه مهتر نه کهنتر ز مازندان—I, VI-2 دریده بدو—VI-1

4 I, IV, VI—б. оп. 5 I, IV, VI—б. оп.; Л—на полях другим почерком доб.:

بگیتی که بیند چنین یک سوار * که در رزم دیوان کنند کارزار
 6 I, IV—доб.:

زدش بر زمین همچو شیر زبان * چنان کز تن وی برون شد روان
 VI—доб. вариант этого же бейта. 7 I, IV, VI—کشته 8 IV—چو 9 I, VI—

بتیغ آوریدی—VI-12 جهانرا—I, VI-11 فسرده—IV-10 تازان—IV-بست آن کیانی
 15 Л—б.оп.; 14 IV—نوید 13 IV, VI—بشکنم 13 IV, VI—جهانرا

رنجی—I-17 و لا یلیق بمثلک نقض العهد و اخلاف الوعد 16 I, IV, VI—б. оп.

زکنار—IV-زبار 18 I, VI—

بمخم کمند آنگهی برنشست
 بخرید چون رعد و برگفت نام
 سرازرا سر از تن³ همی دور کرد⁴
 نجستند با او یکی نام و ننگ
 با آورد با او نیاویختند⁵
 بیامد بکردار تابنده شید
 تن دیو از تیرگی⁷ ناپدید⁸
 نمد جای دیدار و راه گریخ¹⁰
 زمانای بران جایگه آرمید¹¹
 دران جای¹² تار یک لغتی¹³ بجست
 سراسر شده غار از و ناپدید
 جهان پر ز پهنای و بالای اوی
 از آهنش¹⁵ ساعد ز آهن کلاه
 بترسید کامد بتنگی¹⁶ نشیب
 یکی تیغ تیزش بزد بر میان
 بینداخت یکران¹⁹ و یک پای اوی
 چو پیل سرافراز و شیر²⁰ دژم
 همی گل شد از خون سراسر زمین
 بماند بمن²⁴ زنده ام جاودان
 که از جان شیرین شدم ناممید

سراپنای اولاد برهم ببست¹
 پر آهیخت جنگی² نهنگ از نیام
 میان سپاه اندر آمد چو گورد
 نه استاد کس پیش او در جنگ
 رهش باز دادند و بگریختند
 وزانچایگه سوی دیو سپید
 بکردار دوزخ یکی غار⁶ دید
 زمانای همی بود در جنگ تیغ⁹
 ازان تیره گی جای دیده ندید
 چو مژگان بمالید و دیده بشست
 بتاریکی اندر یکی کوه دید
 برنگ شمه روی و چون شیر موی¹⁴
 سوی رستم آمد چو کوهی سپاه
 ازو شد دل پیلتن پر نهیب
 بر آشفت برسان پیل¹⁷ ژیان
 ز نیروی¹⁸ رستم ز بالای اوی
 بریده بر آویخت با او بهم
 همی پوست²¹ کند²² این ازان آن ازین
 بدل گفت رستم گر²³ امروز جان
 همیدون بدل گفت دیو سپید

575

580

585

590

1 I, IV— با تن ببست VI; اولاد را کرد بست I, IV
 2 IV— جنگ 3 I— سرازرا بخنجر
 4 VI—66, 573, 574 on. 5 I, IV, VI—6. on. 6 IV, VI— چاه
 7 IV— گریز 11 I, IV, 10 IV— جنگ تیز 9 I—6. on. 8 سراسر شده غار ازو
 13 I— غار 12 I, IV, VI— فجحت الظلمة نظره فمسح بالماء عینه B; VI—6. on.
 14 I, VI— موی و چون شیر روی 15 IV— ز پولاد 16 IV— چندی I, VI, IV; جاتی
 17 I, IV, VI— شیر 18 I, VI— بیالای I V— پیه نیروی 19 IV— یک دست 20 I— پیل سرافراز
 21 I, IV, VI— همی 24 VI— که 23 VI— اگر بامن 22 VI— همی زور کرد 21 I— گوشت و شیری

بغون دل و مغز دیو سپید
 که چون خون اورا بسان سرشک
 شود تیرگی پاک با خون برون
 از انجایگه رفتن آغاز کرد
 که⁴ من کردم آهنگ دیو سپید⁵
 فراوان بگرداندرش لشکرست
 شما دیر مانید خوار و دژم
 دهد مرا اختر نیک¹¹ زور
 بیمار آید آن خسروانی درخت

پزشکان به¹ درمانش² کردند امید
 چنین گفت فرزانه مردی پزشک
 چکانی سه قطره بچشم اندرون
 گو پیلتن جنگ³ را ساز کرد
 بایرانیمان گفت بیدار بید
 یکی⁶ پیل⁷ جنگی و چاره گرسست
 گرایدونک پیشت من آرد⁸ بجم
 و گر⁹ یار باشد خداوند هور¹⁰
 همان¹² بوم ویر باز یابید¹³ و تخت

۱۱

بیماد پر از کینه و جنگ سر¹⁴
 بران نره دیوان گشته گروه
 بگرد اندرون لشکر دیو دید
 همه بر ره راستی دیدمت
 مرا راه بنمای و بگشای راز
 شود گرم و¹⁷ دیو اندر آید بخواستاب
 کنون یک زمان کرد باید درنگ
 جزاز جادوان¹⁸ پاسمان اندکی
 اگر یار باشدت پیروز گر
 بدان تا برآمد²¹ بلند آفتاب

وز انجایگه تنگ بسته کمر
 چو رخس اندر آمد بران هفت کوه
 بنزدیک غار بی بن¹⁵ رسید
 باولاد گفت آنچه پرسیدمت
 کنون¹⁶ چون گه رفتن آمد فرار
 بدو گفت اولاد چون آفتاب
 بر ایشان تو پیروز باشی بچنگ
 ز دیوان نیمی نشسته یکی
 بدازگه¹⁹ تو پیروز باشی مگر
 نکرد ایچ²⁰ رستم برفتن شتاب

¹ که—II ² که دیدند—I, VI ³ رزم—IV ⁴ چو—I ⁵ VI—66. 554, 555, 556, 557 оп.
⁶ I, VI—که او ⁷ دیو—IV ⁸ آید—VI ⁹ گرم—IV ¹⁰ زور—I ¹¹ سعد—IV ¹² I,
 IV, VI—همه ¹³ یابیم—I ¹⁴ T—доб.:

ابا خوبیشتن برادر اولادرا * همی راند مر رخس چون بادرا
 و کب معه اولاد یتقدمه و یدله علی الطریق—B
¹⁵ I, VI—بیماد چو نزدیک غارش ¹⁶ I, VI—چنان ¹⁷ I, IV, VI—و оп. ¹⁸ I—جادو و—
¹⁹ VI—برایشان ²⁰ VI—آنچه ²¹ I, IV—بر آید

کجا کرد با شاه ترکان نبرد¹
 یل² دانش افروز پرخاشجوی³
 همه سرفرازان شدند انجمن
 بپرسیدش از رنجهای دراز⁶
 ز زالش بپرسید⁷ و از رنج راه
 همی رخسار را کرد باید روان¹⁰
 کز ارزنگ شد روی گپیتی تھی
 همه نژده دیوان شوند انجمن
 ز دیوان جهان پر ز لشکر شود
 برنج¹³ اندرآور تن و تیغ و تیر
 سر جادوان اندرآری بگاک
 ز دیوان بهرجای کرده¹⁶ گروه
 چنان چون شنیدم پر از بیم¹⁸ و پاک
 همه رزم را ساخته چون پلنگ
 کزویند لشکر به بیم و امید
 که اویست سالار و پشت سپاه
 مرا چشم در تیرگی خیره شد²¹

بگاہ قباد این خروشنش نکرد
 بیامد هم اندر زمان پیش او
 بنزدیک⁴ کاوس شد پیلتن
 غریوید بسیمار⁵ و بردش نماز
 گرفتش به آغوش کاوس شاه
 بدو⁸ گفت پنهان ازین جادوان⁹
 چو آید بدیو سپید آگهی
 که نزدیک¹¹ کاوس شد پیلتن¹²
 همه رنجهای تو بی بر شود
 تو اکنون ره خانۀ دیو گیر
 مگر یار باشدت یزدان¹⁴ پاک
 گذر کرد باید بر¹⁵ هفت کوه
 یکی غار پیش آیدت هولناک¹⁷
 گذارت بران¹⁹ نژده دیوان جنگ
 بغاراندرون گاه دیو سپید
 توانی²⁰ مگر کردن اورا تپاه
 سپهرا ز غم چشمها تیره شد

540

545

550

چو نزدیک⁴ I, IV, VI—обратный порядок мира. یکی² VI— I, I, VI— б. оп.

ورا⁸ IV— بپرسیدش از زال [حال—VI] و⁷ I, VI— فروان غریوید⁵ IV—

از ایدر دمان⁹ I, VI— نژدهان¹⁰ I—доб.:

بگیری ز پنهان ره دیو تند * مگر گردد آن تیزچنگال کند
 مگر باز روشن شود این دو چشم * بترسم همی زان بد زشت چشم
 I, IV, VI— جنگ¹³ IV, VI— زکینه به پیچد بر خوبشتن¹² VI— بنزدیک¹⁴ I, IV,

IV— جگروها¹⁶ I, I, VI— لبر¹⁵ VI— بایدت کرد از¹⁵ I, IV— باشد جهاندار¹⁷ VI—
 گذارش پر از¹⁹ I— من از ترس¹⁸ I, VI— ترس¹⁷ IV— سهمناک¹⁷ IV— جای گشته
 متر²⁰ I— تو توانی²⁰ VI— تو دانی²⁰ I— متر²⁰ I— метр нарушен. IV—доб.:

مرا و ترا بیم ازویست و بس * چو او کشته شد نیست بیمی ز کس
 که او کرد مارا چندی بی بها * برانست کزایدر نیابم رها
 به نیست و بخست این سپاه مرا * سیه کرد خورشید و ماه مرا

چو خورشید تابنده بنمود روی
بمخ 1 کمندش در آویخت سخت
همی رفت 2 یکدل پر از کیمیا

بمخفت آنزمان رستم جنگجوی
به پیچید اولاد را بر درخت
بزیبن اندر افگند گرز نیما

۱۰

خوی آلوده بمرزبان در برش
چو آمد بر لشکر نامجوی 3
تو گفستی بدرید 4 دریا و کوه 5
چو آمد بگوش اندرش آن 8 غریب
بیماد بر وی چو آزرگشسپ
سر از تن بکنندش بکردار شیر
ببنداخت ز آنسو که بود انجمن
بدرید شان دل ز چنگال اوی
پدر بر پسر بر همی راه جست
بپردخت یکباره زان 10 انجمن
بیماد دمان تا بکوه اسپروز
نشستند زیر درختی بلند
بشهری کجا بود کاوس شاه
پیماده دوان پییش او راهجوی
خروشی بر آورد چون رعد رخش 13
که بر ما 14 سر آمد بد روزگار
روان و دلم تازه شد زان خروش

یکی مغفری خسروی بر سرش
به ارژنگ سالار بنهاد روی 520
یکی نعره زد در میان گروه
برون آمد 6 از خیمه 7 ارژنگ دیو
چو رستم بدیدش بر 9 انگبخت اسپ
سر و گوش بگرفت و پالش دل پر
پر از خون سر دیو کنده ز تن 525
چو دیوان بدیدند گوپال اوی
نکردند یاد بر و بوم و رست
بر آهیخت شمشیر کین پیلتن
چو در گشت پیروز 11 گپستی فروز
ز اولاد بگشاد خم 12 کمند 530
تهمتین ز اولاد پرسید راه
چو بشنید ازو تیز بنهاد روی
چو آمد بشهر اندرون تاجبخش
بایرانیمان گفت بس شهریار
خروشیدن رخشم آه بد بگوش 535

5 VI- بدرند I- 4 جنگجوی I, IV, VI- 3 گفت VI- 2 بنمد IV- زبند I, VI- 1
IV, VI- از انسان بگوشش I- 8 ناگاه VI- 7 جست I, IV, VI- 6
VI- دیوان از ان VI- زپرداخت از دیو آن I- 10 ورا دید I, VI- 9
ازانسو بگوشش I- 11
T-доб.: 13 پیچان IV- 12 پیروز و

چو بشنید کاوس آواز اوی * بدانست انجمن و آغاز اوی
منارا IV, VI- 14 و سمع کیکاوس صوته و عرف بذلک قدوم رستم B-

همه نرّه دیوان بفرمان اوی²
 چو فرسنگ سپیصد کشیده سرای⁴
 رهی زشت و فرسنگهای گران
 همانا که هستند سپیصد هزار⁶
 کزیشان بشهر اندرون جای نیست
 بسایدت سوهان⁷ آهرمنی
 نمیننی ازیشان یکی را دژم
 بدو گفت اگر با منی راه جوی
 چه⁹ آید بران نامدار انجمن
 بخت¹⁰ و بشمشیر تیز¹¹ و هنر¹²
 بچنگ¹⁴ اندرون زخم گوپال من
 عنانرا¹⁵ ندانند باز از رکیب
 مرا¹⁶ راه بنمای و بردار پی
 همی راند¹⁷ تا پیش کوه اسپروز
 ز دیوان¹⁸ جادو بدو بد رسید
 خروش آمد از دشت و بانگ جلب¹⁹
 بهرجای شمعی همی سوختند²⁰
 که آتش برآمد همی چپ و راست²¹
 که از²² شب دو بهره زیارند خفت²³
 که هزمان²⁴ برآید²⁵ خروش²⁶ و غریو

کنارنگ دیوی نگهدار¹ اوی
 وزان روی بزگوش³ تا نرم پای
 ز بزگوش تا شاه⁵ مازندران
 پراگنده در پادشاهی سوار
 ز پیلان جنگی هزار و دویست
 نتابی توتنها و گر ز آهنی
 چنان لشکری با⁸ سلیج و درم
 بخندید رستم ز گفتار اوی
 بمیننی کزین یک تن پیلتن
 بنیروی یزدان پیروزگر
 چو بینند تاو¹³ بر و یال من
 بدرد پی و پوستشان از نهیب
 ازان سو کجا هست کاوسی کی
 نیاسود تیره شب و پاک روز
 بدانجا که کاوسی لشکر کشید
 چو یک نیمه بگذشت از تیره شب
 بمازندران آتش افروختند
 تهمتن باولاد گفت آن کجاست
 در شهر مازندران است گفت
 بدانجایگه باشد ارژنگ دیو

500

505

510

515

بپای - IV, VI - زجای - I -⁴ سنگسار - IV -³ پرخاش جوی - Л -² نگهبان - I, IV -¹
 بسائی بسوهان - I, IV, VI -⁷ هستش هزاران هزار - I, IV, VI -⁶ شهر - I, VI -⁵
 تبر - VI -¹² شیر - I -¹¹ بخت - IV -¹⁰ بد - VI -⁹ لشکر با - IV -⁸ لشکری پر - Л -⁸
 کنون - I, VI -¹⁶ عنانها - I, IV, VI -¹⁵ پای - VI -¹⁴ یال - I, IV -¹⁴ پای و - I, IV, VI -¹³
 چپ - IV -²⁴ برافروختند - VI -²⁰ شغب - IV -¹⁹ ز دیووز - I, VI -¹⁸ رفت - IV -¹⁷
 Л - доб.:²³ در - I -²² و دست راست

سپهبد چو کولاد و ارژنگ و پید * همه پهلووانان دیو سپهبد
 درختی که دارد سر اندر سحاب * ستاده رده برکشیده طناب
 غرنگ - I, VI -²⁶ برآرد - IV -²⁵ هر دم - IV -²⁴

نمایایی و پیمدا کنی راستی
 من این تخت و این تاج و گرز گران
 تو باشی برین بوم و بر شهریار
 بدو گفت اولاد دلرا² ز خشم
 تن من مپرداز خیره ز جان³
 ترا خانه بید و⁵ دیو سپید
 بجایی که بستست کاوس شاه
 از ایدر⁸ بنزدیک کاوس کی
 وزانجا سوی دیو فرسنگ صد
 میان دو صد¹³ چاهساری شگفت
 میان دو کوهست این¹⁴ هول جای
 ز دیوان جنگی ده و دو هزار
 چو پولاد¹⁷ غندی سپهدار اوی
 یکی کوه یابی مرورا²⁰ بتین
 ترا با چنین یال و دست و عنان
 چنین برز و بنالا و²² این کارکرد
 کزو²⁴ بگذری سنگلاخست و دشت
 چو زو²⁶ بگذری رود آبست پیش

نمایایی و پیمدا کنی راستی
 من این تخت و این تاج و گرز گران
 تو باشی برین بوم و بر شهریار
 بدو گفت اولاد دلرا² ز خشم
 تن من مپرداز خیره ز جان³
 ترا خانه بید و⁵ دیو سپید
 بجایی که بستست کاوس شاه
 از ایدر⁸ بنزدیک کاوس کی
 وزانجا سوی دیو فرسنگ صد
 میان دو صد¹³ چاهساری شگفت
 میان دو کوهست این¹⁴ هول جای
 ز دیوان جنگی ده و دو هزار
 چو پولاد¹⁷ غندی سپهدار اوی
 یکی کوه یابی مرورا²⁰ بتین
 ترا با چنین یال و دست و عنان
 چنین برز و بنالا و²² این کارکرد
 کزو²⁴ بگذری سنگلاخست و دشت
 چو زو²⁶ بگذری رود آبست پیش

پرسی نشان - I, IV, VI-⁴ چنان - VI-³ مغزت - I, IV, VI-² پداد - I, IV, VI-¹
 نمایم - I, VI-⁷ б. оп. I, VI-⁶ نمایم همان هرچه داری امید - IV-⁶ خانه و جای - IV-⁵
 فرسنگ فرخنده - I, VI-¹⁰ предпочтительнее. - T-⁹ کنون تا - I, IV, VI-⁸
 IV-¹⁴ صف - I, IV, VI-¹³ و - I-¹² دشخوار - IV-¹² در آید - IV-¹¹ б. оп. IV-¹¹; پی
 کوهسار - I, VI-¹⁶ آسمان پر - IV-¹⁵ نمایم بران آسمانش - I, VI-¹⁵ در - I, VI-¹⁵; پر
 T-¹⁹ доб.: چو بید و چو - IV-¹⁸ چو بیدار - I, VI-¹⁸ اولاد - VI-¹⁷ ل, I-¹⁷
 سر نزه دیوان چو دیو سپید * کزو کوه لزران بود همچو پید
 پیکار کرد - I, VI-²³ و - I, VI-²² ل - I, VI-²¹ گران - I, VI-²¹ مرورا یکی کوه یابی - VI-²⁰
 وزو - VI-²⁶; اگر - I-²⁶ بر - I, IV-²⁵ کزین - IV-²⁴

یکی چوب زد گرم بر پای اوی
بدو دشتوان گفت کای اهرمن
بر رنج ناپرده برداشستی
بجست و گرفتش یکایک دو گوش
نگفت از بد و نیک با او³ سخن⁴
غریوان و مانده ز رستم⁶ شکفت
یکی نامجوی⁸ دلیر و جوان
پر از خون بدستش گرفته⁹ دو گوش
پلنگینه جوشن از¹¹ آهن کلاه
و گر اژدها خفته بر جوشنست
مرا خود به اسب و بکشته¹² نهشت
دو گوشم بکنند و همانجا بخفت
برون آمد از درد دل همچو دود
ابا او ز بهر چه کردست بد¹⁵
ابا نامداران ز بهر شکار¹⁶
بنخچیر گه بر پی شیر دید
بدان سو که بود¹⁹ از تهمتن نشان
تهمتن سوی رخش بنهاد روی
کشید و پیامد چو غرنده میغ
چه مردی و شاه و پناه تو کیست
ره²² نره دیوان²³ پرخاشگر

سوی رستم و رخش بنهاد روی
چو از خواب بیدار شد پیلتن
چرا اسب بر خرید بگذاشتی
ز گفتار او تیز¹ شد مرد هوش
بیمشرد و² برکنده هر دو ز بن
سبک دشتیمان گوشرا⁵ برگرفت
بدان مرز اولاد بد پهلوان⁷
بشد دشتیمان پیش او با خروش
بدو گفت مردی¹⁰ چو دیو سیاه
همه دشت سر تا سر اهرمنست
برفتم که اسبش برانم ز کشت
مرا دید برجست و¹³ یافه نگفت
چو بشنید اولاد برگشت¹⁴ زود
که تا بنگرد کو چه مردست خود
همی گشت اولاد در مرغزار
چو از دشتیمان این شکفتی¹⁷ شنید
عنانرا بتاپید¹⁸ با سرکشان
چو آمد بتنگ اندرون جنگجوی
نشست از بر رخش و رخشنده²⁰ تیغ
بدو گفت اولاد نام تو چیست
نمایست کردن برین ره²¹ گذر

440

445

450

455

¹ I, IV, VI—
² I, IV, VI—
³ I, IV, VI—
⁴ I, IV, VI—
⁵ I, IV, VI—
⁶ I, IV, VI—
⁷ I, IV, VI—
⁸ I, IV, VI—
⁹ I, IV, VI—
¹⁰ I, IV, VI—
¹¹ I, IV, VI—
¹² I, IV, VI—
¹³ I, IV, VI—
¹⁴ I, IV, VI—
¹⁵ I, IV, VI—
¹⁶ I, IV, VI—
¹⁷ I, IV, VI—
¹⁸ I, IV, VI—
¹⁹ I, IV, VI—
²⁰ I, IV, VI—
²¹ I, IV, VI—
²² I, IV, VI—
²³ I, IV, VI—

یکی گنده پیری شد اذدرکمند
 میانشی بخنجر بدو نیم کرد
 پیر آژنگ و نیرنگ و بند و گزند¹
 دل جادوان زو² پیر از بیم کرد

۹

425 وزانجا سوی راه بنههاد روی
 همی رفت پویان بجایی رسید
 چنان چون بود مردم راهجوی³
 که اندر جهان روشنایی ندید⁴
 ستاره نه پیدا نه خورشید و⁵ ماه
 ستاره بغم کمند اندرست
 نه افراز دید از سپاهی نه جوی
 زمین پرنیان دید و یکسر خرید
 همه سیمزه و آبهای روان
 نیازش به آسایش⁹ و خواب بود⁹
 بجوی اذرون غرقه بد¹⁰ مغرش
 بخواستار و باسایش آمد شتاب
 رها کرد بر خرید در کشتزار¹³
 گپا کرد بستر بسان هرزیر
 هم از رخس غم بد هم از خویشتن¹⁵
 گشاده زبان سوی او شد¹⁷ دوان¹⁸
 430 وزانجا سوی روشنایی رسید
 جهانی ز پیری⁶ شده نو جوان
 همه جامه بر برش⁷ چون آب بود⁸
 برون کرد بپر بپان از برش
 بگسترد هر دو بر¹¹ آفتاب
 لگام از سر رخس برداشت¹² خوار
 435 بپوشید چون خشک شد خود و بپیر¹⁴
 بغفت و بیاسود از رنج تن
 چو در سیمزه دید اسیرا دشتوان¹⁶

پیر از رنگ و نیرنگ و اورنگ-IV؛ سراسر پیر از بند و نیرنگ و بند-1
 IV-доб.؛ زو بند

چو شنگرف موی و تن و رو سپاه * بدیدار زشت و پلید و تپاه
 IV-доб.؛ 4 см. второе мисра б. 429. 5 نه افراز دید از سپاهی نه جوی-VI 3 جمله-VI 2

شب و روز هر دو بپیکسان بدی * دل مردم ازوی هراسان بدی
 I, IV, VI-تنش 7؛ VI-شد 8؛ I-б: стоит перед б. 431, 6 سبزی-VI 6؛ I, VI-تابنده 5

پس هر دو بر-VI؛ هر هر دو بر-IV 11؛ شد-VI 10؛ آرایش-VI 9؛
 между ними-б. 427.

метр нарушен. - خود و کمر-VI 14؛ VI-б. оп. 13؛ I, IV, VI-б.. оп. 15؛
 I, VI-اسپ پرکرد-12

گشاده زبان شد دمان و-I, VI 17؛ کشته دید رخس رادشتیان-IV؛ دشتیمان-16؛
 I-دزان 18؛ سوی وی دمان-IV

- نشست از بر چشمه فرخنده پی¹
 ایامی یکی نیز³ طنبور یافت⁴
 405 تهمتن مرآذرا بمر در گرفت
 که آواره و بددششان⁶ رستم است
 همه جای جنگست میدان اوی
 همه جنگ با شیر⁹ و نر¹⁰ ازدهاست¹¹
 می و جام و دیونا¹³ گل و میگسار¹⁴
 410 همیشه بچنگ نهنگ اندراست¹⁶
 بگوش زن جادو آمد سرود
 بیماراست رخ¹⁹ را بسان بهار
 بر رستم آمد پر از²¹ رنگ و بوی
 تهمتن بیزدان نیایش گرفت
 415 که در دشت مازندران یافت خون
 ندانست²⁵ کو جادوی ریمنست
 یکی طامس می برکش²⁶ بر نهاد
 چو آواز داد از خداوند مهر
 روازش گمان نیایش نداشت
 420 سیه گشت چون نام یزدان شنید
 بپنداخت از باد خم کمند
 بپرسید و گفتش³⁰ چه چیزی بگویی
- یکی جام زر دید² پر کرده می
 بیابان چندان خازنه سور یافت⁴
 بزد رود و گفتارها بر⁵ گرفت
 که از روز⁷ شادیش بهره غم⁸ است
 بیابان و کوهست بنستان اوی
 کجا ازدها از کفش ناره است¹²
 نکردست بغششش ورا کردگار¹⁵
 وگر با پلنگان بچنگ اندراست¹⁶
 همان ناله¹⁷ رستم و زخم¹⁸ رود
 وگر چند زیبا نبودش نگار²⁰
 بپرسید و بنشست نزدیک اوی
 ابر آفرینها فزایش²² گرفت²³
 می و جام با میگسار جوان²⁴
 نهفته برنگ اندر اهریمنست
 ز دادار²⁷ نیکی دهش کرد بیاد
 دگر گونه در گشت جادو بچهر²⁸
 زبانش توان ستایش نداشت
 تهمتن سبک چون درو بنگرید
 سر جادو آورد²⁹ ناگه بپند
 بدان گونه کت هست³¹ بنمای روی

5 I, بود- I, IV, VI- 4 ذعر- IV- 3 یافت- IV- 2 یاقوت- I, VI- 1 بر گردنی- I, VI-
 دیو- I, VI- 9 کم- I, IV, VI- 8 نزد- VI- 7 پر ز غم- IV- 6 در- IV- 5 آنکه ره اندر- VI-
 13 IV- ز دیو بیابان نیابدرها- I, IV, VI- 12 ازدها- I, IV, VI- 11 رزم با شیر و با- IV- 10
 اندرم- I, IV, VI- 16 مرا کردگار- IV- 15 مرغزار- I, IV, VI- 14 پوی
 برین رستم- VI- 21 بکار- VI- 20 خود- IV- 19 بانگ- IV- 18 خواندن- VI- 17 گفتن- I-
 بدانست- IV- 25 ب. on. VI- 24 ب. on. VI- 23 برو آفرین و ستایش- I- 22 آمد برین
 بپرسید گفتا- I- 30 افگند- I, IV- 29 بهر- VI- 28 یزدان- VI- 27 جام باده بکف- IV- 26
 بدان سان که هستی تو- IV- 31

نگه کرد برزد یکی¹ تپیز دم²
روان خون گرم⁴ از بر تپیره خاک
همی پهلوی⁵ نام⁶ یزدان بخواند
جهان جز بزور⁷ جهانیمان نجست
تو دادی مرا دانش و زور و فر
بیایان بی آب و دریای نیل
چو چشم آورم پیش چشم یکی است

چو رستم بران ازدهای دژم
بیایان همه زیر او بود پاک³
تختن ازو در شگفتی بماند
بآب اندر آمد سر و تن بشست
بیزدان چندی گشت کای دادگر
که پیشم چه شیر و چه دیو و چه پیل⁸
بداددیش بسیار و گر اندکیست

390

۸

بیاورد گل رنگ را⁹ ساخته
خم¹⁰ منزل¹¹ جادو اندر گرفت
چو خورشید تابان بگشت از فراز
چنان چون بود جای مرد جوان
یکی جام زرین برو پر نیید¹³
نمکدان و ریچال گرد اندرش
از آواز او دیو شد ناپدید¹⁷
بغرم¹⁹ و بنان اندر آمد²⁰ شگفت

چو از آفرین گشت پرداخته
نشست از بر زین و ره برگرفت
همی رفت¹² پویان بر راه دراز
درخت و گیاه دید و آب روان
چو چشم تذروان یکی چشمه دید
یکی غرم¹⁴ بریان و نان از برش
خور جادوان¹⁵ بد چو رستم رسید¹⁶
فرود آمد از باره¹⁸ زین برگرفت

395

400

¹ I, VI—آن و بتفوزو آن ² I, VI—доб.:

نگه کرد و آن سه هم اورا بدید * شگفتی همی اندرو بنگرید

فران همی IV—⁵ ازو VI—؛ پهلوی از I—⁴ نیایش کنان پیش یزدان پاک I, IV, VI—³

که در پیش من دیو و هم I, IV, VI—⁸ جهاندار را جز I, IV, VI—⁷ شیر VI—⁶ پهلوان T—

ز راهش پی IV—¹¹ همان VI—؛ ره I—¹⁰ مر رخش را I, IV, VI—⁹ شیر و پیل

چون خون کمتر نیید VI—؛ رو پر ندید IV—؛ چون خون کمتر بدید I—¹³ همی راه L—¹²

بدید L, IV—¹⁶ جادوان I—¹⁵ فوجد... غز آلا مشویا B—؛ همی غرم I, IV—؛ مرغ L, VI—¹⁴

در بمانده IV—²⁰ مرغ L, VI—¹⁹ اسپ و I, IV, VI—¹⁸ 17 I, IV—6. стоит после б. 403.

ز نعلش زمین شد همه چاک چاک
 برآشفست با باره دستکش
 که پنهان نکرد اژدها را زمین
 سبک تیغ تیز از میان برکشید
 زمین کرد پر آتش از کارزار⁵
 کزین پس تو گیتی نبینی بگام⁶
 روانت برآیند ز تار یک تن
 که از چنگ من کس نیاید رها
 بلند آسمانش هوای منست
 ستاره⁸ زمیند زمینش بخواب
 که زاینده را بر تو باید گریست
 ز دستان وازسام واز¹⁰ نیرمم
 برخشش دلاور زمین بسپرم
 نیامد بفرجام هم زو رها
 کزان سان برآویخت با تاجبخش
 بلند اژدها را بدندان گرفت¹⁴
 برو خیره شد پهلوان دلیر
 فروریخت چون زود خون¹⁹ از برش
 یکی چشمه خون از برش²¹ بردمید

خروشید و جوشید و برکند خاک
 چو بیدار شد رستم از خواب خوش
 چنان¹ ساخت² روشن جهان آفرین
 بران³ تیرگی رستم اورا دید
 بغرید برسان اینر بهار
 بدان اژدها گفت پرگوی نیام
 نیاید که بی نام بر دست من
 چنین گفت دژخیم تر اژدها
 صد اندر صد این دشت جای منست
 نیارد گذشتن⁷ بسربیر عقاب
 بدو اژدها گفت⁹ نام تو چیست
 چنین داد پاسخ که من رستم
 بدنها یکی کینه ور لشکر¹¹
 برآویخت با او بچنگ اژدها
 چو زور تن¹² اژدها دید رخش
 بمالید گوش اندر¹³ آمد شگفت
 بدید کتفش¹⁵ بدندان چو¹⁶ شیر
 بزد تیغ و¹⁷ بداخت از بر¹⁸ سرش
 زمین شد بزرگش²⁰ ناپدید

370

375

380

385

شد پر آتش گه - IV; op. از I, VI - دران VI - کرد I, VI - جهان VI -

5 IV - доб.:

بدانست کسان اژدها جادوست * ابنا آدمی دشمن بدخوست

بگفت این و پس گفت IV - زمانه I, VI - پریدن I, IV, VI - بدام VI -

گوش و بز¹³ چو از دور آن VI - لشکر کشورم - Л¹¹ سامم هم از I, VI -

بلزید پشتش VI - اسپش I - چرمش IV -¹⁵ بدندان و کفت VI - دُو کفت I -

ابرزهر VI - شیر I -¹⁹ تن I, IV, VI -¹⁸ و¹⁷ op. بدانستان که I, IV -¹⁶

زرد آب ازو I - چشمه خون ازو IV, VI -²¹ اندرش I, VI -²⁰

بیر او یکی اسمب¹ آشفته دیند² که یارد بدین جایگاه آرمید ز دیوان و پیلان و شیران نر ز چنگک بداندیش نر ازدها دوان اسمب⁷ شد سوی⁸ دیهیم جوی چو تندر خروشید و افشانند دم⁹ سر پرخرد پر ز پیکار شد شد آن ازدهای دژم ناپدید ازان کو¹² سر خفته بیدار کرد ز تاریکی آن ازدها شد برون همی کند خاک و همی کرد پخش برآشفته و رخسارگان کرد زرد بجز تیرگی شب بدیده¹⁴ ندید¹⁵ که تاریکی شب بخواهی نهفت به بیداری من گرفتت شتاب سرت را بدم بشمشیر تیز کشم بپر¹⁷ و شمشیر و گرز گران ز بمر بیان داشت پوشش برش همی آتش افروخت گفستی¹⁹ بدم نپارسست رفتن بر پهلوان کشن از رستم و ازدها بیم بود²¹ چو باد دمان²³ نزد²⁴ رستم دوید

بیماد جهانجوی را خفته دید پر اندیشه شد³ تاجه⁴ آمد پدید نپارسست کردن کس آنجا گذر همان⁵ نیز کامد⁶ نیابد رها 350 سوی رخس رخشنده بنهاد روی همی کوفت بر خاک رویپخته سم تهمتن چو از خواب بیدار شد بگرد پیمان یکی¹⁰ بنگرید ابا رخس بر¹¹ خیره پیکار کرد 355 دگر باره چون¹³ شد بخواب اندرون ببالین رستم تگک آورد رخس دگر باره بیدار شد خفته مرد پیمان همه سر بر سر بنگرید بدان مهربان رخس بیدار¹⁶ گفت 360 سرمرا همی باز داری ز خواب گراین بارسازی چنین رستخیر پیاده شوم سوی مازندران سیم¹⁸ ره بخواب اندر آمد سرش بخرید باز ازدهای دژم 365 چراگاه بگذاشت رخس آنزمان²⁰ دلش زان شگفتی بدونیم بود²¹ هم²² از بهر رستم دلش نارمید

I-5 که VI-کی I-4 بد I-3 Cm. 6. 295. 2 پیل VI-دیو I-1
 I, IV, 9 ل, I, IV, 9 سوی I, IV-8 رخس I, IV, VI-7 کاید IV-6 هران VI-هراین
 همه I, VI-10 همی IV-10 ; VI-10 همی I, VI-10 همی I, VI-10 همی I, VI-10 همی
 I, VI-15 تیره شب هیچ دیگر IV-14 در I-13 بدان کو I, IV, VI-12 پر IV-11
 گوئی I, VI-19 IV, VI-19 دوم I-18 زین و گوپال I, IV, VI-17 هشمار IV-16 6. on.
 پيش I, IV, VI-24 دوان II-23 چو I, IV, VI-22 شد VI-21 آن دمان IV-20

که از چرخ گردان میبادت گزند
 میباد از تو هرگز دل یوز شاد²
 شکسته کمان باد و تیر گمان⁴
 و گرنه پیراندیشه بود از کفن
 ننگجد⁶ بماند بچنگال گرگ
 ز رستم⁹ بدشمن رسیده نشان
 ز رخسار تگاوز جدا کرد زین
 بگردار¹² خورشید شد تابناک
 کمر بست¹³ و ترکش پر از تیر کرد
 جدا کرد ازو چرم پای و میان
 برآورد ز آب اندر¹⁴ آتش بسوخت
 بخاک¹⁶ استخوانش سپردن¹⁷ گرفت
 چو سیراب شد کرد آهنک خواب
 که با کس مکوش و مشو نیز جفت
 تو با دیو و شیران مشو جنگجوی
 چمان و چران رخسار تا نیم شب

بران غم بر آفرین کرد چند
 گیاه¹ بر در و دشت تو سبز باد
 ترا³ هرک یازد بتیر و کمان
 که زنده شد از تو گو⁵ پیلتن
 که در سینه اژدهای بزرگ
 شده⁷ پاره پاره کمان و کشان⁸
 رویش¹⁰ چو پردخته شد ز آفرین
 همه تن بشستش¹¹ بران آب پاک
 چو سیراب شد ساز نغچیر کرد
 بیفگند گوری چو پیل زیان
 چو خورشید تیز آتشی بر فروخت
 بپردخت ز آتش¹⁵ بخوردن گرفت
 سوی چشمه روشن آمد بر آب
 تهمتن بر رخسار پندیده¹⁸ گفت
 اگر دشمن آید سوی من بپوی
 بخفت و برآسود و نگشاد لب

۷

کزو پیل گفتمی نیابد رها
 نگریدی ز بیمش برو دیو راه

ز دشت اندر آمد یکی اژدها
 بدان جایگه بودش آرامگاه

میباد از تو بر دل - IV; میباد از تو بر دل یوز یاد - I, VI, 2 گیاهی - VI; گیاه و - I, 1
 وایما قوس راعک انباضه فلا زالت متقطعة - B; روان - IV, 4 بتو - I, VI, 3 تو از یاد
 کشان و - VI; بهر خاکشان - II, 8 شود - VI, 7 بگنجد - VI, 6 تن - I, VI, 5 اوتاره
 چمانند - VI, 12 تهمتن بشستش - I, IV, VI, 11 زبانش - IV, 10 دشمن - I, VI, 9 کمان
 - I, IV, VI, 15 پر او ز آب اندر - VI, 14 تو بر - I, IV, 14 کمان برد - VI; بسپچید - I, IV, 13
 ستیز زنده - T, 18 ستردن - I, IV, VI, 17 بچنگ - I, IV, VI, 16 ازان پس

دهد شاه کاوس را زیهنه پنهان
 گشاید بی آزار گیهمان خدیو
 پرستنده و بندگان تواند¹
 که از³ تشنگی سست و آشفته شد
 زبان گشته از تشنگی چاک چاک⁵
 بپیمود پیش تهمتن زمین
 بدل گفت کابشخور این کجاست
 فرار آمدست اندرین روزگار
 بزور جهاندار بر پای خاست⁷
 گرفتند بدست دگر پالنگ
 چو⁹ پیش سرور بدانجا¹⁰ رسید
 چنین گفت کای داور راستگوی
 به پیچد نیارد خردرا¹² بجای¹³
 همان غم دشتی مرا خویش نیست
 پناهت بجز پاک یزدان مکن

315
 بپویم همی تمامگر کردگار
 هم ایرانیانرا ز چنگال دیو
 گنهدار و افگندگان تواند¹
 تن پیلوارش چندان قفته² شد
 بیفتاد رستم بران⁴ گرم خاک
 همانکه یکی میش نیکوسرین
 320 ازان رفتن میش اندیشه⁶ خاست
 همانا که بخشایش کردگار
 بیفشارد شمشیر بردست راست
 بشد بر پی میش و تیغش بچنگ
 بره بر یکی چشمه آمد پدید⁸
 325 تهمتن سوی آسمان کرد روی
 هوانکس¹¹ که از دادگر یک خدای
 برین چشمه آبشخور¹⁴ میش نیست
 بجایی که تنگ اندرآید سخن

5 Л- 6 дан I- 7 شد VI- 8 خفته IV- 9 چو این گفته I, VI- 10 توایم IV- 11

доб.:

همی گفت باخویشتن پیلتن * کجا یادش آمدز گور و کفن
 که گر لشکری پیشم آید بچنگ * به آوازشان رفتمی چون پلنگ
 بیک حمله زیروزبر کردمی * دم از جان ایشان برآوردمی
 ورایدونک پیش آمدی کوه کنگ * که چاره گذر نیستی جز بسنگ
 بگرز گران کردمی کوه پست * چو بر من همی آمدی زو شکست
 ورایدونک دریا و جیحون بدی * که کشتی ز دریاش بیرون بدی
 پیلتنیاشتمی آب دریا بخاکت * بمردی و نیروی یزدان پاکت
 بکین حسودست مردی و زور * که شد بخت سازنده را چشم کور
 8 IV- 9 I, IV, VI- б. оп.; см. разночтение 6 к б. 320. 10 I, IV, VI- 11 I, VI-
 که 12 I, IV, VI- 13 I, IV, VI- б. стоят после б. 327. 14 I, IV, VI-
 جای پی 15 I, IV, VI- 16 I, IV, VI- б. стоят после б. 327. 17 I, IV, VI- 18 I, IV, VI- б. стоят после б. 327.

بر او یکی پیل را¹ خفته دید
 نخست اسب را گفت باید شکست
 سوی رخس رخشان برآمد دمان
 دو دست اندر آورد و زد بر سرش
 همی زد بران خاک تا پاره کرد
 چو بیدار شد رستم تیزچنگ
 چنین گفت با رخس کای هوشیار
 اگر تو شدی کشته در چنگ⁵ اوی
 چگونگی کشیدی بهمازندان
 چرا نامدی نزد من با خروش
 سرم گر¹⁰ ز خواب خوش آگه شدی
 چو خورشید برزد سر از تیره کوه
 تن رخس بسترد و زین بر نهاد
 بر او یکی اسب² آشفته دید
 چو خواهم³ سوارم خود آید بدست
 چو آتش بجوشید رخس آنزمان
 همان تیز دندان به پشت اندرش
 ددی را بران چاره⁴ بیچاره کرد
 جهان دید بر شیر تاریک و تنگ
 که گفتت که با شیر کن کارزار
 من این گرز⁶ و این⁷ مغفر جنگجوی
 کمند کیانی و⁸ گرز گران
 خروش تو چون رسیدی بگوش⁹
 ترا جنگ¹¹ با شیر کوه شدی
 تهمتن ز خواب خوش آمد ستوه
 ز یزدان نیکی دهش کرد یاد¹²

295
 بر فی یکی پیل را¹ خفته دید
 نخست اسب را گفت باید شکست
 سوی رخس رخشان برآمد دمان
 دو دست اندر آورد و زد بر سرش
 همی زد بران خاک تا پاره کرد
 چو بیدار شد رستم تیزچنگ
 چنین گفت با رخس کای هوشیار
 اگر تو شدی کشته در چنگ⁵ اوی
 چگونگی کشیدی بهمازندان
 چرا نامدی نزد من با خروش
 سرم گر¹⁰ ز خواب خوش آگه شدی
 چو خورشید برزد سر از تیره کوه
 تن رخس بسترد و زین بر نهاد
 300
 305

۶

همی رفت بایست بر خیره خیر
 ز گرما و از تشنگی شد ز کار
 همی رفت پویان¹⁴ بکردار مست
 سوی آسمان کرد روی آنگهی
 همه رنج و سختی تو آری بسر
 بدان گیتی آگنده کن¹⁶ گنج من

یکی راه پیش آمدش ناگزیر
 پی¹³ اسب و گویا زبان سوار
 پیماده شد از اسب و ژوپین بدست
 همی جست بر چاره جست¹⁵ رهی
 چنین گفت کای داور دادگر
 گرایدونک خشنودی از رنج من

VI-؛ بدانجای IV-⁴ آیم I, VI-³ دیو IV-² به بر یکی پیلتن I, IV, VI-¹
 کپان I, IV-⁸ که بردی چنین VI-⁷ بهر I, IV, VI-⁶ بر دست I, IV, VI-⁵ بدانگونه
 و جعل یمشی کآذه سکران B-؛ گریبان VI-؛ حیران L-¹⁴ تن I, IV, VI-¹³
 RZM-¹¹ IV-¹¹ اگر من I, VI-¹⁰ 6. оп. I, IV, VI-⁹ زین و
 شد I, IV, VI-¹⁶ کردن IV-¹⁵

زمانه بدین سان همی بگذرد
 دمش¹ مرد دانا همی بشمرد²
 هران³ روز بد کز تو اندر گذشت
 برانی کزو گیتی آباد گشت⁴

۵

280 برون رفت پس⁵ پهلو⁶ نیمروز
 دو روزه بیک روزه بگذاشتی
 بدین سان همی⁷ رخش بمرید راه
 تنش چون خورش جست⁹ و آمد بشور
 یکی رخشرا تیز¹⁰ بنمود ران
 285 کمند و پی رخش و رستم سوار
 کمند کیانی بینداخت شیر
 کشید و پیفگند گور آنزمان
 ز پیکان تیر آتشی بر فروخت
 بران آتش تیز بریانش کرد
 290 بخورد و بینداخت زو¹⁸ استخوان
 لگام از سر رخش¹⁹ برداشت خوار
 بر²¹ نیستان بست²² خواب ساخت
 دران نیستان پیشه²³ شیر بود
 چو یک²⁴ پاس بگذشت درنده شیر

همان³ I, VI- دشمرد-T زدل مرد بینا همی بنگرد-IV² پیش I, IV, VI-¹
 VI-⁶ آمد آن IV- آن I, VI-⁵ گذشته همان باد گردد بدشت-IV⁴ مران IV-
 رخش VI-¹¹ تند IV-¹⁰ خواست اندر IV, VI-⁹ بتاپید VI-⁸ پی VI-⁷ پهلوان
 6. on. I, IV, VI-¹⁵ گردی VI-¹⁴ بخلق اندر I-¹³ نهد دام و در را ازو-IV¹² I,
 دور I, IV, VI-¹⁸ بی توش I, IV, VI-¹⁷ خار و همیزم فراوان VI-¹⁶ لغتی I-
 موضع-²³ I, VI- جایگه I, VI-²² یکی I, IV, VI-²¹ گیما IV-²⁰ اسب I, VI-¹⁹
 I, IV, VI-²⁵ پیش VI-²⁴ یکی VI-

بخوانند اگرچه بماند بسی¹
 گذارد² برفتن نباشد نژند
 که من بسته دارم بفرمان کمر
 بزرگان پیششین ندیدند رای
 نیاید کسی پیش درنده³ شمر
 نخواهم⁴ جزاز دادگر دستگیر
 طلسم دل⁵ جادوان بشکنم
 بیارم ببندم کمر بر میان
 نه سنجه نه پولاد⁶ غندی نه پید
 که رستم نگرداند از رخش پای
 فکنده⁸ بگردنش در⁹ پالهنگ
 پی رخش برده زمین را ز جای¹³
 برو آفرین خواند بسیمار¹⁴ زال
 رخش رنگ بر جای و دل هم بجای¹⁶
 همی زار بگریست دستان بروی
 نه بگزیدم این راه بر آرزوی
 بیزدان چه امیدداری همی
 توجان و تن من بزنهاار دار¹⁷
 که دانست کشی باز بینند پیش

نخواهد همی مانند ایدر کسی
 کسی کو جهانرا بنام بلند 266
 چنین گفت رستم بفرخ پدز
 ولیکن بدوزخ چمیدن بپای
 همان از تن خویش نابوده سیر
 کنون من کمر بسته و رفته گیر
 تن و جان فدای سپهبد کنم 266
 هراکس که زنده است ز ایرانیان
 نه ارژنگ مانم نه دیو سپید
 بنام جهان آفرین یک خدای⁷
 مگر دست ارژنگ بسته چو سنگ
 سر و مغز¹⁰ پولاد¹¹ را¹² زیر پای 270
 بپوشید بمر و برآورد یال
 چو رستم¹⁵ برخش اندر آورد پای
 بیامد پر از آب رودابه روی
 بدو گفت کای مادر نیکگوی
 مرا درغم خود گذاری همی 275
 چنین آمدم بخشش روزگار
 بپدرود کردنش رفتند پیش

اگرچند باشی -VI؛ زمانی اگرچند مانی بسی-IV؛ و اگرچند باشد بسی -I¹
 تن- I, VI⁵ نباشد -I⁴ غرنده -I, IV, VI³ بگوید -VI؛ بگوید -I, VI² بسی
 کدخدای -VI⁷ в тексте-по Т.؛ کولاد -I؛ نه سنجه نه اولاد غندی -VI, IV, VI⁶ و تن -IV
 بر -IV¹² اولاد -VI, I, VI¹¹ پای -I, VI¹⁰ بگردن درش -VI, IV, I⁹ نکرده -VI⁸
 فراوان برو آفرین -IV¹⁴ (см. б. 272). رخش رنگ بر جای و دل هم بجای -I, VI¹³
 (см. б. 270). پی رخش برده زمین رازجای -I, VI¹⁶ پیدلی -VI, IV, I¹⁵ خواند
 I, IV, VI-66. 274, 275, 276 он.¹⁷

بخواهی¹ بتیغ جهان بخش کنی²
 ترا پروزانید پروردگار
 که³ آسایش آری و گر⁴ دم زنی
 سر از خواب⁵ و اندیشه پردخت کن
 که گوید که اورا روان⁶ آرمید
 از آوای⁷ تو کنوه هامون شود
 بجان از تو دارند⁸ هرگز امید
 همه خرد¹⁰ بشکن بگرز گران
 درازست و¹² من چون شوم کینه خنواه
 دو راهست و هر دو برنج و ونبال
 دگر کوه و بالا و منزل¹⁵ دو هفت
 بمانید بدو چشمت از بخیرگی
 کنه یار تو باشد جهان آفرین
 پی رخس فرخ زمین¹⁶ بسپرد
 نیایش¹⁸ کنم پیش یزدان پاک
 همان پهلوی²⁰ چنگ و گوپال تو
 برآید فرمان²¹ گیهمان خدیو
 چنان کو گذارد²² بمانید گذاشت

کنون کرد باید ترا رخس زین
 همانا که از بهر این روزگار
 نشاید بدین کار آهرمندی
 برت⁴ را بببر بیان سخت کن
 245 هران تن که چشمش سنان تو دید
 اگر جنگ دریا کنی خون شود
 نماید که ارژنگ و دیو سپید
 کنون⁹ گردن شاه مازندران
 چنین پاسخش داد رستم¹¹ که راه
 250 ازین پادشاهی بدان¹⁸ گفت زال
 یکی از دوراه¹⁴ آنک کاوس رفت
 پر از دیو و شیرست و پر تیرگی
 تو کوکناه بگزین شگفتی بمین
 اگرچه برنجست هم بگذرد
 255 شب تیره تا¹⁷ برکشد روز چاک
 مگر باز بینم بر¹⁹ و یال تو
 و گر هوش تو نیز بر دست دیو
 تواند کسی این سخن باز داشت

1 VI-بخواهم 2 IV-доб.:

مرین کارهارا تو زیمی کنون * مرا سال شد از دوصد بر فزون
 ازین کار یابی تو نام بلند * رهایی دهی شاهرا زین گزند
 کزان پس روانش - I, IV, VI- کار 5 I, IV, VI- تنت 4 IV- نه IV- آید و گر - I-³
 مهره - I, IV, VI-¹⁰ همان - VI- همه - IV- زهی - I-⁹ یا بند - VI-⁸ آواز - I, IV, VI-⁷
 دیر باز - I, IV, VI-¹⁴ ازان پادشاهی بدو - VI-¹³ و - I, VI-¹² گفت رستم بپاسخ - IV-¹¹
 ستایش - IV-¹⁸ چون - IV-¹⁷ ورا - I, IV, VI-¹⁶ و دیگر که بالاش باشد - I, IV, VI-¹⁵
 زرسانید یزدان - I, IV-²¹ پرو بازو و - I, IV, VI-²⁰ سر - I, IV, VI-¹⁹
 کجا چونکه آید - I, IV, VI-²² نهادست یزدان - VI-

برون کرد مردی^۱ چو مرغی بپر
 بنزدیک دستان و رستم درود^۲
 بخاک^۴ اندرآمد سر^۵ تاج و تخت
 همی بگسلند زار جان^۷ از تنیم
 همی از جگر سردباد آورم^۸
 ز کم دانشی^{۱۰} بر من آمد گزند
 همه سودرا مایه باشد زبان
 بگفت آنچه دانست و دید^{۱۳} و شنید
 بیماراسته چون گل اندر بهار
 تو گوئی^{۱۶} که باد اندرآمد ببرد^{۱۷}
 ز دشمن نهان داشت این هم ز دوست
 که زین بر زمانه^{۱۸} چه خواهد رسید
 که شمشیر کوه شد اندر نیام
 و گر تخت را خویشتن پروریم
 با یرانیان بر چه مایه بلاست

ازان پس جهانجوی خسته جگر
 سوی زابلستان فرستاد زود
 کنون چشم شد تیره و تیره بخت^۳
 جگر^۶ خسته در چنگ آهرمنم
 چو از پندهای تو یاد آورم^۸
 نرفتم بگفتار^۹ تو هوشمند
 اگر تو نبندی بدین بد^{۱۱} میان
 چو پوینده نزدیک دستان^{۱۲} رسید
 هم آن گنج و هم^{۱۴} لشکر نامدار^{۱۵}
 همه چرخ گردان بدیوان سپرد
 چو بشنید بر تن بدرید پوست
 بروشن دل از دور بدها بدید
 برستم چنین گفت دستان سام
 نشاید کزین پس چه میم و چریم
 که شاه جهان در دم ازدهاست

230

235

240

^۱ I, VI-گردی; IV-مرغی; ^۲ I, VI-شنود; IV-چو دود; ^۳ I, IV-
 نگوئسار گشته سرو-IV^۵; کنون-VI^۵; ^۴ I-زنگون; ^۵ I-بگفتش که بر من چه آمدز بخت
 آیدم-I, IV, VI^۸; همی بگسلاند روان از-I, IV, VI^۷; ^۶ I, IV, VI-چنین-
 ز کم بر-IV^۹; ^{۱۱} I-بدین در-^{۱۰} I, IV, VI-ز کمتی خرد-^{۱۰} I, IV, VI-نبودم بفرمان-
 بدیشمار-VI^{۱۵}; آن-I, IV, VI^{۱۴}; ^{۱۳} I-گفت-^{۱۲} I-رستم-^{۱۲} I-برین بر-VI^{۱۲};
 16 I, IV, VI-گفتی-^{۱۷} I, IV, VI-66. 233, 234 стоят после б. 227; затем I, IV, VI-доб.:
 کنون چشم خیره شد و تیره بخت * نگوئسار گشته سر [I-] و تاج و تخت
^{۱۸} I, VI-کزوبر زمانه-

که ای شاه بی پر بکردار بید
 چـرا گاه مازندران خواستی¹
 بدیدی³ و کس را ندادی تو دست⁴
 خرد را بدینگونه بفریفتی
 دلت یافت آن آرزوها که جست
 گزین کرد جنگی ده و دو هزار⁶
 سر سرکشان پر ز تیمار کرد
 چو از بند و بستن بپرداختند⁷
 بدان تا گذارند روزی بروز
 چه از تاج یاقوت و گرز گران¹¹
 به ارژنگ سلالر مازندران
 که ز آهر من اکنون¹⁴ بهانه مجوی
 نه خورشید بینند¹⁶ روشن نه ماه¹⁷
 بدان تا بدانند فراز و¹⁸ نشیب
 کسی نیز ننهد برین کار گوش
 سوی شاه مازندران کرد روی¹⁹
 اسپران و اسپان آراسته
 بدان برز کوه آمد از پهن دشت]²⁰

بهشتم بغرید دیو سپید
 همی برتری را بیماراستی
 همی نیروی خویش چون² پیل مست
 چو⁵ با تاج و با تخت نشکپیفتی
 کنون آنچ اندر خور کار تست
 ازان نره دیوان خنجر گذار
 بر ایرانیان بر نگهدار کرد
 سرادرا همه بندها ساختند
 خورش دادشان اندکی جان⁸ سپوز
 ازان پس همه⁹ گنج شاه جهان¹⁰
 سپرد آنچ¹² دید از کران تا کران
 بر شاه رو گفت و¹³ اورا بگوی
 همه پهلوانان ایران و شاه¹⁵
 بکشتن نکردم بروبر نشیب
 بزاری و سختی برآیدش هوش
 چو ارژنگ بشنید گفتار او
 همی رفت با لشکر و خواسته
 [سپرد او بشاه و سبک بازگشت

210

215

220

225

بدارد بگردد از و بوم-⁴ Л دید-³ IV ندیدی-² ل-¹ کاستی-¹ VI
 تو-⁵ I, IV, VI-⁶ Л-⁶ доб.:

پس از نره دیوان مازندران * بیماراست جادو سپاهی گران
 شاه و سپاه-¹⁰ I, IV, VI-¹¹ I, IV, VI-¹² I, IV, VI-¹³ I, IV, VI-¹⁴ VI-¹⁵ I, IV, VI-¹⁶ I, IV, VI-¹⁷ IV-¹⁸ I, IV, VI-¹⁹ I, IV, VI-²⁰ I, IV, VI-²¹ I, IV, VI-²² I, IV, VI-²³ I, IV, VI-²⁴ I, IV, VI-²⁵ I, IV, VI-²⁶ I, IV, VI-²⁷ I, IV, VI-²⁸ I, IV, VI-²⁹ I, IV, VI-³⁰ I, IV, VI-³¹ I, IV, VI-³² I, IV, VI-³³ I, IV, VI-³⁴ I, IV, VI-³⁵ I, IV, VI-³⁶ I, IV, VI-³⁷ I, IV, VI-³⁸ I, IV, VI-³⁹ I, IV, VI-⁴⁰ I, IV, VI-⁴¹ I, IV, VI-⁴² I, IV, VI-⁴³ I, IV, VI-⁴⁴ I, IV, VI-⁴⁵ I, IV, VI-⁴⁶ I, IV, VI-⁴⁷ I, IV, VI-⁴⁸ I, IV, VI-⁴⁹ I, IV, VI-⁵⁰ I, IV, VI-⁵¹ I, IV, VI-⁵² I, IV, VI-⁵³ I, IV, VI-⁵⁴ I, IV, VI-⁵⁵ I, IV, VI-⁵⁶ I, IV, VI-⁵⁷ I, IV, VI-⁵⁸ I, IV, VI-⁵⁹ I, IV, VI-⁶⁰ I, IV, VI-⁶¹ I, IV, VI-⁶² I, IV, VI-⁶³ I, IV, VI-⁶⁴ I, IV, VI-⁶⁵ I, IV, VI-⁶⁶ I, IV, VI-⁶⁷ I, IV, VI-⁶⁸ I, IV, VI-⁶⁹ I, IV, VI-⁷⁰ I, IV, VI-⁷¹ I, IV, VI-⁷² I, IV, VI-⁷³ I, IV, VI-⁷⁴ I, IV, VI-⁷⁵ I, IV, VI-⁷⁶ I, IV, VI-⁷⁷ I, IV, VI-⁷⁸ I, IV, VI-⁷⁹ I, IV, VI-⁸⁰ I, IV, VI-⁸¹ I, IV, VI-⁸² I, IV, VI-⁸³ I, IV, VI-⁸⁴ I, IV, VI-⁸⁵ I, IV, VI-⁸⁶ I, IV, VI-⁸⁷ I, IV, VI-⁸⁸ I, IV, VI-⁸⁹ I, IV, VI-⁹⁰ I, IV, VI-⁹¹ I, IV, VI-⁹² I, IV, VI-⁹³ I, IV, VI-⁹⁴ I, IV, VI-⁹⁵ I, IV, VI-⁹⁶ I, IV, VI-⁹⁷ I, IV, VI-⁹⁸ I, IV, VI-⁹⁹ I, IV, VI-¹⁰⁰ I, IV, VI-¹⁰¹ I, IV, VI-¹⁰² I, IV, VI-¹⁰³ I, IV, VI-¹⁰⁴ I, IV, VI-¹⁰⁵ I, IV, VI-¹⁰⁶ I, IV, VI-¹⁰⁷ I, IV, VI-¹⁰⁸ I, IV, VI-¹⁰⁹ I, IV, VI-¹¹⁰ I, IV, VI-¹¹¹ I, IV, VI-¹¹² I, IV, VI-¹¹³ I, IV, VI-¹¹⁴ I, IV, VI-¹¹⁵ I, IV, VI-¹¹⁶ I, IV, VI-¹¹⁷ I, IV, VI-¹¹⁸ I, IV, VI-¹¹⁹ I, IV, VI-¹²⁰ I, IV, VI-¹²¹ I, IV, VI-¹²² I, IV, VI-¹²³ I, IV, VI-¹²⁴ I, IV, VI-¹²⁵ I, IV, VI-¹²⁶ I, IV, VI-¹²⁷ I, IV, VI-¹²⁸ I, IV, VI-¹²⁹ I, IV, VI-¹³⁰ I, IV, VI-¹³¹ I, IV, VI-¹³² I, IV, VI-¹³³ I, IV, VI-¹³⁴ I, IV, VI-¹³⁵ I, IV, VI-¹³⁶ I, IV, VI-¹³⁷ I, IV, VI-¹³⁸ I, IV, VI-¹³⁹ I, IV, VI-¹⁴⁰ I, IV, VI-¹⁴¹ I, IV, VI-¹⁴² I, IV, VI-¹⁴³ I, IV, VI-¹⁴⁴ I, IV, VI-¹⁴⁵ I, IV, VI-¹⁴⁶ I, IV, VI-¹⁴⁷ I, IV, VI-¹⁴⁸ I, IV, VI-¹⁴⁹ I, IV, VI-¹⁵⁰ I, IV, VI-¹⁵¹ I, IV, VI-¹⁵² I, IV, VI-¹⁵³ I, IV, VI-¹⁵⁴ I, IV, VI-¹⁵⁵ I, IV, VI-¹⁵⁶ I, IV, VI-¹⁵⁷ I, IV, VI-¹⁵⁸ I, IV, VI-¹⁵⁹ I, IV, VI-¹⁶⁰ I, IV, VI-¹⁶¹ I, IV, VI-¹⁶² I, IV, VI-¹⁶³ I, IV, VI-¹⁶⁴ I, IV, VI-¹⁶⁵ I, IV, VI-¹⁶⁶ I, IV, VI-¹⁶⁷ I, IV, VI-¹⁶⁸ I, IV, VI-¹⁶⁹ I, IV, VI-¹⁷⁰ I, IV, VI-¹⁷¹ I, IV, VI-¹⁷² I, IV, VI-¹⁷³ I, IV, VI-¹⁷⁴ I, IV, VI-¹⁷⁵ I, IV, VI-¹⁷⁶ I, IV, VI-¹⁷⁷ I, IV, VI-¹⁷⁸ I, IV, VI-¹⁷⁹ I, IV, VI-¹⁸⁰ I, IV, VI-¹⁸¹ I, IV, VI-¹⁸² I, IV, VI-¹⁸³ I, IV, VI-¹⁸⁴ I, IV, VI-¹⁸⁵ I, IV, VI-¹⁸⁶ I, IV, VI-¹⁸⁷ I, IV, VI-¹⁸⁸ I, IV, VI-¹⁸⁹ I, IV, VI-¹⁹⁰ I, IV, VI-¹⁹¹ I, IV, VI-¹⁹² I, IV, VI-¹⁹³ I, IV, VI-¹⁹⁴ I, IV, VI-¹⁹⁵ I, IV, VI-¹⁹⁶ I, IV, VI-¹⁹⁷ I, IV, VI-¹⁹⁸ I, IV, VI-¹⁹⁹ I, IV, VI-²⁰⁰ I, IV, VI-²⁰¹ I, IV, VI-²⁰² I, IV, VI-²⁰³ I, IV, VI-²⁰⁴ I, IV, VI-²⁰⁵ I, IV, VI-²⁰⁶ I, IV, VI-²⁰⁷ I, IV, VI-²⁰⁸ I, IV, VI-²⁰⁹ I, IV, VI-²¹⁰ I, IV, VI-²¹¹ I, IV, VI-²¹² I, IV, VI-²¹³ I, IV, VI-²¹⁴ I, IV, VI-²¹⁵ I, IV, VI-²¹⁶ I, IV, VI-²¹⁷ I, IV, VI-²¹⁸ I, IV, VI-²¹⁹ I, IV, VI-²²⁰ I, IV, VI-²²¹ I, IV, VI-²²² I, IV, VI-²²³ I, IV, VI-²²⁴ I, IV, VI-²²⁵ I, IV, VI-²²⁶ I, IV, VI-²²⁷ I, IV, VI-²²⁸ I, IV, VI-²²⁹ I, IV, VI-²³⁰ I, IV, VI-²³¹ I, IV, VI-²³² I, IV, VI-²³³ I, IV, VI-²³⁴ I, IV, VI-²³⁵ I, IV, VI-²³⁶ I, IV, VI-²³⁷ I, IV, VI-²³⁸ I, IV, VI-²³⁹ I, IV, VI-²⁴⁰ I, IV, VI-²⁴¹ I, IV, VI-²⁴² I, IV, VI-²⁴³ I, IV, VI-²⁴⁴ I, IV, VI-²⁴⁵ I, IV, VI-²⁴⁶ I, IV, VI-²⁴⁷ I, IV, VI-²⁴⁸ I, IV, VI-²⁴⁹ I, IV, VI-²⁵⁰ I, IV, VI-²⁵¹ I, IV, VI-²⁵² I, IV, VI-²⁵³ I, IV, VI-²⁵⁴ I, IV, VI-²⁵⁵ I, IV, VI-²⁵⁶ I, IV, VI-²⁵⁷ I, IV, VI-²⁵⁸ I, IV, VI-²⁵⁹ I, IV, VI-²⁶⁰ I, IV, VI-²⁶¹ I, IV, VI-²⁶² I, IV, VI-²⁶³ I, IV, VI-²⁶⁴ I, IV, VI-²⁶⁵ I, IV, VI-²⁶⁶ I, IV, VI-²⁶⁷ I, IV, VI-²⁶⁸ I, IV, VI-²⁶⁹ I, IV, VI-²⁷⁰ I, IV, VI-²⁷¹ I, IV, VI-²⁷² I, IV, VI-²⁷³ I, IV, VI-²⁷⁴ I, IV, VI-²⁷⁵ I, IV, VI-²⁷⁶ I, IV, VI-²⁷⁷ I, IV, VI-²⁷⁸ I, IV, VI-²⁷⁹ I, IV, VI-²⁸⁰ I, IV, VI-²⁸¹ I, IV, VI-²⁸² I, IV, VI-²⁸³ I, IV, VI-²⁸⁴ I, IV, VI-²⁸⁵ I, IV, VI-²⁸⁶ I, IV, VI-²⁸⁷ I, IV, VI-²⁸⁸ I, IV, VI-²⁸⁹ I, IV, VI-²⁹⁰ I, IV, VI-²⁹¹ I, IV, VI-²⁹² I, IV, VI-²⁹³ I, IV, VI-²⁹⁴ I, IV, VI-²⁹⁵ I, IV, VI-²⁹⁶ I, IV, VI-²⁹⁷ I, IV, VI-²⁹⁸ I, IV, VI-²⁹⁹ I, IV, VI-³⁰⁰ I, IV, VI-³⁰¹ I, IV, VI-³⁰² I, IV, VI-³⁰³ I, IV, VI-³⁰⁴ I, IV, VI-³⁰⁵ I, IV, VI-³⁰⁶ I, IV, VI-³⁰⁷ I, IV, VI-³⁰⁸ I, IV, VI-³⁰⁹ I, IV, VI-³¹⁰ I, IV, VI-³¹¹ I, IV, VI-³¹² I, IV, VI-³¹³ I, IV, VI-³¹⁴ I, IV, VI-³¹⁵ I, IV, VI-³¹⁶ I, IV, VI-³¹⁷ I, IV, VI-³¹⁸ I, IV, VI-³¹⁹ I, IV, VI-³²⁰ I, IV, VI-³²¹ I, IV, VI-³²² I, IV, VI-³²³ I, IV, VI-³²⁴ I, IV, VI-³²⁵ I, IV, VI-³²⁶ I, IV, VI-³²⁷ I, IV, VI-³²⁸ I, IV, VI-³²⁹ I, IV, VI-³³⁰ I, IV, VI-³³¹ I, IV, VI-³³² I, IV, VI-³³³ I, IV, VI-³³⁴ I, IV, VI-³³⁵ I, IV, VI-³³⁶ I, IV, VI-³³⁷ I, IV, VI-³³⁸ I, IV, VI-³³⁹ I, IV, VI-³⁴⁰ I, IV, VI-³⁴¹ I, IV, VI-³⁴² I, IV, VI-³⁴³ I, IV, VI-³⁴⁴ I, IV, VI-³⁴⁵ I, IV, VI-³⁴⁶ I, IV, VI-³⁴⁷ I, IV, VI-³⁴⁸ I, IV, VI-³⁴⁹ I, IV, VI-³⁵⁰ I, IV, VI-³⁵¹ I, IV, VI-³⁵² I, IV, VI-³⁵³ I, IV, VI-³⁵⁴ I, IV, VI-³⁵⁵ I, IV, VI-³⁵⁶ I, IV, VI-³⁵⁷ I, IV, VI-³⁵⁸ I, IV, VI-³⁵⁹ I, IV, VI-³⁶⁰ I, IV, VI-³⁶¹ I, IV, VI-³⁶² I, IV, VI-³⁶³ I, IV, VI-³⁶⁴ I, IV, VI-³⁶⁵ I, IV, VI-³⁶⁶ I, IV, VI-³⁶⁷ I, IV, VI-³⁶⁸ I, IV, VI-³⁶⁹ I, IV, VI-³⁷⁰ I, IV, VI-³⁷¹ I, IV, VI-³⁷² I, IV, VI-³⁷³ I, IV, VI-³⁷⁴ I, IV, VI-³⁷⁵ I, IV, VI-³⁷⁶ I, IV, VI-³⁷⁷ I, IV, VI-³⁷⁸ I, IV, VI-³⁷⁹ I, IV, VI-³⁸⁰ I, IV, VI-³⁸¹ I, IV, VI-³⁸² I, IV, VI-³⁸³ I, IV, VI-³⁸⁴ I, IV, VI-³⁸⁵ I, IV, VI-³⁸⁶ I, IV, VI-³⁸⁷ I, IV, VI-³⁸⁸ I, IV, VI-³⁸⁹ I, IV, VI-³⁹⁰ I, IV, VI-³⁹¹ I, IV, VI-³⁹² I, IV, VI-³⁹³ I, IV, VI-³⁹⁴ I, IV, VI-³⁹⁵ I, IV, VI-³⁹⁶ I, IV, VI-³⁹⁷ I, IV, VI-³⁹⁸ I, IV, VI-³⁹⁹ I, IV, VI-⁴⁰⁰ I, IV, VI-⁴⁰¹ I, IV, VI-⁴⁰² I, IV, VI-⁴⁰³ I, IV, VI-⁴⁰⁴ I, IV, VI-⁴⁰⁵ I, IV, VI-⁴⁰⁶ I, IV, VI-⁴⁰⁷ I, IV, VI-⁴⁰⁸ I, IV, VI-⁴⁰⁹ I, IV, VI-⁴¹⁰ I, IV, VI-⁴¹¹ I, IV, VI-⁴¹² I, IV, VI-⁴¹³ I, IV, VI-⁴¹⁴ I, IV, VI-⁴¹⁵ I, IV, VI-⁴¹⁶ I, IV, VI-⁴¹⁷ I, IV, VI-⁴¹⁸ I, IV, VI-⁴¹⁹ I, IV, VI-⁴²⁰ I, IV, VI-⁴²¹ I, IV, VI-⁴²² I, IV, VI-⁴²³ I, IV, VI-⁴²⁴ I, IV, VI-⁴²⁵ I, IV, VI-⁴²⁶ I, IV, VI-⁴²⁷ I, IV, VI-⁴²⁸ I, IV, VI-⁴²⁹ I, IV, VI-⁴³⁰ I, IV, VI-⁴³¹ I, IV, VI-⁴³² I, IV, VI-⁴³³ I, IV, VI-⁴³⁴ I, IV, VI-⁴³⁵ I, IV, VI-⁴³⁶ I, IV, VI-⁴³⁷ I, IV, VI-⁴³⁸ I, IV, VI-⁴³⁹ I, IV, VI-⁴⁴⁰ I, IV, VI-⁴⁴¹ I, IV, VI-⁴⁴² I, IV, VI-⁴⁴³ I, IV, VI-⁴⁴⁴ I, IV, VI-⁴⁴⁵ I, IV, VI-⁴⁴⁶ I, IV, VI-⁴⁴⁷ I, IV, VI-⁴⁴⁸ I, IV, VI-⁴⁴⁹ I, IV, VI-⁴⁵⁰ I, IV, VI-⁴⁵¹ I, IV, VI-⁴⁵² I, IV, VI-⁴⁵³ I, IV, VI-⁴⁵⁴ I, IV, VI-⁴⁵⁵ I, IV, VI-⁴⁵⁶ I, IV, VI-⁴⁵⁷ I, IV, VI-⁴⁵⁸ I, IV, VI-⁴⁵⁹ I, IV, VI-⁴⁶⁰ I, IV, VI-⁴⁶¹ I, IV, VI-⁴⁶² I, IV, VI-⁴⁶³ I, IV, VI-⁴⁶⁴ I, IV, VI-⁴⁶⁵ I, IV, VI-⁴⁶⁶ I, IV, VI-⁴⁶⁷ I, IV, VI-⁴⁶⁸ I, IV, VI-⁴⁶⁹ I, IV, VI-⁴⁷⁰ I, IV, VI-⁴⁷¹ I, IV, VI-⁴⁷² I, IV, VI-⁴⁷³ I, IV, VI-⁴⁷⁴ I, IV, VI-⁴⁷⁵ I, IV, VI-⁴⁷⁶ I, IV, VI-⁴⁷⁷ I, IV, VI-⁴⁷⁸ I, IV, VI-⁴⁷⁹ I, IV, VI-⁴⁸⁰ I, IV, VI-⁴⁸¹ I, IV, VI-⁴⁸² I, IV, VI-⁴⁸³ I, IV, VI-⁴⁸⁴ I, IV, VI-⁴⁸⁵ I, IV, VI-⁴⁸⁶ I, IV, VI-⁴⁸⁷ I, IV, VI-⁴⁸⁸ I, IV, VI-⁴⁸⁹ I, IV, VI-⁴⁹⁰ I, IV, VI-⁴⁹¹ I, IV, VI-⁴⁹² I, IV, VI-⁴⁹³ I, IV, VI-⁴⁹⁴ I, IV, VI-⁴⁹⁵ I, IV, VI-⁴⁹⁶ I, IV, VI-⁴⁹⁷ I, IV, VI-⁴⁹⁸ I, IV, VI-⁴⁹⁹ I, IV, VI-⁵⁰⁰ I, IV, VI-⁵⁰¹ I, IV, VI-⁵⁰² I, IV, VI-⁵⁰³ I, IV, VI-⁵⁰⁴ I, IV, VI-⁵⁰⁵ I, IV, VI-⁵⁰⁶ I, IV, VI-⁵⁰⁷ I, IV, VI-⁵⁰⁸ I, IV, VI-⁵⁰⁹ I, IV, VI-⁵¹⁰ I, IV, VI-⁵¹¹ I, IV, VI-⁵¹² I, IV, VI-⁵¹³ I, IV, VI-⁵¹⁴ I, IV, VI-⁵¹⁵ I, IV, VI-⁵¹⁶ I, IV, VI-⁵¹⁷ I, IV, VI-⁵¹⁸ I, IV, VI-⁵¹⁹ I, IV, VI-⁵²⁰ I, IV, VI-⁵²¹ I, IV, VI-⁵²² I, IV, VI-⁵²³ I, IV, VI-⁵²⁴ I, IV, VI-⁵²⁵ I, IV, VI-⁵²⁶ I, IV, VI-⁵²⁷ I, IV, VI-⁵²⁸ I, IV, VI-⁵²⁹ I, IV, VI-⁵³⁰ I, IV, VI-⁵³¹ I, IV, VI-⁵³² I, IV, VI-⁵³³ I, IV, VI-⁵³⁴ I, IV, VI-⁵³⁵ I, IV, VI-⁵³⁶ I, IV, VI-⁵³⁷ I, IV, VI-⁵³⁸ I, IV, VI-⁵³⁹ I, IV, VI-⁵⁴⁰ I, IV, VI-⁵⁴¹ I, IV, VI-⁵⁴² I, IV, VI-⁵⁴³ I, IV, VI-⁵⁴⁴ I, IV, VI-⁵⁴⁵ I, IV, VI-⁵⁴⁶ I, IV, VI-⁵⁴⁷ I, IV, VI-⁵⁴⁸ I, IV, VI-⁵⁴⁹ I, IV, VI-⁵⁵⁰ I, IV, VI-⁵⁵¹ I, IV, VI-⁵⁵² I, IV, VI-⁵⁵³ I, IV, VI-⁵⁵⁴ I, IV, VI-⁵⁵⁵ I, IV, VI-⁵⁵⁶ I, IV, VI-⁵⁵⁷ I, IV, VI-⁵⁵⁸ I, IV, VI-⁵⁵⁹ I, IV, VI-⁵⁶⁰ I, IV, VI-⁵⁶¹ I, IV, VI-⁵⁶² I, IV, VI-⁵⁶³ I, IV, VI-⁵⁶⁴ I, IV, VI-⁵⁶⁵ I, IV, VI-⁵⁶⁶ I, IV, VI-⁵⁶⁷ I, IV, VI-⁵⁶⁸ I, IV, VI-⁵⁶⁹ I, IV, VI-⁵⁷⁰ I, IV, VI-⁵⁷¹ I, IV, VI-⁵⁷² I, IV, VI-⁵⁷³ I, IV, VI-⁵⁷⁴ I, IV, VI-⁵⁷⁵ I, IV, VI-⁵⁷⁶ I, IV, VI-⁵⁷⁷ I, IV, VI-⁵⁷⁸ I, IV, VI-⁵⁷⁹ I, IV, VI-⁵⁸⁰ I, IV, VI-⁵⁸¹ I, IV, VI-⁵⁸² I, IV, VI-⁵⁸³ I, IV, VI-⁵⁸⁴ I, IV, VI-⁵⁸⁵ I, IV, VI-⁵⁸⁶ I, IV, VI-⁵⁸⁷ I, IV, VI-⁵⁸⁸ I, IV, VI-⁵⁸⁹ I, IV, VI-⁵⁹⁰ I, IV, VI-⁵⁹¹ I, IV, VI-⁵⁹² I, IV, VI-⁵⁹³ I, IV, VI-⁵⁹⁴ I, IV, VI-⁵⁹⁵ I, IV, VI-⁵⁹⁶ I, IV, VI-⁵⁹⁷ I, IV, VI-⁵⁹⁸ I, IV, VI-⁵⁹⁹ I, IV, VI-⁶⁰⁰ I, IV, VI-⁶⁰¹ I, IV, VI-⁶⁰² I, IV, VI-⁶⁰³ I, IV, VI-⁶⁰⁴ I, IV, VI-⁶⁰⁵ I, IV, VI-⁶⁰⁶ I, IV, VI-⁶⁰⁷ I, IV, VI-⁶⁰⁸ I, IV, VI-⁶⁰⁹ I, IV, VI-⁶¹⁰ I, IV, VI-⁶¹¹ I, IV, VI-⁶¹² I, IV, VI-⁶¹³ I, IV, VI-⁶¹⁴ I, IV, VI-⁶¹⁵ I, IV, VI-⁶¹⁶ I, IV, VI-⁶¹⁷ I, IV, VI-⁶¹⁸ I, IV, VI-⁶¹⁹ I, IV, VI-⁶²⁰ I, IV, VI-⁶²¹ I, IV, VI-⁶²² I, IV, VI-⁶²³ I, IV, VI-⁶²⁴ I, IV, VI-⁶²⁵ I, IV, VI-⁶²⁶ I, IV, VI-⁶²⁷ I, IV, VI-⁶²⁸ I, IV, VI-⁶²⁹ I, IV, VI-⁶³⁰ I, IV, VI-⁶³¹ I, IV, VI-⁶³² I, IV, VI-⁶³³ I, IV, VI-⁶³⁴ I, IV, VI-⁶³⁵ I, IV, VI-⁶³⁶ I, IV, VI-⁶³⁷ I, IV, VI-⁶³⁸ I, IV, VI-⁶³⁹ I, IV, VI-⁶⁴⁰ I, IV, VI-⁶⁴¹ I, IV, VI-⁶⁴² I, IV, VI-⁶⁴³ I, IV, VI-⁶⁴⁴ I, IV, VI-⁶⁴⁵ I, IV, VI-⁶⁴⁶ I, IV, VI-⁶⁴⁷ I, IV, VI-⁶⁴⁸ I, IV, VI-⁶⁴⁹ I, IV, VI-⁶⁵⁰ I, IV, VI-⁶⁵¹ I, IV, VI-⁶⁵² I, IV, VI-⁶⁵³ I, IV, VI-⁶⁵⁴ I, IV, VI-⁶⁵⁵ I, IV, VI-⁶⁵⁶ I, IV, VI-⁶⁵⁷ I, IV, VI-⁶⁵⁸ I, IV, VI-⁶⁵⁹ I, IV, VI-⁶⁶⁰ I, IV, VI-⁶⁶¹ I, IV, VI-⁶⁶² I, IV, VI-⁶⁶³ I, IV, VI-⁶⁶⁴ I, IV, VI-⁶⁶⁵ I, IV, VI-⁶⁶⁶ I, IV, VI-⁶⁶⁷ I, IV, VI-⁶⁶⁸ I, IV, VI-⁶⁶⁹ I, IV, VI-⁶⁷⁰ I, IV, VI-⁶⁷¹ I, IV, VI-⁶⁷² I, IV, VI-⁶⁷³ I, IV, VI-⁶⁷⁴ I, IV, VI-⁶⁷⁵ I, IV, VI-⁶⁷⁶ I, IV, VI-⁶⁷⁷ I, IV, VI-⁶⁷⁸ I, IV, VI-⁶⁷⁹ I, IV, VI-⁶⁸⁰ I, IV, VI-⁶⁸¹ I, IV, VI-⁶⁸² I, IV, VI-⁶⁸³ I, IV, VI-⁶⁸⁴ I, IV, VI-⁶⁸⁵ I, IV, VI-⁶⁸⁶ I, IV, VI-⁶⁸⁷ I, IV, VI-⁶⁸⁸ I, IV, VI-⁶⁸⁹ I, IV, VI-⁶⁹⁰ I, IV, VI-⁶⁹¹ I, IV, VI-⁶⁹² I, IV, VI-⁶⁹³ I, IV, VI-⁶⁹⁴ I, IV, VI-⁶⁹⁵ I, IV, VI-⁶⁹⁶ I, IV, VI-⁶⁹⁷ I, IV, VI-⁶⁹⁸ I, IV, VI-⁶⁹⁹ I, IV, VI-⁷⁰⁰ I, IV, VI-⁷⁰¹ I, IV, VI-⁷⁰² I, IV, VI-⁷⁰³ I, IV, VI-⁷⁰⁴ I, IV, VI-⁷⁰⁵ I, IV, VI-⁷⁰⁶ I, IV, VI-⁷⁰⁷ I, IV, VI-⁷⁰⁸ I, IV, VI-⁷⁰⁹ I, IV, VI-⁷¹⁰ I, IV, VI-⁷¹¹ I, IV, VI-⁷¹² I, IV, VI-⁷¹³ I, IV, VI-⁷¹⁴ I, IV, VI-⁷¹⁵ I, IV, VI-⁷¹⁶ I, IV, VI-⁷¹⁷ I, IV, VI-⁷¹⁸ I, IV, VI-⁷¹⁹ I, IV, VI-⁷²⁰ I, IV, VI-⁷²¹ I, IV, VI-⁷²² I, IV, VI-⁷²³ I, IV, VI-⁷²⁴ I, IV, VI-⁷²⁵ I, IV, VI-⁷²⁶ I, IV, VI-⁷²⁷ I, IV, VI-⁷²⁸ I, IV, VI-⁷²⁹ I, IV, VI-⁷³⁰ I, IV, VI-⁷³¹ I, IV, VI-⁷³² I, IV, VI-⁷³³ I, IV, VI-⁷³⁴ I, IV, VI-⁷³⁵ I, IV, VI-⁷³⁶ I, IV, VI-⁷³⁷ I, IV, VI-⁷³⁸ I, IV, VI-⁷³⁹ I, IV, VI-⁷⁴⁰ I, IV, VI-⁷⁴¹ I, IV, VI-⁷⁴² I, IV, VI-⁷⁴³ I, IV, VI-⁷⁴⁴ I, IV, VI-⁷⁴⁵ I, IV, VI-⁷⁴⁶ I, IV, VI-⁷⁴⁷ I, IV, VI-⁷⁴⁸ I, IV, VI-⁷⁴⁹ I, IV, VI-⁷⁵⁰ I, IV, VI-⁷⁵¹ I, IV, VI-⁷⁵² I, IV, VI-⁷⁵³ I, IV, VI-⁷⁵⁴ I, IV, VI-⁷⁵⁵ I, IV, VI-⁷⁵⁶ I, IV, VI-⁷⁵⁷ I, IV, VI-⁷⁵⁸ I, IV, VI-⁷⁵⁹ I, IV, VI-⁷⁶⁰ I, IV, VI-⁷⁶¹ I, IV, VI-⁷⁶² I, IV, VI-⁷⁶³ I, IV, VI-⁷⁶⁴ I, IV, VI-⁷⁶⁵ I, IV, VI-⁷⁶⁶ I, IV, VI-⁷⁶⁷ I

یکی لشکری¹ جنگ سازان نو
 نبیننی بماندردان زنده² کس³
 بر دیو پیغام شه باز گفت⁵
 که⁶ از روز گاران مشو نامیب
 بپرم پی او⁸ ز ماندردان
 جهان کرد⁹ چون روی زنگی سپاه
 همه روشناییش گشته نهان
 سپه شد جهان چشمها خیره خیر¹¹
 جهانجوی را چشم تاریک شد
 سر¹² نامداران ازو¹³ پر ز خشم¹⁴
 نبود از بد بخت ماننده چیز¹⁵
 بد آمد ز کردار او بر سپاه
 جوان دولت و بخت¹⁶ برگشت پیر
 که خیره نماید¹⁷ شگفت از شگفت
 که دستور بیدار بهتر ز گنج¹⁸
 بدیده ز¹⁹ ایرانیان کس ندید

جهانجوی کاوس شان پیشرو
 کنون گر نباشی تو فریادرس
 چو بشنید پیغام سنجه نهفت⁴
 چنین پاسخش داد دیو سپید
 بیایم کنون با سپاهی گران⁷
 شب آمد یکی اجر شد با سپاه
 چو دریای قارست گفتی جهان
 یکی خیمه زد بر سر از دود و قیر¹⁰
 چو بگذشتت شب روز نزدیک شد
 ز لشکر دو بهره شده تیره چشم
 از ایشان فراوان تبه کرد نیز
 چو تاریک شد چشم کاوس شاه
 همه گنج تاراج و لشکر اسیر
 همه داستان یاد باید گرفت
 سپید چنین گفت چون دید رنج
 بستگی چو یکهفته اندر کشید

195

200

205

¹ I, IV — ز لشکر یکی — ² I, IV, VI — نیز ³ Л, IV — б. оп. ⁴ I, IV, VI —
 IV—доб.: خود روی بنهاد و تفت — VI — ماننده باد تفت — I — برفت
 پیامد بگفت آنچه شه گفته بود * همان نیز از آن کو برآشته بود
 ب— خود آمد بنزدیک آن سرفراز * بگفت آنچه بشنید از آن جنگساز
 بشد سنجه نزدیک آن بدگمان * بداد آگهی گفتش ایدر ممان
 I VI— доб. первый бейт разночтения; VI—доб.:

پیامد بگفت آنچه شه گفته بود * همان نیز از آن کو برآشته بود
 چو آمد — VI — ⁷ چو — VI — ⁶ فوصل سنجه الی ملک الجنّ شرح لدیه الحال —
 گشت تار — I — ¹¹ قار — I — ¹⁰ گشت — I, IV — ⁹ پیش را — VI — ⁸ کنون لشکر بیکران
 شد بگشتم — IV — ¹⁴ شده — I — ¹³ دل — VI — ¹² I, IV, VI — б. стоит после б. 199.
¹⁵ I, IV, VI — б. стоит после б. 203; Л—доб.:

دريغا که پند جهانگیر زال * نه بذر فتم و آمدم تنگ حال
 بدیدار از — I, IV, VI — ¹⁹

چنین تا بدیوان رسد آگهی
 کمر بست و رفت از در³ شاه گیو
 بشد تا در شهر مازندران
 زن و کودک و مرد با دستوار
 همی کرد غارت همی سوخت⁸ شهر
 یکی چون بهشت برین شهر دید
 بهر برزنی بر¹¹ فزون از هزار¹²
 پرستنده زین بیشتر با کلاه
 بهرجای گنجی پراکنده زر
 بی اندازه گرد اندرش چارپای
 بکاو می بردند از او آگهی
 همی¹⁵ گفت خرم زیاد آنک گفت
 همه شهر گویی مگر بتکده ست¹⁶
 بتان بهشتند¹⁸ گویی درست
 چو یکهفته بگذشت ایرانیان
 خیر شد سوی²¹ شاه مازندران
 ز دیوان پیش اندرون²² سنجه بود
 بدو گفت رو نزد دیو سپید
 بگویش که آمد بمازندران

175
 180
 185
 190

جهان کن سراسر ز دیوان¹ تهی²
 ز لشکر گزین کرد گردان⁴ نیو
 بمبارید⁵ شمشیر و گرز گران
 نیافت⁶ از سر⁷ تیغ او زینهار
 بمپالود برجای تریاک زهر
 پر از خرمی بر درش⁹ بهر¹⁰ دید
 پرستار باطوق و با گوشوار
 بچهره بگردار تابنده ماه
 بمکجای دینار سرخ و¹³ گهر
 بهشتیست¹⁴ گفتی همیدون بجای
 ازان خرمی جای و آن فرهی
 که مازندران را بهشتست جفت
 ز دیبای چین بر گل آذین ز دست¹⁷
 بگلنارشان روی رضوان بهشت¹⁹
 ز غارت گشادند یکسر²⁰ میان
 دلش گشت پردرد و سر شد گران
 که جان و تنش²³ زان سخن رنجه بود
 چنان رو²⁴ که بر چرخ²⁵ گردنده شپید
 بغارت از ایران سپاهی گران

IV-⁵ مردان IV-⁴ از بر I, IV-³ I-² обратный порядок мисра. IV-¹ جادو
 همی کشت و غارت VI, VI-⁸ ندیدند از VI-^{VI} بد I-⁷ ندید IV-⁶ بیازید
 و یسن علیهم الغارات و یحرق الدیار B-^{همی سوخت و غارت همی کرد} I-^{همی کرد}
 بدان خرمی از در زهر VI-¹⁰ که از خرمی نزد او I, IV-⁹ و ینهب الاموال
 زور و بدیگر I, IV-¹³ شمار VI-¹² بهر کوی و برزن I, IV, VI-¹¹
 بت پرست I-¹⁶ چنین VI-¹⁵ گوئی همیدون پهای VI-¹⁴ دینار و جایی VI-¹⁴
 بهشت VI-¹⁹ بتان برانسان VI-^{VI} بتان پاک حورند L-¹⁸ بد بست I, IV-¹⁷
 بگرد اندرش VI-^{VI} چه پیشش درون I, IV-²² بر I, IV, VI-²¹ یکیک I, IV, VI-²⁰
 تخت VI-²⁵ شو I-²⁴ دلش I, IV, VI-²³

دمادم سپه روی بنهاد و¹ تفت
کشیدن سپه² سر نهادن براه
نهادند سر سوی مازندران
کلید در گنج و⁴ تاج و نگین
ترا تیغ کینه بیاید⁵ کشید
که پشت سپاهند⁶ و زیبای گاه
سپه را همی راند گودرز و طوسی
بزدگاه بر پیش کوه اسپروز⁷
بدان جایگه ساخت آرام و خواب
بدان جایگه پیل را⁸ بیت بود⁹
هوا پر ز بوی از می خوشگوار¹¹
نشستند بر تخت کاوس کی¹²
بشبگیر کن خواب¹³ برخاستند
کمر بسته و¹⁴ با کلاه آمدند
دو باره ز لشکر گزیدن¹⁵ هزار
گشایند شهر مازندران
تنبی کن¹⁶ که با او¹⁷ نماشد روان¹⁸
شب آور بجایی¹⁹ که باشی بروز²⁰

155 چو زال سپهبد ز پهلو بر رفت
بطوسی و بگودرز فرمود شاه
چو شب روز شد شاه و جنگ³ آوران
بمیلاد بسپرد ایران زمین
بدو گفت گر دشمن آید پدید
160 ز هر بد بزال و برستم پناه
دگر روز برخاست آوای کاوس
همی رفت کاوس لشکر فرروز
بجایی که پنهان شود آفتاب
کجا جای دیوان دژخیم بود
165 بگسترد زربفت¹⁰ بر میش سار
همه پهلووانان فرخنده پی
همه شب می و مجلس آراستند
پراگنده نزدیک شاه آمدند
بفرمود پس گیورا شهریار
170 کسی کو گراید بگرز گران
هرانکس که بینی ز پیر و جوان
وزو هرچ آباد بینی بسوز

1 I, IV- و. on. 2 بنان یجّر العساکر- ب: زبته- II 3 I, IV- کند 4 و- II 5 I- زنیاید- B: فاخرط سیف الانتقام- B: پناهست- I 6 I- فرود آمد آنکه که- IV 7 IV- بدیبا زمین کرد- IV 8 I- شد گرم روز 9 VI- 6. on. 10 VI- دینای 11 IV- 12 I- 6. on. 13 VI- جای 14 IV- و. on. 15 گزین کن- VI: که بگزین ز لشکر دو باره- IV: گزینند- I 16 IV, VI- چنان کن 17 I, IV; VI- اورا 18 VI- کران 19 I, IV- زهر آنجا 20 IV- برایشان شب آور درخشنده روز- IV

سر نرّه دیوان شکار منست
 مفرمای مارا بدین در¹ درنگ
 ندید ایچ² پیددا سرش را ز بن
 بدلسوزگی³ با تو گوینده ایم
 برای تو بایزدن گام و دم
 سخن آنچ⁷ دانستم انداختم⁸
 نه چشم جهان⁹ کس بسوزن بدوخت
 جهانجوی ازین سه¹² نیابد جواز¹³
 میادا که پند من آیدت یاد¹⁵
 بتو باد روشن دل و دین¹⁶ و کیش
 دل از رفتن او پر از دود کرد¹⁷
 شده تیره بر چشم او هور و ماه
 چو طوبی و چو گودرز و رهام¹⁸ و گیو
 همی خواهم آنک او²⁰ بود²¹ رهنمای
 نباشد ندارم مر اورا بکس
 میادا بتو دست دشمن دراز
 جز از آفرینت سخن نشنویم²⁴
 بتو دارد امید ایران زمین
 چنین راه دشوار بگذاشتی
 ره سیستانرا برآراست کار

جهان آفریننده یار منست
 گرایدونک یارم نباشی بچنگ
 چو از شاه بشنید زال این سخن
 بدو گفت شاهی و مابنده ایم
 اگر داد فرمان دهی گر⁴ ستم
 از اندیشه دلرا⁵ بپرداختم⁶
 نه مرگ از تن خویش بتوان سپوخت
 پهریز هم¹⁰ کس¹¹ نجست از نیاز
 همیشه¹⁴ جهان بر تو فرخنده باد
 پشیمان مبادی ز کردار خویش
 سبک شاهرا زال پدروود کرد
 برون آمد از پیش کاوس شاه
 برفتند با او بزرگان نیو
 بزال آنکهی گفت گیو از¹⁹ خدای
 بجایی که کاوس را دسترس
 ز تو دور باد آز و چشم²² نیاز
 بهر سو که آییم و اندر شویم²³
 پس از کردگار جهان آفرین
 ز بهر گوان رنج برداشتی
 پس آنکه²⁵ گرفتندش اندر کنار

135

140

145

150

VI-² فلا تشیرون علمینا بالتثبیط عن امرنا B؛ مفرمای بر گاه کردن- I, IV, VI-¹
 I, IV, VI-⁵ خواهی همی یا IV-؛ گوئی همی یا I, VI-⁴ ز دلسوزگی- I, IV-³ آنچه
 زمان- I, IV, VI-⁹ آموختم IV-⁸ هرچه- I, IV, VI-⁷ پرخوختم IV-⁶ من دل
 I, VI-¹⁴ جهانجوی را این نباشد نیاز VI-¹³ خود- IV-¹² گر- VI-¹¹ هر- IV, VI-¹⁰
 VI-؛ از رفتنش پرغم و دود کرد- I, IV-¹⁷ جان- IV-¹⁶ آیدبیاد VI-¹⁵ که روشن
 IV-²⁰ آن IV-¹⁹ بهرام B؛ بهرام- I, IV, VI-¹⁸ ز شاه جهان زال را دل بدرد
 VI-؛ بهر جا که آییم و آنجا رویم- IV-؛ بویم- I-²³ مرگ و- I, IV, VI-²² از داور VI-²¹
 سراسر- I, IV, VI-²⁵ II-б. оп.²⁴ آنجا رویم

ازو مافد ایدر بسی گنج و کاخ
 چه مایه بزرگان که داریم یاد
 نکردند آهننگ مازندران
 طلسمست وز¹ بند جادو درست²
 بگنج و بدانش⁴ نیاید بدست⁵
 مده رنج⁷ و گنج⁸ و درمرا بباد⁹
 وزاید کس رای رفتن زدن
 ز شاهان کس این رای هرگز ندید
 چنین بنده دادگر¹⁰ داورند
 ز بهر فزونی¹¹ درختی مکار
 نه آیین شاهان پیشین بود
 کز اندیشه تو نیم بی نیاز
 فزونم بمردی¹³ و فر و درم¹⁴
 که مازندران را نکردند یاد
 جهان زیر شمشیر تیز اندرست
 بآهن¹⁸ چه داریم گیتی نهان
 گر آیین شمشیر و گاه²⁰ آورم
 و گر بر²² نهم باژ و ساو²³ گران
 چه جادو چه دیوان آن انجمن
 کزیشان شود روی گیتی تهی
 نگهبان ایران و بیدار باش

منوچهر شد زین جهان فراخ
 همان زو و با نوذر و کیقباد
 ابا لشکر گشن و گرز گران
 که آن خانه دیو افسونگرست
 مر آنرا بشمشیر نتوان شکست³
 هم آنرا بنیرنگ⁶ نتوان گشاد
 همایون ندارد کس آنجا شدن
 سپهرا بران سو نماید کشید
 گرین نامداران ترا کهترند
 تو از خون چندین سر نامدار
 که بار و بلندیش نفرین بود
 چنین پاسخ آورد کاوس باز
 ولیکن من از آفریدون¹² و جم
 همان از¹⁵ منوچهر و از کیقباد
 سپاه و دل¹⁶ و گنجم افزونترست
 چو برداشتی¹⁷ شد گشاده جهان
 شومشان یکایک بر راه¹⁹ آورم
 اگر کس نمانم²¹ بمازندران
 چنان زار و خوارند بر چشم من
 بگوش تو آید خود این آگهی
 تو یا رستم ایدر²⁴ جهاندار باش

بگنج و - VI-5 باتش - IV-4 گرفت - VI-3 جادوگرست - VI-2 و از - I-1
 روز - VI-8 مرد - VI-7 مران بندرا هیچ - VI-6 بدینار نیز از شکفت
 I, IV-13 مرا از فریدون - I, IV-12 بزرگی - VI-11 چوتو بندگان جهان - I, IV, VI-10
 انا اکثر - B-ززر - VI-16 کز - IV-15 برای و بمردی نه کم - VI-زور و درم - I-14 فزونست مردی
 بدم - I, IV-19 بآیین - VI- از آهن - I, IV-18 برداشتی - I, IV, VI-17 رجالات و اوفر مالاً
 ایدر - IV-24 ساو و قاج - VI- ساو و باژ - I, IV-23 نه - IV-22 نماند - VI-21 جام - I, IV-20

نشاید که گیریم ازو پند باز
 ز پند و خرد² گر بگردد سرش
 به آواز گفتند ما بنا توایم
 همه یکسره نزد⁴ شاه آمدند
 کزین پند ما نیست خود¹ بی نیاز
 پشیمانی آید³ ز گیتی پرش
 ز تو بگذرد پند کس نشنویم
 بر نامور تخت⁵ گاه آمدند

۲

همی رفت پیش اندرون زال زر
 چو کاوس را دید دستان سام
 بکش کرده دست و سر افکنده پست
 چنین گفت کای کدخدای جهان
 چو تخت تو نشنید و افسر ندید⁷
 همه ساله⁸ پیروز پادی⁹ و شاد
 شه¹² نام بردار بنواختش
 بپرسیدش از رنج¹³ راه دراز
 چنین گفت مر شاه را زال زر
 همه شاد و روشن¹⁸ بخت¹⁹ تواند
 ازان پس یکی داستان کرد یثا²¹
 [چنین گفت کای پادشاه جهان
 از تو پیشتر پادشاه بوده اند
 که بر سر مرا روز چندی گذشت

پس او بزرگان زرین کمر
 نشسته بر اورنگ بر شادکام
 همی رفت تا جایگاه نشست
 سرافراز بر مهتران و⁶ مهان
 نه چون بخت تو چرخ گردان شنیدند
 سرت¹⁰ پرز دانش دلت¹¹ پر ز داد
 بر خویش بر تخت بنشاختش
 ز گردان و از رستم سرافراز¹⁴
 که نوشه پدی¹⁵ شاه و¹⁶ پیروز گر¹⁷
 برافراخته سر بتخت²⁰ تواند
 سخنهاى شایسته²² را درگشاد²³
 سزاوار²⁴ تختی و تاج مهان²⁵
 که این راه²⁶ هرگز نه پیموده اند²⁷
 سپهر از بر خاک چندی²⁸ بگشت

پیش I, IV, 4 آرد I, IV, 3 پند خرد I, IV, VI, 2 خود نیست شه VI, 1 او I, IV, 1
 که دید VI, 7 مهتر میان VI, 6 سرافراز تر مهتر اندر I, IV, 6 تاج و I, IV, VI, 5
 کی I, IV, 12 سرت I, IV, 11 دلت I, IV, 10 باشی I, IV, 9 ساله I, IV, VI, 8
 و I, IV, VI, 16 پدی IV, VI, 15 VI, 14 обратный порядок мира. 13 رنج و I, IV, 13
 بخت VI, 20 بتخت VI, 19 خندان VI, 18 که نوشه پدی شاد و پیروز فر VI, 17
 سرافراز VI, 24 میگرد یثا VI, 23 بایسته I, IV, VI, 22 پرگشاد I, IV, VI, 21
 تیره گزشت VI, 28 تیره IV, 28 ل, VI, 6. 27 راز IV, 26 ل, VI, 6. 25

- 75 چو بشنید دستان به پیچید سخت
همی گفت² کاوسی خودکامه مرد
کسی کو³ بود در جهان پیشگاه
که مازد که از⁴ تیغ او در جهان
نیاشد شکفتت از بمن نگرود
80 ورین رنج آسان کنم بر دلم
نه از من پسندد جهان آفرین
شوم گوییش هرچ آید⁸ ز پند
وگر تیز گردد گشادست راه
پر اندیشه بود آن شب دیر باز
85 کمر بست و بنهاد سر سوی شاه
خبر شد بطوسی و بگودرز و گیو
که دستان بنزدیک ایران رسید
پذیره شدندش سران سپاه
چو دستان سام اندر آمد بتنگ
90 پرو سر کشان آفرین خواندند
بدو گفت طوسی ای گو سرفراز
ز بهر بزرگان ایران زمین
همه سر بسر نیک خواه توایم
ابا نامداران چنین گفت زال
95 همه پند پیرانش آید پیامد

بود—VI² نبد زرد برگ کیانی—VI؛ که شد زرد برگ کیانی—I, IV¹

نیاید که از—VI؛ که ماندست که از—I, IV⁴ چون—VI³

دائم—IV⁸ نگسلم—IV؛ گسلم—I⁷ شاد—I⁶ شود—I⁵ وز اندیشه—T

شهی—VI¹¹ ل—I¹⁰ شوم—IV؛ شود—VI, I⁹ باید—VI

بفرسود—I, IV¹⁶ آسایش—VI, I, IV, VI¹⁵ رنج و—VI¹⁴ شهر—I¹³ پیاد—VI, I¹²

باد—VI¹⁷ بفرمود—VI

بسازیم و این کار² دشوار نیست
 بیاید فرستاد و دادن پیام
 یکی تیز کن مغز و بنمای روی⁶
 سخن بر دل شهریار بلندند⁸
 در دیو هرگز نیاید گشاد
 وگرنه سرآمد¹⁰ نشان¹¹ فراز
 هیونی تکاور بیرون تاختند
 چو آمد بر زال گیتی فروز
 که ای نامور باگهر پور سام
 که آسانش¹⁴ اندازه نتوان گرفت
 نه تن ماند ایدر نه بوم و نه بر
 به پیچیدش آهرمن از راه راست¹⁵
 نخواهد همی بود همداستان
 چرا گناه¹⁶ مازندران بایدش
 سپهبد¹⁸ همی زود خواهد¹⁹ شدن
 که بردی ز آغاز²¹ با کیقباد
 میانرا بستنی چو شیر دلیر
 به پیچیدجان²² بداندیش اوی

مرا این بند¹ را چاره اکنون یکبست
 هیونی³ تکاور⁴ بر زال سام
 که گر سر بگل داری اکنون⁵ مشوی
 مگر کو گشاید لب پندمند⁷
 بگوید که این⁹ اهرمن داد یاد
 مگر زالشی آرد ازین گفته باز
 سخنها ز هرگونه برساختند
 رونده همی تاخت¹² تا نیمروز
 چنین داد¹³ از نامداران پیام
 یکی کار پیش آمد اکنون شگفت
 برین کار گر تو نمندی کمر
 یکی شاه را بر دل اندیشه خاست
 برنج نیماگاننش از باستان
 همی گنج بی رنج بگزایدش
 اگر هیچ سر خاری از¹⁷ آمدن
 همی²⁰ رنج تو داد خواهد بباد
 تو با رستم شیر ناخورده سپر
 کنون آن همه باد شد پیش اوی

60

65

70

که - VI; آنجا - I⁵ دلاور - VI⁴ هیون - IV³ بند - IV; رنج - II² بنده - VI¹
 :VI-доб. گزر گل بسر داری اینجا

که گر گل بسر داری اینجا مشوی * یکی تیز کن مغز و بنمای روی
 بگوئی تو ای شاه کاوس کی * که بر خیره کاری میفکن تو پی
 که آخر پیشیمانی آید ز اوی * بیاید کنون تیز بر کاست اوی

که این مرترا - VI⁹ 6. 6. б. стонт после б. VI⁸ سخن - VI; یکی - I, IV⁷

داشت - II, VI¹³ فطیروا راکباً - B; رفت - VI¹² نشیب - I, IV, VI¹¹ آید - VI¹⁰

همه کار - VI; همی گناه - I, IV¹⁶ 65. б. стонт после б. IV¹⁵ که از دانش - I, IV, VI¹⁴

بزودی بخواد شدن - I, IV¹⁹ شه نشه - IV, VI¹⁸ خاری سراز - IV; باشی زود - I¹⁷

روان - VI²² در آغاز - VI; به آغاز - I, IV²¹ همه - I, IV, VI²⁰

- من از جَمّ و ضحاک و از کیقباد
 40 فزون بایدم زان³ ایشان هنر
 سخن⁴ چون بگوش بزرگان رسید
 همه زرد گشتند و پرچین بروی
 کسی راست پاسخ نیارست کرد
 چو طوسی و چو گودرز⁸ کشواد و گیو
 45 به آواز گفتند ما که تریم
 ازان پس یکی ازچمن ساختند
 نشستند و گفتند با یکدگر
 اگر شهریار این سخنها که گفت
 ز ما و ز ایران¹³ برآمد¹⁴ هلاک
 50 که جمشید با فر¹⁷ و انگشتری
 ز مازندران یاد هرگز نکرد
 فریادون پردازنش و¹⁹ پرفسون
 اگر شاییدی بردن این بد بسر
 منوچهر کردی بدین پیشدست
 یکی چاره باید کنون اندرین²⁴
 55 چنین گفت پس طوسی با مهتران

نیز از- IV, VI-³ نژاد- I, IV-² بفرّ و بتخت- VI-; بتخت- I, IV-¹
 لبانشان پر از غم- IV-⁷ غمی شد دل و لب- I-⁶ یکی رزم- VI-⁵ چنان- I-⁴
 IV-6. on.¹⁰ بهرام- I, IV, VI-⁹ گودرز و- IV, VI-⁸ نهانشان دل از غم بدو- VI-; لب از
 درین- VI-; بدین- I-¹⁵ آید- IV, VI-¹⁴ یزدان- VI-¹³ نباید- VI-¹² IV-6. on.¹¹
 I,¹⁹ دلیری ز- IV-¹⁸ مع جلاله قدره و فحامة شأنه- B-; تاج- I, IV, VI-¹⁷ موم- VI-¹⁶
 بمردی و نام بگنج و- I-²¹ همان آرزویش- VI-; همین را ز دانش- I, IV-²⁰ IV, VI- on. و-
 VI-²⁵ نمودن بدین- I, IV, VI-²⁴ I, IV, VI-6. on.²³ برین همت- VI-²² گهر
 مرین چاره باید کنون دست باز * نهاندی یکی چاره نو بساز
 26 VI-²⁶ روان

چو¹ رامشگری² دیو زی پرده دار
 چنمین گفت کز شهر ماندران
 اگر درخورم بنمندی شاه را 10
 بر رفت از بر⁵ پرده سالار بار
 بگفتا⁷ که رامشگری بر درست
 بفرمود تا پیش او خواندند⁸
 بمرط چو بایست بر ساخت¹⁰ رود
 که ماندران شهر ما¹¹ یاد باد 25
 که در بوستانش همیشه گلست
 هوا خوشگوار و زمین پرنگار
 نوازنده بلبل به باغ اندرون
 همیشه پیاساید¹² از خفت¹³ و خوی¹⁴
 گلابست گوئی بچویش روان 30
 دی و بهمن و آذر و فرودین
 همه ساله خندان لب جویمبار
 سراسر همه کشور آراسته
 بتان¹⁷ پرستنده با تاج¹⁸ زر
 چو کاوس بشنید از او این سخن 35
 دل رزمجویش بپست اندران
 چنمین گفت با سرفرازان رزم
 اگر کاهلی پیشه گیرد²² دلیر

بسیام برخ خاک در گاه را-IV⁴ گشایم-VI³ رامشگر-VI² که-I¹
 تاختند-I⁸ بگفتش-I, IV, VI⁷ پیامد خرامان-I, IV⁶ بر-VI⁵; پس-IV⁵
 نیاساید-IV, VI¹² شاه را-II, VI¹¹ بر ساخت بایست-I¹⁰ بنش ساختند-I⁹
 زر-IV¹⁶; از-I, VI¹⁶ سال-I¹⁵ جوی-I, VI¹⁴ آب-I¹³; جفت-VI¹³
 دل-I, VI²¹ برد-IV²⁰; فرستد به-I²⁰ گل-VI¹⁹ تاج و-IV¹⁸ میان-IV¹⁷
 برو بر شود-VI²⁴ ز آسایش و خواب-IV²³; از آلودن و گاه-I²³ گردد-VI²³; آید-IV²²

پادشاهی کی کاوس و رفتن او بماندران

۱

گر آید ز گردون¹ بروبر گزند
سرش سوی پستی گراید نخست
بشاخ² نوآیین دهد جای خویش
بہاری بکردار روشن چراغ³
تو با شاخ تندی میاغاز ریک⁵
کنند آشکارا بروبر نہان
تو بیگانہ خوانش مغوازش پسر
سزد گر جفا بیند از روزگار
سرش هیچ پیدا نہ بینی ز بن
نخواهد کہ ماند بگیتی¹¹ بسی
مرورا جهان بندہ شد¹³ سر بسر
جهان سر بسر پیش خود بندہ دید
همان تاج زرین زبرد¹⁷ نگار
بگیتی ندانست کسرا¹⁹ ہمال
ہمی خورد روزی می خوشگوار
نشستہ بروبر جهان کدخدای
ہمی رای زد شاہ بر پیش و کم

درخت برومند چون شد بلند
شود برگ پژمرده و بیخ سست
چو از جایگہ بگسلد پای خویش
مرورا سپارد گل و برگ و باغ
اگر شاخ بد خیزد⁴ از بیخ نیک
5 پدرچون بفرزند ماند جہان
گر او بفگند فتر و نام پدر
کرا⁶ گم شود⁷ راہ⁸ آموزگار
چنین است رسم سرای کهن
10 چو رسم بدش⁹ باز داند¹⁰ کسی
چو کاوس بگرفت¹² گاہ پدر
ز ہر گونه گنج آگندہ دید
همان تخت¹⁴ و ہم طوق¹⁵ و ہم¹⁶ گوشوار
همان¹⁸ تازی اسبان آگندہ یال
15 چنان بد کہ در گلشن زرنگار
یکی تخت زرین بلورینش پای
ابا پہلوانان ایران بہم

میامیز VI-⁵ مژہ VI-⁴ I-³ б. оп. بسرو IV-² گرایدون کہ آید I-¹
یابد I, IV-¹⁰ پدر VI-⁹ نام VI-⁸ کند I-⁷ اگر I, IV-⁶ نیک
نماید کہ ماند بدو غم VI-¹¹؛ بماند IV-¹²؛ سزد گر نمازد بگیتی I-¹¹ یاد دارد VI-¹³؛ باز
باطوق IV-¹⁴؛ تخت I-¹⁵ ہم از تاج I-¹⁴ بد IV-¹³ بگرفت کاوس I, IV-¹²
خودرا IV, VI-¹⁹ ہم از I-¹⁸ گوهر VI-¹⁷ تخت و طوق همان VI-¹⁹؛ ابا IV-¹⁶

و گـر آـز گـیـمـرد سـر تـرا بـدام
 بـگـفـت اـیـن و شـد زـیـن جـهـان فـراخ
 بـسـر شـد کـنـون قـصـه کـیـقـبـاد
 بـر آـری یـکـی تـیـغ تـیـز از نـیـام¹
 گـزین کرد صـنـدوق بـر جـای کـاخ²
 ز کـاؤس بـاید سـخـن کـرد یـاد³

¹ Л—доб.:

نـگـه دـار تـن بـاش و ان خـرد * خـرد مـردرا سـر بـگـردون بـرد
 ز داد و دـهـش هـیـچ مـاسـای نـیـز * کـه از داد بـاشی بـگـیـتی عـزیز
 I, IV—доб.; بـر گـاه و کـاخ I—²

جـهـانرا چـنـین اسـت سـاز و نـهاد * بـر آرد ز خـاک و دـهـدشـان بـباد
 Л—доб.; کـنـون کـرد یـاد IV, VI; کـه گـیـریم یـاد I—³

جـهـانرا چـنـین اسـت سـاز و نـهاد * یـکـی نـزد او نـوذر و کـیـقـبـاد
 VI—доб.:

جـهـانرا چـنـین اسـت سـاز و نـهاد * بـر آرد ز خـاک و فـشـاند بـباد

- سپاهی و شهری همه¹ یکسرند
 همه در پناه جهاندار بید
 هر آنکس که دارد خورید و دهید
 هر آنکس⁵ کجا باز ماند ز خورد
 چراگاهشان بارگاه منست
 وزان⁸ رفتنه نام آوران یباد کرد
 پرینگونه صد سال شادان⁹ بزیست
 پسر بد مراورا خردمند چار¹²
 نخستین چو کاؤس با آفرین
 چهارم کجا آرشش بود نام¹⁶
 چو صد سال بگذشت با¹⁸ تاج و تخت
 چو دانست کامد بنزدیک مرگ
 سر ماه²⁰ کاؤس کی را بخواند
 بدو گفت ما بر نهادیم رخت
 چنانم که گوئی ز²¹ البرز کوه
 چو بختی²² که بی آگهی بگذرد
 تو گر دادگر باشی و پاک دین²³
- همه پادشاهی² مرا لشکرند³
 خردمند بید و بی آزار بید
 سپاسی ز خوردن بمن بر نهید⁴
 ندارد همی توشه کارکرد⁶
 هر آنکس که اندر⁷ سپاه منست
 بداد و دهش گیتی آباد کرد
 نگر تا چنین در جهان¹⁰ شاه کیست¹¹
 که بودند زو در¹³ جهان یادگار
 کی آرش دوم و دگر کی¹⁴ پیشین¹⁵
 سپردند گیتی به آرام و کام¹⁷
 سر انجام تاب اندر آمد بخت¹⁹
 پشمرده خواهد همی سبز برگ
 ز داد و دهش چند با او براند
 تو بسپار تاپوت و بردار تخت
 کنون آمدم شادمان با گروه
 پرسستند او ندارد خرد
 ز هر کس نیابی بجز آفرین²⁴

1 I, IV, VI—مرا 2 I, IV, VI—پادشاهان 3 I, VI—обратный порядок мисра.
 4 I—б. оп. 5 I, IV—وز آنکس 6 I, IV—قوت از کار کرد 7 VI—نیاید 8 I, IV, VI—ازان 9 I—آسان 10 I, IV—بگیهان چنین 11 Б—бб. 179—189 переданы сокращенно. 12 I, IV—خردمند اورا چهار 13 I, IV—اندر 14 I, IV—ازودر 15 IV—نشیمین 16 I—بودنام (پشیمین؟) 17 IV—هر 18 VI—بر 19 I—بخت 20 IV—سرافراز 21 I—از 22 I—چه بختی 23 I, IV, VI—رای 24 I, IV—بیابی براین بدیگر سرای 24 I, IV—بیابی بدیگر سرای

170
 بگسسترد زربفت بر مهـد بر¹
 فرستاد نزدیک دستان سام
 اگر باشدم زندگانی دراز
 همان قارن نیو و⁵ کشوادرا
 بر افگند⁸ خلعت چنانچون سزید
 درم داد و دینار¹⁰ و تیغ و سپر
 یکی گنج کشی کس ندانست مر²
 که خلعت مرا زین فزون بود کام³
 ترا دارم اندر⁴ جهان بی نیاز
 چو برزین و خرد⁶ پولادرا⁷
 کسی را که خلعت سزاوار دید⁹
 کرا درخور آمد¹¹ کلاه و کمر

۵

175
 وزانجا سوی پارس اندر کشید
 نشتنگه آن گه باسطخر¹² بود
 جهانی سوی او نهادند روی¹³
 بتخت کیان اندر آورد¹⁵ پای
 چنین گفت با نامور مهتران¹⁶
 اگر¹⁸ پیل با پیشه کین آورد
 نخواهم¹⁹ بگیتی²⁰ جز از راستی
 تن آسانی از درد²¹ رنج²² منست²³
 که در پارس بد گنج‌هارا کلید
 کیانرا بدان جایگه فخر بود
 که او بود سالار¹⁴ دیهیم جوی
 بداد و به آیین فرخنده‌رای
 که گیتی مرا از¹⁷ کران تا کران
 همه رخنه در داد و دین آورد
 که خشم خدا آورد کاستی
 کجا خاک و آبست²⁴ گنج منست²⁵

و أمر فأغدوا قاجا من الذهب و منطقة - 2 ب در مهـد زر - VI - ززر - I, IV¹
 مرصعة بالجواهر و أحضروا خمسة من الفيلة العظام و أوقروها بالذهب و الفضة؛
 ترا من کنم - I⁴ فزودست کام - VI³ T (P) дает порядок бб.: 168, 169, 167.
 چو برزین و پولاد - IV⁷ و I, VI - د.об.⁶ قارن شیر و - VI - قارن و گرد - I, IV⁵
 و أمر لجميع الملوك و الأمراء مثل قارن - B⁹ بر آراست - IV⁸ و خردرا
 و كشواذ و برزین و خردان بنفائس الخلع و طرائف التعف علی اختلاف مراتبهم
 که بودند - VI - کرا بود درخور - I, IV¹¹ ز دینار و دیما - IV - ز دیما و دینار - I¹⁰
 - VI¹⁵ و I, IV - د.об.¹⁴ نهادند رخ سوی اوی - I, IV¹³ آنگاه اصطخر - IV¹² خورد (?)
 نجویم - IV¹⁹ و گر - I, IV¹⁸ شد - IV¹⁷ بخردان - I, IV¹⁶ اندر آورد آنگاه
 تن از داد و از ار (?) بر - I²³ داد و رنج - IV²² و I, VI - د.об.²¹ ز گیتی - VI²⁰
 جز رنج نیست - I²⁵ آب و خاکست - I, VI²⁴ رنج نیست

- 155 نمد پیشتر آشتی را نشان¹ بدین روز گرز من آوردشان
 که چینی گفت با² نامور³ کیباد
 نهمیره فریدون فرخ⁴ پیشنگ
 [سزد گر هر آنکس که دارد خرد
 ز زاولستان⁹ تا بدریای سند
 سر¹⁴ تخت با افسر نیم روز
 وزین¹⁶ روی کابل بمهراب ده¹⁷
 کجا بادشاهیست بی جنگ نیست
 سرش را بیماراست با²³ تاج زر
 ز یک روی گیتی مرورا سپرد
 ازان²⁴ پس چنین²⁵ گفت فرخ قباد
 165 بیک سوی دستان نیرزد جهان
 یکی جامه³⁰ شهریاری بزر
 نهادند مهد از بر پنج پیل
- بدین روز گرز من آوردشان
 که چینی ندیدم نکوتر ز داد
 بسیری همی سر بیچد⁵ ز جنگ⁶
 بکزی⁷ و ناراستی زندگرد⁸
 نوشته یم¹⁰ عهدی¹¹ ترا¹² بر پرند¹³
 بدار و همی¹⁵ باش گیتی فرور
 سراسر سناست¹⁸ بزهراب ده¹⁹
 و گر²⁰ چند روی²¹ زمین تنگ نیست²²
 همان گردگاهش بزین کمر
 بهوسید روی زمین مرد گرد
 که بی زال تخت²⁶ بزرگی مباد²⁷
 که او ماندمان یادگار از²⁸ مهان²⁹
 ز یاقوت و پیروزه تاج و کمر
 ز پیروزه رخشان بکردار³¹ نیل

آشتی پیش از آوردشان - VI; آشتی هیچ در خوردشان - IV; آشتی پیشتر زان نشان - I
 برستم چنین گفت پس - IV³ پس - VI² هلا کان ذلك منهم قبل هذه الواقعة - B
 چو او صلح جوید مرا نیست تنگ - VI⁶ نه بیچد - J⁵ فریدون و پور - J⁴
 فاذا طلب بشنک مصالحتنا و موادعتنا فحقیق بنا آن - B; J⁸ - B. op.; زاکزی - IV⁷
 - VI¹² عهد - IV¹¹ نیستیم - I, IV -¹⁰ زادستان - I, IV, VI⁹ نجیبه الی ما طلب
 وقد تقدمنا بأن یکتب لك عهد علی ممالک زادستان الی بحر السند - B¹³ بران
 داد - VI¹⁷ و گر - VI¹⁶ وزان - I, IV -¹⁶ همی دارومی - I, IV -¹⁵ تو شو - I, IV, VI -¹⁴
 اگر - IV²⁰ داد - VI¹⁹ بدشمن سناش - VI¹⁸ و سلم بلاد کابل الی مهراب - B
 J²¹ - Dob.:²² جنگ جوی - J²¹

بسی خلعت آراست شاه رمه * بزوال و برستم بداد آن همه
 در - VI²³ و خلج علیه خلعة عظيمة مشتملة علی التاج... (163) (далее перевод б. 163) - B
 164 стаят перед б. 165 I, IV - B. 27 تاج - VI²⁶ چنان - VI²⁵ وزان - I, IV, VI -²⁴
 مایه - VI³⁰ إنه بقیمة الملوک الماضین - B²⁹ ماند از یادگار - J²⁸ текста.
 تابانتر از آب - VI; رخسافتر از آب - I, IV -³¹

- 135 و گَر آزمندیست و¹ اندوه و رنج مگر رام گردد برین⁴ کیقباد کس⁵ از ما نمی‌بینند جیحون بخواب مگر با رود و سلام و پیام چو نامه بمهر اندر آورد شاه ببردند نامه بر کیقباد چنیبن داد پاسخ که دانی درست ز تور اندر آمد⁹ نخستین ستم بدین روزگار اندر افراسیاب شنیدی که با شاه نوذر چه کرد ز کینه باغریث پر خرد ز کردار بد گَر بشیمان شوید¹³ مرا نیست از کینه و آزار¹⁴ شمارا سپردم¹⁶ ازان¹⁷ روی¹⁸ آب بنوی یکی باز پیمان نوشت¹⁹ [فرستاده آمد بسان پلنگ 150] بینه بر نهاد و سپهرا برآند [ز جیحون گذر کرد مانند باد] که دشمن شد از پیش بی کارزار بدو گفت رستم که ای شه‌ریار
- شدن تنگ دل در² سرای سپنج³ سر مرد بخرد نگردد ز داد وز ایران نیابند ازین روی⁶ آب⁷ دو کشور شود⁸ زین سخن شادامه فرستاد نزدیک ایران سپاه سخن نیز ازین گونه کردند یاد که از ما نبرد پیشدستی نخست که شاهی چو ایرج شد از تخت کم پیامد بتمیزی¹⁰ و بگذاشت¹¹ آب¹² دل دام و دد شد پر از داغ و درد نه آن کرد کز مردمی در خورد بنوی ز سر باز پیمان شوید¹³ بسپارم¹⁵ چیده‌ام در سرای سپنج¹⁵ مگر یابد آرامش افراسیاب بباغ بزرگی درختی بکشت رسانید نامه بنزد پشنگ²⁰ همی گرد بر آسمان بر فشاند وزان آگهی شد بر کیقباد بدان²¹ گشت شادان دل شه‌ریار²² مجو²³ آشتی در گه کارزار

¹ I, IV—آرزویست دگر ² VI—زین ³ Б-56. 128—138 переведены сокращенно. ⁴ I, IV, VI—بدین ⁵ I—گر ⁶ VI—نباشد ازین جوی ⁷ I, IV—ازین پس ⁸ IV—نمایند ازان روی آب ⁹ VI—آمد اول ¹⁰ I, IV—بايران ¹¹ IV, VI—نشوی ¹² I—و أما الآن فلا یخفی أن افراسیاب هجم هذه البلاد ¹³ Б-56 ¹⁴ I, IV—کینه آزار رنج ¹⁵ VI—6. оп. ¹⁶ I, IV—سپارم ¹⁷ VI—از آنسوی ¹⁸ IV—نمشت ¹⁹ IV, VI— ²⁰ I, IV—66. 150—153 оп. ²¹ VI—چنان ²² VI—обратный порядок мисра; Б-56. 150—153 не переведены. ²³ I, IV, VI—مجوی

- 120 گگر¹ از تور بر ایرج نیک بخت
 [بران بر⁴ همی راند⁵ باید سخن
 گگر این کینه از⁷ ایرج⁸ آمد پدید
 بران هم که کرد آفریدون نخست¹⁰
 سزد گگر برانیم دل هم بران
 125 ز جیحون و¹³ تا ماورالنهر بر¹⁴
 بر و بوم ما بود هنگام شاه
 همان بخشش ایرج ز¹⁸ ایران زمین
 ازان گگر بگردیم و جنگ آوریم
 بود زخم شمشیر²¹ و خشم خدای
 130 و گگر²³ همچنان چون فریدون گرد
 ببخشیم و زان²⁴ پس نجویم کین
 سر آینده از سال²⁵ چون برف گشت
 سرانجام هم جز ببالای خویش
 [بمانیم روز پسین زیر خاک²⁷
- بد² آمد پدید از پی تاج و تخت³
 ببايد که پیوند ماند بین⁶
 منوچهر سر تا سر آن⁹ کین کشید
 کجا راستی را ببخشش بچست¹¹
 نگردیم از آیین¹² و راه سران
 که جیحون میانچپست¹⁵ اندر گذر¹⁶
 نکردی بران¹⁷ مرز ایرج نگاه
 بداد آفریدون و کرد¹⁹ آفرین²⁰
 جهان بر دل خویش تنگ آوریم
 نیابیم بهره بهره²² دو سرای
 بتور و بسلم و به ایرج سپرد
 که چندین بلا خود نیرزد زمین
 ز خون کین²⁶ خاک شنگرف گشت
 نیاید کسی بهره از جای خویش
 سراپای کرباس و جای م خاک²⁸

هم-⁴л. 121 стоит перед б.120 текста. 1- I, IV, VI- که 2- VI- چه 3- VI- 6. 4- I, IV, VI- که
 VI-؛ نگارید باید حدیث کین IV-؛ نماید که پرخاش ناید بین I-⁶ ماژد-IV⁵
 B-6. не переведен; IV-доб.:
 نماندست آن کین نا خواسته * وزان خواسته کینه شد خواسته
 آهنگ¹² I, IV- 11- VI- 10- VI- 9- IV, VI- این⁹ تور⁸ VI- 7- I- کز
 16- IV-доб.: میانستش¹⁵ I, IV- 14- I, IV, VI- در 13- I, IV- گاه-¹³
 نه کاهید کشور نه در وی فزود * همه راستی جست و نیکی نمود
 که از آفریدون برد- VI-؛ که از آفریدون بدش¹⁹ I, IV- 18- I, IV- بد نکرد اندران¹⁷ I, IV-
 فیکون جیحون حاجزا بین المملکتین و یکون ماوراء للنورانیة کما کان فی عهد B-²⁰
 ایرج و ما هو من جانبه الآخر للإیرانیة و مقتضى العقل أن نتراضی بهذه القسمة و لا نتعنى
 ازان I-²⁴ اگر²³ I, IV- 22- IV, VI- زهر 21- I- خورشید²¹ فی محاولة غیرها
 VI-²⁷ 26- I- سال²⁶ سر زنده از سال VI-؛ سرزنده²⁵ I, IV- 25- I, IV- وزین VI-
 28- I, IV-6. оп. 28- I, IV-6. оп. بمانیم یا آن رشی پنج خاک T-؛ نماید ما رستن از کج و خاک

من امروز را دی گرفتیم² شمار³
 پس پشت هر يك درفشى كشان⁶
 دمان از پس و من دوان⁸ زار و خوار⁹
 سوى آشتى ياز¹⁰ با كيقباد
 بگرد اندر آيد سپه¹¹ چار سوى¹²
 كه رزم با او نتابد¹⁴ بزور¹⁵
 كه چشمش نديدست هر گز شك
 كه آمد به آمد پيرد آن¹⁷ سپاه
 كه دستور شاهست و زابل خدای¹⁸

جوانى¹ بدو نيكى روزگار
 كه پيش⁴ آمدندم همان⁵ سرکشان
 بسى ياد دادندم از⁷ روزگار
 كنون از گذشته مكن هيچ ياد
 گرت ديگر آيد يكى آرزوى
 بريك دست رستم كه¹³ تابنده هور
 بروى¹⁶ دگر قارن رزمزن
 سه ديگر چو كشواد زرين كلاه
 چهارم چو مهرباب كابل خدای

110

٤

شگفتى فرو ماندز²⁰ افراسياب²¹
 فرسته بايران²³ چنان چون سزید²⁴
 برو کرده صد گونه رنگ²⁶ و نگار
 كه او داد بر آفرين دستگاه
 كزو دارد اين تخم ما تار و پود

سپهدار ترکان¹⁹ دو دیده پر آب
 يكى مرد با هوشرا²² بر گزید
 يكى نامه بنوشست از رنگ²⁵ وار
 بنام²⁷ خداوند خورشيد و ماه
 وزو بر روان فریادون نرود

115

ور امروز تا دی گرفتیم - VI؛ ز نيک و ز بد بر گرفتن - IV² - جزای - T¹
 پيش - IV, VI⁴ (ср. б. 108 текста). دمان از پس من دمان زار و خوار - I³
 دمان - IV⁸ کردند از - VI؛ دارند ازین - IV⁷ I-б. оп.⁶ همه - IV, VI⁵
 چو - I, IV¹³ B-бб. 110-115 не переведены.¹² اندیشه - I, IV¹¹ تاز - VI؛ باز - IV¹⁰
 بدست - I, IV¹⁶ ابا گرز و کوپال و با فتر و زور - I, IV¹⁵ او بر نتابم - VI¹⁴
 كه سالار شاهست و فترهای - VI؛ كه سالار شاهست و با فتر و رای - I, IV¹⁸ ار - VI¹⁷
 از - I, IV, VI²¹ VI-доб.:²⁴ از - I, IV, VI²⁰ توران - I, IV¹⁹

که چندین سخنهای یاد آمده است * سرشرا کنون رای داد آمده است
 بايران فرستاد - I, IV²³ I, IV-доб.:²⁴ VI- б. оп.; Л, IV-доб.:²² I, IV

دبیر نویسنده را گفت شاه * که پيش آر قرطاسی و مشك سپاه
 فرزانهوار - IV؛ فرهنگوار - I؛ (описка из ارزنگ) ارزنگ - L²⁵

سپاسی از - VI²⁷

90 جز از آشتی جستندت رای نیست
 زمینی کجا آفریدون گردد
 بمن² داده بودند و بخشیده راست
 تو دانی که دیدن نه چون³ آگهیست
 [گلسستان که امروز باشد بیمار
 95 از امروز کاری⁵ بفردا ممان
 ترا جنگ ایران چو بازی نمود
 نگر تا چه مایه ستام بزر
 همان بازی اسپان زرین¹¹ لگام
 ازین پیشتر نامداران¹² گردد
 100 چو کلباد و چون بارمان دلیر
 خزروان¹⁵ کجا زال بشکست خرد
 شهاساسی کین توز لشکر پناه
 [جزین نامداران کین¹⁷ صد هزار
 بتر زین همه نام و ننگ²⁰ شکست
 105 گر از من سر نامور گشته شد

وقال: الصواب أن نغتنم السلامة منهم و نعد الرسل إليهم جانحين إلى السلم ب—
 далее бб. 91—103 текста не переведены. ² VI— I, IV, VI—³ به از I, IV, VI—⁴ Л—б. оп.;
 I, IV— на месте этого б. стоит б. 96 текста; I, IV— пять бб. в порядке: 95, 94, 97, 98, 99
 перенесены, стоят после б. 102 текста. ⁵ I, IV— کارت ⁶ VI— نه ⁷ I, IV, VI— نمود
⁸ I, IV, VI— همان ⁹ VI— زین ¹⁰ IV— کمر ¹¹ I, IV— بزرین ¹² IV— نامداران
¹³ I, IV— که باد ¹⁴ Л—доб.:
 چو کلباد و یسه که قارن بکشت * دل چرخ گردان بدو شد درشت
 VI—доб.:

کروخان و یسه که قارن بکشت * دل چرخ گردان بدو شد درشت
¹⁵ I— خزروان; ¹⁶ VI— бб. 101—103 стоят после б. 105 текста.
¹⁷ VI— دگر ¹⁸ VI— گشته درین ¹⁹ I, IV— б. оп. ²⁰ Л—доб. و ²¹ I, IV, VI— چو
²² I, IV— برهنر ²³ Б— نامور ²³ ب— ثم طفق يعتذر إلى أبيه من سبق السيف العذل في قتل إغريث أخيه و يسأله العفو و الصفح
 далее до б. 114 текста не переведено.

همی زد بگزرز و بتیغ و رکیب
 نیرزید جانم¹ بیک مشت خاک²
 کس اندر جهان این³ شگفتی ندید
 بزین اندر آورد⁴ گرز گران
 که گفتی ندارم بیک پیشه سنگ
 ز چنگش فتام نگون⁷ زیر پای
 دو پایش بخاک اندر و⁸ سر باهر
 کشیدندم از پیش⁹ آن لخت کوه
 بچنگ اندرون زور¹⁰ و آهنک من
 وزان آفرینش پر اندیشهام
 نه هوش و نه دانش نه رای و درنگ¹³
 یکی گرزۀ گاوپیکر بدست¹⁶
 زدندش¹⁸ بران تارک تارگدار¹⁹
 ز سنگ و ز رویش²⁰ بر آورده اند
 چه نژنده شیر و چه پیل ژیان
 بمیزی همی آمدش کارزار
 بترکان²² زماندی سرافراز کرد²³

همی تاخت اندر فراز و نشیب
 ز گرزش هوا شد پر از چاک چاک
 همه لشکر ما بهم بر درید
 درفش مرا دید بر یک گران
 چنان بر گرفتیم⁵ ز زین خدنگ⁶
 که بر بند بگسست و بند قهای
 بدان زور هر گز نباشد هژدر
 سواران جنگی همه هم گروه
 تو دانی که شاهی دل و چنگ من
 بدست وی اندر¹¹ یکی پیشهام
 یکی پیلتن دیدم و¹² شیرچنگ
 عنانرا¹⁴ سپرده بران¹⁵ پیل مست
 همانا که کوپال سیصد¹⁷ هزار
 تو گفتی که از آهنش کرده اند
 چه درپاش پیش و چه بر بیان
 همی تاخت یکسان چو روز شکار
 چنو²¹ گر بدی سام را دستبرد

75

80

85

اندر — I, IV, VI⁴ آن — IV, VI³ I, IV, VI — обратный порядок мисра.² جانش — I, IV¹
 اندرون — I, IV, VI⁸ کنون — VI⁷ پلنگ — I, IV⁶ گرفتش — IV⁵ افگند
 تو گفتی بدستش — IV¹¹ دلیری و کردار — I, IV¹⁰ چنگ — I, IV⁹
 بدان — I, IV, VI¹⁵ عنانش — I, IV¹⁴ نه سنگ — I, IV, VI¹³ دیدمش — IV¹² و — I¹²
 زدندی — VI¹⁸ بیش از هزار — I¹⁷ همش کوه و هم غار و هم راه پست — I, IV, VI¹⁶
 I¹⁹ — Л — доб.; I, IV — نامدار; Л — доб. زاردار¹⁹

گر از جای جنیان شود کوه خار * بزین در بچنمید ان نامدار
 IV — доб.²³ ز ترکان — I, IV²² چنان — VI²¹ بسنگ و برویش — I, IV, VI²⁰

جهانجوی و روی سپاهت منم * بدشخواری اندر پناهت منم
 زماندست با او مرا تاو هیچ * برو رای زن آشتی را بسیچ

- 60 ز گـرد سواران¹ دران² پـهن دشت
هـزار و صد و شصت گرد دلیر
بـرفتند ترکان ز پیشی مغان
وزانجا بچیم چون نهادند روی
شکسته سلیح و گسسته کمر
زمین شش شد و آسمان گشت هشت³
بیک زخم⁴ شد کشته چون نره شیر⁵
کشیدند لشگر سوی دامغان
خلیبه دل و با غم و گفت و گوی
نه بوق و نه کوس و نه پای و نه سر⁶

۳

- 65 برفت از لب⁷ رود نزد⁸ پشنگ⁹
بدو گفت کای نامبردار شاه
یکی آنکه پیمان شکستن ز شاه
نه از تخم ایرج جهان¹² پاک شد
یکی کم شود دیگر آید بجای
قیماد آمد و تاج بر سر نهاد
سواری پدید آمد از تخم¹³ سام
پیامد بسان نهنگ نژم
زبان پر ز گفتار و کوتاه چنگ
ترا بود ازین¹⁰ جنگ جستن گناه¹¹
بزرگان پیشین ندیدند راه
نه زهر گزاینده ترپاک شد
جهان را نمائند بی کدخدای
بکینه یکی نو در اندر گشاد
که دستانش رستم نهادست نام
که گفتی زمین را بسوزد بدم

¹ I, IV, VI— ستوران ² IV— دران ³ I, IV, VI—доб.:

فرو رفت و بر رفت روز نبرد * جماعی ذم خون و بر ماه گرد
T—доб.:

نگه کرد فرزندان زال زر * بدان نام برادر با زور و فر
ز شادی دل اندر برش بر طپید * که رستم بدانسان هنرمند دید
برید و درید و شکست و بستم * یلان را سر و سینه و پا و دست
نه کوس و نه⁶ VI— بر پشت شیر IV— زدر جنگ شیر I, VI—⁵ حمله I, IV—⁴

بپیشی پدر رفت پور⁸ T—⁸ از پر IV—⁷ (سر—T) نیزه نه بوق و نه بر
¹¹ Б—переводит рассказ ¹⁰ I, IV— زمین ⁹ Б—

فلما مثل بین یدیه سرد علیه جمیع احوال
Aфрасийаба (от 66 до 89 б. текста) так:

زمین I, IV, VI—¹² الواقعة و وصف قوّة الايرانية و قلّة ثبات التورانية بین آیدیهم

¹³ I— پشت

جوانست و جوئیای نام آمدست
 چو کشتی که موجش بر آرد ز آب¹
 بگردن بر آورد گرز گران
 فرو کرد گرز گرانرا بزین
 جدا کردش از پشت زین پلنگ⁴
 دهد روز جنگ نخستینش داد⁶
 نیامد دوال کمر پایدار
 سواران گرفتند گرد اندرش
 بخائید رستم همی⁹ پشت دست
 همی بر کمر ساختم بند خوش¹⁰
 خروشیدن کوسی بر¹² چند¹³ میل¹⁴
 که رستم بدرید قلب سپاه
 درفش سپهدار شد ناپدید¹⁶
 خروشی ز ترکان بر آمد¹⁷ بزار
 بجنبید لشگر چو دریا ز باد
 درخشیدن¹⁹ خنجر و²⁰ زخم چوب²¹
 غمی شد سر²³ از²⁴ چاک چاک تبر
 ز شنگرف نیرنگ زد بر ترنج

نه بینی که با گرز سام آمدست
 بپیش سپاه آمد افراسیاب
 چو رستم ورا² دید بفشارد³ ران
 چو تنگ اندر آورد با او زمین
 45
 بپند کمرش اندر آورد چنگ
 همی خواست بردنش پیش⁵ قباد
 ز هنگ⁷ سپهدار و چنگ⁸ سوار
 گسست و بخاک اندر آمد سرش
 سپهد چو از چنگ رستم بجست
 50
 چرا گفت نگرفتمش زیرکش
 چو آوای¹¹ زنگ آمد از پشت پیل
 یکی مژده بردند نزدیک شاه
 چنان تا بر شاه¹⁵ ترکان رسید
 گرفتش کمر بند و بفگند خوار
 55
 ز جای اندر آمد چو آتش قباد
 بر آمد خروشیدن دار و کوب¹⁸
 بران²² ترگ زرین و زرین سپهر
 تو گفتی که ابری بر آمد ز کنج

¹ VI - در آرد باب
² VI - چنان
³ I, IV - بفشارد
⁴ I, IV - خدنگ
⁵ I, IV - همه
⁶ VI - یاد
⁷ VI - چنگ; T (P) - سنگ
⁸ Л, VI - هنگ
⁹ I - همه
¹⁰ I, IV - زبندوکش
¹¹ T (P) - زبندوکش
¹² VI - زبندوکش
¹³ I, IV - доб.:

سپهدار ترکان بشد زیر دست * یکی بارهه تیزر تنگ بر نشست
¹⁴ Б-66. 50-52 не переведены.
¹⁵ I, IV, VI - آواز
¹⁶ I, IV - از
¹⁷ I, IV - ترکان بدید
¹⁸ I, IV - بر آمد ز ترکان
¹⁹ I, IV - بزود سپهدار
²⁰ VI - تیغ و آن
²¹ I, IV - تیر; I, IV - обратный
²² VI - چنان
²³ IV - دل
²⁴ VI - دلش
 IV - دارو گیر
 порядок мира.

[ننگون اندر آمد شماساسی گرد
چو دید او¹ ز قارن چنان دست برد²]
[چنین است کردار گردون پیر 25
گاهی چون کمانست و گاهی چو تیر]

۲

چو رستم بدید آنک قارن چه کند
بپیشش پدر شد بپرسید ازوی
که افراسیاب آن بداندیش مرد
چه پوشد کجا بر فرزند درفش
من امروز بند کمرگاه اوی 30
بدو گفت زال ای پسر گوش دار
که آن ترک در جنگ زر ازدهاست
درفشش سپاهست و خفتان سپاه
همه روی آهن گرفتارسته بزر
ازو خویشترین را ننگه دار سخت 35
بدو گفت رستم که ای پهلوان
جهان آفریننده یار منست
بر اندگیخت آن رخس رویپینه سم
چو افراسیابش بهامون بدید
ز ترکان¹⁷ بپرسید کین ازدها 40
کدامست کین را ندانم بنام

چه گونه بود ساز ننگ و نبرد
که با من جهان پهلوانا بگوی
کجا جای گیرد بروز³ نبرد
که پیداست تابان⁴ درفش بنفش
بگیرم کشانش پیارم⁵ بروی⁶
یک امروز با خویشتن هوش دار
در آهنگ⁷ و در کینه ابر بلاست
ز آهنش ساعد ز آهن کلاه
نشانی⁸ سپه بسته بر خود بر⁹
که مردی¹⁰ دلیرست و پیروز¹¹ بخت¹²
تو از من مدار ایچ¹³ رنجه¹⁴ روان
دل و تیغ و بازو حصار منست¹⁵
بر آمد خروشیدن گاو دم
شگفتید ازان¹⁶ کودک نارسید
بدین گونه از بند گشته رها
یکی گفت کین پور دستان سام

بدشت I, IV, VI-³ بیفتاد بر جای و آنکه بمرد I-² دیدش VI-¹

دم آهنگ I, IV-⁷ بهوی VI-⁶ پیارم کشانش I, IV, VI-⁵ با او I, VI-⁴

فیروز VI-¹¹ مرد IV, VI-¹⁰ بمر VI-⁹ درفش IV, VI-⁸; درفشی I-⁸

12 VI-¹² доб.:

شود کوه آهن چو دریای آب * اگر بشنود نام افراسیاب

16 Л- سر اختر اندر کنار منست IV-¹⁵ مرنج و مرنجان I-¹⁴ آنچه VI-¹³

زگردان I, IV, VI-¹⁷ عجب ماخذ ازان VI-¹⁷; چماند اندران

جهان زو شده سرخ و زرد و بنفش
 کجا موج خیزد ز دریای چین
 درفشیدن² تیغها چون چراغ
 بر افروخته شمع ازو⁴ صد هزار
 تو گفستی که خورشید گم کرد راه⁶
 چو رعد از میان نعره⁷ بر کشید⁷
 سپهدار قارن بگردار شیر⁸
 بران گونه از هر سوی کینه خواست¹⁰
 همی کشت ازایشان گو سر فراز
 شدند آن¹¹ دلیران ترکان ستوه¹²
 که می بر¹⁵ خروشید چون نره شیر¹⁶
 سبک تیغ تیز از میان بر کشید
 بگفتا منم قارن نامدار¹⁸

بپیش اندرون کویانی درفش
 ز لشکر چو کشتی سراسر¹ زمین
 سپر در سپر بافته دشت و راغ
 جهان سرپس گشت³ دریای قار
 ز نالیدن بوق و بانگ سپاه⁵ 15
 [سبک قارن رزمزن کان بیدید
 میان سپاه اندر آمد دلیر
 گهی سوی چپ و⁹ گهی سوی راست
 بگریز و بتیغ و سنان دراز
 ] ز کشته زمین کرد مانند کوه 20
 [شما ساسی را دید گرد¹³ دلیر¹⁴
 پیامد دمان تا بر او رسید
 بزد بر سرش تیغ زهرآبدار¹⁷

درخشیدن VI-² چو کشتی شد از مرد روی VI-¹ چو کشتی شد از باد روی I-¹

I, IV-доб.: جای I-⁶ هندی دریای I-⁵ از Л-⁴ گشته I-³

بهر حمله قارن سرفراز * چنانچه چون بود مردم رزمساز
 گهی سوی چپ شد گهی سوی راست * بگردید و از هر کسی کینه خواست
 T-доб.:

دو لشکر بر آمد ز یک ره بجای * نه سر بود پیدا سپهرا نه پای
 بهر حمله قارن سرفراز * پیفگند ده گرد کردن فراز
 گهی سوی چپ شد گهی سوی راست * بگردید و از هر کسی کینه خواست
 فرکض قارن و پرز من: 12-13 ب-после приблизительного перевода бб. 7 I, IV, T, B-б. сп.

9 VI- زد [в тексте по ЛиТ (P)]. 10 I, IV-б. оп. (ср. разночтение 6);
 Б-далее бб. 18-24 не переведены.
 11 Л- از 12 I, IV-б. оп.; Л, VI-доб.:

سپهدار قارن چو باد دمان * بکف تیغ تیز و بیازو کمان
 سرو ترگ I-¹⁷ گرد دلیر I-¹⁶ برمی VI-¹⁵ مانند شیر I-¹⁴ و Л-доб. ¹³
 بگاک اندر آمد سرش سوگوار I-¹⁸ آن نامدار

کیقباد

۱

همان تاج گوهر پسر در نهاد
 چو دستان و چون قارن^۱ رزمزن
 فشاندند گوهر بران^۳ تاج نو^۴
 پس^۶ افراسیاب و^۷ سپهرا بدید^۸
 خروشیدن آمد ز پرده سرای
 چو پیل ژبان شد که^{۱۰} بر خاست کرد
 بیستند خون ریختن را میان
 دگر دست گزدهم^{۱۱} جنگی پهای^{۱۲}
 ابا کرد کشواد لشگر شکن^{۱۳}
 بیک دست آتش بیک دست باد

بشاهی نشست از برش کیقباد
 همه نامداران شدند انجمن
 چو کشواد و خراد و^۲ برزین گو
 قباد از بزرگان سخن بشنوید^۵
 ۵ دگر روز بر داشت لشکر ز جای
 بپوشید^۹ رستم سلیح نبرد
 رده بر کشیدند ایران-پایان
 بیک دست مهرباب کابل خدای
 بطلب اندرون قارن رزمزن
 ۱۰ پس پشتشان زال با کیقباد

۴ T-доб.: ۳ I- بدان ۲ Л- و оп. ۱ VI- (؟) قاری

ازان پس بگفتند کای شهریار * سوی رزم تـرکان بر آرای کار
 چون T- فساپلهم عن افراسیاب و حاله B- سپه گسترید VI- ؛ سخن بر رسید I-^۵
 ۸ Л-доб.: ۷ I, VI- آن از T (P)- ؛ چو I-^۶ شنید

؛ چو بشنید افراسیاب آگهی * فرود آمد از تخت شاهنشاهی
 بیک I-^{۱۱} چو L, IV-^{۱۰} بپوسید (؟) I, VI-^۹ پیامد برابر صفی بر کشید T (C)-
 I- доб.:^{۱۳} کار آزمای VI-^{۱۲} دست گستریم

بپیش سپه رستم پهلوان * پس پشت او سرکشان و گوان

195 ستد نيزه از دست او¹ نامدار
 بزد نيزه و بر گرفتشی³ ز زين
 قلون گشت چون مرغ بر باب زن
 هزيمت شد از وی سپاه قلون
 تهمتن گذشت از طلايه سوار
 200 كجا بد علفزار و آب روان
 چنين تا شب تيره آمد فراز
 از آرایش جامه پهلوی
 چو شب تيره شد پهلوی پيش بين
 بنزدیک زال آوردش بشب
 205 نشستند يك هفته با رای زن
 بهشتم بياراست پس¹⁰ تخت عاج

بغزید چون تندر² از کوهسار
 نهاد آن بن نيزه را بر زمين
 بدیدند⁴ لشکر همه تن بتن
 بيکبارگی بخت بدرا زبون
 پیامد شتابان سوی کوهسار⁵
 فرود آمد آن جایگه پهلوان
 تهمتن همی کرد⁶ هر گونه ساز
 همان تاج و هم⁷ بار⁸ خسروی
 بر آراست با شاه ایران زمين
 به آمد⁹ شدن هیچ نگشاد لب
 شدند اندران موبدان انجمن
 بر آویختند¹¹ از بر عاج تاج

VI-⁵ پذیرنده VI-⁴ بر ربودش I, IV, VI-³ شیر VI-² وی VI-¹
 تهمتن طلايه بسی بيشمار * بکشت و پیامد سوی کوهسار
 بياراسته I-¹⁰ پامد I, VI-⁹ ياره I, VI-⁸ آن ل-⁷ داد ل, VI-⁶
 بياويخته I-¹¹ بياراست آن VI-

بپازید¹ جامی لبالب² فبید
 تهمتین همیدون یکی جام می
 بر آمد خروش از دل زیر و بم
 شهنشمه چنین گفت با پهلوان
 که از سوی ایران دو باز سپید
 خرامان و نازان⁵ شدیدی⁶ برم
 چو بیدار گشتم شدم پر امید
 بیاراستم مجلسی⁷ شاهوار
 تهمتین مرا شد چو باز¹⁰ سپید
 تهمتین چو بشنمید از خواب شاه
 چنین گفت با شاه کنداوران
 کنون خیز تا سوی ایران شویم
 قباد اندر آمد چو آتش ز جای
 کمر بر میان بست رستم چو باد
 شب و روز از تاختن نغنونید
 قلون دلاور شد آگه ز کار
 شهنشاه ایران چو زان گونه دید
 تهمتین بدو گفت کای شهریار
 من و رخش و کوپال و برگستوان
 بگفت این و از جای بر کرد رخش
 قلون دید دیوی بچسته زدند
 برو حمله آورد ماندند بباد
 تهمتین بزد دست و نیزه گرفت

بپاد تهمتین بدم³ در کشید
 بخورد آفرین کرد⁴ بر جان کی
 فراوان شده شادی افدوه کم
 که خوابی بدیدم بروشن روان
 یکی تاج رخشان بکردار شید
 نهادندی آن تاج را بر سرم
 ازان تاج رخشان و باز سپید
 برین⁸ سان که بینی بدین مرغزار⁹
 ز تاج بزرگان رسیدم¹¹ نوید¹²
 ز ناز و ز تاج فروزان چو ماه
 نشاندست خوابت ز پیغمبران
 بیماری بنزد¹³ دلیران شویم
 بمور نبرد اندر آورد پای
 پیامد گرازان پس کیقباد
 چنین تا بنزد طلایه رسید
 چو آتش¹⁴ پیامد سوی کارزار
 برابر همی خواست صف بر کشید
 ترا رزم جستین نیاید بکار
 هماناندارند با¹⁵ من توان
 بزخمی¹⁶ سواری¹⁷ همی کرد پخش
 بدست اندرون گرز و بر زین کمند
 بزد نیزه و بند جوشن گشاد
 قلون از دلیریش مانده شگفت

175

180

185

190

¹ I, VI, بپارید ² پس گفت جام-I ³ I- بلب ⁴ VI- خواد ⁵ VI- نازان ⁶ I, VI- б. оп. ⁷ I, IV- مجلس ⁸ I, IV- بدین ⁹ I, IV- نجویمار ¹⁰ ¹¹ I, IV, VI- دلیران ¹² VI- обратный порядок мисра. ¹³ VI- بسوی ¹⁴ I, IV, VI- پذیره ¹⁵ VI- بر ¹⁶ II- بزخم ¹⁷ VI- سواران

150 جوان از بر تخت خود بر¹ نشست بدست دگر جام پر باده کرد دگر جام بر دست رستم³ سپرد بپرسیدی از من نشان قباد بدو گفت رستم که از⁵ پهلوان سر تخت ایران بیماراستند 155 پدرم آن گزین یلان⁶ سربسر مرا⁸ گفت رو تا بالبرز کوه بشاهی برو آفرین کن یکی بگویش که گردان⁹ ترا خواستند نشان ار توانی و دانی مرا 160 ز گفتار رستم دلیر¹¹ جوان ز تخم فریدون منم کی قباد چو بشنید رستم فرو برد سر که ای خسرو خسروان جهان سر تخت ایران بکام تو بباد 165 نشست تو بر تخت شاهنشاهی درودی رسانم بشاه جهان اگر شاه فرمان دهد بنده را قباد دلاور بر آمد ز جای تهمتن همانگه زبان بر گشاد 170 سخن چون بگوش سپهبد رسید

ای- I, IV-⁵ و- I, IV, VI-⁴ باده بر رستم- I, IV-³ نام- II-² زرین- I, IV-¹ سر- I, IV-¹⁰ ایران- VI-⁹ بهمن- VI-⁸ خوانندش- I, IV-⁷ مهان- I, IV-⁶ یاد- IV-¹² و (в тексте по Т). و II, I, IV, VI-¹¹ بشاردی جهان را- VI-¹¹ تخت شاهی گشایم- VI-¹¹ گشاید ز بند این دو- II, IV-¹⁵ گو- I, VI-¹⁴ دلیران- I, IV, VI-¹³ دل هوش و- VI-¹⁷ دل هوش- II-¹⁷ بگفتار- I, VI-¹⁶ ز بندی دو

بمردان جنگی و¹ پیلان مست
 بپیمود زی شاه ایران زمین
 یکی جایگه دید بُردنا شکوه³
 نشسته تنگه مردم نوجوان
 برو ریخته مشک ناب و گلاب
 نشسته بران تخت بر⁴ سایه گاه
 برسم بزرگان کمر بر میان
 بسان بهشتی برنگ و نگار
 پذیره شدندش ازان سایه گاه⁶
 فرود آی ایدر⁸ بفرمان ما
 بیاد رخ نامور می خوریم
 که ای نامداران گردن فرار
 بکاری که بسیار دارد شکوه
 که پیشست بسیار رنج دراز
 مرا باده خوردن نیاید¹¹ بکار
 کسی کز شما دارد اورا¹² بیاد
 که دارم نشانی من از کیقباد
 بیفروزی از روی خود جان ما¹⁴
 که اورا چگونست رسم و نهاد
 چو بشنید از وی¹⁶ نشانی قباد
 نشسته در زیر آن سایه دار

سر راه بر نامداران ببست
 وزان روی رستم دلیر و² گزین
 یکی میل ره تا بالبرز کوه
 درختان بسیار و آب روان
 یکی تخت بنهاده نزدیک آب
 جوانی بکردار تابنده ماه
 رده بر کشیده بسی پهلوان
 بیاراسته مجلسی شاهوار
 چو دیدند مر پهلوان را بر⁵
 که ما میزبانیم و⁷ مهمان ما
 بدان تا همه⁹ دست شادی بریم
 تهمتن بدیشان چنین گفت باز
 مرا رفت باید بالبرز کوه
 نیاید ببالین سر و دست ناز¹⁰
 سر تخت ایران ای شهریار
 نشانی دهیدم سوی کیقباد
 سر آن¹³ دلیران زبان بر گشاد
 گر آیی فرود و خوری نان ما
 بگویم یکسر¹⁵ نشانی قباد
 تهمتن ز رخشن آمد چو باد
 پیامد دمان تالاب¹⁷ رود بار

130

135

140

145

بگه-Л; زراه- I⁵ در- T⁴ بس با شکوه- I, IV³ و- VI² ز- VI¹

I, IV-جایگاه- I, IV-دوب.:⁶

بگفتند کای پهلوان نامور * نشایدت زآنچای کردن گذر
 بماندن- I, IV¹⁰ بهی- T⁹ آنجا- IV; اینجا- I⁸ میزبان و تو- T⁷
 اول- IV¹² نشاید- VI¹¹ ببالین شدن دست باز- VI¹¹; ازین کار باز
 IV- ازینسان- I¹⁶ بگویم تر امن- I, IV, VI¹⁵ I, IV-ب. оп.¹⁴ یکی زان- I, IV¹³

بر- VI¹⁷ ازیشان

بگوئی¹ که لشکر ترا خواستند
 که در خورد تاج کیان جز تو کس⁴
 تهنمتن زمین را بمزگان برفت
 همی² تخت شاهی بیماراستند³
 نه بینیم شاهها تو⁵ فریادری
 کمر بر میان بست و چون باد تفت⁶

۵

ز ترکان طلایه بسی بد⁷ براه
 بر آویخت با نامداران جنگ⁹
 دلیران توران بر آویختند
 نهادند سر سوی افراسیاب
 بگفتند وی را¹⁰ همه پیش و کم
 بفرمود تا نزد او¹¹ شد قلوب
 بدو گفت بگزین¹² ز لشکر سوار
 دلیر و خردمند و هشیار¹⁵ باش
 که ایرانیان مردمی¹⁷ ریمنند
 برون آمد از نزد خسرو قلوب
 رسید اندر ایشان یل صف پناه⁸
 یکی گرزۀ گاو پیکر بچنگ
 سر انجام از رزم بگریختند
 همه دل پر از خون و دیده پر آب
 سپهبد شد از کار ایشان دژم
 ز ترکان دلیری گوی پر فسون
 وزاید بر پرو تا در¹³ کوهسار¹⁴
 بپاسی اندرون نیز¹⁶ بیدار باش
 همی ناگهان بر طلایه زدند
 بپیش اندرون مردم رهنمون

1 IV- بگویش 2 IV- سر 3 Л-дб. (бб. в рук. перечеркнуты):

کمر بر میان بست رستم چو باد * پیامد گرازان بر کیقباد
 بنزدیک زال آوریدش بشب * بآمدشدن هیچ نگشاد لب
 نشستند یک هفته با رای زن * شدند اندران موبدان انجمن
 ср. ниже разночтение 6 и бб. 204 и 205 текста; в перечеркнутом варианте рук. Л эпизод «по-
 ездка Рустама за Қайғубадам на гору Альбурз» отсутствовал. 4 I, IV- نیست کس 5 Л,

VI- نه بینم ز شاهان 6 I, IV- بگفت 7 I, IV-دوب.: زچو زال زر این داستاها بگفت

برخش اندر آمد همانگاه شاد * گرازان پیامد بر کیقباد

بچنگ I- 9 رسیدند در رستم کینه خواه I, IV- 8 بسی بد طلایه I, IV- 7

VI- 15 شهریار I, IV- 14 بر VI- 13 قارن VI- 12 وی VI- 11 اورا I, IV- 10

مردم I, IV, VI- 17 سخت I, IV, VI- 16 بیدار

سپهبد جهاندیدگان را بخواند
 جهانانددیده و کار کرده¹ ردان
 بسی سروری و مهی³ خواستم⁴
 همه کار بی روی و بی سر⁶ سپاه
 ز گیتی یکی آفرین خاست نو⁸
 بتخت کیی بر کمر بر¹¹ میان
 که بی سر نباشد تن آدمی¹²
 یکی شاه با فرّ و بخت جوان¹⁵
 که با فرّ و پرزست و با رای و داد¹⁶

ز لشکر بلشکر دو فرسنگ مانند
 بدیشان چنین گفت کای بخردان
 هم ایدر من این² لشکر آراستم
 پراگنده شد⁵ رای بی تخت شاه
 چو بر تخت بنشست فرخنده⁷ زو
 شهی⁹ باید اکنون¹⁰ ز تخم کیان
 [شهی کو باورنگ دارد زمی
 نشان داد موبد¹³ مرا در زمان¹⁴
 ز تخم فریدون یل کیقباد

105

110

۴

که بر گیر کوپال و¹⁷ بفر از پال¹⁸
 گزین کن یکی¹⁹ لشکر²⁰ همگروه
 مکن پیش او بر²¹ درنگ اندکی
 گه و بیگه²² از تاختن نغوی

برستم چنین گفت فرخنده زال
 برو تازیان تا بالبرز کوه
 ابر کیقباد آفرین کن یکی
 بدو هفته باید که ایدر بوی

115

بسی I, IV-³ من ایدر همی VI-² هم ایدر بسی I, IV-¹ کار دیده IV-⁴
 بد-⁵ I-⁵ اینی قد حشدت هذا الجمع الكثير و الجم الغفیر B-⁴ نیکوئی و بهی
 VI-⁸ доб.:⁸ نرمایه(?) IV-⁷ نرمایه I-⁷ بر I-⁶ ممر-⁶ L, IV-⁶

کنون کان نمازدست پشت گوان * ندارد بدانگونه نوش و روان
 I, IV-¹² ب. оп.¹² شهی با کمر در VI-¹¹ یکی شاه باید IV-¹⁰ یکی IV, VI-⁹ کسی I-⁹
 با تخت و فرّ VI-¹⁵ زبا فرّ و برز کیان I, IV-¹⁵ بما فرخان L-¹⁴ باید I, IV-¹³
 B-¹⁸ пе-¹⁸ оп. و IV-¹⁷ خود(?) و داد-¹⁶ رسم داد IV-¹⁶ رسم و داد-¹⁶ I-¹⁶ جوان

فأذفد زال آبنه رستم الی جبل البرز فی جماعة من أعمیان
 الأهرام و فرسان القواد و سار و طوی تلک المنازل البعیدة و المراحل المتعذفة فی
 أسبوعین حتی أتی کیقباد و بشره بالملک و أقبل معه و دخل المعسكر لیلا و مکتوا
 کنون VI-¹⁹ أسبوعا یتشاورون و یمخضون الآراء حتی ترتبیت الأمور و انتظمت الأحوال

شب و روز VI-²² در IV-²¹ لشکری I, IV-²⁰

دل زال زر شد چو خرم بهار ز رخش نو آیین و فرخ سوار
[در گنج بگشاد و دینار داد¹ از² امروز و فردا نیامدش یاد]

۳

ازو⁴ بر شد⁵ آواز تا چند⁶ میل خروشیدن کوسی با کژنای
همان ژنده پیلان و⁷ هندی درای بر آمد ز زاولستان⁸ رستخیز
95 پس پیشش اندرون رستم پهلووان
که بر سر نیارست پزید زاغ چنان شد ز لشکر درو⁹ دشت وراغ
جهان را نه سر بود پیدا نه پای تبیره زدندی همی شست جای¹⁰
[بهنگام بشکوفه¹¹ گلسستان
100 [ز زال آگهی یافت افراسیاب
[بیاورد لشکر سوی خوار ری¹⁵
ز¹⁹ ایران پیامد دمادم سپاه

I—д.б.:

زنج نرم و کفک افگن و دست کش * سرین نرم و بینادل و گام خوش
IV—д.б.:

زنج نرم و کف افگن و دست کش * سرین پهن و بینادل و گام خوش
VI—д.б.:

زنج نرم و کف افگن و دست کش * سرین گرد و بینادل و دوست خوش
I, IV, VI—وزو⁴ برجام³ I, IV—بر² I—دینار بگشاد و داد¹ I, IV—
I—¹⁰ که ان⁹ VI—زابلستان⁸ I, IV, VI—و⁷ IV, VI—برچند⁶ VI—رفت⁴ IV—
و فصل من⁶ B—زابلستان¹² I—б. оп.; IV—بشکوفه¹¹ و¹¹ Л, IV—همه شب بجای
خار ری^{VI}—زود ری^{IV}—¹⁵ IV—¹⁴ I—б. оп. ¹³ Л—ز¹³ زابلستان¹³ فی فصل الربیع
و بلغ خیره افراسیاب فسار فی عساکره و ساقهم حتی وصل الی الی فنزل فی مرج
وز¹⁹ I, IV, VI—کنپیر الماء و القصب¹⁸ I—б. оп.; B—бб. 100 и 101 переданы так:
¹⁶ IV—دران¹⁷ IV, VI—بدان¹⁷ VI—مرعزاران¹⁷ IV, VI—¹⁶ IV—

<p>سر ابرش¹ آورد فاگه² بپند³ همی خواست کندن بدنندان سرش] از آواز او خیره شد مادریان کزان مشمت بر گشت لوزان تنش⁴ بسوی گله⁵ تیز بنهاد روی] برو تنگتر کرد خم کهند بیمشارد یک دست⁸ بر پشت دور⁹ تو گفستی ندارد همی¹⁰ آگهی¹¹ کنون کار کردن بدست منست] بچندست و این را که خواهد¹² بها] برو راست کن روی ایران زمی] بدین¹³ بر تو خواهی¹⁴ جهان کرد¹⁵ راست] همی¹⁶ گفت نیکی ز یزدان سزد¹⁷ سرش تیز شد کینه و جنگ را بدیدش که دارد دل و تاو و رگ¹⁹ تن پیلوار و بر و پال او²⁰ همی سوختندش ز بیم²¹ گزند] باورد تازنده²² آهو²³ شدست²⁴</p>	<p>[بیمداخت رستم کیانی کهند [بیمامد چو شیر ژیان مادرش 75 [بغزید رستم چو شیر ژیان یکی مشمت زد نیز بر گردنش [بیمفتاد و بر خاست و بر گشت ازوی بیمفشارد⁶ ران رستم زورمند بیازدید چنگال گردی⁷ بزور 80 نکرد ایچ پشت از فشردن تهی [بدل گفت کاین بر نشست منست [ز چوپان بپرسید کاین ازدها [چنین داد پاسخ که گر رستمی [مر این را بر و بروم ایران بهاست 85 [لب رستم از خنده شد چون بسد بزیین اندر آورد گلرنگ را گشاده زنج دیدش¹⁸ و تیز تگ کشد جوشن و خود و کوپال او²⁰ [چنان گشت ابرش که هر شب سپند 90 [چپ و راست گفستی که جادو شدست</p>
---	--

3 Б—перевод
سر و گردنش اندر آمد—IV² سرپایش—VI¹; سر و پایش—Л¹
последующих 3 бб. отсутствует. 4 I, IV, VI— б. оп. 5 Л—رمه 6 I, IV, VI—
بیمفشرد— 7 Б—после перевода этого
مگر—IV¹⁰ مور(?)—VI⁹ انگشت—Л⁸ گردان—Л⁷
فسر بذلك و أسرجه و أجمه و أسترضاه 10 бб., дб.:
برین—I, IV¹³ داند—I, IV, VI¹² لئفسسه مرکویا و کان یسمی رخشا
18 I, IV, VI—رسد—VI¹⁷ چنین—I, VI¹⁶ گشت—IV, VI¹⁵ خواهد—I, IV, VI¹⁴
را I, IV²⁰—в обих случаях. 19 I, IV—گردش (без рифмы); زور(تاب?) ورگ—I, IV¹⁹
24 Л—доб.: 23 VI—جادو (без рифмы). 22 I, VI—یازنده 21 I, IV, VI—زبهر
سرون نرم و شیراوژن و دست کش * زنج گرد و کفک افگن و گام خوش

<p>60</p> <p>دو گوشش چو دو خنجر آبدار یکی کزّه از پس بی‌الای او سیه چشم و بورا برش و گاودم² تنش بر نگار از کران تا کران [چو رستم بران⁵ مادیان بنگرید کمند کیانی⁶ همی داد خم برستم چنیین گفت چوپان پییر [بپرسید رستم که این اسپ کیست چنیین داد پاسخ که داغش مجوی همی رخش خوانیم⁹ بورا برش است [خداوند این را ندانیم کس سه سالست تا این بزین آمدست چو مادرش بیند کمند سوار</p>	<p>65</p> <p>70</p>
<p>60</p> <p>دو گوشش چو دو خنجر آبدار یکی کزّه از پس بی‌الای او سیه چشم و بورا برش و گاودم² تنش بر نگار از کران تا کران [چو رستم بران⁵ مادیان بنگرید کمند کیانی⁶ همی داد خم برستم چنیین گفت چوپان پییر [بپرسید رستم که این اسپ کیست چنیین داد پاسخ که داغش مجوی همی رخش خوانیم⁹ بورا برش است [خداوند این را ندانیم کس سه سالست تا این بزین آمدست چو مادرش بیند کمند سوار</p>	<p>65</p> <p>70</p>

¹ ل—(؟) نزار ² VI—دوم و گاودم ³ I—دوب. ⁴ поврежденных бб.:
سنان گوش و مه تازش و چرخ گرد * زمین کوب و دریا برو ره نورد
گرازنده از پیش و ره بر ز پس * جهنده رهان و گریزنده رس
از اندنش دل سبک بویتر * ز رای خردمند ره پیوی تر
چه بر آب بودی چه بر خشک راه * بروز از خور افزون شدی شب ز ماه
⁴ Л—доб.:

همی رخش خوانیم بورا برش است * بخو آتشی و برنگ آتش است
(см. б. 69); I, IV—доб.:

بشبه مورچه بر پلاس سیاه * نمودی بگوش از دو فرسنگ راه
بنیروی پیل و بمالا هیون * بزهره چو شیران گه بیستون
و خلفها مهر جذع فی قدّ الأمّ طامخ الطرف مطهم الخلق: Б—бб. 61—63 переданы так:
64—72 отсутствует; ملهلم الكفل ضافی الذنب صافی اللون فی أوصاف کثیرة ذکرها
که از داغ روی دو—⁸ I, IV ⁷ VI—دم ⁶ VI—کیان ⁵ I, IV, VI—بدان
و ¹⁰ I, IV, VI—دوب. و ⁹ IV—خوانند I, IV, VI—دوب. که از داغ شاهی دو رانش VI—رانش
و ¹¹ I—оп. ¹¹ I—оп. доб. после 63 б. текста, см. разночт. 4. Л—б. بخوبی چو آب و برنگ

[سرانشان بکوبیم بدان گرز بز
که روی زمین را کنم² بی سپاه
نیاید برم هیچ پرخاشخـر¹
که خون بارد³ ابر اندر⁴ آوردگاه⁵]

۲

چنان شد ز گفتار او پهلوان
گله هرچ بودش بزابلستان⁷
همه پیش رستم همی راندند
هر اسپه که رستم کشیدیش پیش¹¹
ز نیروی او پشت کردی بـغم
چنین تا ز کابل بیامد زرنـگ¹⁴
یکی مادیان تیز¹⁵ بگذشت خـنگ
که گفتی بر افشاند خواهد روان⁶
بیاورد لغتی⁸ بکابلستان⁹
برو داغ شاهان¹⁰ همی خواندند
پیشتش بیفشاردی¹² دست¹³ خویش
نهادی بروی زمین بر شکم
فسیله همی ساخت از رنگ رنگ
برش چون بر شیر و¹⁶ کوتاه لنگ

55

¹ Л—вместо этого б.:

شکسته کنم من بدو پشت پیل * ز خون رود رانم چو دریای نیل
IV—б. 52 стоит перед б. 51 текста; после б. 51 доб.:

همه رسم و راه پلنگ آرم * سر سرکشان زیر چنگ آرم
VI—бб. 51, 52 и 53 оп.; Б—после перевода бб. 49 и 50 доб.: كانه الذی عناه مترجم الكتاب:
بقوله

و أرعن عن ثغر الغضنفر كاشرا * شتیم المحیبا فیہ صولة جبار
كصاعقة او واجهت ركن ینزل * تشطی كرمـل فی البطائح منهار
یکی رزم سازم چنان—IV; گز ایدونکه رزمی بود—I².
перевод бб. 50—52 отсутствует.
L—доб.:⁵ از ابر—I⁴ ریزد—I³

بباشند خدنگی مرا پایدار * کجاز آهنین کوه گیرد گذار
I—доб.:

همه رسم و راه پلنگ آرم * سر سرکشان زیر چنگ آرم
T—доб. эпизод передачи Рустаму палицы—10 бб.; в рукописях и Б—отсутствует.⁶ VI—б. оп.

زکابلستان—I, IV, VI⁹ بیاورد بهری—VI; بیاورد چندی—I, IV⁸ ز زابلستان—I, IV⁷
فشردی کف—VI¹³ فشردی همی—I, IV¹² کشیدی بپیش—I, VI¹¹ شاهی—VI¹⁰
جاءوا بغیل—B; بز آمد درنگ—VI; بیامد درنگ—IV; بیاورد رنگ (?)—I¹⁴ دست
و—L¹⁶ و—L¹⁶ نیز—IV¹⁵ کثیره من کابل

45 اگر دشت کین آید و رزم¹ سخت² بود یسار یزدان پیروز بخت³
 [ببینی که در جنگ من چون شوم
 [یکی ابر دارم بچنگ اندرون
 [همی آتش افروزد از گوهرش
 یکی باره باید چو کوه⁸ بلند
 یکی گرز خواهم چو یک لغت کوه

50

و لیکن ز ترکان افراسیاب * شب تیره من سر نیارم بخواب
 ترا گاه بزمست و آوای رود * کشیدن می و پهلوانی سرود
 نه هنگام رزمست و ننگ و نبرد * بر آوردن از خاک بر ماه گرد
 Л—после этих 11 бб. повтoряет бб. 42 и 43 текста (вариант—начало второго мисра второго б.: نه
 نه); Б—не дает перевода этих 11 бб.

کینست و گز VI—² کینست و گز جنگ IV—¹ کینست اگر جنگ I—¹
 VI—³ доб.: روی تخت

هر آنکه که خامی بزه در کشم * زمانه بر آرد سر از تر کشم
 چو با رخس IV—⁴ که با جور گل رخس در جوشم Л—⁴ I—⁴ б. оп.; (ср. разночтение 7).
 I—⁶ б. оп.; VI—⁵ ابرست VI—⁵ گلگون بهامون شوم
 I—⁷ б. оп.; Б—бб. 46—48 переданы так:
 و سوف ترانی اذا اشتجرت الرماح و تصافحت الصفاح و فی یدی قطعة سحاب یتفجر من
 خلالها الدم و تسعر صواعقها و تتضرم أفلق هامات الأبطال و أهجم بها علی هجمة
 ل—⁷ доб.: والآجال

هر آنکه که جوشن بمر در کشم * زمانه بر آرد سر از تر کشم
 هر آن باره کو زخم کوپال من * بپیند برو بازوی و یال من
 نترسد ز عراده و منجینیق * نگهبان نباشد ورا جاثلیمیق
 چو من پیش دارم سنانم بچنگ * ببرد ز خون دل پیل رنگ (?)
 I—⁸ доб. варианты первых трех бб. рук. Л; IV, VI—⁸ доб. варианты этих же четырех бб.
 Л—⁹ б. оп.; I, IV—⁹ доб.:

که زور مرا تاب دارد بچنگ * بگیرد ز خونش دل سنگ رنگ
 چو آید به VI—¹⁰ که آید به IV—¹⁰ VI—¹⁰ доб. вариант того же б.

کزین تازی اسپان نشاید همی
 بخواهم ز هر سو که هست انجمن¹
 که هستی³ برین کار همداستان⁴
 بپنندی میان و نباشی دژم⁵
 بپودند شادان دل و تازاه روی
 سلیح سواران جنگی بساخت⁷
 بیلا سرت بر تر از انجمن
 کزو بگسلد خواب و آرام و ناز
 چه سازم که هنگامه بزم نیست
 دلت ناز و شادی بچوید همی¹¹
 ترا پیشی ترکان پر کین و درد¹²
 که جفت تو بادا مہی و بہی¹⁴
 کہ من نیستم مرد آرام و جام¹⁶
 نہ والا بود پروریدن بنناز¹⁷

یکی اسپ جنگیش باید همی
 بجویم یکی باره پیلتن
 بخوانم برستم بر² این داستان
 کہ بر کینه تخمه زادش
 همه شهر ایران زگفتار⁶ اوی
 ز هر سو هیونی تکاور بتاخت
 برستم چنین گفت کای پیلتن
 یکی کار پیشست و رنجی دراز
 ترا نوز⁸ پورا گه⁹ رزم نیست
 [هنوز از لب شپیر بوید¹⁰ همی
 چگونہ فرستم بدشت نبرد
 [چه گوئی چه سازی¹³ چه پاسخ دهی
 چنین گفت رستم بدستان سام¹⁵
 چنین یال و این جنگهای دراز

35

40

چون—VI⁴ هستم—VI³ بر رستم—IV² B—перевод бб. 31—32 отсутствует. 1
 VI—⁶ و سَأَسْتَنْهَضُهُ فِي هَذِهِ الْأَمْرِ الْفِجَاحِ: B—бб. 33 и 34 переданы так: راستان
 نیز—I⁸ و جاء رستم أباه متعرجاً لأمره: B—вместо перевода этого бб.: بگفتار⁷
 ترا—I, IV¹² B—перевод б. отсутствует. ¹¹ بوید—IV¹⁰ ترا وقت میدانگه—VI⁹
 سازم—VI, I¹³ ترا نزد شپیران پر کین و درد—VI¹² نزد شپیران و مردان مرد
 سپاه(?)—VI¹⁵ B—перевод б. отсутствует. کبھی و مہی—VI¹⁴ نہی و مہی—L¹⁴
 L—б. зачеркнут; L—доб.: L—б. зачеркнут. ¹⁷ آرامگاه—VI¹⁶

چنین پاسخ آورد رستم بدی * کہ ای نامور مہتر نامجوی
 همانا فراموش کردی ز من * دلیری نمودن بہر انجمن
 ز کوه سپند و ز پیل ژیان * گمانم کہ آگاہ بد پہلوان
 کنون گر بترسم ز پور پشننگ * نمازد ز من در جهان بوی و رنگ
 زنان را از آن نام ناید بلند * کہ همواره در خوردن و خفتن انید
 بدو گفت زال ای دلیر جوان * سر نامداران و پشت گوان
 ز کوه سپند و ز پیل سپید * فرودی و دادی دلیم را نپوید
 همانا کہ آن رزم آسان بدی * دلیم زان سخن کی ہراسان بدی

- 20 سوی زاپلسستان نهادند روی
 بگفتند با¹ زال چندی درشت
 پس از سام⁴ تا تو شدی پهلوان
 سپاهی ز جیحون بدین⁶ سو کشید
 اگر چاره دانی⁸ مراین را بساز
 25 چنین گفت پس نامور¹⁰ زال زر
 سواری چو من پای بر¹² زین نگاشت
 بجایی که من پای بفشاردم
 شب و روز در جنگ یکسان بدم
 کنون چنبری گشت یال¹⁸ یلی
 30 کنون²² گشت رستم چو سرو سهی

1 Л—از 2 Л—تن آسان 3 I—گرفتی بس آمان 4 VI—پس سام 5 I, IV—доб.:

چو زو در گذشت و پسر شاه بود * بدان را ز بد دست کوتاه بود
 کنون شد جهانجوی گرشاسپ شاه * کنون گشت بی تاج و بی سر سپاه
 VI—доб.:

چو زو در گذشت و پسر شاه بود * جهان را ز بد دست کوتاه بود
 6 اینک منذ جلست موضع: VI—б. оп.; Б—бб. 22 и 23 переданы так: 7 I—برین
 آپیک سام و صرت پهلوان الدولة لم يطب عيش الناس يوما واحدا و الآن قد نجم
 با مهتران—I, IV, VI—10 VI—б. оп. 9 داری—IV—8 فاجم الشر فاستعد للأمر
 14 IV—доб.: 13 گرز و تیغ—IV 12 در—VI 11 VI—б. оп.

بدریا نهنگ و بکه بر پلنگ * ز بیم نهن گشت در آب سنگ
 و صارت أعنة الفرسان أنغارا—B—17 I, VI—б. оп.; 16 I, VI—بدی 15 I—لگام
 نیایم—IV; زنتایم—I, VI—19 پشت—I, IV, VI—18 و صدور الشجعان أدبارا
 20 I—بکف 21 IV—доб.:

سپاسم ز یزدان کزین بیخ شست * شد از وی یکی شاخ فرخ پرست
 که از وی همی سر بگردون رسد * ببینم بمردی که تا چون رسد
 من ار باز ماندم ز تاب و توان * نمافم جهان بی جهان پهلوان
 پرستیده بربر(?)—VI; زبرو بر فرازد—L—24 که زبید—IV—23 ولی—I—22

<p>3 بدو سال و مه هیچ² ز نمود روی³ 7 چو اغریپرثش⁵ یار⁶ در خور بدی ز پرورده مرغی⁸ گریزی⁹ همی 10 بنزد منت راه دیدار نیست 12 که بی کار¹¹ شد تخت شاهنشهی 15 بافراسیاب از دلاور پیشنگ 17 ممان تا کسی بر نشیند بگاه 19 ز دشت سپنجاب¹⁸ تا رود آب²⁰ همی بارد از تیغ هندی روان²⁰ 21 که آمد خریدار تخت مهی</p>	<p>10 فرستاده رفتی¹ بنزدیک او همی گفت⁴ اگر تخت را سر بدی تو خون برادر بریزی همی مرا با تو تا جاودان کار نیست پر آواز شد گوش ازین آگهی 15 پیامی پیامد بکردار¹³ سنگ¹⁴ که بگذار¹⁶ چیحون و بر کش سپاه یکی لشکری ساخت افراسیاب [که گفتی زمین شد سپهر روان یکایک باایران رسید آگهی</p>
---	--

زپیش پیشنگ آن شه- I, IV³ بسال و مه بد که VI-² فرستاده رفت I, IV¹ و کان یقول علی سبیل B-⁴ و کانت رسله تمقی علی پایه سنة کامله B-; نامجوی و رای IV-⁷ و L-دوب.⁶ چو اغریپرثت I-⁵ التعنیف مخاطبا لاپنه فی غیبته (без рифмы) IV-⁹ ز پرورده خود (مرغ) L-⁸ (надписано) اغریپرث افسر بدی I, IV-دوب.:¹⁰

چنین تا بر آمد برین روزگار * درخت بلا حنظل آورد بار VI-

ترا سوی دشمن فرستم بچنگ * همی با برادر کنی روز تنگ
 فمضی علی ذلک مدّة من الزمان و تناهی الخیر: B-¹² بیکار VI-¹¹
 آن دلاور IV-¹⁵ ز نزد پیشنگ IV-¹⁴ بکسدار (?) VI-¹³ بموت زوّ الی بشنگ I-دوب.:¹⁷ بگذار Z-¹⁶ نهنگ

ترا سوی دشمن فرستم بچنگ * همی بر برادر کنی روز تنگ
 و عبر بهم B-دوب.:¹⁹ سپنجاب VI-; سپنجان IV-¹⁸ IV-دوب. вариант того же б. I-دوب.:²⁰ چیحون

بنه سال این لشکر نامدار * پیامد ز توران سوی کارزار
 IV, VI-دوب. варианты того же б.; B-перевод б. отсутствует. VI-б. оп.; I-دوب.:²¹

بدان سال گرشاسپ زو در گذشت * ز گیتی همان بد چو او در گذشت
 ببد تخت ایران ز شاهان تهی * ندیده کسی روزگار نهی
 بر آمد همان کوی و برزن بجوش * وز ایران سراسر بر آمد خروش
 IV-دوب. варианты того же б.; B-перевод бб. отсутствует.

[پادشاهی گرشاسپ]

۱

پدر کرده بودیش گرشاسپ^۲ نام]
 بسر بر نهاد آن کیسانی کلاه]
 جهان را همی^۵ داشت با زیب و فر]^۶
 درخت بنلا کیینه آورد بار]^۷
 بران^۹ سان که بد تخت بی کار^{۱۰} گشت]^{۱۱}
 ببخشید گیتی و بگذاشت آب^{۱۳}
 سرش پر ز کین بود و دل پر ز جنگ^{۱۵}
 بتیمار اغریتر آغشته^{۱۷} بود
 شد آن تیغ روشن پر از تیره زنگ

پسر بود زو را^۱ یکی خویش کام
 پیامد نشست از بر تخت و گاه^۳
 چو بنشست بر تخت و گاه^۴ پدر
 چندی تا بر آمد برین روزگار
 [پترکان خیر شد^۸ که در گذشت
 پیامد بخوار ری^{۱۲} افراسیاب
 نیامد یک تن درود^{۱۴} پشنگ
 دلش خود ز تخت و کله گشته^{۱۶} بود
 بدو روی ننمود هرگز پشنگ

۵

۱ IV, VI— تختگاه ۲ I, VI— گرشاسف ۳ IV, VI— بود و پیرا—VI ۴ I, IV— زیدمراورا—VI ۵ VI— جهانی همه—VI ۶ VI—доб.:
 تختهگاه

نبد تخت ایرانیان کاند رو(؟) * شد آن دشت گستر بی آرزو(؟)
 زمانا(؟) همانا شد از داد سیر * جهان خواست کاید بچنگال شیر
 خیر شد پترکان—I, IV ۸ I, IV—6. op. ۷ ۹ I, IV—6. ۱۰ ср. б. 45 царствования Зау и разночтение 5 к б. 44.

۹ I, VI— بدان ۱۰ I, IV— شاه ۱۱ Б—заголовок царствования Гаршаспа и перевод первых
 пяти бб. отсутствуют; начало соответствующей главы представляет собой перевод б. 6: و کان

۱۲ VI— بخارری افراسیاب لما ارتحل من خوار الی و غیر جیحون قسم الممالک
 شد آن—VI ۱۵ VI— برود(؟)—VI ۱۴ VI— بگذشت آب—VI ۱۳ I— از آب—VI
 کشته—I ۱۷ IV— تخته—IV ۱۶ ۸ و ۹ бб. 9. ۱۷ I— ۱۶ IV— ۱۷ I—
 آشفته—IV

[فراخی که آمد¹ ز تنگی² پدید
 بهر سو یکی جشنگه ساختند
 چنین تا بر آمد برین سال پنج⁴
 بید⁶ بخت⁷ ایرانیان کندرو
 جهان آفرین داشت آن را کلید³
 دل از کین و نغزین بپرداختند
 نبودند آگه کس از درد و رنج⁵
 شد آن داد گستر جهاندار زو⁸

45

IV, ⁴ بر گماشت آن کلید—VI³ از تنگی آمد—I, IV² پیامد فراخی—VI¹
 از آن درد و رنج—VI؛ زنگشتند با یکدیگر بدسکال—IV؛ کسی را ز رنج—I⁵ پنج سال—VI
 (без рифмы); Л—доб.:

زمانه همانا شد از داد سیر * جهان خواست کاید بچنگال شیر
 I—доб.:

چو سال اندر آمد بهشتاد و شش * بپژمرد سالار خورشیدفشی
 زمانه همانا شد از داد سیر * همی خواست کاید بچنگال شیر
 IV—доб. два бб. рук. I в обратном порядке; Б—добавленные бб. отсутствуют. ⁶ VI—بشد

⁷ IV—تخت ⁸ IV—доб.:

پترکان خبر شد که زو در گذشت * بدان سان که بد تخت بی شاه گشت
 زو... مزی لسبیله بعد خمس سنین من ملکه فاتنکست امور الایرانیة—VI—б. оп.;
 و اختلت أحوالهم

- 25 سخن¹ رفتشان یک بیک همزبان² که از ماست بر ما بد آسمان³ فرستاده آمد بنزدیک زو نیامد بجز درد و اندوه و رنج⁷ سراییم یک با دگر⁸ آفرین ز تنگی نمد روزگار درنگ که در دل ندارند¹¹ کین کین از کار گذشته نیارند¹² یاد ازان بخش گیتی ز نزدیک و دور¹⁴ سپردند شاهای بران¹⁷ انجمن¹⁸ ازو زال را دست کوه راه بود چنین بخش کردند تخت و کلاه کین بود لیکن جهان کرد نو جهانی گرفتند هر یک بر زمین شد پر از رنگ و بوی و نگار پر از چشمه و باغ و آب روان] بگردد²⁴ زمانه پرو²⁵ تار و تنگ²⁶ بدادار بر آفرین خواند²⁷ نو
- 30 بران⁹ بر نهادند هر دو¹⁰ سخن ببخشند گیتی برسم و بداد ز دریای پیکند تا مرز تور¹³ روارو¹⁵ چنین تا بچین¹⁶ و ختن ز مرزی کجا مرز¹⁹ خرگاه بود وزین²⁰ روی ترکان نجویند²¹ راه سوی پارس لشکر برون راند زو سوی زابلستان بشد زال زر پر از غلغل و²² رعد شد کوهسار [جهان چون عروسی رسیده جوان [چو مردم بداد²³ نهاد پلنگ 40 مهان را همه انجمن کرد زو

که بر ما بد آمد بد آسمان³ I-بر زبان VI-همنشان I-همه VI-¹ انده فزای VI-⁷ سپنجی سرای VI-⁶ از VI-⁵ آواز غو I-⁴ بد گمان VI-⁸ نگیرند VI-¹¹ یکسر VI-¹⁰ بدان I, VI-⁹ بر یکدگر I, IV, VI-⁸ درد او دو(?) VI-¹¹ ز رود آمل شهر تا مرز روم I, IV-¹³ میارید VI-¹² ندارند I-¹² برو VI-¹⁵ و آباد بوم I, IV-¹⁴ ز جیحون همی تا سر مرز تور T-¹¹ شهر تا مرز تور فاستقوت الرجال: 31-33 переданы так: Б-бб. 18 بدان IV, VI-¹⁷ تا بروم VI-¹⁶ رو(?) علی أن یکون من حدّ رؤزابد و شیر الی منتهی أقصى الصین و الختن لأفراسیاب VI-²¹ و زان VI-²⁰ رسم VI, L-¹⁹ و النورانیة و من هذا الجانب لزوّ و الایرانیة نگردد I, IV, VI-²⁴ ندارد I, IV, VI-²³ L-²³ ندارد(?) I, IV, VI-²² دستند I-²⁵ کرد L-²⁷ B-²⁶ перевод бб. 39 и 40 отсутствует. I-²⁵

ترا خواستند ای سزاوار¹ گاه²
 همان گفته قارن و بخردان³
 بسر بر نهاده⁴ کیبانی کلاه⁵
 نشست از بر تخت زو⁷ پنج سال
 بداد و بخوبی⁹ جهان تازه¹⁰ کرد
 که با پاک یزدان یکی¹¹ راز داشت
 وزان پس ندیدند کشتن¹³ بسی¹⁴
 شده خشک خاک و گیارا¹⁵ دهان
 همی بر کشیدند زان با درم¹⁸
 بر روی اندر آورده روی سپاه
 نه²⁶ روز یلان بود و رزم سران²⁷
 سپهرا²⁸ همی پود و تاره²⁹ نماند

سپهدار دستان و یکسر سپاه
 چو بشنید زو گفته موبدان
 پیامد بنزدیک ایران سپاه
 بشاهی برو آفرین خواند⁶ زال
 کهن بود بر سال هشتاد مرد⁸
 سپه را ز کار بدی باز داشت
 گرفتن نیارست و بستن¹² کسی
 همان بد که تنگی بد اندر جهان
 پیامد همی ز¹⁶ اسمان هیچ نم¹⁷
 دو لشکر بران¹⁹ گونه تا²⁰ هشت²¹ ماه²²
 نکردند²³ یکروز²⁴ جنگی²⁵ گران
 ز تنگی چنان شد که چاره نماند

15

20

1 VI—خواستندی سرافراز—VI 2 I, IV, VI—شاه—I—доб. вместо бб. 14 и 15 текста:

بـروزی همایون زو نیکبخت * پیامد بر آمد بر افراز تخت
 بشاهی برو آفرین خواندند * نثار شاهی بر وی افشانند
 IV—доб. первый б. рук. I; IV—после б. 13 текста—зголовок царствования Зау. 3 I, IV—б.

оп. (ср. разночтение 2). 4 VI— نهادان 5 I, IV—б. оп.; Л—доб.:

سر آمد همه کار نوذر چو بود * کنون کنار زورا بناید ستود
 پذیرفت شاهی و برخاست زو * پیامد نشست از بر گاه نو
 بر—VI—زر; IV—7 کرد I—6 Л, VI—заголовок царствования Зау перед б. 16 текста.

9 VI—وکان کمیر السن قد أناف علی ثمانین سنة ب—
 کشتن I, IV, VI—12 بدل VI—همی IV—11 شاد VI—10 بدود و بخوردن (?)

و کف آیدی الظلمة و قلم ب—
 آب و نم I, VI—17 خود از VI—16 خشک و تشنه گیارا VI—15 أظفار الجورة

و وقع فی ذلک العهد قحط عظیم عز فیہ الطعام حتی کان یقابل بالدرهم ب—
 ثمانیة أشهر ب—22 بر پنج I—21 دو خسرو بران گونه بر IV—20 برین I—19

یلان VI—27 که I, IV—26 رزم VI—جنگ I, IV—25 هر روز I—24 نکردند I, IV—23

کسی اسپ و یاره VI—زان و یاره (باده؟) IV—29 ز لشکر I, IV, VI—28

پادشاهی زو طهماسب

سخن گفت¹ بسپار ز افراسیاب
وزان⁴ پهلوانان و یاران خویش
بود⁶ بخت بیدار و روشن روان
که دارد گذشته سخنها بیاد
همش باد و هم بادبان تخت شاه
سپاهست و گردان بسپارمر⁸
بماید یکی شاه بیدار بخت⁹
بتابد ز دیهیم¹¹ او بخردی
یکی شاه زیبای تخت بلند
که زور¹³ کیان داشت و فرهنگ گو¹⁴
سپاهی ز بامین و ز گرزبان¹⁷
که تاج فریدون بتو گشت نو

شبی زال بنشست هنگام خواب
هم از² رزمزن³ نامداران خویش
همی گفت هر چند کز⁵ پهلوان
بماید⁷ یکی شاه خسرو نژاد
بکردار کشتیست کار سپاه
اگر داری طوسی و گسته هم فز
نزیبید بریشان همی تاج و تخت
که باشد بدو¹⁰ فرۀ ایزدی
ز تخم فریدون بجستند چند
ندیدند جز پور¹² طهماسب زو
بشد قارن و موبد¹⁵ و مرزبان¹⁶
یکی مزده بردند نزدیک زو

5

10

1 برو VI-کو 2 هم از I-همان 3 رزم ان IV-همان 4 کو VI-همان 5 هم از I-همان 6 کو VI-همان
7 هم VI-گفتار I-برو IV, VI-ب. оп. 8 بیامد VI-ب. оп. 9 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп. 10 بیامد VI-ب. оп.
11 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп. 12 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп. 13 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп. 14 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп.
15 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп. 16 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп. 17 گفتار I-برو IV, VI-ب. оп.

(?) ب, I-после этого б.-заголовок царствования Зау.

که لغتی بیاید همی¹ شرم و آب
 ز یزدان بترسی و مکن بد بکس
 نخواهد شدن رام با هر کسی⁴
 خورد با سر دیو کی در خورد⁷
 بپاسخ بشمشیر یازید دست⁸
 چنان سنگدل⁹ ناهشپوار مرد¹⁰
 خیر¹¹ شد بنزدیک زال سوار¹²
 شود تار و ویران شود تخت اوی¹³
 بیمار است لشکر چو چشم خروس
 همی رفت پر خشم و دل کینه جوی
 رخ¹⁶ ماه و خورشید پر گرد بود
 که داستان جنگی چه افکند بن
 بیمار است جنگ و بیفشارد¹⁸ پی
 تو گفتی که گیتی برو تنگ بود
 همه نامداران پر خاشاچوی²¹

چنین داد پاسخ بآفراسیاب
 هر آنگه کت آید² ببد دسترسی
 که تاج و کمر³ چون تو بیند بسی
 یکی پیز ز آتشی⁵ یکی⁶ پر خورد
 سپهبد بر آشفت چون پیل مست
 میان برادر بدونیم کرد
 چو از کار اغری برت نامدار
 [چنین گفت کاکنون سر بخت اوی
 بزد نای رویین و بر بست کوسی
 سپهبد¹⁴ سوی پارس بنهاد روی
 ز دریا بدریا همی¹⁵ مرد بود
 چو بشنید آفراسیاب این سخن
 بیاورد لشکر سوی خوار ری¹⁷
 طلایه شب و روز در جنگ بود
 مبارز بسی¹⁹ کشته شد بر دو²⁰ روی

530

535

540

Л-доб: ⁴ تاج کیان-VI ³ که باشد-VI; که یابی-IV ² همان-VI; هم از-I ¹
 دراز است دست فلک بر بدی * همه نیکوئی کن اگر بخردی
 چو نیکی کنی نیکی آید برت * بدی را بدی باشد اندر خورت
 VI- ⁸ بر خورد-VI ⁷ دلی پر زدانش سری-IV ⁶ دانش-Л, I ⁵
 سپهبد بشمشیر یازید دست * بر آشفت ماننده پیل مست
 B-бб. 524-534 переданы так: چنان بی وفا ناسزاوار مرد-I ¹⁰ تیز سر-IV ⁹
 و لمانفر اغری برت من آمل و بلخ سری و اجتمع بآفراسیاب آنکر علیه
 فعله الذی فعل و کان قد بلغه فتنمر له و طفق یعنقه و یویخه و آخر ذلک آن سل
 سوی زال سام سوار-I, IV, VI ¹² روان-VI ¹¹ علیه السیف وقده بنصفین
 نهض فی B-بخاری-VI ¹⁷ برخ-IV ¹⁶ همه-VI ¹⁵ شتابان-IV ¹⁴ I-б. оп. ¹³
 زهر دو-Л ²⁰ همه-VI; همی-I, IV ¹⁹ بیفشرد-VI ¹⁸ جموعه الی خوارالری
 IV, VI- ²¹ B-б. оп.; I-доб: از دو

بر آمد دو هفته برین روزگار * پیاده بمانده ز کار سوار

بزد نای رویین و لشکر برانند¹
 پدید آمد آن بندهارا کلید²
 ز ساری³ سوی زابلستان بتاخت
 که بر گشت گشواد بنا فرّهی
 سراینده را جامه⁴ خویش داد
 پذیره شدش زال زر چون سزید⁵
 کجا مانده⁷ بودند در⁸ چنگ شیر⁹
 پسر خاک بر کرد و بگریخت زار¹²
 بیماراست ایوانهای بلند
 که با تاج¹³ و با تخت و افسر بدند
 شد از خواسته بی نیاز آن سپاه

همه بستگان را بساری بماند
 چو گشواد فرّخ بساری رسید
 یکی اسپ مهر یکی را بساخت
 چو آمد بدستان سام آگهی
 یکی گنج ویژه بدرویش داد
 چو گشواد نزدیک زابل رسید
 بران بستگان زار⁶ بگریخت دیر
 پس از¹⁰ نامور نوذر شهریار¹¹
 بشهر اندر آوردشان ارجمند
 چنان هم که هنگام نوذر بدند
 بیماراست دستان همه¹⁴ دستگاه

515

520

۱۳

وزان کارها¹⁵ آگهی یافت کی
 که با شهید حنظل بر آمیختی
 که جای خرد نیست و¹⁹ هنگام هشی
 نباید²² بچنگ اندرون آبروی²³
 که هرگز نیامیخت کین²⁴ با خرد

چو اغریث آمد ز آمل ببری
 بدو گفت کاین¹⁶ چیست کانگیختی¹⁷
 بفرمودمت کای برادر¹⁸ بکش
 بدانش نباید²⁰ سر جنگجوی²¹
 سر مرد جنگی خرد نسپرد

525

فترك الأَسارى کلهم فی تلك المدینة و رکب فی جمیع عساکره - B¹
 متوجها الی الرّی الی افراسیاب IV-دوب.²
 همه بند از پایشان بر گشود * ز ساری بیاورد و وی گشت زود
 I-⁴ از آمل - I, IV, VI-³ فنزل گشواد علی ساری - B; VI-دوب. 66. 519 و 520
 VI-ب. 6. 9⁹ بر - J-⁸ بستنه - I, IV, VI-⁷ زال - I, IV, VI-⁶ پدید - VI-⁵ خلعت
 I, 14¹⁴ چا گنج - IV-¹³ 2. 13¹³ VI-ب. 6. 11¹¹ نامدار - I-¹² بران - VI-¹⁰
 I, 18¹⁸ کین کین بر انگیختی - IV-¹⁷ این - VI-¹⁶ ازان کار او - I-¹⁵ چنان - VI-
 پسر از خشم باید دل - IV-²¹ نباشد - VI-²⁰ و - J, VI-¹⁹ کاین بدان را - IV-
 کس - VI-²⁴ آب جوی - I-²³ نباشد - VI-²² جنگجوی

بزرگان ایران ز گفتار او
 چو از آفرینش بپرداختند
 بپوید نزدیک² دستان سام
 که بخشود⁴ بر ما جهاندار ما
 یکی سخت پیمان فگندیم بن
 کز ایران چو دستان آزاد⁸ مرد
 گرانمایه اغریرت نیک پی
 مگر زنده از جنگ¹³ این ازدها
 چو پوینده در¹⁵ زابلستان رسید
 بزرگان و جنگ آوران¹⁷ بخواند
 ازان پس چنین گفت کای¹⁹ سروران²⁰
 کدامست مردی²² کنارنگ دل²³
 خریدار این جنگ و این ساختن
 بهر زد بران²⁵ کار کشواد²⁶ دست
 پرو²⁹ آفرین کرد فرخنده زال
 سپاهی ز گردان پرخاشجوی
 چو از پیش دستان³¹ برون شد سپاه³²

بروی زمین بر نهادند روی
 نوندی ز ساری برون ساختند¹
 پیامورد ازان نامداران پیام³
 شد اغریرت پرخرد⁵ یار ما
 بران⁶ بر نهادیم یکسر⁷ سخن
 بیایند و جویند با⁹ وی¹⁰ نبرد¹¹
 ز آمل گذارد سپهرا¹² بری
 تن یک جهان مردم آید¹⁴ رها
 سراینده در پیش¹⁶ دستان رسید
 پیام یلان پیش ایشان براند¹⁸
 پلنگان²¹ جنگی و نام آوران
 بمردی سیه کرده در²⁴ جنگ دل
 بخورشید گردن بر افراختن
 منم گفت پازان بدین²⁷ داد²⁸ دست
 که خرم بدی³⁰ تا بود ماه و سال
 ز زابل بآمل نهادند روی
 خبر شد باغریرت نیک خواه³³

500

505

510

که پوید - VI؛ زشتابان بنزدیک - IV؛ پیامد بنزدیک - I؛ بر انداختند - IV¹
 ازان نامداران رساند پیام - VI؛ که ای نامور پهلوان شادکام - IV؛ سلام - I³ بنزدیک
 اگر زال - I⁸ باوی - IV⁷ بدان - IV⁶ پره‌نر - VI⁵ ببخشود - IV⁴
 VI¹¹ او - I, IV, VI¹⁰ بیاید بجوید ابا - I⁹ اگر پهلوانرا دو - IV؛ زر با دو
 مرد - VI¹⁴ دست - I¹³ سپهرا گذارد ز آمل - I¹² بیاید که جوید ز ترکان نبرد
 (без рифмы)؛ بخواند - IV¹⁸ نام آوران را - IV¹⁷ نزدیک - I¹⁶ بر - I¹⁵ یابد
 گردی - I, IV²² سواران - IV²¹ یاوران - VI²⁰ با - IV, VI¹⁹ رساند - VI
 سیه گردد از - VI²⁴ که بارنگ دل - VI؛ ابا سنگدل - IV²³ زنگی (؟) - VI
 بدو - I²⁹ باد - VI؛ کار - Л²⁸ برین - IV, VI²⁷ دشوار - VI²⁶ برین - I²⁵
 کنارنگ بیرون - I³² زپیش گزاره - VI؛ زپیش کرده (؟) - IV³¹ بزی - I, IV, VI³⁰
 دادخواه - VI³³ زپیش سپاه

از پیشان بشد خورد و آرام و خواب
ازان پس² به اغریپرث آمد پیام³
بگیمتی بگفتار تو زنده ایم 480
تو دانی که دستان بزابلستان⁵
چو برزین و چو قارن رزمزن
[یلانند با چنگهای دراز
چو تابند گردان ازین سو عنان
ازان¹¹ تیز گردد رد افراسیاب¹² 485
پس آنکه سر یک رمه¹⁴ بی گناه
اگر بیند اغریپرث هوشمند
پراگنده گردیم گرد جهان
پیشی بزرگان ستایش کنیم
چنین گفت اغریپرث پر خرد 490
ز من¹⁹ آشکارا شود دشمنی
یکی چاره سازم دگر گونه زین²⁰
گر ایون که دستان²² شود تیز چنگ
چو آرد²³ بنزدیک ساری رمه
بپردازم آمل نیایم بچنگ 495

فأرسلوا [الامراء المأسورین] الی اغریپرث B- زویشان IV-² ترس I, IV, VI-¹
دستان زاولستان J-⁵ ازان پرممنش مهتران شد پیام I-⁴ نیک نام I-³ رساله
مثل برزین و قارن و کشواذ و ختراد و آنهم لا یدعون ممالکهم فی یدی افراسیاب B-⁶
و لا یدل لهم من الاجتماع و الاحتشاد فی طلب المعاودة الی مساکنهم و مواطنهم
VI-¹² اگر VI-¹¹ J-⁶ op. ¹⁰ J-⁶ op. ⁹ چنگ I-⁸ ازایشان I-⁷
سر یک رمه مردم I, IV, VI-¹⁴ کین ما I-¹³ کشتگان (?) J-¹³ ز افراسیاب
چاره نه اندر I, IV, VI-¹⁸ همه I, VI-¹⁷ بندکن را VI-¹⁶ بسوی VI-¹⁵
ایران I-²² برادر نگرود I, IV, VI-²¹ دگر گون ازین I, VI-²⁰ زما IV-¹⁹
سر نامرا I-²⁶ بدیشان I, IV-²⁵ سوی ما IV, VI-²⁴ (оба раза). آید I-²³
که تا لشکر آرد نسازد درنگ VI-²⁷

465 همه¹ تیغ زهر آبگون بر کشید² بکین جستن آید و دشمن کشید³
 همانا برین⁴ سوگ با ما⁵ سپهر شما نیز دیده بر از خون کشید
 که با کین شاهان نشاید⁷ که چشم همه از چمن زار و گریان شدند
 زبان¹⁰ داد دستان که تا رستخیز 470 چمان¹¹ چرمه¹² در زیر تخت منست
 رکابست¹³ پای مرا جایگاه برین¹⁴ کینه¹⁵ آرامش و خواب نیست
 روان چنان شب هر یار جهان 475 شما را بداد جهان آفرین
 ز مادر همه مرگ را زاده ایم چو گردان سوی کینه بدستافتند

I-доб.: 3 VI- کشند 2 VI- برکشند 1 L- همی

بپوشید جوشن همه کینمرا * کجا تازه شد کین دیرینمرا
 ز مهر- VI-؛ بپارد همی خون مهر- IV-⁶ ما از IV-؛ ما بر L, VI-⁵ کزین L-⁴
 و کأنهم بلسان B-передает бб. 458-468 так: 9 بپاشد IV-⁸ نماید I, IV, VI-⁷

حالهم یقولون

یا اصارم المجد الذی * ملئت مضاربه فلولا

یا کوکب الاحسان أء * بجلک الدجی عننا أفولا

یا غارب النعم العظما * م غدوت معمودا جزیلا

لهفی علی ماض قضی * ألا نیری مینه بیدیلا

و زوال ملککم نکنن * یومنا نلقدر أن یزولا

رکبست I, IV-¹³ جامه I-¹² جهان IV, VI-؛ همان I-¹¹ زمان IV-¹⁰

باداز IV-¹⁷ همانند I, IV-؛ بمانند VI-¹⁶ کینم VI-¹⁵ بدین IV, VI-¹⁴

ز روانستان بآرام بادا و دین I-¹⁹ آرام L- надписано؛ آرام I, IV, VI-¹⁸

دیرانیم I-²⁰ دل آرنده (?) بادا بدرگاه کین VI-؛ دل امید باد اندر آرام و دین IV-

و تناهی الخبر بذلك الى الأمراء المأسورین B-²² چو IV-؛ ورو I-²¹؛ برین نیز VI-

450 ز پیش دهستان سوی ری کشید
 کلاه کیانی بسر بر نهاد
 از اسپان برنج و بتک¹ خوی کشید
 بدینار دادن در اندر گشاد

۱۲

455 پیگسته هم و طوس آمد این آگهی
 بشمشیر تیز آن سر تاجدار³
 بکنندند سوی و شخودند⁵ روی
 سر سر کشان گشت پر گرد و خاک
 سوی زابلستان نهادند روی
 پر¹⁰ زال رفتند با سوگ¹¹ و درد
 که زارا¹² دلیرا شهها نوزرا¹³
 نگهبان¹⁶ ایران¹⁷ و شاه جهان¹⁸
 460 سرت افسر از خاک جوید همی
 گپایی²² که روید بران²³ بوم و بر
 همی²⁴ داد خواهیم و زاری کنیم
 نشان فریدون بدو²⁵ زنده بود
 بزاری و خواری²⁷ سرشرا ز تن
 که تیره دیدیم شاهنشهی²
 زبان شاه گوی و روان شاهجوی⁶ (ср. б. 456).
 دیدن⁸ VI-б. оп.; IV- порядок бб.: 457, 455, 456. VI-б. оп.; IV-
 رادا VI-; زال I-¹² رنج Л-¹¹ سوی IV, VI-¹⁰ جهانی بدستان نهادند روی
 سر I-¹⁷ نگهدار IV, VI-¹⁶ داورا I, IV-¹⁵ یلا IV-¹⁴ داورا VI-¹³
 نامداران IV-¹⁹ پشت گوان VI-; پشت مهان I, IV-¹⁸ سرفرازان
 VI-б. 460 стоит перед²¹ سر نامداران جهان پهلوان VI-; شاه جهان I, IV-²⁰
 I, VI-²⁴ بدان VI-; ازان I-²³ گیاهی I, VI-²² 6. 459 текста.
 و خواری I, VI-²⁷ ترا IV-²⁶ بتو IV-²⁵

که گر¹ چرخ گردان کشد² زین تو
 پس آن بستگان⁵ را کشیدند⁶ خوار
 چو افریث پرهنر آن بدید⁹
 [همی¹¹ گفت چندین سر بی گناه 440
 ] بیامد خروشان بخواهشگری
 که چندین سرافراز گرد و سوار
 [گرفتار کشته تن نه والا بود
 سزد گر نیاید¹⁶ بجانشان گزند
 بریشان یکی غار¹⁸ زندان کنم 445
 بساری²⁰ بزاری بر آرند هوش
 بهخشید جانشان²¹ بگفتار اوی²²
 بفرمودشان تا بساری²⁵ برند²⁶
 چو این کرده شد ساز رفتن گرفت²⁸

1 IV, VI— اگر 2 IV— شود 3 IV, VI— خشست 4 I—б. оп.; IV—порядок
 قال صاحب الكتاب: 432—437 переданы так: 433, 436, 437, 435, 434; Б—бб. 432—437
 فبما صاحب العقل و الإنصاف انزع أردية الحرص عن الأكتاف و قس على هذه
 الأحوال احوالك فكم رأى التاج و التخت أمثالک و اعلم أنك و ان أسرجت لك
 الأفلاك و تطأطأ لعزك السماء و دعيت ملاك الرقاب لم تموسد بالخرة غير التراب
 خواستند VI—; خواسته هر یکی I—⁷ گرفتند I—⁶ گشتگان را (؟) I—⁵ ل,
 بیماراست با I—¹⁰ آمد بخواهشگری I—⁹ IV—б. оп. 8 یکمیک
 ; با I—¹⁴ ل, IV—б. оп. 13 I, IV—б. оп. 12 I, IV—б. оп. بدل VI—¹¹ VI—б. оп. 11
 ; نامور داوری VI—¹⁵ IV—دوب.: بر VI—

همه بیگناهند و بیچاره اند * ستم یافته نه ستم کاره آند
 چاه VI—; خانه IV—¹⁸ بساری همپدون بریشان بلند VI—¹⁷ نیاری I—¹⁶ IV—
 I—²¹ و آنفدهم الی مدینة ساری B—; بمان تا I—²⁰ ل, IV—²⁰ نگهبانان IV, VI—¹⁹
 IV—²⁴ زاری و I—²³ بهخشیدشان جان ز کردار اوی IV—²² بهخشودشان جان
 بپند و I—²⁷ و أمر بهم فحملوا الی مدینة ساری B—²⁶ بزاری I—²⁵ گفتار
 سپهرا پراگند I—²⁹ ل, و زان پس سپهدار ترکان چین I—²⁸ ل, VI—²⁸ در شهر ساری برند
 سپهرا برکند (پراکند؟) دل پر زکین VI—; IV—б. оп.; بر دشت کین

شهماساسی و آن¹ لشکر رزم ساز
 پس اندر دلیران زاولستان²
 چندان شد ز بس کشته در رزمگاه³ 410
 سوی شاه ترکان نهادند سر⁴
 شهماساسی چون در بیابان رسید
 که از لشکر ویسه بر گشته بود
 بهم باز خوردند هر دو⁷ سپاه
 بدانست قارن که ایشان کینند⁹ 415
 بزد نای رویین و بگرفت راه
 ازان¹¹ لشکر خسته و بسته مرد¹²
 گریزان شهماساسی با چند مرد

۱۱

سوی شاه ترکان¹⁵ رسید آگهی
 دلش گشت پر آتش از¹⁸ درد و غم 420
 کزان¹⁶ نامداران جهان¹⁷ شد تهمی
 دو رخ را بخون¹⁹ جگر داد²⁰ نم²¹

روی I-⁴ آوردگاه- I, IV, VI-³ زابلیستان I, IV, VI-² شهماساسی با VI-¹
 باز خورد این دو IV-: باز خورد ان دو باره I, VI-⁷ گلوی I-⁶ شکسته VI-⁵
 بدند VI-⁹ 6. 414 стоит перед 6. 413 текста. IV-⁸ رزمخواه IV-⁸ جنگی
 بسته خسته خورد I-¹² برین IV-¹¹ بدان I, VI-¹¹ ز زابلیستان تاخته I, IV, VI-¹⁰
 IV-¹³ доб.: IV-¹³ بسته و خسته خورد IV-
 بسی را بیست و بسی را بخست * بسی را بگرز گران کرد بست
 فأمربضرب: Б-бб. 416-418 переданы так: همی تاخت دل خسته بوستان (؟) کرد IV-¹⁴
 الطبول و سل السیوف و صدمهم صدمة لم ینج منها غیر شهماساسی فی نفر قلیل
 ز خون I-¹⁹ оп. از I, VI-¹⁸ زمین IV-¹⁷ که از I-¹⁶ توران VI-¹⁵
 IV-²⁰ доб.: I-²¹ کرد IV-²⁰

چنین گفت پس نوذر تاجدار * بزندان و یاران من کشته زار
 و قال کیف اُبقی نوذر حیا و قد قتل أعیان أمرائی و وجوه قوادی: ср. Б:

بدست اندرون داشت گرز پدر
 بزد بر سرش گرزۀ گاورنگ
 بیفگند و بسپرد و زو در گذشت⁴
 400 شماساس را خواست⁵ کاید برون
 بگرد اندرون یافت⁶ کلید را⁷
 چو شمشیرزن گرز¹⁰ دستان بدید¹¹
 کمان را بزه کرد زال سوار
 405 بزد بر کمر بند کلید بر
 میانش ابا¹⁵ کوه¹⁶ زین بدوخت¹⁷
 [چو این دو سر افکنده شد در نبرد
 سرش گشته پر خشم و پر¹ خون جگر²
 زمین شد ز خودش چو پشت پلنگ³
 ز پیش سپاه اندر آمد بدشت
 نیامد برون کش بخوشید خون
 بگردن بر آورد⁸ پولاد⁹ را
 همی کرد ازو¹² خویشتن ناپدید¹³
 خدنگی بدو اندرون راند خوار
 بران بند¹⁴ زنجیر پولاد بر
 سپهرا کلید بر دل بسوخت
 شماساس شد بی¹⁸ دل و روی زرد¹⁹]

1 VI — оп. 2 Л — доб.:

خروشان پیامد همان کینه خواه * چو شیر خروشان پیش سپاه
 همانگه برون رفت زال دلیر * بچنگ اندرون همچنان شرزه شیر
 چو دستان بر انگیخت گرد نبرد * همانگه بر آمد خزروان بگرد
 VI — доб.:

دمنده چنان بر خزروان رسید * بر افراخت آن گرز را چون سزید
 3 Л —

یکی گرز زد زال بر گردنش * که بشکست آن کوه آهن تنش
 IV — доб.:

خروزان شد از کینه و جنگ سیر * همانگه بر انگیخت زال دلیر
 7 Б — دید⁶ I — شماساس میخواست⁵ I — بسپرد⁴ چون بر گذست⁴ VI —
 9 I — بر آورده⁸ Л — فوق تحت ظلام العجاج علی کلید احد اعیان التورانیة
 کرد مر¹² I — رسید¹¹ VI — (؟) چو آن گرز و شمشیر¹⁰ I — (так же в б. 405). فولاد
 13 Л — доб.:

پیامد برش گرد کلید زود * همی خویشتن را بمردی ستود
 I — доб.:

گریزان شماساس و گردان همه * پراکنده چون روز باران رمه
 16 Л — کمرگاه ابا¹⁵ IV — میان رانش با¹⁵ Л, VI — و I, IV, VI — доб.¹⁴
 18 Л — بد¹⁸ و رمه بنباشد سمرته علی سرجه¹⁷ B — оп. IV, VI — б. 19

خددنگی¹ بچرخ اندرون رازند² راست
 بر آمد خروشیدن داروگیر⁴
 بران⁶ تیر کردند هر کس ذنگاه
 نراند چنین در کمان تیر کس⁷
 خروش تیرره بر آمد ز دشت
 خروشیدن ذنگ و هندی درای⁸
 سراپرده و پیل بیرون کشید
 چو هامون شد از گرد¹² کوه¹³ سپاه
 یکی تاختن کرد بر¹⁶ زال زر
 گسسته¹⁷ شد آن نامور جوشنیش
 برفتند گردان کابلستان¹⁸
 بچنگ اندر آمد بکردار شیر

ذنگه کرد تا جای گردان کجاست
 بینداخت سه جای³ سه چوبه تیر
 چو شب روز شد⁵ انجمن شد سپاه
 بگفتند کاین تیر زالست و بس
 چو خورشید تابان ز بالا بگشت
 بشهر اندرون کوس با کونای
 بر آمد⁹ سپهرا¹⁰ بهامون کشید
 سپاه اندر آورد پیش¹¹ سپاه
 خزروان¹⁴ دمان با¹⁵ عمود و سپر
 عمودی بزد بر بر روشنیش
 [چو شد تافته شاه زابلستان
 یکی درع¹⁹ پوشید زال²⁰ دلیر

390

395

فلما قرب من⁴ B آنگاه³ VI اندر آورده² VI خددنگش¹ I, IV
 معسكر الأتراك رمى بثلاثة أسهم الى وسط خيامهم فوق فيهم الاضطراب و علت منهم
 نراند چیز و در کمان هیچ کس⁷ I بدن⁶ I, IV گشت⁵ I- الأصوات
 Л-доб.:

شما ساسی گفت از خزروان میز * ذکردی چنین نرم گردن بچیز
 نه مهراب ماندی نه لشکر نه گنج * نه از زال بودی بدین روز رنج
 نبودی مگر او چنین رزمخواه * که سازید بر ما کنون کینه خواه
 خزروان چنین گفت کو یک تنست * نه آهرمنست و نه از آهنست
 تو از چنگ او دل مدار ایچ تنگ * هر آنکه که آرم من اورا بچنگ
 I, IV, VI-доб. варианты тех же бб., кроме третьего, оп. в I и IV рукописях; B-
 перевод бб. отсутствует. ⁸ VI-доб.:

دلور پوشید ساز نبرد * باسپ اندر آمد بکردار گرد
 سپاهش نشستند بر پشت زمین * سری پر ز کین ابروان پر ز چین
 اندر آمد پپیش¹¹ I, IV چو پیل زبان رخ¹⁰ VI سپهبد⁹ IV; پیامد⁹ I-
 I-¹⁴ ابر¹³ I, VI شد از گرد [دود^{VI} نور^{IV}] هامون چو¹² I, IV, VI-
 B-¹⁸ شکسته¹⁷ I با¹⁶ VI باد و¹⁵ VI خزروان^{VI}؛ خروزان^{IV}؛ خزروان
 گرد²⁰ VI و لبس خفتان^B؛ گبر¹⁹ I, IV, VI فتقدمت الغرسان الزاولیة

همه پادشاهی سپارم بدوی 370
 تن پهلوان را نیارم برنج
 ازین سو دل پهلوان را² بمست
 نویدی⁵ بر افگند نزدیک⁶ زال
 بدستان بگو آنچه⁷ دیدی ز کار⁸
 که دو پهلوان آمد ایدر¹⁰ بچنگ
 دو لشکر کشیدند بر هیرمند 375
 گر از¹⁴ آمدن دم زنی یک زمان

همیشه دلی شاد¹ دارم بدوی
 فرستمش هر گونه آگنده گنج
 وزان در سوی³ چاره یازید⁴ دست
 که پرنده شو باز کن پتر و بال
 بگویش که از⁹ آمدن سر مخار
 ز ترکان سپاهی چو دشتی¹¹ پلنگ
 بدینارشان¹² پای کردم ببند¹³
 بر آید همی¹⁵ کامه بدگمان

۱۰

فرستاده نزدیک داستان رسید
 سوی گرد مهرباب بنهاد روی
 چو مهرباب را پای بر جای دید
 بدل¹⁷ گفت کانون¹⁸ ز لشکر چه پاک 380
 [پس آنگه سوی شهر بنهاد روی
 بمهرباب گفت ای هشیوار مرد
 کنون من شوم در شب تیره گون
 شوند آگه از من که باز آمدم
 کمائی بیازو در افگند سخت 385

بگردار آتش دلش بر دمید
 همی ساخت با لشکری جنگجوی¹⁶
 بسرش اندرون دانش و رای دید
 چه پیشم خزروان¹⁹ چه یک مشت خاک
 چو آمد بشهر اندرون نامجوی²⁰
 پسندیده اندر²¹ همه کارکرد
 یکی دست یازم بر ایشان بخون
 دل آگنده و کینه ساز آمدم
 یکی²² تیر بر سان شاخ درخت

پهلوانان - IV² همیشه دل آرام - VI ؛ دل خرم و رام - IV ؛ دل خویش را شاد - I¹
 - VI⁵ بیازید - VI⁴ وزان سوی - VI ؛ وزان سو سوی - IV ؛ وزان سوی بر - I³
 در - IV⁹ بکار - II⁸ بگویی آنچه - I, VI⁷ بر سوی - VI⁶ گزندی (؟)
 - VI¹³ بگفتارشان - IV ؛ بدیدارشان - II¹² جنگی - IV¹¹ ایدر آمد - VI¹⁰
 کینهجوی - IV¹⁶ همه - I, IV, VI¹⁵ اگر ز - I, IV¹⁴ بدستانشان کرده ام پای بند
 - I, IV²⁰ خزروان - IV, VI ؛ خزوران - I¹⁹ کانون - I, IV, VI¹⁸ بدو - I, VI¹⁷
 پسندیده در - I²¹ فلما اجتمع بمهرباب اثنی علیه و شکر سعیه - ب. оп.؛
 بیسی - IV²²

ز ترکان بزرگان³ خنجرگزار
 ابا تیغ و با گرز و بخت⁵ بلند⁶
 بگوراب⁸ اندر⁹ همی نخمه کرد¹⁰
 که روشن روان بود و بی خواب¹¹ بود¹²
 بسوی شماساس بنهاد روی
 ز مهرباب دادش فراوان درود
 بماناد تا جاودان با کلاه
 بدین پادشاهی نیم سخت شاد
 جز این نیز¹⁴ چاره ندیدم همی
 همان زاولستان¹⁵ بدست منست
 ز بهر سستودان سام سوار
 بر آنم¹⁹ که هرگز نیمینمش روی
 بدان تا فرستم هیوئی²⁰ دوان²¹
 فرستم بنزدیک افراسیاب
 سخنیهای گوینده²³ کوتاه شود
 جزاین نیز هرچ از در پادشاست
 جز از²⁴ پیش تختش نباشم²⁵ بپای

خزروان¹ ابا² تیغزن سی هزار
 برفتند بیدار⁴ تا هیرمند
 ز بهر پدر زال با سوگ و درد⁷
 بشهر اندرون گرد مهرباب بود
 فرستادهای آمد از نزد اوی
 پیشش سراپرده آمد فرود
 که بیدار دل شاه توران سپاه
 ز ضحاک تازیست ما را نژاد
 بپیوستگی¹³ جان خریدم همی
 کنون این سرای و نشست منست
 از پدر چو دستان بشد¹⁶ سوگوار
 دلم شادمان شد¹⁷ بتیمار¹⁸ اوی
 زمان خواهم از نامور پهلوان
 یکی مرد بینا دل و²² پرشتاب
 مگر کز نهان من آگه شود
 نثاری فرستم چنان چون سزاست
 گر ایدونک گوید بنزد من آی

355

360

365

IV-³ خود و سروران - VI² خزیران - B خروشان - IV¹ خروران - I¹
 ابا تیغ - IV⁶ تیخت - I⁵ هوشیار - IV⁴ ز ترکان دلیران - VI⁴ سواران و ترکان
 و لما توجه شماساسی و : 353-355. B-66. و گرز و کمان و کمند
 خزیران من عند افراسیاب نحو زاولستان فی عساکرهما ساروا علی طریق سجستان
 بگور - IV⁹ کوراپذ - B؛ بگورابه - VI⁸ بود - VI⁷ حتی وصلوا الی هیرمند
 - VI¹² خوش خواب - Л¹¹ همه رخ بختک سیمه بر بسود - VI¹⁰ آب نژدر
 بدان شهر مهرباب بد پهلوان * خردمند و بیدار و روشن روان
 همه کابلستان - IV؛ همه زابلستان - I, VI¹⁵ جزان روی - IV¹⁴ بپیوند من - IV¹³
 - I²⁰ بران شد - VI¹⁹ ز تیمار - IV¹⁸ بذ - I¹⁷ ز بهر پدر زال شد - VI¹⁶
 دیرینه - IV²³ و - I, VI²² نهان - VI؛ دمان - I²¹ رسولی - VI؛ سواری
 شوم پیش تختش نباشم - IV²⁵ بجز - VI²⁴

گلیم اندر آب زوان افکنم¹
 به پیش² پسر³ آمدم کینه جوی⁴
 کنون کین و جنگ⁵ ترا ساختم⁶
 نه روی هوا مانند روشن نه ماه
 چو رود روان خون همی ریختند
 ازو¹⁰ ویسه در جنگ بر گاشت روی
 بآورد¹¹ چون ویسه سرگشته شد¹²
 نرفت¹³ از پسش قارن رزمزن
 ز درد پسر مژه کرده¹⁵ پر آب

[چنین داد پاسخ که من قارنم
 نه از بیم رفتن نه از گفت و گوی
 چو از کین او دل بپرداختم
 بر آمد چپ و راست گرد سپاه⁷
 سپه⁸ یک بدیگر بر آویختند⁹
 بر ویسه شد قارن رزمجوی
 فراوان ز جنگ آوزان کشته شد
 چو بر ویسه آمد ز اختر شکن
 بشد ویسه تا پیش¹⁴ افراسیاب

345

۹

بکینه سوی زابلستان شدند
 سوی سیستان روی بنهاد و¹⁹ تفت

[و دیگر که¹⁶ از شهر ارمان¹⁷ شدند
 شماساس کنز¹⁸ پیش چپ چون نرفت

350

چنین است فرجام گردان سپهر * نخواهد برید از تو یکروز مهر
 اگر شاه نوذر گرفتار گشت * نه گردون گردنده بیکار گشت
 شمارا همانروز پیش آورد * وزین بدتری خوی خویش آورد
 بقارن چنین گفت بدخواه بخت * ربود از شما تاج و دیهیم و تخت
 زمان و زمین دشمن شاه نیست * ترا بخت بیدار گشتست چیست
 IV-⁵ جنگجوی- I, VI-⁴ پدرت- VI-³ بسوی- I, VI-² ننگم- IV-¹

جنگ و رزم IV-⁶ доб.:

چنانست فرستم بدنبال اوی * که آگه شوی زود ز احوال اوی
 VI-¹ доб.:

نمایم ترا هم یکی دستبرد * چنان چون نمایند مردان گرد
 ابا- VI-¹⁰ بر آویختند- I, IV-⁹ سبک- I, IV, VI-⁸ سپاه- I, IV, VI-⁷
 IV-¹⁴ (в тексте по Т). نرفت- I, IV, VI-¹³ Л, I, IV, VI-¹² б. оп. IV-¹² ز آورد- I-¹¹
 مژه و رخ- VI-¹ زهر دو دیده- IV-¹ دیدگان- I-¹⁵ تانزد
 و- I, IV-¹⁹ از- VI-¹⁸ از راه کرمان- Л-¹⁷ دگر آنکه- VI-¹⁶ نپاهی که- IV-¹⁶

- ازان پیشتر تا¹ بقارن رسید
 دلیران و گردان توران سپاه
 330 دریده درفش و نگونسار کوس
 ز ویسه بقارن⁶ رسید آگهی
 ستوران تازی سوی نیمروز
 [ز درد پسر ویسه جنگجوی
 چو از پارس قارن¹³ بهامون کشید¹⁴
 335 ز گرد اندر آمد¹⁶ درفش سپاه¹⁷
 زده بر کشیدند بر¹⁹ هر دو روی
 [ز قلب سپه ویسه آواز داد
 از قنوج تا مرز کابلستان
 همه سرپسر²² پاک در چنگ ماست
 340 [کجا یافت خواهی تو آرامگاه

چو ویسه چنان دید غمناک شد * دلش گفتی از غم بدو چاک شد
 بیماریش از دیدگان آب گرم * پس قارن اندر هم میراند نرم
 فرأی قبل وصوله الیه ابنه کروخان طریحا - B
 328-330 оп.; B - VI - 66. 2 کو - IV - 1
 زابا او یکی لشکری کینه خواه - I - 3 (بازمان (имя сына Висе должно быть
 I - доб.:

روان گشته با او چو ابر روان * فتاده ازو شور اندر جهان
 4 I - 4 VI - 6
 330 стоит перед б. 329 текста; B - порядок бб. текста.
 10 IV - گسی کرد و - I - 9
 8 I - که رفت او - VI - 7
 7 VI - ز قارن بویسه
 12 I, IV - فنغذ الحرم و الضمین الی نیمروز و ركب فی عسکره - B
 11 فرستاد سالار
 16 I - گردی - I - 15
 14 VI - رسید - I - 13
 13 I, IV - لشکر - I - 13
 17 IV - ب. оп.
 20 VI - از - I, IV, VI - 19
 18 IV - پیشش - IV - 18
 17 IV - سپاه (без рифмы).
 چنبن گفت ویسه که ای بدژاد * شد ان تخت و تاج و بزرگی بیاد
 همان تا در دشت - IV; همان نیز غزنین و - I - 21
 B - перевод бб. 337-343 отсутствует.
 22 IV - سراسر همه - VI; جهان سرپسر - IV - 22
 24 VI - доб.: نقشش اوندگ - I, IV - 23
 23 I, IV - کجا بی زبانه (زمانه؟) بگردست بس (کس؟)
 22 IV - بویسه چنبن گفت قارن که بس * کجا بی زبانه (زمانه؟) بگردست بس (کس؟)
 زمانه چو تینگ آمدش کار بود * هم آرد غم و درد و تیمار سود

همو تاج و تخت¹ بلندی دهد
 بدشمن همی ماند و هم بدوست
 سرت گز بساید باپر³ سیاه
 وزان پس بفرمود افراسیاب
 بجویید⁷ تا قارن رزمزن
 چو بشنید کو پیش ازان¹⁰ رفته بود
 غمی گشت ازان کار افراسیاب
 که قارن رها یافت از وی بجان
 چنین گفت با ویسه¹³ نامور
 که چون¹⁶ قارن کاوه¹⁷ جنگ آورد
 ترا رفت باید بستمه¹⁸ کمر
 همو تیرگی و نژندی دهد
 گهی مغز یابی از و² گاه پوست
 سرانجام خاک است ازو جایگاه⁴
 که از⁵ غار و کوه⁶ و بیابان و آب
 رهایی نیاید ازین⁸ انجمن⁹
 ز کار شبستان بر آشفته بود¹¹
 ازو دور شد خورد و آرام و خواب¹²
 بران درد پیچید و شد بد گمان
 که¹⁴ دل سخت گردان بمرگ پسر¹⁵
 پلنگ از شتابش درنگ آورد
 یکی لشکری ساخته پر هنر

320
 325
 325

۸

بشد ویسه سالار توران¹⁹ سپاه
 ابا لشکری نامور²⁰ کینه خواه²¹

1 IV, VI—تخت و 2 I—گهی 3 I, IV—برابر 4 Б—содержание
 وكذا عادة الأیام مامدت أطناب خیرها علی أحد إلا قوضتها: 318—315 бб.
 كز آغاز کوه—I 6 در—IV 5 ولا أبرمت حمال العز الملك إلا نقضتها
 :IV—доб.; سر نامداران آن انجمن—IV 9 ازان—VI; کس از—I 8 بجویند—VI 7
 کجا رفت ازین سهمگین رزمگاه * که پیشم نیاید بدن کینه خواه
 یکی گفت قارن بشب رفته بود * ز کار شبستان بر آشفته بود
 :IV—322—323 бб.; VI—вместо бб. 322—323; I, IV—12 б. оп. 11 ازو—VI; ازین—I 10
 بگفتند با بارمان او چه کرد * چگونه بر آورد ز اسپش بگرد
 غمی شد ز افراسیاب این شنید * همی پشت دستش بدندان گزید
 (پسر (зачеркнуто, надписано) پدر—Л 15 تو—VI 14 ویسه کای—VI; ویسه پس—I 13
 پپیشی پسر—VI; پپشت پسر—IV; ز بهر پسر—I 18 گرد—I 17 کجا—VI 16
 بسی نیز—VI 21 همان لشکر نامور—IV; ابا او یکی لشکر—I 20 ترکان—IV 19
 :IV—доб.; VI—1) (؟)

300 پیز آویخت چون شیر با بارمان
یکی نیزه زد بر کمر بند اوی
سپه سرپسر⁵ دل شکسته شدند
سپهبد سوی پارس بنهاد روی
سوی چاره جست¹ ندادش زمان²
که بگسست بنیاد و پیوند³ اوی⁴
همه یک ز دیگر گسسته شدند
ابا نامور لشکر⁶ جنگ جوی

۷

305 چو بشنید نوذر که قارن⁷ برفت
همی تاخت کز روز بد بگذرد
چو افراسیاب آگهی یافت زوی
سپاه¹¹ انجمن کرد و پویان برفت
چو تنگ اندر آمد بر¹⁴ شهریار
[بدان سان¹⁵ که آمد همی جست راه
شب تیره تا شد بلند آفتاب
310 ز گرد سواران¹⁸ جهان¹⁹ تار شد
خود و نامداران هزار و دویست
پسی راه جستند و بگریختند
چنان²³ لشکری را گرفته بماند
315 اگر با تو گردون نشینند براز
دمان⁸ از پیشش روی بنهاد و⁹ تفت
سپهرش مگر زیر پی نسپرد¹⁰
که سوی بیابان نهادست روی
چو شیر¹² از پیشش روی بنهاد و¹³ تفت
همش تاختن دید و هم کارزار
که تا بر سر¹⁶ آرد سری بی¹⁷ کلاه]
همی گشت با نوذر افراسیاب
سر انجام²⁰ نوذر گرفتار شد
تو گفتی کشان بر زمین جای²¹ نیست
ببدم بلا هم بر²² آویختند
بیاورد با شهریار بلند
هم از گردش او نیابی²⁴ جواز

ز پهنای پیوند (؟) - LI³ سوی راه شد قارن آنکه دمان - VI² چاره خود - LI¹
IV - پیوند - IV همه بند و پیوند - IV⁴ VI - دو ب.:

نگون اندر آمد ز پشت ستور * شده تیره زو چرخ تا پنده هور
چو - I⁸ هارن - VI⁷ همان لشکر نامور - IV⁶ یکسره - VI⁵ یک بیک - IV⁵
دمان - I, IV, IV¹² سپه - I¹¹ بسپرد - VI¹⁰ و - I, IV, VI⁹ شیر
سر - IV¹⁶ بدین سان - VI¹⁵ براهی - LI¹⁵ پس - I, IV, IV¹⁴ و - IV, IV¹³ 304.
شهنشاه - VI²⁰ هوا - IV¹⁹ دلیران - I, VI¹⁸ با - VI¹⁷ کس سر - VI¹⁷ بر
I, IV, IV²⁴ همان - I²³ هم در - VI²² بر هم - IV²² درنه - I²² راه - IV²¹
نیابی هم از گردش او

زمانی دل از غم¹ بپییراستند
 همه دیده چون² ابر بهمین شدند³
 بران بر نهادند یکسر سخن
 نباید برین جایگاه⁵ آرمید⁶
 اسپران شوند از بد⁷ کینه خواه⁸
 کرا باشد آرام و جای نشست⁹
 زدند اندرین¹⁰ رای بر پیشی و کم
 دلیران برفتن گرفتند ساز¹¹
 دلیران بیدار با او به هم
 ابا کومی و پیلان¹⁴ نشستند براه
 بخون برادر کمر بسته بود¹⁵

نشستند بر خوان و می خواستند
 پس آنگه سوی خان قارن شدند
 [سخن را فگندند هر گونه بن
 ] که ما را سوی پارس باید کشید⁴
 ] چو پوشیده رویان ایران سپاه
 ] که گیرد بدین دشت نیزه بدست
 ] چو شیدوش و کشواد و قارن بهم
 چو نیمی گذشت از شب دیزباز
 بدین روی دژدار بد گزدهم¹²
 وزان روی دژ بارمان و¹³ سپاه
 کزو قارن رزم زن خسته بود

290

295

IV-доб.:³ پر-IV² ز غم دل-I¹

بسی گفته راندند از هر دری * فنزودند اندیشه هر سری
 و ثم مد السماء فلما طعموا و قاموا رجع قارن الی منزله و هو لا یستصوب المقام -B
 برین-VI؛ بدین رای هیچ-I⁵ شدن-IV⁴ 291-295 не переведены. бб. далее
 :доб. I⁸ بر-I⁷ جز این هیچ رائی نباید زدن-IV⁶ راه هیچ

زن و زاده در بند ترکان شوند * ابی جنگ دل پر ز پیکان شوند
 I-б. оп.؛ آرام جای و نشست-Л⁹ IV, VI-доб. варианты того же б.
 ازین-VI؛ بدین-б. оп.؛ IV-б. оп.؛ I-گستهم¹² IV-б. оп. اندران-Л¹⁰
 چو دو-IV؛ پیل و گردان-I, VI¹⁴ با-I, IV, VI¹³ روی در بود با گزدهم
 :доб. VI-¹⁵ پیل و گردان

بپوشید قارن سلیم نبرد * چو بایست آراستن راست کرد
 سپهرا گذر بود با بارمان * سوی راه شد قارن آنگه دمان
 پس او برفتند گردان اوی * سوی بار نهاد یکباره روی
 شد آگاه ازو بارمان دلیر * به پیشی اندر آمد بگردان شیر
 چو قارن مرورا چنان پیر دید * به پیکار در گرد خود بر یزید (?)

برو بسته¹ شد راه² جنگ سوار³
 گرفتشی ز جنگ درنگی شتاب⁴
 سپه‌بند کروخان⁵ و پسنه نژاد
 برآه⁷ بنیابان سر اندر کشید⁶
 بچوید بنه مردم بد تنه⁹
 گسی کرد لشکر بهنگام خواب
 بر¹¹ نوذر آمد بسان پلنگ
 نگه کن که با شاه ایران چه کرد
 سپاهی فرستاد بی‌مر برآه
 برین نامداران شکست آورد¹²
 بدذب کروخان¹³ بپاید¹⁴ کشید
 سپاهی بمهر تو دارد روان¹⁵
 که از شهریاران دلیری سزد¹⁷
 بگیرم برایشان ز هر گونه راه¹⁸
 سپهرا چو تو¹⁹ لشکر آرای نیست
 بدانگه که بر خاست آوی کوسی
 کند ساز²⁴ ایشان چنان چون سزد²²

چو نوذر فرو هشت پی در حصار
 سواران بیاراست افراسیاب
 یکی نامور ترک را کرد یاد
 سوی پارسی فرمود تا بر کشید⁶
 کزان سو⁸ بد ایرانیان را بنه
 چو قارن شنود¹⁰ آذکه افراسیاب
 شد از رشک جوشان و دل کرد تنگ
 که توران شه آن ناجوانمرد مرد
 سوی روی پوشیدگان سپاه
 شهبستان ما گبر بدست آورد¹²
 بننگ اندرون سر شود ناپدید
 ترا خوردنی هست و آب روان
 همی باش و دل را مکن هیچ بد¹⁶
 کنون من شوم برپی این سپاه
 بدو گفت نوذر که این رای نیست
 ز بهر بنه رفت گسسته‌م و طوسی
 بدین زودی اندر شهبستان رسد²⁰

275

280

285

1 I - فرو بسته; 2 I - جای; 3 VI - استوار; Л-б. оп.; 4 Л-б. оп., ср.
 различения б. 270. 5 IV - کروخان; Б - کروخان; 6 IV - в обоих случаях
 کشد; 7 Л - پسوی; 8 VI - کز انسان; 9 IV - پی بنه;
 10 I, VI - شنید; 11 VI - سوی; 12 Л - آورد; 13 Л - قراخان;
 14 IV - نباید; 15 I - توان;
 16 I - تنگ; 17 I - کار جنگ;
 18 IV, VI - б. оп.; I - доб.:

یکن شیری آنجا که شیری سزد * که از شهریاران دلیری سزد
 کشید- IV²⁰ جز از تو کسی- VI; سپاهست جز- IV; سپاهست چون- Л¹⁹
 I - доб.:; سزد- IV; I - б. оп.; 22 I - کار- IV, VI²¹

رسیدند اندر شهبستان بساز * یلان و بزرگان گردن فرار

همی¹ تیغ و ژوپین² بپیراستند
 برفتند با گرزهای گران
 ز دریا بدریا کشتیدند نخ
 که با⁶ شاه باشد سپهرا ستون
 چو شاپور نستوه بر دست راست
 نبد کوه پیدا نه دریا⁹ نه دشت¹⁰
 زمین زیر اسپان بنالد همی¹²
 شکست اندر آمد سوی¹³ مایه‌دار
 گرفتند¹⁴ ترکان برو¹⁵ چیرگی
 پراگنده شد هرک¹⁷ انبوه بود
 سر بخت ایرانیان¹⁸ گشته شد¹⁹
 بسوی دهستان نهادند روی²⁰
 بر آمد برین نیز چندی درنگ²¹

همه شب همی لشکر آراستند
 زمین کوه تا کوه جوشن وران³
 نبد کوه پیدا ز⁴ ریگ و ز⁴ شیخ
 بیماراست قارن بقلب⁵ اندرون
 چپ شاه گرد تلیمان بخواست⁷
 ز شبگیر تا خور ز گردون⁸ بگشت
 [دل تیغ گفتی ببالد¹¹ همی
 چو شد نیزه ها بر زمین سایه‌دار
 چو آمد بخت اندرون تیرگی
 بران سو¹⁶ که شاپور نستوه بود
 همی بود شاپور تا کشته شد
 از انبوه ترکان پرخاشجوی
 شب و روز بد بر گذرهاش جنگ

260

265

270

1 I-همان; IV, VI-همه 2 I-نیزه; IV, VI-کوپال-نیزه 3 IV, VI-
 نه I, IV-в обоих случаях 4 I, IV-نیزه‌وران 5 I-برزم 6 I, IV, VI-کها 7 Л-
 هامون I- 8 I, VI-گنبد 9 I-گنبد 10 IV-دشت و دریا 11 Л-بنالد
 12 Б-перевод бб. 265-267 отсутствует. 13 IV, VI-آمد اندر سر 14 I-برفتند
 15 I-بران; IV-همی; VI-همه 16 IV-برانسان 17 I, IV, VI-چه 18 IV-دوب.:
 19 IV-دوب.: 20 Л-دوب.: 21 I-دوب.:

وزانسو کجا بد تلیمان گرد * بماندند زنده بززرگان و خرد
 20 Л-دوب.:

دهستان گرفتند زیشان حصار * برو بسته شد راه جنگ استوار
 سواران بیماراست افراسیاب * گرفتند جنگ درنگی شتاب
 ср. бб. 272 и 273; I-دوب.:

دهستان گرفتند ایشان حصار * سپهرا بسپاره بر بد گذار
 IV-دوب.:

دهستان گرفتند ازیشان حصار * بسه جای بد بُد سپهرا گذار
 Б-و تحصن بالبلد 21 VI-б. 272 стоит перед б. 271 текста.

یکی با کلاه مهی² شادمان
 طپد یک-زمان بازش⁴ آسان شود
 پس آن دست شاهانه بیرون کشید⁵
 فرو ریخت آب از مژه شه-ر-ر-ار⁷

یکی را بچنگ¹ اندر آید¹ زمان
 تن کشته با مرده³ یکسان شود
 بدادش مران پندها چون سزید
 گرفت آن دو فرزندرا در⁶ کنار

250

۶

سه دیگر چو بفروخت⁸ گیتی فروز
 بیچارگی جنگ پایست کرد¹⁰
 چو دریای جوشان¹² بُد و¹³ رود آب¹⁴
 ابا¹⁶ ناله¹⁷ کومی¹⁷ و هندی درای¹⁸
 نهادند بر سر ز آهن²⁰ کلاه
 کسی را سر اندر نیامد²¹ بخواب²²

ازان پس بی-اسود لشکر دو روز
 نهد شاه-را روزگار نبرد⁹
 ابا لشکر نوذر¹¹ افراسیاب
 خروشیدن آمد ز پرده¹⁵ سرای
 تیره بر آمد ز درگاه¹⁹ شاه
 پپرده سرای رد افراسیاب

255

باز⁴ IV- مرده با کشته- VI- مرده و کشته- IV³ کیی- I² بخاک آندر آرد- I¹
 I, IV-б. оп.; B-66. 243-251 не переведены. L-7⁷ L-7⁶ بر-:

بشد طوسی و گستهیم با او بهم * رخان پر ز درد و روان پر ز غم
 I-доб. (метр нарушен):

بشد طوسی و گستهیم نوذر بهم * رخانشان را ز آب و جانانشان دژ
 IV-доб.:

بشد طوسی و گستهیم نوذر بهم * دو رخساره پر آب دل پر ز غم
 VI-доб.:

بشد طوسی و گستهیم و نوذر نماید * دل دردمندش بغم در بماند
 ср. б. 233 текста. VI⁸ چون بر افروخت- VI⁸ درنگ- I⁹ سیم
 کسی را- I¹⁴ و چون- VI¹³ جوشانند IV-далее пропуск¹² گرد- VI¹¹ جنگ
 بوق- I, IV, VI¹⁷ همان- IV¹⁶ هردو- IV, VI¹⁵ سر اندر نیامد ز خواب
 سر اندر نیامد- IV²¹ بسر بر نهادند از آهن- VI²⁰ خرگاه- IV¹⁹ I-б. оп.¹⁸
 کسی را²² I-66. 257 и 258 оп.

- 235 از اندر ز فـ رخ پـ در یـ اـ د کـ رـ د
 کجا گفته بودش که از ترک و چین
 ازیشان ترا دل شود دردمند
 ز گفتار شاه آمد اکنون نشان
 [کس از نامه نامداران⁴ نخواند
 240 شمارا سوی پارس باید شدن
 وزان جا کشیدن سوی زاوه⁸ کوه⁹
 ازیدر کنون زی¹⁰ سپاهان¹¹ روید¹²
 ز کار شما دل شکسته شود
 ز تخم فریدون مگر یک نو تن
 245 ندانم که دیدار باشد¹⁸ جزین
 شب و روز دارید کار آگاهان
 ازین لشکر ار بد²⁰ دهند آگهی
 شما دل دارید بس²² مستمند
- 1 پر از خون جگر لب پر از باد سرد¹
 سپاهی بیاید با ایران زمین
 بسی بر سپاه تو آید گزند
 فرار² آمد آن روز گردنکشان³
 که چندین سپه کس ز ترکان⁵ براند⁶
 شمسستان بیاوردن و آمدن⁷
 دران کوه البرز بگردن گـ روه
 وزین¹³ لشکر خویش¹⁴ پنهان روید¹⁵
 برین¹⁶ خستگی نیز خسته¹⁷ شوند
 برد جان ازین بی شما انجمن
 یک امشب بکوشیم¹⁹ دست پسین
 بجوید هـ شـ یـ اـ ر کار جهان
 شود تیره²¹ این فر شاهنشاهی
 که باید چندی بـ ز²³ چرخ بلند

¹ I, IV کرد; VI—последнее слово оп.; Б—бб. 235—238 переведены следующей фразой:

IV—³ فرود VI—² و ذکر ما کان أبوه أخیره به عند موته من غلبه ألتربک لایاه
 VI—⁶ نراند; Б—приблизительный
 I—⁵ ترکان سپه را IV—⁴ مردمکشان
 (فانی لم أسمع بمثل هذا العسکر الذی خرج الآن من التربک) 239 б. перевод
 و أمرهما أن Б— бб. 240—242 переведены следующим образом: ⁷

یتوجهها الی صوب فارس و ینطلقا علی طریق إصبهان یتصحبان الحرم و النساء و ما
 لـ⁹ رایه IV—⁸ قدرا علیه من الخزائن و یصیران الی جبل راوه من جبال البرز
 کنون سوی راه I—¹¹ کنون زی پراه VI—¹⁰ کشیدند سورا کوه VI—⁶ کشیده سپه را بکوه
 IV—¹⁵ روند VI—¹⁵ گشن IV—¹⁴ ازین لـ¹³ سپاهی روند VI—¹² صفاهان

نماید که آید شمارا گزند * ازین بدکنش جادوی بد پسند
 چو گشتند آگاه ایرانیان * ازین پس بپندید کین را میان

بکوبیم IV, VI—¹⁹ برانم که دیدن نباشد VI—¹⁸ رسته VI—¹⁷ وزین VI—¹⁶ بدان I—¹⁶
 I, VI—²³ ازین VI—²² کس I—²² که تیره شد VI—²¹ اگر لشکر از بد I—²⁰

تا بود این بود IV—²³ تا بُد چنین بود

چنان چون بود ساز جنگ¹ کینان
 بزد کوس² رویین و صف³ بر کشید
 که خورشید گفتمی شد اندر نهان
 بیابان نمود ایچ⁴ پیمدا ز کوه
 چو رود روان خون همی ریختند⁹
 فرو ریختی خون ز گرد سیاه¹¹
 همه¹² خون شدی دشت چون رود آب¹³
 پیامد بنزدیک او رزمخواه¹⁴
 سنان یک بدیگر بر افراختند¹⁶
 شهانرا¹⁹ چنین کی بود کارزار
 برو خیره²¹ شد دست پور پشنگ
 وزان روی پیکار پیوسته²⁴ شد
 بهامون بر افکنده²⁶ بگذاشتند
 که تاجش ز اختر پر از گرد بود
 بفرمود تا پیش او رفت طوس
 لبان پر ز باد و روان²⁷ پر ز غم
 همی گفت چندی و چندی گریست

زده بر کشیدند اینرانیان
 چو افراسیاب آن سپهرا بدید
 چنان شد ز گرد سواران جهان
 دهاده بر آمد ز هر دو گروه
 برانسان⁵ سپه⁶ بر هم⁷ آویختند⁸
 بهر سو که قارن شدی رزمخواه¹⁰
 کجا خاستی گرد افراسیاب
 سرانجام نوذر ز قلب سپاه
 چنان نیزه بر نیزه انداختند¹⁵
 که بر هم نیچد¹⁷ بران¹⁸ گونه مار
 چنین تا شب تیره آمد بتنگ²⁰
 از ایران سپه²² بیشتر²³ خسته شد
 بیچارگی²⁵ روی بر گاشتند
 دل نوذر از غم پر از درد بود
 چو از دشت بنشست آوای کوس
 بشد طوس و گسته هم با او بهم
 بگفت آنک در دل مرا درد چیست

220

225

230

نبرد- I, IV⁴ پیامد برابر صغی- I³ نای- IV² رسم و ساز- VI¹
 همه- VI⁶ بدینسان- VI؛ ازان سان- I⁵ نبود آنچه- VI؛ هیچ
 سنان یک بدیگر- П⁹ آمیختند- IV, VI⁸ در هم- I, VI⁷
 نچو دریا بجوی- IV؛ ازان رزمگاه- I¹¹ رزمجوی- IV¹⁰ بر آمیختند
 همه دشت از خون شدی- IV؛ برسان آب- П¹³ همی- П¹² در آن رزمگاه- T
 بر- IV؛ آویختند- П, VI¹⁵؛ کینه خواه- I¹⁴ VI-б. оп.؛ رود آب
 که از یکدیگر باز نشناختند- IV؛ چو رود روان خون همی ریختند- П¹⁶ ساختند
 VI²⁰ کیانرا- I¹⁹ ازان- I, IV¹⁸ نیچد بهم بر- VI¹⁷ آمیختند- VI
 VI²⁴ پیش او- VI²³ از ایرانیان- I²² چیره- I, IV²¹ بچنگ
 ابروان- П²⁷ پراکنده- I²⁶ پیکبارگی- VI²⁵ بر کار بر بسته

ندیدم روانرا چنیین سوگووار
 ترا زین جهان جاودان بهر¹ باد²
 زمی را⁵ جز از⁶ گور گهواره نیست
 تن پر هنر مرگرا داده ام
 که بر کین ایرج زمین بسپرم⁷
 همان تیغ پولاد ننهاده ام⁸
 سر انجام من هم برین بگذرد
 بتنگ¹⁰ اندر آورد پور پشنگ
 از آسودگان خواست چندی سپاه
 بیامد¹² بنزدیک من جنگجوی¹²
 که با دیدگانش برابری شدم
 که با¹⁵ چشم روشن نمازد آب و رنگ
 مرا بازو از کوفتن¹⁶ خیره گشت
 هوا زیر خاک¹⁸ اندر آید¹⁷ همی
 که گرد²⁰ سپه بود و شب شد²¹ سپاه

چنین گفت کز مرگ سام سوار
 چو خورشید بادا روان قباد
 کزین رزم و ز³ مرگمان⁴ چاره نیست
 چنیین گفت قارن که تا زاده ام
 [فریدون نهاد این کله بر سرم
 هنوز آن کمربند نگشاده ام
 برادر شد آن مرد سنگ و خرد
 اندوشه بدی⁹ تو که امروز جنگ
 چو از لشکرش گشت¹¹ لغتی تباه
 [مرا دید با گرز¹³ گاوروی
 [برویش بران¹³ گونه اندر شدم
 [یکی جادوی ساخت با¹⁴ من بجنگ
 شب آمد جهان سر بسر تیره گشت
 تو گفستی زمانه سر آید¹⁷ همی
 بیایست بر گشتن از¹⁹ رزمگاه

205

210

215

۵

برفتند روز دوم²⁵ جنگجوی

بر آسود پس²² لشکر²³ از هر دو روی²⁴

۱ IV, VI—بهره ۲ Б—конец главы от б. 202 текста переведён следующей фразой: فعزاه

VI—доб.: المملک و انکسر لذلك فباتوا تلک اللیلة

جهان را چنیینست ساز و نهاد * یکی روز با غم یکی روز شاد

زمین را— I, IV, VI⁵ مرگشان— I⁴ بپرورد و از— IV³ زبه پروردن از— I, VI³

IV—¹¹ بجنگ— IV, VI, L¹⁰ بزی— VI⁹ IV—б. оп.⁸ IV—б. оп.⁷ بجز— I⁶

چنان جادوی کرد تا— IV¹⁴ بدان— VI¹³ کینه جوی— IV¹² کرد

آمد— I¹⁷ خوبشستن— IV¹⁶ که در— VI¹⁵ که بر— I¹⁵

چو گردون— VI²⁰ بیایست گشتن ازان— L¹⁹ هوارا ز ابر— I¹⁸

شب— IV²³; لشکر پس— L²³ بر آسوده شد— VI²² بد— VI²¹

بیامد بنزدیک من— VI²⁵ سوی— I, IV²⁴ لشکر

- 190 چو او¹ کشته شد قارن رزمجوی²
 دو لشکر بکردار⁴ دریای چین
 درخشیدن تیغ⁷ الماس گون
 بگرد اندرون همچو دریای آب⁸
 [پر از ناله کوس شد مغز میخ
 بهر سو که قارن بر افگند¹¹ اسپ
 تو گفستی که الماس مرجان فشانند
 ز قارن چو افراسیاب آن بدید
 یکی رزم تا شب بر آمد¹⁶ ز کوه
 چو شب تیره شد قارن رزمخواه
 بر نوذر آمد بپرده سرای
 200 ورا دید نوذر فرو ریخت آب
- سپه را بی آورد و بنهاد روی³
 تو گفستی که شد جنب⁵ جنبان زمین⁶
 شده لعل و آهار داده بخون
 که شنگرف بارد پرو⁹ آفتاب
 پر از آب شنگرف شد جان¹⁰ تیغ
 195 همی تافت¹² آهن چو آذرگشسپ¹³
 چه مرجان که در کین¹⁴ همی جان فشانند¹⁵
 بزد اسپ و لشکر سوی او کشید
 بکردند¹⁷ و نامد دل از کین ستوه
 بیاورد سوی¹⁸ دهستان سپاه
 ز خون¹⁹ برادر شده دل ز جای
 ازان مژّه سیر نادیده²⁰ خواب

1 I, VI—چنو 2 VI—رزمزن 3 VI—آن انجمن و وزان روی ترکان و آن далее бб.

و استحر البأسی بپنهم الی أن غربت الشمس 191—198 переведены следующей фразой:

4 I, IV, VI—بسان دو 5 Л—доб. و 6 VI—б. оп.; Л—доб.:

پیامد دمان قارن رزمزن * وزان روی ترکان شدند انجمن
 I—доб.:

پیامد دمان قارن رزمزن * وزان سوی گرسپوز پیلتن
 از آواز اسپان و گرد سپاه * نه خورشید پیدا نه تابنده ماه
 IV—доб.:

وزان سوی گرشپو (так!) رزمجوی * ابا لشکر گشن بنهاد روی
 ز آواز اسپان و گرد سپاه * نه خورشید تابید روشن نه ماه
 VI—доб.:

ز آواز اسپان و گرد سپاه * نه خورشید ماند و نه تابنده ماه
 IV—10 همی VI—9 ابر I—9 ابری پر 8 I, IV, VI—آب 8 درخشنده شمشیر IV—7
 14 Л, 13 I—б. 195 стоит после б. 192 текста. 12 IV—رفت 11 VI—بر انگیخت روی
 VI—15 Л—доб.: 15 که مرگش VI—

باورد کشتن همی کشت مرد * همی جوی خون کرد دشت نبرد
 20 VI—ناخورده 19 IV—بخون 18 I, IV, VI—پیش 17 VI—بمردند 16 IV—در آمد

سروش فیزه و تیغ بترنده راست¹
 همی رفت باید ز بن⁴ بی گمان⁵
 برادر بنجایست با برز و شاخ
 پس از رفتنم⁹ مهربانی کند⁸
 تنم را بدان جای جاوید خواب
 همیشه خرد تار و توپود باش¹⁰
 باورد که رفت چون پیل مست
 که آورد پیشم سرت را زمان¹²
 همی کرد با جان تو کارزار
 که یکچند گیتی¹³ مرا داد داد
 بیاید¹⁵ زمان یکزمان بی گمان¹⁶
 بداد آرمیدن¹⁷ دل تپیزرا
 همی این بران آن برین کرد زور
 بمیدان جنگ اندر آمد دمان
 که بند کهرگاه او بر گشاد
 شد آن شیر دل پیر سالار سر
 شکفته دو رخسار²⁴ با جاه و آب
 کس از بهتران²² نستد آن²³ از مهان]

تنش کرگی و شیر دژنده راست
 یکی را بمستر² بر³ آید زمان
 اگر من روم⁶ زین جهان فراخ
 یکی دخمه خسروانی⁷ کند⁸
 سرم را بکافور و مشک و گلاب
 سپار ای برادر تو پدرود باش
 بگفت این و بگرفت نیزه بدست
 چنین گفت با¹¹ رزم زن بارمان
 بمایست مانند که خود روزگار
 چنین گفت مهربارمان را قباد
 بجایی توان¹⁴ مرد کاید زمان
 بگفت و بر اندگیخت شبدیورا
 ز شبگیر تا سایه گسترده¹⁸ هور
 بفرجام پیروز شد بارمان
 یکی خشت زد بر سرین¹⁹ قباد
 ز اسپ اندر آمد نگونسار سر
 بشد²⁰ بارمان نزد افراسیاب
 یکی خلعتش داد کاندز جهان

175

180

185

VI- زسپک بر کران- I- 5 ازین- IV- 4 سر- I- 3 به پیشتر- IV- 2 I- 6. оп. 1
 یکی پیشتر. زان سر آرد زمان * یکی را بر آورد که بیگمان
 I- 10 مرگ من- VI- 9 کنهد I- 8 پهلوانی- IV- 7 شوم- I, VI- 6
 سپارید مارا و ساکن شوید * بیزدان دادار ایمن شوید
 VI-

سپارد بیزدان که او آفرید * ازین باره غم چند باید کشید
 نماید- IV- 15 بجای تو آن- IV- 14 گردون- I- 13 رایگان- I- 12 پیل- VI- 11
 سرون- IV- 19 افگند- I- 18 آرمیده- II- 17 نداند زمین نی تو خود یکزمان- I- 16
 آن ندید- I- 23 مهتران- II- 22 رخساره- I- 21 چو شد- IV- 20

- 155 بشد بارمان تا بدشت نبرد
 کزین لشکر نوذر² نامدار
 نگه کرد قارن بمردان مرد
 کس از نامدارانش پاسخ نداد
 دژم گشت سالار بسیمار هوش
 160 ز خشمش سرشک اندر آمد بچشم
 ز⁷ چندان جوان مردم جنگجوی
 دل قارن آزده گشت از قباد
 که سال تو اکنون بجایی رسید
 توئی مایه‌ور کدخدای سپاه
 165 بخون گر شود لعل مویی¹⁰ سپید
 شکست اندر آید بدین رزم‌گاه
 نگه کن که با قارن رزم‌زن¹³
 بدان ای برادر که تن مرگ‌راست
 زگاه خجسته منوچهر باز
 170 کسی زنده بر آسمان نگذرد
 یکی را بر آید بشمشیر هوش

VI-5 نامور پیر گشته VI-4 دانی VI-3 نامور I-2 آهنک VI-1 جوید IV-؛ دارد سوی جنگ روی I-8 که L, IV, VI-7 I-6. оп. بارمان (takl) L, I, IV, VI-9 доб.: همی جنگ اوی

یکی مرد آسوده چون بارمان * جوان و گشاده دل و شادمان
 سواری که دارد دل شایر نر * همی بر فرازد بخورشید سر
 I-6. оп.; B-вместо перевода бб. 165-183 стоит I-12 ما I-11 رویش VI-؛ ریش IV-10
 برادر بران I-14 رزمجوی VI-13 فلم ینجع فیبه ذلک وبرز کالفحل القطم
 L, IV, VI-دوب.: گفت و گوی VI-15

چنین داد پاسخ مرورا قباد * که این چرخ گردان مرا داد داد
 I-18. доб. бб. 173 и 174 текста. I-18 سوده L, VI-17 سر و مال من I-16 (ср. б. 181).

و L-22 оп. IV-6. 169 стоит после б. 173 текста. I-21 دل VI-20 ازین روز IV-19
 I, IV-6. оп. I-24 شکارست هر کس I-23

نشستست با تاج¹ گیتی فروز
 زدن رای با مرد هشیپار و³ دوست
 ازان پس نیاید چنان روزگار
 بشد نزد سالار خورشید فر⁶

همانا شماساس در نیمروز
 بهنگام هر کار² جستن نکوست
 چو کاهل شود مرد هنگام کار
 هیون⁴ تکاور بر آورد پر⁵

140

۴

طلایه پپیش دهستان رسید
 همه ساز و آرایش جنگ بود⁸
 همی خفته را گفت پیدارمان
 سراپرده شاه نوذر دید
 نشان داد ازان لشکر و بارگاه¹⁰
 که مارا هنر¹² چند باید نهفت
 بچویم ازان انجمن کارزار
 جز از من کسی را نخوانند گرد
 که گر بارمان را رسد زین گزند
 برین¹⁵ انجمن کار بسته شود
 که انگشت ازان پس نیاید گزید
 ز گفتار اغریرت آمدش ننگ¹⁷
 که¹⁸ جوشن بپوش و بزه کن کمان
 بانگشت دندان نیاید بگاز¹⁹

سپیده چو از کوه سر بر کشید⁷
 میان دو لشکر دو فرسنگ بود
 یکی ترک بُد نام او بارمان
 پیامد سپه را همی⁹ بنگرید
 بشد نزد سالار توران سپاه
 وزان پس بسالار پیدار¹¹ گفت
 بدستوری شاه من شیروار
 ببینند¹³ پیدا ز من دستبرد
 چنین گفت اغریرت هوشمند
 دل مرزبانان¹⁴ شکسته شود
 یکی مرد بی نام باید گزید
 پر آژنگ¹⁶ شد روی پور پشنگ
 بروی دژم گفت با بارمان
 تو باشی بران انجمن سرفراز

145

150

هیونی—VI⁴ و оп. I, IV, VI—³ بهر کار هنگام—I, IV, VI² و LI—доб.¹
 141. 142. стоит перед б. LI, VI—6.⁸ بر دمید—VI⁷ توران خبر—IV⁶ سر—VI⁵
 144. 142. стоит после б. I, VI—⁹ همه—LI¹⁰ نشان جستن از لشکر—LI¹⁰
 سری—VI¹² بسالار هشیپار—IV¹¹ پیامد سالار—I¹¹ کینه خواه
 I, VI—¹⁶ قراز—I¹⁶ زبران—LI¹⁵ نامداران—IV¹⁴ چو ببینند—VI¹³
 I, IV, VI—¹⁹ تو—I, IV, VI¹⁸ (без рифмы).¹⁷ هوشمند—VI¹⁷
 دندان در انگشت باید بگاز—VI¹⁹

- کشیدند بر دشت پیش حصار
 برین بر نیامد زمانی² درنگ
 دو سالار کرد از بزرگان³ گزین
 ز لشکر سواران⁵ بدیشان سپرد
 بر رفتند شایسته کارزار
 ز کینه⁷ بدستان نهادند روی
 همی دخمه سازد ورا زال گرد
 بدید آنکه¹⁰ بخت اندر آمد پخواب¹¹
 بر ابر سر او پرده بر کشید
 برو¹³ چار¹⁴ صد بار بشمر هزار¹⁵
 بیابان سراسر چو مور و ملخ
 همانا که بودند جنگی سوار¹⁶
 هیونی بر افکند هنگام خواب
 که جستیم نیکی¹⁸ و آمد بچنگ
 شکارند و در²⁰ زیر پی بسپیریم²¹
 همانا نیاید بدین²³ کارزار²⁴
 ندارد همی²⁵ جنگ را²⁶ پای و پر²⁷
 چو او شد ز ایران بجویم²⁹ کین³⁰
- سر او پرده نوذر شه ریزار
 خود اندر دهستان نیاراست¹ جنگ
 که افراسیاب اندر ایران زمین
 شمناساس و دیگر خزروان⁴ گرد
 ز جنگ آوران مرد چون⁶ سی هزار
 سوی زابلستان نهادند روی
 خبر شد⁸ که سام نریمان بمرد
 ازان سخت شادان شد⁹ افراسیاب
 نیامد چو پیش¹² دهستان رسید
 سپه را که دانست کردن شمار
 بجوشید گفتمی همه ریگ و شخ
 ابا شاه نوذر صد و چل هزار
 بلشکر نگه کرد افراسیاب
 یکی نامه بنوشته سوی¹⁷ پشنگ
 همه لشکر نوذر ار بشکریم¹⁹
 دگر سام رفت از در²² شهر ریزار
 ستودان همی سازدش زال زر
 مرا بیم ازو بُد بایران²⁸ زمین

¹ I, IV, خود اندر دهستان بر آراست - IV; چو اندر دهستان بپاراست - I
² I, IV, خزیران - Б; خرا ایران - VI; خروان - IV; دلیران - I³; فراوان - VI
³ I, VI, بکینه - I, VI⁷; مرد پر - VI; لشکری - IV⁶; سواری - VI⁵
⁴ I, VI, پد - П⁸; تو شو - I¹³; نزد - IV¹²; خواب - IV, VI¹¹; آنج - П¹⁰; شاد
 و قصد بنفسه دهستان فی أربعمائة الف فارسی - Б; همانا که بودند صد و ده هزار - VI¹⁵
⁵ I, IV, گیتی - IV¹⁸; نزد - I, IV¹⁷; سواران و گردان خنجر گذار - VI¹⁶
⁶ I, IV, چو نان - IV; شکارند چو نانک ما بشکریم - I²¹; شکاری بود - VI²⁰
⁷ I, IV, که هرگز نیاید ابر - VI²³; از پس - I, IV²²; کجا بشکریم
⁸ I, IV, б. 135 стоит после - б. 136 текста. - I, IV²⁷; بپیکار ما - IV²⁶; همان - I²⁵
⁹ I, IV, VI, بجویم - I, IV, VI²⁹; در ایران - VI²⁸
¹⁰ IV - б. оп.

بکینه سوی تور بنهاد روی¹
 دگر گرد گرشاسپ³ زان انجمن
 برین دو سرافراز ایران زمین⁵
 دل بدسگالان پر آتش کنید
 که من خون بکین⁶ اندر آرم بجوی⁷

منوچهر از آن جایگه جنگجوی
 بکوشید با² قارن رزمزن
 مگر دست یابید بر⁴ دشت کین
 روان نیایگان ما خوش کنید
 [چنین گفت با نامور نامجوی

110

۳

ببستند گردان توران⁸ میان
 هم از¹¹ گرزداران خاور¹² زمین
 همان بخت نوذر جوانه نبود
 خمر نزد پور¹⁴ فریدون¹⁵ رسید
 ز کاخ همایون بهامون¹⁶ شدند¹⁷
 سپههدارشان قارن رزمجوی
 جهانی سراسر پر از گفت و گوی
 تو گفتی²⁰ که خورشید شد ناپدید

چو دشت از گیا گشت چون پرنیان
 سپاهی پیامد⁹ ز ترکان و چین¹⁰
 که آن را¹³ میان و کرانه نبود
 چو لشکر بنزدیک جیعون رسید
 سپاه جهاندار بیرون شدند
 بر راه دهستان نهادند روی
 شهنشاه¹⁸ نوذر پس پشت او
 چو لشکر پیش¹⁹ دهستان رسید

115

¹ Л—доб.:

سپه را جز او نیست ز ایران پناه * بدو باید آراست مهر و کلاه
 IV—доб.:

سپه را کنون نیست ز ایران پناه * تهمی ماند از شا (؟) آن تخت و کلاه
 VI— б. 106 стоит перед б. 105 текста; VI—доб.:

چو زان (زایران؟) سپاهی چو ابر سیاه * بیایند بر ما بر رزمگاه
 شما نیز باید که هم زان نشان * بر آید گرد از سر سرکشان
 سپه را جز آن نیست ایران شاه (؟) * بدان باید آراست مهر و کلاه
 مرد گزین VI— ل؛ گردان چین—Л⁵ در—IV⁴ ابا گرز گرشاسپ—VI³ تا—IV² Л
 ؛ ترکان چین—Л¹⁰ برآمد—I⁹ ترکان—Л⁸ بروی—VI⁷ ز کین—I⁶, IV, VI
 زو—VI¹⁴ سپه را—IV, VI¹³ ایران—IV, VI¹² همان—I¹¹ گردان چین—VI
 جهاندار—VI¹⁸ IV— б. оп.¹⁷ بیرون—VI¹⁶ شاه همایون—IV¹⁵ پور
 چنان بد—IV— چنان شد—I, VI²⁰ پند—I¹⁹

۲ بکاخ^۱ آمد اغریث رهنمای^۲
 که اندیشه دارد همی^۳ پیشه دل
 ز ترکان^۶ بهردی بر آورده سر
 سپه‌دار چون^۹ سام نیرم شدست
 جز این^{۱۱} نامداران آن انجمن
 چه آمد ازان تیغ‌زن پیر^{۱۴} گرگ
 که ترگش همی سود بر چرخ و^{۱۶} ماه
 به آرام^{۱۷} بر نام^۴ کین نخواستند
 کزین جنبش^{۱۹} آشوب کشور^{۲۰} بود
 که افراسیاب آن دلاور نه‌نگ
 یکی پیل جنگی گه کارزار
 بهر پیشی و کم^{۲۲} رای فرخ زدن
 سزد گر نخواستی^{۲۳} نژادش درست^{۲۴}
 به‌بادان ز بهاران پر از دم شود
 گیاهها ز^{۲۵} یال یلان بر^{۲۶} گذشت^{۲۷}
 به‌مامون سراپرده باید کشید
 دلی^{۳۲} شاد بر سبزه و گل براند^{۳۱}
 بکوید^{۳۴} و ز خون کنید آب لعل
 ۹۰ چو شد ساخته کار جنگ آزمای
 پیشی پدر شد پر اندیشه دل
 چنین^۴ گفت کای کار^۵ دیده پدر
 منوچهر از ایران^۷ اگر^۸ کم شدست
 چو گرشاسپ^{۱۰} و چون قارن رزم زن
 تو دانی که با^{۱۲} سلم و تور سترگ^{۱۳}
 نیما^{۱۵} زادش شاه توران سپاه
 ۹۵ ازین در سخن هیچ گوئه نراند
 اگر ما نشوریم^{۱۸} بهتر بود
 پسر را چنین داد پاسخ پشنگ
 یکی نره شیرست^{۲۱} روز شکار
 ترا نیز با او بپاید شدن
 ۱۰۰ نپیره که کین نیارا نجست
 چو از دامن ابر چنین کم شود
 چراگاه اسپان شود کوه و دشت
 جهان سربس سبز^{۲۸} گردد ز خوید^{۲۹}
 سپه‌را همه سوی^{۳۰} آمد براند^{۳۱}
 ۱۰۵ دهستان و گرگان همه^{۳۳} زیر نعل

۱- I بکار ۲- Л-б. оп. ۳- I-مرا; IV- همه ۴- I- بدو ۵- I- دهر ۶- VI- توران
 ۷- I, VI- ازیشان ۸- I- مگر ۹- I- سپه‌را سرش ۱۰- IV- سپه‌راه سپه ۱۱- I- چنین ۱۲- I, IV, VI- بر ۱۳- IV-
 ۱۴- I- تور و سلم بزرگ ۱۵- I- نه از ۱۶- I- و- оп. ۱۷- I, IV, VI-
 ۱۸- I- بسازیم ۱۹- IV- شورش ۲۰- I- آرام خاور ۲۱- I, VI- شیر
 ۲۲- I, IV, VI- نیک و بد ۲۳- I, IV, VI- نپیره نرست ۲۴- I, IV, VI- ب. 100 стоит перед б. 99 текста. ۲۵- VI- که از گفت و- ۲۶- I- در ۲۷- Л-
 ۲۸- I- جهان سبز گردد سراسر خوید- ۲۹- I- شاد ۳۰- VI- تراز آب جیحون بپاید گذشت
 ۳۱- I, IV, VI- در- ۳۲- I, IV, VI- ب- نزدیک ۳۳- I- دهستان و جرجان- ۳۴- I- بپارید-

که سالار بُد بر سپاه پشنگ
 بخواندش درنگی و آمد شتاب⁴
 که کین زیر دامن⁵ نشاید نهفت
 برو بر چنین⁸ کار پوشیده نیست
 بدی را بپستند یک-یک⁹ میان¹⁰
 رخ از خون دیده گه شستنست
 بر آمد ز آرام و ز خورد و خواب
 دل آگنده از¹⁴ کین کمر بر میان
 هم آورد سالار ایران منم¹⁵
 جهان را¹⁶ بگر شاسپ¹⁷ نگذاشتی
 بایران نکردی مگر سروری¹⁸
 ز کین جستن و چاره²² و کیمیا
 گه²³ شورش و رستخیز منست²⁴
 چو دید آن سهی قد افراسیاب
 وزو سایه گسترده²⁵ بر چند میل
 چو دریا دل و کف چو بارنده میخ
 بایران شود با سپاه پشنگ
 سزد گر بر آرد بخورشید سر
 ازیرا پسر نام زد رهنده²⁸ ای

سپهدش¹ چون ویسه تیز جنگ
 جهان² پهلوان پورش³ افراسیاب
 سخن راند از تور و از سلم گفت
 کسی⁶ را کجا⁷ مغز جوشیده نیست
 که با ما چه کردند ایران
 کنون روز قندی¹¹ و کین جستنست
 ز گفت¹² پدر مغز افراسیاب
 پیمیش پدر¹³ شد گشاده زبان
 که شایسته جنگ شیران منم
 اگر زادشم تیغ بر داشتی
 میان را بپستی یکین آوری
 کنون هر چه¹⁹ مانده²⁰ بود²¹ از نیا
 گشادش بر تیغ تیز منست
 بمغز پشنگ اندر آمد شتاب
 برو بازوی شیر و هم زور پیل
 زبانش بکردار برزده²⁶ تیغ
 بفرمود تا بر کشد تیغ جنگ
 سپهد چو شایسته بیند پسر
 پس از مرگ باشد سر او²⁷ بجای

70

75

80

85

1 IV- سپهدار 2 VI- چنان 3 ل-بود; I- بودش 4 IV- б. оп.; Б-б. переведен.

5 I- همه 6 I, IV- سری 7 VI- کز همه 8 I, IV- چنان 9 I- جنگست

10 VI- ریختن را میان 11 IV, VI- تیزی 12 ل- بگفت 13 VI- پسر بر پدر 14 ل- پر 15 Б-далее вместо перевода бб. 78-87

16 I, IV- جهانی 17 I, IV- بکرزاسپ 18 IV- کسی داوری 19 ل- هرک 20 ل- مانده 21 VI- مانید 22 I, IV, VI- جنگ 23 IV- کی 24 VI-б. 81

25 I- بکرزاسپ 26 IV- درنده 27 I- مرورا 28 I, VI- доб.:

29 I, IV- خوار 30 I, IV, VI- مانید 31 I, IV, VI- بکرزاسپ 32 I, IV, VI- مانده 33 I, IV, VI- مانید 34 I, IV, VI- مانده 35 I, IV, VI- مانده 36 I, IV, VI- مانده 37 I, IV, VI- مانده 38 I, IV, VI- مانده 39 I, IV, VI- مانده 40 I, IV, VI- مانده 41 I, IV, VI- مانده 42 I, IV, VI- مانده 43 I, IV, VI- مانده 44 I, IV, VI- مانده 45 I, IV, VI- مانده 46 I, IV, VI- مانده 47 I, IV, VI- مانده 48 I, IV, VI- مانده 49 I, IV, VI- مانده 50 I, IV, VI- مانده 51 I, IV, VI- مانده 52 I, IV, VI- مانده 53 I, IV, VI- مانده 54 I, IV, VI- مانده 55 I, IV, VI- مانده 56 I, IV, VI- مانده 57 I, IV, VI- مانده 58 I, IV, VI- مانده 59 I, IV, VI- مانده 60 I, IV, VI- مانده 61 I, IV, VI- مانده 62 I, IV, VI- مانده 63 I, IV, VI- مانده 64 I, IV, VI- مانده 65 I, IV, VI- مانده 66 I, IV, VI- مانده 67 I, IV, VI- مانده 68 I, IV, VI- مانده 69 I, IV, VI- مانده 70 I, IV, VI- مانده 71 I, IV, VI- مانده 72 I, IV, VI- مانده 73 I, IV, VI- مانده 74 I, IV, VI- مانده 75 I, IV, VI- مانده 76 I, IV, VI- مانده 77 I, IV, VI- مانده 78 I, IV, VI- مانده 79 I, IV, VI- مانده 80 I, IV, VI- مانده 81 I, IV, VI- مانده 82 I, IV, VI- مانده 83 I, IV, VI- مانده 84 I, IV, VI- مانده 85 I, IV, VI- مانده 86 I, IV, VI- مانده 87 I, IV, VI- مانده 88 I, IV, VI- مانده 89 I, IV, VI- مانده 90 I, IV, VI- مانده 91 I, IV, VI- مانده 92 I, IV, VI- مانده 93 I, IV, VI- مانده 94 I, IV, VI- مانده 95 I, IV, VI- مانده 96 I, IV, VI- مانده 97 I, IV, VI- مانده 98 I, IV, VI- مانده 99 I, IV, VI- مانده 100 I, IV, VI- مانده

24 VI-б. 81 стоит после б. 77. текста. 25 I- افگنده 26 IV- درنده 27 I- مرورا 28 I, VI- доб.:

29 I, VI- доб.:

دلی پسرز کینه سری پر شتاب * دلی پسرز کینه سری پر شتاب

- 55 [بندودر در پنددهارا¹ گشساد
 [ز گرد فریدون و هوشنگ شاه
 [که گیتی³ بداد و دهش داشتند
 [دل او ز کژی بداد⁴ آورد
 [دل مهترانرا بدو⁵ نرم کرد
 [چو گفته شد از گفتنیها⁶ همه
 برون رفت با خلعت نودری
 60 غلامان و اسپان زرین ستام
 برین نیز بگذشت چندی سپهر
 سخنهای نیکو بسی² کرد یاد
 همان از منوچهر زیبای گاه
 بمیداد بر چشم نگماشتند
 چنان کرد نودر که او رای دید
 همه داد و بندیاد آرم کرد
 بگردنکشسان و بشاه رمه
 چه تخت و چه تاج و چه⁷ انگشتری
 پر از گوهر سرخ زرین دو جام⁸
 نه با⁹ نودر آرام بودش نه مهر¹⁰

۲

- 65 پس آنگه¹¹ ز مرگ منوچهر شاه¹²
 ز نا رفتن¹³ کار¹⁴ نودر همان
 چو بنشینید سالار ترکان¹⁵ پیشنگ
 [یکی¹⁷ یاد کرد از نیما¹⁸ زادشم
 [ز کار²⁰ منوچهر و از لشکرش
 همه نامداران کشورش را
 چو ارجسپ²⁴ و گرسپوز و بارمان
 بشد آگهی تا بتوران سپاه
 یکایک بگفتند با بدگمان
 چنان خواست کاید بایران¹⁶ بجزنگ
 هم از تور بر زد یکی تیز دم¹⁹
 ز گردان و سالار و از کشورش²¹
 بخواند و²² بزرگان²³ لشکرش را
 چو کلباد جنگی هژبر دمان

بودنیها - IV-6 پرو - IV-5 براه - IV-4 کیهان - IV-3 همی - IV-2 پندها پر - IV-1

همان تخت و با نام و - VI؛ ز تخت و ز تاج و ز - IV؛ چه با تاج و تخت و چه - I-7

8 VI-б. оп. 9 I-ابا 10 VI-(?) مهر (؟) I, IV-доб.: از نودر شاه مهر

چو بگذشت از شاهیش هفت سال * شکست اندر آمد بفرخ همال
 وزان رفتن I-13 (46 б.) см. بدین گیتی اندر بود خشم شاه - VI-12 وزان پس - IV-11

18 I, IV, VI-بسی IV, VI-همی I-17 ز توران - IV, VI-16 توران - I, VI-15 شاه - VI-14

21 IV-б. оп.; Б-перевод бб. 65 и 66 شاه - VI-20 بسی یاد دم - VI-19 پدر

از خاست - VI؛ آخواست - I, B-24 ز گردان و سالار و - I-23 آن - II-22 отсутствует.

40 نَبودی جز از¹ خاک بالین من² [دلش گسر ز راه پدر گشت باز
هنوز آهنی نیست زنگار خورد
[من آن⁷ ایزدی فتره⁸ باز آورم
]شما بر¹⁰ گذشته پیشیمان شوید
45 گسر آمرزش کردگار سپهر
بدین گیتی اندر بود خشم شاه
بزرگان ز کرده¹⁵ پیشیمان شدند
چو آمد بدرگاه سمام سوار
بفرخ پی نامور پهلوان
50 بپوش مهران²⁰ پیش نوذر شدند
بر افروخت نوذر ز تخت مہی
جهان پهلوان پیش نوذر²⁴ بپای

4 IV- گشتی VI-؛ گشته I-³ بندگی پیشه ام IV-² بجز IV- I-¹

IV-доб.: ز شاهی نبودی خود اندیشه ام

به پیشش بدی خاک بالین من * وزو شاد گشته جهانیمین من
فر بر گشته IV-⁸ این VII, IV-⁷ 42 стаят после б. 44 текста. VI-б. 42
5 I-б. оп.

9 I-б. оп. 10 I, IV, VI- زمین 11 IV-доб. (в первом мисра метр нарушен):

که نپسندد از شما کردگار * بیاید از ممالش روزگار
بدان گیتی آتش بود جای شاه VI-¹⁴ آگه I-¹³ بیاید I, VI-¹² زتاید VII-¹²
15 IV, VI-؛ گفته I-¹⁶ بنوی I-¹⁷ I, VI- б. оп.; IV- этот б. стоит после б. 49
18 I- شد سراسر 19 IV-доб.:

بیاورد و بر تخت خویش نشاند * بسی آفرین کیانی بخواند
سخن کرد نوذر بـ آسکار * که لشکر چه کردند و چون بود کار
جهان پهلوان گفت کای شهریار * همیشه جهانرا بشادی گذار
اگر شاه آزده گشت از سپاه * بپخشای هر چندشان بد گناه
20 I, IV- همه VI- چنان 21 VI- بتن 22 I- بار دیگر 23 IV-доб.:

بر آمد برین روز و خوردند می * بشادی و رامش نهادند پی
ببودند با رزم و رامش سه روز * چهارم چو بفرخت گیتی فروز
IV-ب. زبستوری و باز گشتن بجای I, IV, VI-²⁵ I, IV, VI-؛ او بر 24 I, IV-²⁴

стоит после б. 58 текста; I, VI-следующие шесть бб. оп.

ازین تخت² پسر دخته مازند زمین
 یکی باد سرد از جگر بر کشید
 بر آمد خروشیدن بوق³ و کوس⁴
 که دریای سبز⁵ اندرو گشت خوار
 پذیره شدندش بزرگان بر⁷
 برفتند و گفتند هر گونه دیر⁸
 که بر خیره گم کرد راه پدر
 غنوده شد آن بخت بی‌دار اوی
 از دور شدند فـرّه ایـزدی¹¹
 نشینند برین تخت روشن روان¹²
 برویست ایران و بنیاد او¹⁵
 روانها بمهرش گروگان کنیم
 که این کی پسندد ز من¹⁷ کردگار
 بتخت کیی بر کمر بر میان
 محالست و این کس نیارد شنود
 چنین زهره دارد کس اندر نهان²⁰
 بران تخت زرین شدی²¹ با کلاه

اگر بر نگیرد وی¹ آن گرز کین
 چو نامه بر سام نیرم رسید
 بشیمگیر هنگام پانگ خروسی 25
 یکی لشکری راند از کرگسار
 چو نزدیک ایران رسید⁶ آن سپاه
 پیاده همه پیشی سام دلیر
 ز پیـدادی ذـوذر تـاجـور
 جهان گشت ویران ز کردار اوی 30
 بگردد⁹ همی از ره¹⁰ بخردی
 چنه باشد اگر سام یل پهلوان
 جهان گردد آباد با¹³ داد او¹⁴
 که ما¹⁶ بنده باشیم و فرمان کنیم
 بدیشان چنین گفت سام سوار 35
 که چون ذوری از نژاد کینان
 بشاهی مرا تاج¹⁸ بآید بسود
 خود این گفت یارد کس¹⁹ اندر جهان
 اگر دختری از منوچه بر شاه

ز درگاه بر I-⁴ نای IV-³ تخمه IV-² نگیرد همی IV-¹ نگیری تو I-¹
 کشید IV-⁶ قار I-⁵ خاست آوای کوس I-⁷
 چو ایرانیان آگهی یافتند * سوی پهلوان سام بشتافتند
 I-⁸ :доб. I-⁸ شاه IV-

ز کردار ذوذر بگفتند چندی * ایما نامور پهلوان بلند
 IV-¹¹ :доб. IV-¹¹ در خم (?) VI-¹⁰ ; پر ره IV-¹⁰ I, IV-⁹ نگردد I, IV-⁹

ز رسم پدر سر بی‌کسو نهاد * پپیشش یکی گشت بی‌داد و داد
 I-¹⁴ بخت او I-¹⁵ از I, IV, VI-¹³ انوشه روان IV-¹²
 I, IV, VI-¹⁶ همه I, IV, VI-¹⁷ ما I, IV-¹⁸ تخت IV-¹⁸
 VI-³⁸ :б. VI-³⁸ کسی از مهران I, IV, VI-²⁰ کس این گفت نارد خود VI-¹⁹
 I-²¹ بدی I-²¹ :б. 40 текста.

پادشاهی نوذر

۱

ز کیوان^۱ کلاه کیبی بر فراشت
 بخواند انجمن را^۲ و دینار داد^۳
 که^۵ بیدادگر شد سر شهریار^۶
 جهان را کهن شد سر از شاه نو
 ابا موبدان و ردان تیز گشت^۹
 دلش برده^{۱۲} گنج و دینار شد^{۱۱}
 دلیران سزاوار^{۱۳} شاهی شدند^{۱۴}
 جهانی سراسر بر آمد بجوش^{۱۵}
 فرستاد کسی نزد سام سوار^{۱۶}

چو سوگ پدر شاه نوذر بداشت
 بتخت منوچهر بر بار داد
 برین^۴ بر نیامد بسی روزگار
 ز گیتی^۷ بر آمد بهر^۸ جای غو
 چو او رسمهای پدر در نوشت
 همی^{۱۰} مردمی نزد او خوار شد^{۱۱}
 کدیور یکایک سپاهی شدند
 چو از روی کشور بر آمد خروش
 بترسید بیدادگر شهریار

5

۱ VI-بگردون ۲ I-داد ۳ VI-доб.:

ازان پس دو سال او برین بر گذاشت * که یکروز بی بار پرده نداشت
 نبرد او بداد و دهش هیچ راه * همه خوردن و خفت بد کار شاه
 زهر^۸ I- بگیتی^۷ I- ۶. VI- ۶. ۵ IV- کجا (метр нарушен). ۴ IV- بدین-
 ۹ Л- شد درشت VI- گشت زشت I- ز شد بدشت-^{۱۰} I, IV- زه ۱۱ IV, VI-
 جهان VI-^{۱۵} ۶. VI- ۱۴ VI- ۶. ۱۳ I- آواز- ۱۲ I- بنده- (в обоих случаях). گشت
 ۱۶ IV-доб. : پر شد از مردم و جنگ و جوش
 یکی نامه با لایه و دلپسند * نیشتنند ازان شهریار بلند
 نیشست و فرستاد نزدیک سام * نیشست از جهان آفرین برد نام
 ср. разночтение к б. 10 текста.

شاهنامه فردوسی

فهرست

۶	پادشاهی نوذر . . . . .
۴۳	پادشاهی زو طهماسب . . . . .
۴۷	[پادشاهی گرشاسب]
۶۲	کیتباد
۷۶	پادشاهی کی کاوسی و رفتن او بجازندران . . . . .
۱۲۷	رزم کاوسی با شاه هاموران . . . . .
۱۶۹	سهراب . . . . .
۲۵۱	ملحقات . . . . .

انستیتوی ملل آسیا

شاهنامہ فردوسی

متن انتقادی

جلد دوم

تحت نظر ی. ا. برتلس

تصحیح متن باہتمام

آ. برتلس، ل. گوزلیان،

م. عثمانوف، او. اسمیرنوا، ع. طاہرجانوف

مسکو ۱۹۶۲

اكادمي علوم اتحاد شوروي

سلسله آثار ادبي

ملل خاور

متون

سري بزرگت

۲

اداره انتشارات ادبيات خاور

شاهنامه فردوسی